GERMAINE GREER

CİNSELLİĞİ BİTEN KADIN

KADININ İĞDİŞ EDİLİŞİ

DORUK

ISBN: 975-553-157-2

© **DORUK YAYIMCILIK, 1997 - ANKARA**
Akçalı Ajans aracılığı ile tüm hakları saklıdır

Kitabın adı: Cinselliği Biten Kadın
Orijinal adı: *The Female Eunuch*
(Paladin, London)
Yazarı: Germain Greer
Çeviren: Selma Erseven
Yayına Hazırlayan: Melek Adıgüzel
1. Baskı: Ocak 1997
Dizgi: SUTENİ YAYINCILIK (0.312) 425 27 76
Kapak Tasarım: Namık Kemal Sarıkavak
Yayınevi Adresi: Sakarya Cad. 36/11 06420 Yenişehir/Ankara
Tel-Fax: (0.312)435 24 97

Germain Greer

cinselliği biten kadın

Çeviren: Selma Erseven

DORUK

İÇİNDEKİLER

Paladin 21. Baskı İçin Önsöz
Özet / 5

Beden: Cinsiyet / 21
Kemikler / 27
Kıvrımlar / 31
Kıllar / 35
Cinsiyet / 37
Günahkâr Rahim / 47

Ruh: Basmakalıp / 57
Enerji / 67
Bebek / 75
Kız / 85
Ergenlik / 93
Psikoloji Aldatmacası / 101
Hammadde / 111
Kadın Gücü / 117
İş / 133

Sevgi: İdeal / 157
Özgecilik / 169
Benlikçilik / 175
Saplantı / 185
Romantizm / 195
Erkek Fantezi Nesnesi / 217
Orta Sınıfın Aşk ve
Evlilik Masalı / 227
Aile / 253
Güven / 277

Nefret: Nefret ve İğrenme / 287
Aşağılayıcı Sözler / 305
Mutsuzluk / 319
İçerleme / 331
Başkaldırı / 343

Devrim: Devrim / 369

Notlar / 391

Bu kitap, yalnız, New York *izmaritler* kolonisiyle yaşayan, kaygılarına, astımına ve şişmanlığına rağmen, enerjisi asla tükenmeyen, her zaman herkesle ilgilenen, sık sık kızgın, bazen edepsiz, ancak her zaman insanlara yakın olan LILIAN'a adanmıştır. Bulunmaz, güzel konuşan, iyi kötü aşklar yaşamış Lilian; çirkin olduğunu düşünen güzel, her zaman yorgun olduğunu sanan, yorulmak bilmeyen Lilian.

Kötü danseden, kötü resim yapan, gözyaşları içinde bir masadan fırlayarak, bir insan olmak istediğini haykıran, müthiş güzelliğine rağmen, biri olan CAROLINE'e adanmıştır. Her saldırıda duyguları incinen, her övgüden kuşku duyanı, kibarlık ve alçak gönüllülükle büyük şeyler yapmış, otoritelere, yiğitçe bir aşkla karşı çıkmış, bozguna uğratılamayan Caroline.

Akıl ve zeka açısından, kocasından daha üstün olduğu için, sürekli onun tarafından aşağılanan, sonunda onu terkeden, daha sonra kendine, içgörüşüne ve espri anlayışına kavuşan, merhamet dışında, artık hiç ağlamayan, yeşil gözlü bir peri olan vaftiz annem, JOY'a adanmıştır.

Deri, yün ve kalemlerden harikalar yaratan, asla sessiz kendinden habersiz olmayan, New York'un vahşiliğinde, kendini, garip alın yazısına bırakan, ilkeli, hüzünlü, bir çelik kadar güçlü, bir iç çekiş kadar yumuşak KASOUNDRA'ya adanmıştır.

Aklı, her şeyi kavrayan, hiçbir şeyi yoketmeyen, rüyaları ve kabusları anlayan, şiddetli fırtınaları seyreden ve onlarla sarsılmayan, belalılarla yaşayan ve onlardan korkmayan, ölüler arasında canlı bir ruh olan MARCIA'a için.

PALADİN 21. BASKI İÇİN ÖNSÖZ

Yirmi yıl önce "Cinselliği Biten Kadın"ın giriş bölümünde, bu kitabın modasının çok çabuk geçeceğini ve rafa kaldırılacağını düşündüğümü yazmıştım. Günümüz dünyasında, cinsiyet baskısı üzerine yaptığım incelemelerimin tümüyle ilgisiz kalacağını, yeni bir kadın türünün oluşacağını umuyordum.

Günümüzde, pek çok yeni kadın türleri var: Göğüsleri, erkeklerinki kadar sert olan vücut geliştirici kadınlar; kasları, erkeklerinki kadar sıkı ve adaleli olan maraton koşucusu kadınlar; normal bir erkek kadar güçlü olan yönetici kadınlar; nafaka ödeyen ve kendisine palimoney ödenen kadınlar; evlenmek ve yapay döllenme ile çocuk sahibi olma hakkı isteyen lezbiyenler; erkek iken cinsiyet değiştirip kadın olan ve yasal olarak kadın pasaportu taşıyanlar; çalışmalarını açıktan yürüten, örgütlenmiş profesyonel fahişeler; dünyanın en güçlü orduları içinde, ön sıralarda yer alan asker kadınlar; dudakları parlak rujlu, tırnakları ojeli ve albaylığa kadar yükselmiş kadınlar, kitaplarında birlikte olduğu kişilerin isimlerini vererek, pozisyonları çekinmeden anlatarak, cinsel başarılarını yazan kadınlar var. Yirmi yıl önce, bu kadın fenomenlerinin hiçbirine rastlanmazdı.

Kadın dergileri sadece yetişkinler içindi. Onları, evlilik öncesi cinsel yaşam, gebelikten korunma yolları ve çocuk düşürme konuları hakkında bilgilendiriyordu. Şimdi, bunların ya-

nısıra, zührevi hastalıklar, ensest ilişkiler, cinsel sapkınlıklara da yer veriyor, hatta daha da ilginç olanı, ekonomiyi, politikayı, doğal kaynakları korumayı, hayvan haklarını ve tüketici gücünü de tartışıyorlar.

Doğum kontrol piyasasının doyması ve âdet görme dönemi bakımından elde edilen gelirin azalmasıyla birlikte, çok uluslu ilaç firmaları, dikkatlerini bu kez, HRT için yeni, geniş ve keşfedilmemiş bir pazar sunan menapoz ya da sonrasını yaşayan kadınlara yönelttiler. Yaşlıları konu alan, cinsellik içeren televizyon dizileri de yaygınlaşmış durumdadır. Kadınlar artık daha ne isteyebilir ki?

Özgürlük!.. İşte istedikleri bu.

Bir birey olarak görülmekten çok, bir nesne gibi görülmekten kurtulmak. Kendi bilincinden kurtulmak. Erkek zevkinin cinsel uyarıcılığını yapmaktan kurtulmak, (hiçbir göğüs kamburlaşmayı önleyecek kadar sert, hiçbir bacak yeterince uzun değildir). İç gıcıklayıcı olmak için giyilmek zorunda kalınan rahatsız giysilerden kurtulmak. Adımlarımızı kısaltan, popolarımızı dışarı fırlatan ayakkabılardan kurtulmak. Sayfa 3'te yazılan, gençlere yüklenilen fiziksel güzellik kavramlarından kurtulmak. Gazetecilerin düzeysiz bir biçimde üstümüze yığdığı utandırıcı hakaretlerden kurtulmak. Erkeklerin sözle bizi soymalarından, günlük işimize giderken gözetlenmekten, yolda durdurularak teklifte bulunulmasından, takip edilmekten, erkek iş arkadaşlarımızın yapışkan şakalarından, patronun sarkıntılıklarından, sevdiğimiz adam tarafından isteğimiz dışında davranışlara zorlanmaktan ve sadistçe kullanılmaktan, bir yabancı ya da bir çete tarafından dövülmekten, şiddete maruz kalmaktan, yani kısaca tacizin her türünden kurtulmak!..

Yirmi yıl önce, kadının kendi cinsel kimliğini ifade etme hakkının vurgulanması önemliydi. Öte yandan, kadının, er-

keğin üstünlüklerini reddetme hakkını kullanması da önemliydi, ama yetersizdi. Bugün, erkeğin nüfuzunu reddetme, cinsel kimliğini koruma, erkeklerin de temiz olmasını isteme, AIDS tehlikesinden dolayı, karşılıklı güven sağlanana kadar, fiziksel yakınlığı erteleme hakkının vurgulanması daha da önemli. "Hadım Kadın"daki tartışmalar hâlâ geçerli. Bununla birlikte, kitap, bir kadının, kendi cinsel kimliğini ifade etme hakkına sahip olduğu görüşünü desteklemektedir. Bu, erkeğin ayrıcalıklarına teslim olmak anlamına gelmez. Bu kitap, kadın libidosu kavramını reddetmenin, kadın özgürlüğü için çok önemli olduğunu tartışıyor. Bu, kadınlara, "dışarı çıkınız ve istediğinizi yapınız" dediğimizden yola çıkarak yorumlar yapan, ölü beyinli Fleet Street beygirlerin tezidir.

Yirmi yıl önce istediğim özgürlük, kişiliğe katkıda bulunacak saygın, dürüst, soylu, tutkulu ve onurlu olma özgürlüğüydü. Koşmak, bağırmak, yüksek sesle konuşmak, dizlerimi ayırarak oturabilmek özgürlüğüydü. Dünyayı her şeyiyle bilmek ve sevmek özgürlüğü. Öğrenmek ve öğretmek özgürlüğü. Korkudan, açlıktan, dilden ve inançtan kurtulmak. Dünyadaki kadınların çoğu hâlâ korkuyor, hâlâ aç, hâlâ suskun. Her türden engeli beraberinde getiren din ile yüklenmiş, maskelenmiş, susturulmuş, kötürüm edilmiş ve dövülmüş kadınlar. Bu kitap, zavallı kadınlarla (bunu yazdığımda onları tanımıyordum) uğraşmıyor, tersine sıkıntıları, zavallı kadınlar tarafından özgürlük olarak görülen zengin bir dünyanın kadınlarıyla uğraşıyor.

1989-90 yıllarında, komünizmin ani çöküşü, zavallı kadınları tüketici bir toplumun içine savurdu. Burada, anneler için, yaşlılar için, özürlüler için hiçbir sığınak yoktu. Sağlık bakımı, eğitim ya da herkes için yaşam standardını yükseltmeye dair hiçbir sorumluluk, hiçbir söz yoktu. Bu iki yılda, milyonlarca kadın, dünyalarının çöktüğünü gördüler. Çocuk-

larının desteğini, aylıklarını, hastane olanaklarını, günlük bakımlarını, güvenceli işlerini kaybettilerse de, çalıştıkları pek çok okul ve hastane kapandıysa da, çıt yoktu. Konuşma özgürlüğüne sahiptiler, ama ses yoktu, çığlık yoktu. Olmayan parayla, önemli hizmetler satın alma özgürlükleri vardı; özel girişimin en eski mesleğine, fahişeliğe, müşteriler için beden, akıl ve ruh fuhuşuna anlayış gösterme özgürlüğü vardı ya da, ne bileyim, açlıktan ölme, dilenme özgürlüğü vardı.

Günümüzde, dünyanın her yanında kadının hadımlaştırılmasını görebilirsiniz. Onu akıllarımızdan, yüreklerimizden sıyırıp attığımızı her düşünüşümüzde, o, blue-jean'ın ve Coca-Cola'nın gidebildiği her yere yayılıyordu.

Nerde bir tırnak cilası, ruj, sütyen, yüksek ökçe görseniz, hadımlaştırma eylemi, yani harem ağası, orada çadırını açmış demektir. Onun zaferini peçenin altında bile bulabilirsiniz.

ÖZET

"Dünya ruhunu kaybetti, ben de cinsiyetimi."

(Toller, Hinkemann)

Bu kitap, ikinci feminist dalganın bir bölümüdür. Yaşamlarının bir kısmını hapishanelerde geçiren kadınların profesyonel mesleklere kabul edilmesi, parlamentoya ve akademiye girmelerini sağlamak için emek harcayan sufrajetler*, yeni ve canlı genç kadınlarda, kendi ruhlarının yaşadığını gördüler. Oysa, geçmişte kadınlar, ne profesyonel mesleklere, ne de parlamentoya giriş haklarını kullandılar. Üniversiteleri ise, evlenmeyi beklerken derece alabilecekleri bir yer olarak gördüler. Altı Nokta Grubu'nun lideri, Bayan Hazel Hunkins - Hallinan, genç militanlara, hatta onların cinsel açık sözlülüklerine bile kucak açtı. "Onlar genç" dedi Irma Kurtz'a ve "politik olarak tamamen bilgisizler ve akılları bir karış havada. Grubumuzun üyeleri, son zamanlarda oldukça yaşlanmıştı."[1] Yaşanan ilk coşkunluktan sonra, iki kuşağın militan hanımları, küçük dernekleri biraraya getirmek için kolları sıvadılar. Ancak, o arada, enerjinin büyük bölümü, özgürlükçü 20'li yılların arkasından, cinsel aldatmacanın egemen olduğu 50'li

*kadınların oy kullanma hakkını savunmuş olan kadın.

yıllarda, savaş sonrası sorunlar, danteller, korseler ve kadınlığın ön plana çıkmasıyla kaybolup gitmişti. Kadın hakları savunuculuğu, eksantrikliğe dönüştü.

Şimdi, durum farklı. Orta sınıfın kibar hanımları, reform istiyordu, bugünün kibar olmayan hanımları devrim istiyor. Devrim istemek çoğu için, kadınların kurtuluşunu istemekten daha önce geliyor. Yeni Sol, eylemlerin çoğu için zorlayıcı bir kaynaktır ve pek çoğu için de, kurtuluş, sınıfsız toplumun kurulmasına, devletin yokedilmesine bağlıdır. Aradaki fark radikaldir. Çünkü, sufrajetlerin, varolan politik sisteme güvenleri ve bu sistemin bir üyesi olma istekleri yok olmuştur. Hanımlar, önceden, toplumu parcalamak ya da Tanrı'yı yerinden etmek gibi bir amaçları olmadığını belirtme kaygısı duyuyorlardı. Evlilik, aile, özel mülkiyet ve devlet, onların eylemleriyle tehdit altına girmişti. Ancak, tutucu çevrelerin korkularını yatıştırma gereği duyuyorlardı ve sufrajetler böyle yaparak, kendi davalarına ihanet ederek, kurtuluşun başarısızlığına neden olacak bir zemin hazırladılar. Beş yıl önce, kurtuluşun sayısı azdı; profesyonel kadınların sayısı azınlıktaydı; kadınlar düşük ücretle, yardımcı işlerde çalışıyordu. Kafesin kapısı açılmış, ancak kanarya uçmayı reddetmişti. Bundan çıkarılan sonuç ise, kafesin kapısının asla açılmaması gerektiğiydi. Çünkü kanaryalar, tutsak olmak için yaratılmıştı. Onlara bir seçenek sunmak, kafalarını karıştırmaktan onları üzmekten başka bir şeye yaramamıştı.

Surfajetlerin ortaya koyduğu reformist izlerin peşinden giden ve varlıklarını sürdüren feminist örgütler hâlâ var. Betty Friedan'ın Ulusal Kadınlar Örgütü, özellikle kadınlarla ilgili özel meclis komitelerinde temsil edilmektedir. Kadın politikacılar, hâlâ kadınların çıkarlarını temsil ediyorlar. Ancak, bu haklar genellikle, bağımlı kadınların, boşanmayı zorlaştırmaya yönelik haklarıdır. Bayan Hunkins - Hallinan'ın Altı

Nokta Grubu saygın bir politik kuruluştur. Bu durum için yeni olan şey, bu tür grupların, halktan gelen büyük ilgiden hoşlanmıyor olmasıdır. Medya, kadınların kurtuluşunu her hafta, hatta hergün işlemektedir. Değişik olan şey ise, birdenbire herkesin kadın konusuna ilgi duymaya başlamasıdır. Varolan hareketlerin lehinde davranmasalar da, konularla çok ilgililer. Üniversitelerdeki genç kadınlar arasında, güçlü bir destek bulunması beklenebilir. Sömürülen kadın işçilerin, sonunda hükümete başkaldırmaya karar vermesi, şaşırtıcı değildir. Yakınacak hiçbir şeyi olmayan kadınların, mırıldanmaya başlaması şaşırtıcıdır. Taşrada şapkalı ve tayyörlü hanımlarla yaptığım konuşmalarda, en radikal düşüncelerin dikkate alındığını, en etkili eleştirilerin, en keskin protestoların dile getirildiğine tanık olmak, beni şaşırttı. Sufrajetler bile, yeni feminizmin her geçen gün kazandığı sıradan insanların desteğini elde edemedi.

Bu yeni gelişmenin nedenleri konusunda, yalnızca tahmin yürütebiliriz. Belki de, cinsel aldatmaca, vadesini doldurdu. Belki de kadınlar, psikologların, din liderlerinin, kadın dergilerinin ve erkeklerin, kendilerine zorla kabul ettirmeye çalıştıkları imaja asla inanmadılar. Belki de reformlar, olaylara tüm açılardan bakmalarını ve durumun mantığını anlamaya başlamalarına neden oldu. Ya da istenmeyen doğumlardan ve evdeki ağır işlerden kurtuldukları için, düşünmeye zamanları oldu. Ya da, toplumumuzun acı durumu o kadar kötü ve açıktı ki, bunu düzeltmeyi diğer insanlara bırakmaktan artık memnunluk duymuyorlar. Kadın düşmanları, bu durumu kadınların huzursuzluğuna yükleyerek onları suçladılar. Kadınlar, bu huzursuzluğu, yaşam talebinin ilk kıpırtıları olarak alıp, bunları ödüllendirmelidirler. Yüksek sesle ve birbirleriyle konuşmaya başladılar. Birlikte konuşan kadınlar görüntüsü, her zaman erkekleri rahatsız etmiştir. Son zamanlarda, bu düzenin bozulması anlamına gelmektedir "İleri".

> Kadınların eskiden ve şimdi ne oldukları yolunda hiçbir kaynakları olmaksızın, erkeklerin kadınlar konusunda edindikleri bilginin yanlış ve yapay olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz. Bu durum kadınlar her şeyi söyleyene kadar öyle kalacaktır.
>
> *John Stuart Mill*

Örgütlü kadın özgürlükçüleri, tanıtımı iyi yapılmış bir azınlıktır. Feminist bir konu tartışıldığı zaman, hep aynı yüzler görülmektedir. Gerçekte lidersiz olan bir hareketin liderleri olarak gösterilmeleri kaçınılmazdır. Devrimci bir strateji sağlamaya, eskiye göre çok daha yakın değildirler. Gösteri yapmak, okunacak malzemelerin listelerini derlemek ve komitelerde oturmak, özünde özgürlükçü eylemler değildir. Özellikle, ev işleri ve kadınsı hileler bağlamına oturtuluyorsa, hiç değildir. Kendilerini özgürleştirmede rol alacak insanların eğitimi söz konusu olduğunda, etkinliği çok sınırlıdır. Böyle bir kurtuluşla ima edilen özgürlük kavramı, anlamsızdır. En kötüsü, kendileri de özgür olmayan erkeklerin konumuyla tanımlanır. En iyisi ise, olasılıkları çok sınırlı bir dünyaya, tanımlanmamış olarak bırakılmaktadır. Bir yandan düşmanı ayrım, yöntemi rekabet ve talep olan, "sosyal, hukuksal, mesleksel, ekonomik, politik ve ahlaki" eşitlik düşüncesine hizmet eden feministler vardır. Diğer yandan, herkes için daha iyi bir yaşam idealinin peşinde koşanlar var. Bu ideal, ancak doğru bir politik yolla sağlanabilir. Kurumsal, totaliter ya da devrimci olsun, her türlü politik yöntemden bıkmış kadınlar için ise, her iki seçeneğin de hiçbir çekiciliği yok. Özgürlüğü için, dünya devriminin başarısını beklemek zorunda olan bir ev kadını, umudunu yitirdiği için hoşgörülebilir. Tutucu politik yöntemler, ekonomik olarak gerekli bir birim olan çekirdek

ailenin çeşitlendirilmesi yolunda, hiçbir yol bulamıyor. Ancak kadın, Ütopya için bir klişe bulamasa da, harekete geçmek için dürtü ve neden bulabileceği başka bir boyut vardır. Dünyayı değiştirerek değil, kendini yeniden değerlendirerek, bu işe başlayabilir.

Kadınların aşağı olmaları ile, değişmez bir biçimde dişil olan doğal bağımlılığın derecesini belirlemezsek, kadın kurtuluşuna dair bir durumu kanıtlamamız olanaksızdır. Bu kitabın *Beden* bölümüyle başlamasının nedeni budur. Ne olduğumuzu biliyor, ancak ne olabileceğimizi ya da ne olabilirdik sorusunun yanıtını bilmiyoruz. Bilimin kesinliği, statükoyu, doğa yasasının kaçınılmaz sonucu olarak ifade ediyor. Gelişme olanakları, kadınlar için, ardarda yapılan koşullanmalarla kapanmıştır. Kadınlar, bunu yeniden açmak için, kadının normalliği konusunda öne sürülen en temel iddiaları sorgulamayı öğrenmek zorundadır. Bu nedenle, öncelikle hücrelerin cinsiyetiyle başlıyoruz. Gelişimdeki rolleri ortaya çıkarılana kadar, kromozom temelli farklılıkların bir anlamı yoktur ve gelişim, bir boşluk içinde oluşmaz. Kadına dair gözlemlerimiz, farkında olmaksızın kullandığımız ve ne zaman yapıldıklarını her zaman belirleyemediğimiz önyargılarla, bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde yönlendiriyor. Beden tartışmasının gerisindeki yeni iddia, gözlemlediğimiz her şeyin *aksi şeklinde de olabileceğidir*. Bazı koşullanma yönlerini göstermek için, tartışma, iskelete dayalı davranışın etkilerini izliyor. *Kemiklerden*, *Kıvrımlara* geçiyoruz. Kıvrımlar, kadın cinsiyeti konusundaki iddialar için, hâlâ önemli bir konudur. Daha sonra, uzun zamandır, temel ikincil cinsel özellik olarak değerlendiren *Kıllara* geçiyoruz.

Kadın cinselliği, her zaman ilgi çekici bir başlık olmuştur. Bunun tartışması kadın cinselliğinin, çoğu gözlemciler tarafından nasıl gizlendiği ve bozulduğunu göstermeyi amaçlıyor.

Kadın oluşumunun, özel koşullanma türleriyle belirlendiği, daha önce belirtilmişti. Şimdi de bu koşulannanın spesifik niteliği ortaşa çıkmaya başlıyor. Olan, kadının, diğer cinsel varlık yani erkeklerin kullanımına ve takdirine sunulan cinsel bir nesne olarak değerlendirilmesidir. Kadının cinselliği, edilgen olarak tanımlanarak, hem yadsınmakta, hem de yanlış yorumlanmaktadır. Bedenin diğer organlarında, bağımsızlık ve canlılık işaretleri olanların bastırıldığı gibi, vajina da yok sayılıyor. Övülen ve ödüllendirilen özellikler, çekingenlik, tombullık, güçsüzlük, zerafet ve titizlik gibi iğdiş edilmiş özelliklerdir. *Beden* bölümü, isteri, adet görme depresyonu, güçsüzlük ve herhangi bir iş için uygun olmamanın kaynağı olarak görülen ve üreme işleviyle tüm organizmayı etkilediği düşünülen *Günahkâr Rahim*'in incelenmesiyle son buluyor.

Ruh ve Beden özelliklerinin birleşme nedeni, son günlerde *Basmakalıp* denilen Sonsuz Kadınsılık söylencesidir. Bu, toplumumuzu yöneten ve tüm kadınların isteği olan baskın kadınsı imajdır. Tüketici toplumun tanrıçasının, el ürünü bir varlık olduğunu öne sürerek, bunun nasıl yapıldığını, *Ruh*'un imalatının incelenmesine başlıyoruz. Bu süreçteki ana öğe, bedene uygulanan iğdiş etme gibi, *Enerji*'nin bastırılması ve sapmasıdır. Aynı yolu izleyerek *Bebek* ile başlıyoruz. *Genç kız*, dişil koşullanmasıyla birlikte, erkeksi çizgilerin egemen olduğu okul yaşamını bağdaştırma mücadelesi veriyor. Bu, belirsizliğin çözümlendiği ve güvenli bir biçimde kadın pozisyonuna demirlediği *Ergenlik* dönemine kadar sürüyor. Tabii, bu süreç iyi işlerse. İşlemediği durumda, düzeltici olarak daha fazla koşullandırma veriliyor. Bu koşullandırmalar, iddiaları ve önerileri *Psikoloji Aldatmacası* olarak değerlendiren psikologlar tarafından sunuluyor.

Kadının zihinsel yetenekleri, pekçok varsayımla örtüldüğü için, kadın ve erkek entelektüel güçleri arasında bir farkın

olup olmadığını bulmak için, çeşitli testler yapılmasına rağmen, bu konudaki 50 yıllık başarısızlığın kısa bir hesabı, *Hammadde* bölümünde yapılıyor. Testlerin, kadınların mantıksız, yanlı ve genellikle aptal oldukları yolundaki inançla ilgisi olmadığından, *Kadın Gücü*, bu tür önyargıları inceliyor. Otto Weininger'in *Sex and Character* (Cinsiyet ve Karakter) adlı kitabında, kusur olarak gösterilen tüm özellikleri avantaja çeviriyor. Onun erdem ve zekâ anlayışını reddediyor, Whitehead ve diğerlerinin tanımlamalarını kabul ediyor. Bu tür, kadın zekâsının, nasıl değerli olabileceğine dair sunulan teorik görüşlerin doğrulayıcılığını göstermek için *Çalışma* bölümüne geçiyoruz. Bu bölümde kadınların katkıları ve nasıl değerlendirildiği üzerinde duruluyor.

Kadının iğdiş edilmesi, eril-dişil zıtlığı ile sürdürülmüştür. Burada, erkekler, tüm enerjiye komuta ediyor ve tüm heteroseksüel ilişkileri, sadomazoistik bir biçime indirgeyerek, enerjiyi saldırgan bir fetihçi güce aktarıyor.

> Yakına gel kadın ve söylemek zorunda olduğum şeyleri dinle. Merakını, bir kez olsun yararlı şeylere yönelt. Doğanın sana verdiği, toplumun zorla ele geçirdiği avantajları dikkate al. Nasıl, erkeğin arkadaşı olarak yaratılıp, nasıl onun kölesi olduğunu gel ve öğren; durumundan hoşnut olmayı ve bunun doğal olduğunu düşünmen için, nasıl yetiştirildiğini, uzun kölelik döneminin seni nasıl küçülttüğünü, ancak özgürlük ve onurun daha zor erdemleri yerine, çökertici, ancak uygun yaşamı yeğlediğini gör. Çizeceğim görüntü, sana hiçbir şey ifade etmez, duygusuzca seyredebilirsen, o zaman değersiz oyununa geri dön; bunun panzehiri yok; kusurlar, gelenek haline gelmiştir.
>
> *(Kadınların Eğitimi Üzerine)*
> *Choderlos de Laclos, On the Education of Women*
> *1783*

Bu, *Sevgi* kavramımızın çarpıtılması demektir. Bir *İdeal*'in kutlamasıyla başlayan *Sevgi*, belli başlı sapkınlıklar olan Özveri, *Benlinçilik* ve *Tutku* kavramlarını açıklamaya girişiyor. Bu sapkınlıklar çeşitli uydurma görüntülerle maskelenmiştir. Bunlardan biri olan *Romantizm*, arzulu ve hayal kırıklığına uğramış kadınların avutulduğu fantazilerin hesabını, *Erkek Fantazisi Objesi* bölümü ise, özellikle erkek literatüründe, kadınların en çok sevilen yönlerini inceliyor. *Orta Sınıfın Aşk ve Evlilik Masalı*, toplumumuzda onay gören, karşılıklı heteroseksüel aşk hayalinin yükselişini anımsatıyor ve normal yaşam tarzının tartışılmasının prelüdü olarak *Aile*'ye geçiyor. Günümüzün çekirdek ailesi, şiddetli bir biçimde eleştiriliyor ve bazı ufak seçenekler öneriliyor, ancak bu bölümün belli başlı işlevi, tüm kitapta olduğu gibi, bir seçeneğin olasılığı ve istenilirliğini önermektir. Özgürlükten korkanların en önemli nedeni, güvensizliktir. Ve *Sevgi* bölümü, *Güvence* duygusunun yanıltıcılığı konusundaki eleştirilerle son buluyor. Bu arada, yönetici sosyal devletin çevre kirlenmesi, nüfus patlaması ve savaş tehdidiyle zor anlar yaşadığını belirtiyor.

Sevgi, böylesine saptırıldığı için, pek çok durumda, nefretin ölçümü gerekmiştir. Aşırı durumlarda, bu, sadizm, titizlik ve suçluluk duygularının oluşturduğu *Nefret ve İğrenme*'ye dönüşür. Bu, kadınların bedeni üzerinde iğrenç hareketlere teşvik ediyor erkekleri. Ancak bu tür davranışlar, hakaret ve alayla ifade edilen, *Aşağılayıcı Sözler*'dir. Kadınların aile içinde birey olarak yüzyüze geldikleri haksızlıklardan çok, herhangi bir anlamı belirsiz içerik sağlamayan karşılıklı sömürü düzenindeki durumları az çok ele almaktadır. Feminist literatürde, acı çeken kadınlara yönelik, subjektif hesap vardır, bu nedenle *Mutsuzluk* bu sorunu daha geniş bir ölçekte inceliyor. Kadınların, duygusal ve evlilik danışmanları ile, temsil ettikleri sistemin oluşturduğu klişeye uyduklarında bile mutlu olamadıklarını gösteren objektif kanıtları sunuyor. Erkeklerin

kadınlara yönelik şiddetine paralel olarak, kadınların erkekler üzerinde uyguladığı şiddete dair bir belirti yoksa da, gerçek durumun asla ortaya çıkmadığı, törensel bir oyun olarak beliren, fiziksel temeli olmayan cinsel bir çatışma olan, *İçerleme*'nin işleyişinde, bu konuda pek çok delil vardır. Bu bilinçaltı intikamcılığı, daha düzenli olarak kadın *Başkaldırısı*'nda görebiliriz. Burada, erkeklerin bir düşman olarak belirlenmesi, onunla yarışması, ona meydan okuması ya da saldırması hedeflenmektedir. Ancak bu tür hareketler, bir sonuca ulaşmadı. Çünkü kadınlar, bağımsız olmayı erkeklerden *istediler* ya da onları buna *zorladılar*. Böylelikle, cinsler birbirine yabancılaştı ve bağımlılık yaygınlaştı.

Devrim, cinsiyet, sevgi, kadınlık ve toplum konularındaki iddialarımız, yanlış açılarını düzeltmeyi gerektiriyor. Deneme olarak, enerjinin baskı altında tutulmasına, istek, hareket ve yaratım dallarında yeniden kullanılmasına dikkat çekiyor. Cinsellik, güçlü-güçsüz, efendi-köle, cinsel-cinsiyetsiz arasında gidip gelmekten kurtarılmalı, heteroseksüel ilişkinin yadsınmasıyla sağlanamayan iletişim biçimi, yumuşak, kibar ve güçlü insanlar arasında kurulmalıdır. Ultra-kadınsı tipler, Her şeye Kadir Yönetici aldatmacasına arka çıkmayı artık reddetmek zorundadırlar. Bunu da, kendilerini, onun beklentilerini yerine getirmekten kurtararak sağlayabilirler. Erkeklerin, kadının kurtuluşuna direnmesi beklenebilir. Çünkü, bu, fallik narsizm bulgularını tehlikeye düşürür. Ancak, erkeklerin, daha doyurucu bir rol aradıklarının göstergeleri vardır. Kadınlar kendilerini özgürleştirirlerse, aynı zamanda kendilerini ezenleri de özgürleştirmiş olacaklar. Erkekler, cinsel enerjinin yegâne bekçisi, kadınların ve çocukların evrensel koruyucuları olarak, olanaksız bir şeyi üstlendiklerini ve yanlış yönlendirilen enerjilerinin en büyük silahı yarattığını, pekalâ hissedebilirler. Erkekler, kadınların yaşamın erkek egemenliğindeki alanlara girmesine izin vermiş, böylelikle sorumlulu-

ğu paylaşmaya hazır olduklarını zaten göstermişler. Ancak, bu davet kabul edilmemiştir. Erkeklerin pislikle doldurduğu kutuyu taşımakta, kadınlardan yardım isteniliyor olarak da değerlendirilebilir. Ancak kadınların buna ilgi göstermemesi, şaşırtıcı olmayabilir. Kadınlar, uygarlaşmanın, ancak kendilerinin tümüyle içerilmesiyle olgunlaşacağına inanıyorlarsa, değişim olasılıkları ve yeni değişim konusunda daha iyimser olabilirler. Günümüzde, içinde bulunduğumuz ruhsal kriz, yalnızca başka bir gelişim sancısı olabilir.

Devrim bölümü, "neler olur" konusunu şöyle bir gözden geçiriyor yalnızca. Kadınların, evlilik gibi sosyal olarak kutsanmış ilişkilere girmemelerini ve bir kez mutsuz olduklarında, kaçmaktan çekinmemelerini dolaylı olarak öneriyor. Kadınların, çok kişiyle birlikte olmasını önerdiği bile düşünülebilir. Elbette, kadınların kendi kendilerine yetmek, bağımlı olmaktan ve diğer nevrotik ilişkilerden kaçınmak zorunda olduklarını söylüyor. Söylediği şeyin çoğu, sorumsuzluk olarak değerlendirilebilir. Ancak, bahis, yaşam, özgürlük ise ve yaşama isteğini keşfetmek için gerekli bir koşulsa, sorumsuzluğun küçük bir risk olduğu düşünülebilir. Nora*'nın Helmer'a "Sence, en kutsal görevim nedir?" sorusuna sormasından ve "kocana ve çocuklarına karşı olan görevindir" yanıtını almasından bu yana, yüz yıl geçti. Nora, bu yanıta karşı çıkmıştı.

> Aynı biçimde kutsal olan başka bir görevim daha var... Kendime karşı olan görevim... Her şeyden önce, bir insan olduğuma inanıyorum -en az senin kadar insanım- ya da ne olursa olsun, bir insan olmaya çalışacağım. Çoğu insanın, seninle aynı fikirde olduğunu gayet iyi biliyorum, Torvold, kitaplarda da, seni haklı gösterecek nedenlerin var. Ancak, birçok insanın söylediği ve kitaplarda yazan şeyler, beni artık tatmin etmiyor. Olan şeyleri kendim iyice düşünmeli, onları anlamaya çalışmalıyım.[2]

Toplumumuzun belirlediği, tüm ayrıcalıklarla yüceltilen

* Bernard Shaw'un *Doll House* adlı oyununda kapıyı çarpıp, evi/evliliği terkeden ilk kadın.

ilişkiler, bağlayıcı, birbirine geçmiş ve ekonomik açıdan belirlenmiştir. En cömert, duyarlı, doğal ilişki, yasallık, güvence ve kalıcılık gibi onay gören, destekleyici unsurlardan yararlandığında, bilinen kalıba girer. Evlilik, şu an olduğu gibi bir *meslek* olmamalıdır. Bir kadının statüsü, bir erkeği baştan çıkarıp, onu elde etmek olmamalıdır. Bir milyon Liliput tarafından bağlandığını farkeden kadın, sakinlik maskesi altında, yetersizlik ve nefret duygularının tehdidi altındadır. Bu durumda, kadın tamamen yozlaşmamışsa, sevginin kaçmaktan başka çaresi yoktur. Özgürlük, ürkütücü, aynı zamanda da bir o kadar da coşturucudur. Bilinçlenme yolculuğuna çıkan Nora'lar için yaşam daha kolay ve hoş değildir. Ancak daha ilginç, hatta daha soyludur. Böyle bir öneri, sorumsuzluğu teşvik edici olarak değerlendirilebilir. Ancak gerçekte, bilmeyerek seçtiği bir yaşam tarzını, alınyazısı olarak sunulan bir dizi yanlışlıkları kabul eden kadın, sorumsuzdur. Kişinin kendi ahlak anlayışından vazgeçmesi, insanlığa karşı işlenen suçları hoşgörmesi, her şeyi bir başkasına, baba-yönetici-kral-bilgisayara bırakması, tek sorumsuzluktur. Sonuçları, her açıdan gözle görülebilen kaoslara dönüştüğünde, bir hatanın yapıldığını yadsımak, *işte* bu sorumsuzluktur. Baskının üzerimizde yarattığı şey, sorumluluk değil, suçluluktur.

Devrimci kadın, düşmanlarını, doktorları, psikiyatristleri, sağlık görevlilerini, din adamlarını, evlilik danışmanlarını, polisleri, savcıları ve kibar reformistleri, uyarı ve öğütleriyle, başına üşüşen tüm yetkilileri ve dogmatistleri tanımak zorundadır. Arkadaşlarını, kardeşlerini tanımalı, onların yüz hatlarında, kendininkini aramalıdır. Onlarla birlikte, işbirliği, sempati ve sevgiyi keşfedebilir. Sonuç, izlenen yolu haklı çıkarmaz: Uygulanan yol, daha çok disipline ve anlayışsızlığa neden oluyorsa, amaç ne kadar parlak olursa olsun, yanlış bir yol ve yanıltıcı bir sonuç olduğu anlaşılmalıdır. Mücadele, mutluluk vermiyorsa, iyi bir mücadele değildir. Mücadelenin keyfi, zevk

ya da kahkaha değil, durgun enerjinin yeniden çiçek açması demek olan irade gücü, başarı ve saygınlık duyumudur. Yalnızca bunlar, kadına güç verir ve gelmekte olan enerji akışını korur. Sorunlar, ancak olasılıklarla eşitlenir: yapılan her hata, ancak anlaşıldığında ortadan kaldırılabilir. Kadının bu tür bir mutluluk duyabileceği tek yol, radikal olanlardır: Yaptıkları ne kadar alaya alınıyor ve kötüleniyorsa, o kadar radikaldir.

Nasıl, iğdiş edilmemiş kadının cinsiyeti bilinmiyorsa, çare de bilinmemektedir. Uzağı ne kadar iyi görebilsek de, tümüyle, istenen şeyin dış çizgilerini seçmek için yeterince uzak değil açımız. Ve böylelikle, hiçbir kesin strateji, tasarlanamaz. Başlamak için özgür olmak ve yolculuk için dostlar bulmak, bulunduğumuz yerden görmemiz gereken şeydir. Özgür kadının ilk yapacağı şey, kendi bağımsızlığını ve özgünlüğünü yansıtacak kendi başkaldırı tarzını bulmaktır. Anlayışındaki baskı biçimleri, ne kadar açıkça ortaya çıkarsa, gelecekteki hareketin şeklini o kadar açık görebilir. Politik bilincin araştırılmasında, yüzleşmekten başka bir yol yoktur. Kadınlara, feragat etmenin başka bir yolunu, haz alma ve umutsuz girişimler için daha çok olanaklar sunmak kolay olurdu. Ancak, kadınlara yeterince zorbalık yapıldı. Kadınlar, parmak ucunda oynatılmaktadır. Kaybolduklarını öğrenmek zorundadırlar. Seçkin bir feminist grubu, anlayamayan kadınları, başka bir yönde, savaşta bir güç olarak kullanmak için yönlendirebilirler. Ki, bu asla bir sonuca götürmez. Eğer bir meydan savaşı varsa, kadınlar bu savaşı kaybedecekler. Çünkü en iyi adam asla kazanamaz. Militanlık için duyulan gereksinim sona erdiğinde, militanlığın sonuçları yokolmaz. Özgürlük, kırılgandır ve bu nedenle korunmalıdır. Geçici bile olsa, onu gözden çıkarmak ona ihanet etmektir. Kadınlara, bundan sonra ne yapacaklarını, hatta ne yapmak isteyeceklerini söylemek sorun değildir. Bu kitabın yazılmasıyla umut edilen şey, kadınların bir gün, bir iradeye sahip olduklarını keşfedecek olmalı-

dırlar. Bu, bir kez olduğunda, bize neyi, nasıl yapmak istediklerini söyleyebileceklerdir.

Özgürlük korkusu, bizde çok güçlü. Buna, kaos ya da anarşi adını veriyoruz, bu kelimeler tehlike kaynağıdır. Halksız bir konformizm, iletişimsiz bir yakınlık çağında, çelişen otoritelerin gerçek bir kaosunda yaşıyoruz. Bilmediğimizi düşünseydik, kaoslardan korkardık. Ancak, gerçekte bunu çok iyi biliyoruz. Kadınların anında benimsediği özgürleşme tekniklerinin, çatışan çıkarlar ve çelişen dogmalar arasındaki savaş kadar sert olacağı olası değildir. Çünkü, onlar, kendi sistemleri dışındaki tüm sistemleri ortadan kaldırma yollarını araştırmayacaklardır. Çeşitli olabilseler de, tamamen uzlaşmalarına gerek yok, çünkü onlar, fetihçi olmayacaklar.

Umarım, bu kitap yıkıcıdır. Umarım, toplumun tüm konuşan kesimi yaylım ateşine tutar. Geleneksel ahlâkçılar, bu kitapta, Kutsal Ailenin yadsınmasına, kutsal analığın aşağılanmasına ve kadınların tek eşli olmadıklarına yönelik çok kötü şeyler bulacaklardır. Tutucu politikacılar, en önemli tüketici olan ev hanımlarına tüketmemeyi önerdiği için, bu kitabın depresyon ve sıkıntıya davetiye çıkardığını söylemeliler. Kadınların depresyonu, ekonominin iyi işlemesi için gerekli olduğu anlamına gelir ve bu da durumu onaylar. Varolan ekonomik yapı, yalnızca çöküşle değişebilecekse, o zaman, en kısa zamanda çöküş olsa, daha iyi olacak. Tüm işçilerin aylıklarını hakettiğini söyledikten sonra, 19.5 milyon işçinin parasını vermeyen bir ülke, varlığını sürdüremez. Freudcular, kadın ruhunun geleneksel tanımını bir kenara koyduğu ve varolmayan bir kadın kavramına dayandığı için, bu kitabın metafiziğe dayalı olduğunu söyleyeceklerdir. Tabi, bu arada, kendi doktrinlerinin metafiziksel temellerini unutacaklardır. Reformcular, kadınlık imajının, suçu desteklemekle ucuzlatıldığını ve böylelikle kadınların, gücün gerçek merkezinden uzaklaştırıldığını söyleyip, kederleneceklerdir. Bilgisayar krallığında,

politik güç merkezleri, yetersizlik merkezleri haline gelmiş bulunuyor. Ancak böyle bile olsa, kitaptaki hiçbir şey, politika makinasının kullanımına engel olmuyor. En sert eleştiriler, solcu kardeşlerimden, Maoculardan, Troçkistlerden, I.S. ve S.D.S.'den gelecektir. Devrim basamaklarını atlayarak, bir strateji ya da devrimci bir disiplin olmadan özgürlüğe ve komünizme ulaşmanın olası olduğunu hayal ettiğim için, bana kızacaklardır. Eğer kadınlar, gerçek proletarya, gerçekten baskı gören çoğunluk ise, kapitalist sisteme verdikleri desteği çekerek devrime yaklaşabilirler. Önerdiğim silah, iş gücünün geri çekilmesidir ve bu, proletaryanın en şerefli silahlarıdır. Yine de, fabrikaların, uygarlaşmanın çekirdeği olduğuna ya da özgürleşmenin gerekli koşulu olarak, kadınların sanayiye yeniden girmeleri gerektiğine inanmadığım açıktır. İş ve oyun ile iş karşılığı verilen ücret kavramları, tamamen değişmezse, kadınlar, ucuz iş gücü sağlamaya devam etmek zorundadır. Daha da ötesi, işveren yararına yapılan bir sözleşme ile, bir yaşam boyu ücretsiz işçilik yapmak zorunda kalacaktır.

Bu kitap, kuşku duyan kadın ile dünya arasında süren diyaloğa başka bir katkı sağlar. Hiçbir soru yanıtlanmamıştır. Ancak bazı sorular, belki de, eskiye göre daha doğru bir biçimde sorulmaktadır. Alay edilmez ya da kötülenmezse, amacına ulaşmamış olacaktır. En başarılı kadınsı asalaklar bunu iğrenç bulmazlarsa, yararsız bir şey demektir. Onların hoşgördüğü şey, onurlu bir kadın için katlanılmazdır. Kadınların oy kullanma hakkına karşı olanlar, kadının özgürleşmesinin, evliliğin, ahlâkın ve devletin sonu demek olduğunu söyleyip, dövünüyorlardı. Aşırılıkları, kadınlara birazcık serbestlik vermenin, hiçbir şeye zararı olmayacağını söyleyen liberaller ve hümanistlerin bulanık yardımseverliklerinden daha ileri görüşlüdür. Sufrajetlerin farkında olmadan ektiklerini biçtiğimizde, feminist olmayanların, sonunda haklı olduklarını göreceğiz.

BEDEN

CİNSİYET

Kişinin cinsiyetinin, vücudundaki her hücre ile belirlendiği bir gerçektir. Bilmediğimiz şey ise, bu hücrelerin işlevleri açısından kesin farklılığın ne olduğudur. Hücrelerdeki gözlenebilen farklılıktan yola çıksak bile, bu hücrelerin oluşturduğu dokulardaki farklılığa ulaşamayız. Bu temelde, üstünlük ya da aşağılık konusunda herhangi bir şey ileri sürmek, kanıtlanan bulguların çok uzağına düşmek demektir. Belki de, DNA'yı okumayı öğrendiğimizde, kadın cinsiyetinin tüm organları için bilinenlerin gerçekte ne olduğunu görebileceğiz. Ama o zamanda da, biyolojik verilerden başlayan, davranışa kadar uzanan uzun ve usandırıcı bir tartışma gündeme gelecektir.

Düşünce yapımızın en önemli bölümüne göre, cinsiyetler iki ayrı kutuptur ve doğaları gereği zıtlık oluştururlar. Gerçekte ise bu, oldukça yanlıştır. Hayvan ve bitki dünyası, evrensel anlamda iki türe bölünmemiştir. Hatta, garip ve belirsiz tür olasılıklarına karşın, iki türe bölünmemiştir. Bazı şanslı yaratıklar erkek, bazıları dişidir. Bazı mantar ve protozoonlarda ikiden fazla cinsiyet, birden fazla çiftleşme yolu vardır. Türler arasında ayrıştırabilme derecesi, algılanamayacak kadar küçük bir şey de olabilir. Bilim adamlarının uzun süre gözardı ettiği şey, farklı sınflandırılan türlerin, aslında aynı türün dişi ve erkek cinsleri olduğu gerçeği kadar büyük bir fark da olabi-

lir. Nazi antropologları, ikincil cinsel karakterlerin, daha çok evrim geçirmiş türlerde oldukça gelişmiş olduğunu iddia ettiler. Buna örnek olarak da, zenci ve Asya türlerinin, Hint-Arı türleri ile karşılaştırıldığında, daha az tanımlanmış ikincil karakterlere sahip olduklarını gösterdiler.[1]

Gerçekten de, cinsellik anlamında pekçok basit yaşam türleri, insanlarda olduğundan daha çarpıcı bir biçimde farklılaşmışlardır. Dikkatimizi çeken şey, insan cinslerin arasındaki farklılaşmanın bastırıldığı ve abartıldığıdır. Süreci haklı çıkarmadan önce 'neden?' sorusunu sormak gerekir.

Bir hücreyi, kromozomları görecek kadar, örneğin 2000 kat büyütürsek, insan cinsiyeti için önemli olan ayrışmayı görebiliriz. Bir erkek hücresinde 45 kromozom boyunca, küçük bir tek kromozom vardır ki, bu da Y kromozomudur. Gerçekte hiç de belirleyici bir kromozom değildir, üstelik ayrışma özelliğinden dolayı, kendine özgü sorunları vardır.

Bir kromozomdaki mutasyon, yalnızca farklı kombinazyonlarda test edilebilir. Bunlar, serbest olarak, çapraz biçimde dağıtıldığında; çaprazlamanın engellenmesi, test edilen Y- biçiminde oluşan mutasyonu engeller. Çaprazlama sağlanamadığında, Y, parçaların karşılıklı değişimi anlamında, yapısal bir değişim göstermez. Bu nedenle, Y kromozomu, evrimi süresince cinsiyeti belirlemedeki gücünü yitirir, X kromozumu ile etkileşimde bulunan otozom, onun yerini alır.

Otozomlar ne X, ne de Y kromozomudur. Hücrelerde, bunlardan 23 çift vardır. Dişi cins, birbirinin tümüyle aynısı olan kromozom çiftiyle sağlanır. Aslında cinsiyet belirleyicidirler ve XX olarak gösterilirler. Erkek cinsi, 23 otozoma eklenen XX çifti yerine, XY biçimine sahiptir. Y kromozomunun olumsuz bir işlevi vardır: Y kromozomu taşıyan bir sperm, yumurtayı döllediğinde, dişi ceninin oluşumuyla sonuçlanacak dişilik miktarını azaltmaktadır. Cenin, erkekliğin yanısıra, daha sonra cinse bağlı olarak nitelendirilen bir dizi zayıflıkları

da miras bırakır. Çünkü; bunlar, yalnızca Y kromozomunda bulunan genlerin sonucudur. Özellikle kulaklarda kıllanma, el ve ayaklarda nasır parçacıkları, derinin ağaç kabuğu gibi olması ve tırnakların şerit görünümüyle kendini belli eden hypertrichosis gibi bozukluklar, hemofiliye göre çok daha az bilinmektedir. Herkesçe bilinen hemofili, gerçekte Y kromozomun bastıramadığı X kromozumda bulunan değişmiş bir genden ileri gelmektedir, yani dişiler tarafından geçilir, ancak erkeklerde etkendir.

Renk körlüğü de aynı biçimde oluşur. 30 kadar bozukluk, türlerin erkek cinsinde bulunmaktadır, yine aynı nedenle, seyrek biçimde dişilerde de bulunmaktadır. Dişi cinsin, erkekten daha güçlü olduğu yolunda deliller vardır. Daha çok yaşarlar ve her yaş grubunda, alınan erkek sayısı % 20 ile 30 fazla olsa bile, dişi cinse göre daha çok erkek ölür. Dişi cins üreten spermatozoa, erkek üretenle aynı sayıda olmasına karşın, erkek doğumlarının daha çok olmasının hiçbir açıklaması yoktur. Erkekler, daha zayıf oldukları için, bunun doğal bir dengeleme olup olmadığı, spekülasyona açıktır.[3]

> Kadın, çocuksu tipe daha yakın kalırken, erkek geçkinliğe daha çok yaklaşır. Erkeğin aşırı değişim eğilimi, yeteneğin, aptallığın ve deliliğin daha büyük yüzdelerinde kendini ifade ederken, kadın normale daha yakın kalır.
>
> *W.I. Thomas, "Sex and Society" (Cinsiyet ve Toplum) 1970, sy. 51)*

Suç bilimciler, son zamanlarda, Y kromozomu ile ilgili başka bir şaşırtıcı gözlem ortaya atmış bulunuyorlar. Erkekler arasında, XYY kromozomuna sahip olanlar yüksek orandaydı. Bu fazladan Y, şiddet suçlusu olarak, hapishanede bu-

lunan erkekler arasında yapılan araştırmada ortaya çıkarıldı. Bu da, zihinsel yeteneklerde görülen belli bozukluklarla bağlantılı olarak düşünülebilir.

Cinsel karakterlerin gelişimi, yalnızca kromozomlar tarafından belirlenmez: Bunlar birincil farklılığı oluştururlar, ama farklı fiziksel karakterlerin gelişimi, tüm endokrinal sistemleri ve çeşitli hormonların etkileşimini gerektirir. Doğum kontrol haplarındaki sentetik hormonların kullanımından dolayı, kadınlar hormonlarının daha çok farkındadırlar. Her zaman olduğu gibi, bu tür düşünceler yaygınlaştığında, hormonların işlevi de açıklanmış bulunuyor. Hormonların işlevleri, gerçekte çok eksik anlaşılmıştır. Kadın hormonlarının duyarlı ve değişken dengesinin kurcalanmasıyla, fizikçiler, hiç ummadıkları, cinsellik ve üreme ile ilgili olmayan işlevlerde değişiklikler bulduklarını açıklamak zorunda kaldılar. Genlerin ve kromozomların yalın matematiğini anlamak, oldukça zordur, hormonların kimyasına gelindiğinde, işlemler daha da zordur. Erkek cinsel karakterlerinin gelişimini belirleyen erkeklik hormonu, testosteronu biliyoruz. Bu hormon, kas, kemik ve bağırsakların gelişimini harekete geçiren diğer bir hormonla, androjen hormonuyla ilintilidir. Androjenin salgılanması, hipofiz interstitial hücre hormonunun kontrolu altındadır ve kadınlık hormonu östrojen ile çok benzeşir. Her iki cins, iki hormonu da üretir. Tüm bildiğimiz, erkeklere östrojen verdiğimizde, ikincil cinsel karakterlerin daha az belli olduğudur. Kadınlara androjen verirsek, aynı şey olmaktadır. Östrojen, bazı işlevler için başka bir kadınlık hormonuna, projesteron'a gerek duymaktadır. Tüm salgılarımızın tamamlayıcı ve hızlandırıcı tepkileri vardır: Bunların, hemen hemen her birinin araştırılması, yeni isimlerle, yeni kimyalara dönüşmektedir. Gebeliği önlemek için, kadınların büyük dozda hormon bombardımanına tutulmasına karşın, bunlara karşı takılan tavır, saygı ve hayret olmuştur. Yalnızca gebeliği önleme işlevine sa-

hip hapı bulmak için araştırmalar sürdürülüyor ve bulunana kadar, kadınlar rahat edemeyeceklerdir.

Çocuğun cinsi, gebelikte belirleniyor. Çünkü her sperm, bir Y, bir de X kromozom içeriyor ve olgun yumurta tek bir X içerir. Özel kromozom, birincil farklılığa neden olur. Özel kromozom, birincil farklılığa neden olur. Ancak cinsel özelliklerin gelişimini kromozomlardaki özel kimyasal maddeler belirliyor. Yedinci haftaya kadar cenin, hiçbir cinsel farklılık göstermiyor. Cinsel gelişim, her iki cinste de benzer yolu izler. Klitoris ve penisin başı, önce çok benzeşirler, urethra, her iki cinste de bir yarık şeklinde gelişir. Oğlanlarda haya torbası, kızlarda ise dudak oluşur. Bu benzer alanlardaki dokuları incelersek, farklı alanlardaki dokularda kadınlar ve erkekler benzerlik gösterirken, burada gerçekten farklı olduklarını görürüz.[5]

Doğanın kendisi her zaman belirgin değildir. Bazen bir kız çocuğunun fazla gelişmiş klitorisine bakarak, bunun bir erkek olduğu sanılabilir. Benzer biçimde, erkek çocuk az gelişmiş olabilir, cinsel organları bozulmuş ya da gizlenmiş olabilir. O zaman da bunun bir kız çocuğu olduğu düşünülebilir. Kendi cinslerini açıklandığı gibi kabul eder, özel çelişkilere karşın, bu cinsin davranış ve tavırlarını öne sürerek kendilerini yanlış cinsin özürlü üyeleri olarak görürler. Genetik bilinçlilik, araştırmaya yol açan bir sorun yaratır ve çocuğun doğru cinsi kurulmuş olur.[6] Vajinasız doğan küçük kızlar, yanlış bir biçimde, cinsiyetsiz olarak değerlendirilir, yapıları XXY olanlar, yumurtalıkları olmayan kadınlar olarak değerlendirilir. Bu zorlukların bazıları estetik ameliyatlarıyla çözümlenebilir. Ancak cerrahlar, bu tür operasyonları, garip nedenlerden dolayı yaparlar. Bu yola, beden hücrelerini tararken, yapıda doğuştan gelen hiçbir anormallik olmadığı ortaya çıktığında başvururlar. Eşcinselliğin çoğu, kişinin kendisine verilen rolü

benimseyememesinden kaynaklanmaktadır ve genetik olarak, patolojik bir durum gibi tanımlanmamalıdır. Ancak anormallik konusunda önyargılı olan anlayış, eşcinsellere, buna itiraz etme yolu bırakmamakta; o da kendisini tuhaf olarak değerlendirmektedir. Bebekliğimizden itibaren, oynamayı öğrendiğimiz normal cinsiyet rolleri, bir travestinin kaba komedisinden daha doğal değildir. Normal ve istenir olarak değerlendirilin biçim ve tavırlara ulaşabilmek için, her iki cins de, kendi görünüşlerini bozarlar. Bunun birincil nedeni, cinsler arasındaki genetik farktır. 48 kromozomun yalnızca bir tanesi farklıdır: Bu farka dayanarak, sanki 48 kromozomun hepsi farklıymış gibi, kadın ve erkek arasında tam bir ayrım yaparız. Yaşamın her alanında işlense de, Fransız erkekleri "Yaşasın Farklılık" diye bağırabilirler. Belirlenen bozulmanın bedende olduğunu düşünmek, en kolay ve açık olanıdır. Ne olursak olalım, nasıl görünürsek görünelim, bizler elbette kendi bedenlerimiziz.

KEMİKLER

Bir iskelette ne kadar cinsiyet olabilir? Arkeologlar, bir kalça kemiğinin yarısına bakarak, bunun 20 yaşında bir kadına ait olduğunu, kesin bir biçimde sınıflandırarak belirlediğinde, oldukça etkilenmiştik. Çünkü cümle, bir tahmin olarak, tümüyle doğrulanamaz bir cümleydi. Böyle bir tahmin, bir arkeoloğun, herhangi bir şey gibi, kadınlar hakkındaki teziydi. Söylemek istedikleri şey, bu kemiğin tipik olarak kadın olduğudur, yani bir kadına ait olmalıdır. Çünkü, kadın hakkında oluşturulan basmakalıp düşüncelerden kaçınmak olanaksızdır ve kendi toplumlarında varlıklarını sürdürdükleri sürece, kuşkulu hatalar yapılmaktadır ve yapılacaktır da.

İskeleti sert bir şey olarak düşünmemiz gerekiyor. Her şey yokolurken, o varlığını sürdürüyor. Öyleyse, yapay bir şartlanma ile belirlenmiş temel bir şey olmalı. Gerçekten de kemiğin kendisi, pek çok etkinin sonucu olabilecek bozulmaya açıktır. Bunların ilki, kassal baskıdır. Erkekler, kadınlardan daha enerjik oldukları için, erkeklerin kassal çizgileri daha belirgindir. Kaslar zorlandığında ya da karşı güçle dengelenemeyen sürekli bir dış baskıyla karşılaştığında, kemikler sıra biçiminde uzayabilir. Erkeklerin vücutları, yaptıkları işe ve büyüme devresindeki beslenmeye bağlı olarak değişmektedir. Elbette, kadınlar için de aynı şey geçerli. Ama kadınlar, bunlara, ayrıca moda ve cinsel cazibenin dikte ettirdiği diğer etkileri de ekliyorlar.

Kadının çekicilik tarihinde, omuzların uygun duruşuyla ilgili büyük değişiklikler bulunmaktadır; eğik ya da dik, öne ya da arkaya doğru eğilmiş olabilir. Bunlar elbise ya da korse giyimi ile desteklenmelidir. Böylelikle, kemiğin kemik üzerindeki dengesinin yerini, yapay duruşla sağlanan kas baskısı almaktadır. Omurga, mankenin uzun ve sıçrama adımlarında, yeni sanatın (art nouveau) S kıvrımı veya ellilerin bel kemiği kıvrımı ile, bel kemiğinin iç kıvrımından öne doğru bükülmektedir. Yüksek ökçeli ayakkabılar, uyluk ve leğen kaslarının bükülmesini değiştirir ve omurgayı bazı çevrelerce hâlâ çekicilik için gerekli görülen bir açıya sokar. Anneannemi anımsayamayacak kadar genç değildim. Annemi, bana korse giydirmesi için zorlardı. Çünkü onlu yaşlarımda beni hantal buluyordu ve sırtımın, kendi boyumu taşıyacak kadar güçlü olmamasından endişe duyuyordu. 13 yaşındayken, korse giyseydim, göğüs kafesim farklı bir biçimde gelişebilir ve leğen kemiğim üzerindeki baskı, onu genişletebilirdi. Son zamanlarda, korse giymek gözden düştü. Ancak pek çok kadın, destek ve kadın kontrolü sağlayan kemerlerden vazgeçmeyi düşünmüyor. Taytlar bile sıkı ve giyen kişi üzerinde tuhaf semptomlara neden olabilir. Daktilografların omuzlarının düşüklüğünün satıcı kızların önündeki tezgaha yaslanarak durmalarının, duruşlarına, yani iskeletlerine bağlı olmasıyla bir ilgisi vardır.

Pek çok insan, çocuğun büyüme aşamasında yaptığı hareketlerin etkilediği organların, gelişimde etkili olduğunu bilmektedir. Annem geniş omuzlu, dar kalçalı Avusturalyalı ünlü yüzücü kızları örnek almamızı engellemeye çalışırdı. Elbette, onların vücut yapılarının böyle oluşu, gördükleri sıkı eğitimle bağlantılıydı. Küçük kızların, oğlanlardan farklı fiziksel eğitim alması gereği konusunda görüş birliği var. Ancak bu farkın ne kadararının, küçük kızların oğlanlara benzememesi gerektiği inancıyla kabul edilmiyor, bilinmiyor. Küçük kızlar,

müzik eşliğinde jimnastik yaparken çok güzel görünürler, oğlanlar da barfiks çekerken çok erkeksidirler.[1] Aynı savlar, kadın ve erkek iskeletleri konusundaki yargılarımıza da sinmiştir: Küçük elli iskelet, kadın olmalı, küçük ayaklar da kadın olmalı, ancak her iki cinsin de oransızlık gösterebileceği gerçeği öylece kalır.

Tıp öğrencileri, eğer üreme ile ilgili işlevler anlatılmıyorsa, anatomilerini erkek bir örnekten öğrenirler. Kadın iskeletinin daha hafif ve küçük olduğunu, kemik oluşumunun erkekten çok çocuğa benzediğini bir kural olarak öğrenirler. Bu sonuncusu, kadının tüm vücuduyla ilgili olarak sık sık yapılan bir gözlemdir. Kadınlar, çocuksu ya da pedomorfik, erkek vücudu da yaşlı ya da gerontomorfik olarak değerlendirilir. Kadın gelişimiyle ilgili herhangi bir sapma ima etmekten uzak olan bu açıklama, daha geniş esneklik ve uyumlulukta evrimsel bir üstünlük demektir. Bundan, ne fiziksel güçlülük ne de zihinsel yetenek konusunda hiçbir şey öne süremeyiz.[2]

Çocuksu ve yaşlı cinsler arasındaki fark, abartılmamalıdır: Gerçekten de, işleyen bir anormalliğin dokundurması olmaksızın, düşünülebilecek pek çok çeşitleme vardır. Böyle bir sınıflandırma, eğilimi belirlemek için yapılan bir çabayı gösterir. Farklılık araştırmalarımızda, kadın ve erkek eşitsizliklerini haklı çıkarmak için, yalnızca genel farkı abartmakla kalmayıp, hâlâ kadınlarda varolduğuna inanılan fazladan bir kaburga kemiği gibi, gerçekte varolmayan çok özel farklılıklara da davetiye çıkardık. Cinslerin kemik yapılarıyla ilgili belirgin ayrım, oturuş biçiminden dolayı, kadın leğen kemiğinin, erkeğinkinden farklı olmasıdır. Gerçekten de fark, orantılı boyutlar ve eğilme açısıdır: Temel biçim aynıdır.[3] Terbiyeli oturan bir kadın, çalışan ya da kötü beslenen bir kadına göre, daha geniş kalçalı olmaya yaktındır. Bunlardaki cinsel fark, biyolojik değil, sosyolojik cinsle etkilerle abartılmaktadır.[4] Dar kal-

çaların, çocuk doğurmak için uygun olmadığı düşüncesi bir önyargıdır ve asılsızdır; şu ya da bu yöndeki bozulma, kalça mekanizmalarının etkinliğini etkileyecektir. Çoğu insan, cinsiyeti, arkeologlar gibi yargılayamazlar. Gerçek cinsel organlar gizlendiğinde, cins türü, yapay karakterlerle gösterilir. Ancak kıvrımlar bile, dayanıklı görünmeyen kemiklerin bedelini, destekleyerek, hamle yaparak, oynatarak ve sağa sola sallayarak alırlar. Bu kemikler, yaşamını sürdürecek mi?

KIVRIMLAR

Bir kişi pandomim olarak güzel bir kadın düşüncesini açıklamak istese, önce iki elini havada dalgalandırır ve anlamlı bir biçimde yan gözle bakar. Kıvrım düşüncesi, anlam yüklü cinsellik ile o kadar ilintilidir ki, bazı insanlar, yoldaki işaretlerde bulunan alaycı gülüşe direnemezler. Giyim ticaretinin gerekliliğine karşın, kadının en yaygın imajı, parabol ve çıkıntıların yanıltıcı bir sonucu olan kalçalar ve memelerdir.

Genellikle kadın bedeninin, yumuşacık olsun diye, bir yağ tabakasıyla kaplandığına inanılmaktadır. Doğa ve Hugh Hefner, bu konuda iki kafadardırlar. Kadınların, erkeklere göre daha az ve hafif şeyler giydikleri doğrudur. Ancak yağ tabakasının, böyle açıkta bırakılan bölümlerin yalıtılması gerekliliğinden mi, yoksa daha önce varolan bir şey mi olduğuna karar vermek o kadar kolay değildir. Erkeklerin, kalçalarını uzun giysiler altında saklama alışkanlıkları, bir İngiliz sahilinde sergilenen tavuk bacaklarında görülen harap dokulara neden olmuştur.[1] Kadınlarda olduğu gibi, erkeklerde de deri altında yağ vardır, ancak kadınlarda bazı özel alanlarda daha çok yağ birikir. Şişman insanlarda yağın çoğu, deri altındaki tabakada toplanır. Kadınların deri altında yağları vardır derken, "Kadınlar, erkeklerden daha şişman olmalıdır" yorumunu yapmak yanlıştır. Tarih boyunca, baskı altında tutulan tembel insanların şişman olduklarını görmekteyiz. Hadım

olan harem ağaları her zaman tosun gibi şişmandırlar. Erkeklerin, yumuşak, kucaklanası şişman kadınları seçmelerine şaşırmamak gerekir.

> Doğadaki en güzel göğüs bile, hayal edilenden daha güzel değildir.
>
> *"Bir Babanın Kızına Vasiyeti"*
>
> *Gregory, 'A Father's Legacy to his Daughters'*
>
> *1809, s. 64*

Övülme derecesi en yüksek olan kıvrım göğüstür. Göğsün ana yapısını oluşturan asıl salgı bezi, ikinci kaburga kemiğinden, alttaki altıncı kemiğe kadar uzanan kabarık bir yapıdır: Bunun çevresinde toplanan ve bir yarık konyon oluşturan yağın kendisi, cinsel bir özellik değildir. Büyük göğüsleri olan kadınların şişman olmadığı durumlarda, neden, salgı bezleri bozukluğudur. Göğüslere gösterilen ilgi derecesinin, göğüs fetişistlerinin istediğiyle karıştırılmaması, ister istemez kadınları, göğüsleri konusunda kaygıya düşürür. Çünkü göğüsleri, asla tam istenildiği gibi değildir, bazen fazla küçük, bazen fazla büyük, biçimi bozuk ya da sarkıktırlar. Meme ile ilgili basmakalıp özelliklerle yarışmak olanaksızdır. Çünkü, hileli bir biçimde yapaydır ve şu ya da bu biçimde, üzerinde değişiklik yapılmalıdır. Gerçek, ya şişko ya da kurudur..

Dolgun bir göğüs, kadının başının derdidir: Kadın, onun sayesinde kendini erkeklere sevdirir. Ancak, arzulu gözlerin, gerçekte kendisini gördüğünü düşünmesine asla izin vermez. Göğüsler, işlevleriyle ilgili belirtiler göstermedikleri sürece beğenilir. Bir kararmaya görsün, bir genişlesin ya da pörsüsün, iğrenç görüntülü bir nesne oluverirler. Bir kişinin parçaları

değil, boynun çevresine takılı, okşanan, büyülü macun gibi bükülen, emilen ya da lolipop gibi ağza alınan bir cazibe unsurudur. Kadının bu tür iğrenç ellemeleri ortadan kaldırması için yapması gereken tek şey, lastik kafalıların fantazilerini sürekli kılan iç çamaşır giymekten vazgeçmektir, böylelikle erkekler, gerçek bir şeyin çeşitlemeleriyle yüzyüze gelmelidir. Göğüs uçlarına verilen önem, kadınların lehinedir. Çünkü göğüs ucu, canlı ve duyarlıdır. Kadının özgürleşme hareketinin gelişimi, bazı göğüsleri, köpük ve telin egemenliğinden kurtarmış bulunuyor. İlerlemeyi aynı yönde sürdürmek için, erkeklere, kendilerinin de göğüs uçları olduğunu anımsatmalıyız.

Şaklaban kum saatinde bir sonraki kıvrım, bel girintisidir. Bel, kalça ve göğüs çıkıntılarını vurgulamak için abartılmıştır: Hiç de doğal bir olgu değildir. Kadınlar, kullanılmasının zorunlu olduğu tüm çağlarda, bellerini desteklemek amacıyla, özel bir aygıt giyerlerdi. Bantu kadınlarının tel halkalarla boyunlarını germe tarzlarından, bel ortaya çıktı. 19. yüzyılın güzel kadınları, en alttaki kaburga kemiğini aldıracak kadar ileri gittiler ve böylelikle korselerini daha da sıkılaştırdılar. Yeni Gine'de bulunan bir kabilede kadınlar ve erkekler, dar kemerler kullanmaktadırlar. Bağlanan yerin hem alt kısmında, hem de yukarı kısmında şişkinlik oluşuyor, böylelikle erkekler de kumsaati kıvrımlarına sahip olmuş oluyorlar. Sıkı korseleri "O" biçimine dönüşmesini esas olarak alırsak, ince bel, kadınların kırılabilirlik noktası olarak değerlendirilir, yani sadist fantazileri doyurur.[3]

Kenneth Tynan, yakın bir tarihte, konuyla ilgili, açık saçık kızlar için bir makale yazdıysa da, popo fetişizmi, kültürümüzde oldukça seyrektir.[4] Bazı porno dergileri, ölçü dışı kalçalar için yapılmış kemer ilânları veriyorlar. Ancak dedelerimizin içini gıcıklayan, dalgalanan uyluk ve kalçaların titreşimleri, artık gündemden kalkıyor. Gerçekten dar pantolon-

lardaki kışkırtıcı kalça, en çok dikkati çeken şeydir. Kızlar, kalçaları konusunda daha bilinçlidirler. Bu yüzden pelerin ya da uzun tuniklerle kalçalarını örterler. Kızların bu konudaki bilinçliklerine daha sık rastlanır. Çünkü diğerlerine göre bu bölgede daha gözdedirler.

Cinsel tercihler konusunda bir tür sınıf farklılığı vardır. İşçi sınıfının sevgilisi, hâlâ yuvarlak ve tombuldur. Ancak modasever orta sınıf, inceliğe, hatta zayıflığa iltifat ediyor. Kadınlara gelince, her iki konum için genel olan bir durum sözkonusudur. İstekler, diğerlerinin gözlerini şenlendirmek için, bedenlerinin dış hatlarına yöneliktir. Kadınlar, o kadar güvensizdirler ki bu isteği yerine getirmek için sürekli ölçü alırlar. Bunun illa akılcı olması gerekmiyor. En ince kadın bile, düşünülen hantallıktan dolayı rejim yapar ya da bedenlerinin biçimli olmadığından yakınırlar: Kıvrımlarının canlılığı konusundaki kıvrım korkusu ya da onları kaybetmek için perhiz. İnce olması gereken yuvarlak hatlı kıza ve yuvarlak hatlı olması gereken ince kıza, amaçlarına ulaşabilmelerini sağlayacak, az ya da çok tehlikeli ilaçlar önerilir. Her iki durumda da, kadın alıcılar pazarında çekici olmak için kendini süslüyor; en gerekli alıcısı, kocası olacaktır. Kocası da ona, süregelen istek ve onurun koşulu olarak, onay gören imaja yönelik yaklaşmasını zorlamayı sürdürür.

Her insan bedeninin, kendine özgü en uygun ağırlığı ve dış hatları vardır. Bu da yalnızca sağlık ve verimlilikle sağlanabilir. Kadınların bedenlerini, hiçbir işlevi olmayan estetik nesneler olarak ele alırsak, hem onları hem de sahiplerini üzmüş oluruz. Empoze edilen kıvrımlar, ister çirkinlik kraliçesinin taşkın arabeski, isterse sanatın inceltilmiş halkası olsun, dinamik ve bireysel bedenin çirkinleşmeleri ve dişi olma olasılıklarının yarattığı kısıtlamalardır.

KILLAR

Pazar gazetelerine, okul müdürünün boynuna taktığı ve yakasına doğru sarkıttığı kahverengi fulardan niye bu kadar rahatsız olduğunu soran okul çocuğu, yalancı oluyordu. Bizim kuşakta, erkekler saçlarını uzatmaya başladıklarında, bunu bilinçsizce yapmıyorlardı, bir nedeni vardı. Saçları, kendilerine efendilik havası veren, kısa saçlı bürokratlar kuşağının ahlaki değerlerine karşı gösterilen tepkisel bir işaretti. Saçlarını uzatarak, cinsel değer konusundaki bazı tuhaf varsayımların son bulmasını sağladılar. Pek çok genç erkek, kızkardeşlerinin gıpta ettiği, kıvırcık ve parlak bukleli saçlarıyla övündüler. Yalnızca kadınların başında gür ve uzun saçların çıkabileceği varsayımını yıkmak kolay olmadı.[1] Uzun saçlı erkekler, hufat ve sapık olarak nitelendirildiler ve kadınlar, dengeyi yeniden sağlamak için peruktan yararlandılar. Saçlarını uzatıp kirpiklerini boyarlarken, yine kararlı bir biçimde koltuk altlarını, kollarını ve bacaklarını kıllardan temizliyorlardı. Yaz geldiğinde, frenkler park ve bahçelerde fanilayla dolaşmaya başladığında, herkes onların kol ve göğüslerinin kılsız, sakallarının ise seyrek olduğunu farketti. Bunu, kıllı göğüslerin erkekliğin kanıtı olmadığı yolunda almak yerine, tersine, bu erkekleri yozlaşmış olarak değerlendirdiler. Yakın bir zamana dek, Edmund Wilson, Hemingway'in göğsündeki kılların azlığı nedeniyle, cinsel gücünde bir bozukluk olduğunu söyleyebiliyordu.

Gerçek şu ki, bazı erkekler kıllı, bazıları kılsızdır; bazı ka-

dınlar kıllı, bazıları da kılsızdır. Farklı ırkların, kıl dağılımları da farklıdır. Çoğu hayvanların erkek cinsinin, örneğin geyik (karaca), çok az kılı vardır. Bazı koyu tenli Kafkas kadınlarının uyluklarında, baldırlarında, kollarında hatta çenelerinde pek çok kıl vardır. Bu kılların yokedilmesi acı verici ve zaman alıcıdır. Oysa kadınlar, ne kadar çok giysiyi çıkarırlarsa o kadar çok kılı da temizlemek zorundadır. Kılları aldırmanın mantığı yarım yamalaktır. Cinsellik erkek hayvanlarda, cinsel yönden en aktif ve içgüdüsel üremeden dolayı, bağımsız bir varlık olsa da yanlış bir biçimde, bir hayvan özelliği olarak gösterilmiştir. Yaygın bir görüş olarak, kıllık, kızgınlık gibi vahşiliğin ve dolayısıyla cinsel anlamda saldırganlığın göstergesidir. Erkekler, yarışmacı ve saldırgan güdüleri geliştirme konusunda özendirildikleri için bunu geliştiriyorlar. Kadınlar ise, enerji ve libidolarını her durumda bastırdıkları gibi, bunu da bastırırlar. Bedenlerindeki kıllardan yeterince rahatsızlık duymuyorlarsa hatta nefret etmiyorlarsa, başkaları onları kılları alma konusunda ikna edeceklerdir. Kadınların cinsel organlarındaki kılları ya traş ederler ya da yolarlar. Böylelikle, daha cinsiyetsiz ve çocuksu görünürler. Neyse Freud bile pubik kılların, fizyolojik bir utangaçlığı örtmenin göstergesi olduğunu ileri sürdüğüne göre, bunları traş etmek, bir başkaldırı olarak değerlendirilebilir. Kadın bedenini, kokudan arıtmak için yapılan tüm çabalar, arzu edilen bedenselliğin aynı biçimde bastırılmış bölümüdür. Ter ve nefes kokusunu yok etmek, yeterli olmamıştır. Bir kadın dergisi, son sayılarında, iğrenç vajina kokusuna karşı kadınları uyarmaktadır. Kadınlarının, tam bir zevksizlik içinde traş olmasını ve deodorant kullanmasını istemeyen erkekler, kadınların kendi bedenlerine karşı duydukları tiksinti karşısında güçsüz kalmaktadırlar. Diğer yandan koku ve kıl, bazı erkeklerce güzelliği reddetmek anlamında kabul görür. Yarım tedavi yapılmış keçi derisinin çekiciliği ile dişi oyuncak bedenin kokusuzluğu arasında, orta bir yol vardır: Erkek olsun, kadın olsun, akla uygun bir biçimde temiz ve bakımlı bir beden, istenen bedendir.

CİNSELLİK

Kadının cinsel organları sırla örtülmüştür.

Bunların çoğunun içte ve gizli olduğu, dışta olanların ise çoğunlukla kapalı olduğu sanılmaktadır. Küçük kızlar, annelerine sorular sormaya başladıklarında, eğer şanslılarsa, anneleri onlara, cinsel organlarının kaba bir resmini gösterir. Bu resimlerde, tüp ve yumurtalıkların şaşırtıcılığı yoktur. Onların yerine, cinsel estetik özelliğine sahip organlar vardır. Şahsen ben, 18. yüzyıla ait bir Anatomi kitabındaki vajina kesitini görene dek, kendi vajina dokularımın oldukça normal olduğunu bilmiyordum.[1] Küçük kız, kendi jenital organlarını keşfetmek, onları oluşturan dokuları tanımlamak ya da bulrikasyon ve ereksiyon mekanizmalarını anlamak için teşvik edilmez. Düşünce iğrençtir. Bu tuhaf alçakgönüllülükten dolayı genç kadın, doktorun muayenehanesine gitmesini geciktirecek, doktorun kendisini muayene etmekten ve bulduklarını anlatmaktan iğreneceğini düşündüğü için, kadın orgazmı, her geçen gün daha bir sır olmakta, aynı zamanda bir görev olarak göklere çıkarılmaktadır. Orgazmın gerçek doğası, metafizik varsayımlar için konu oldu. Yıllar önce çürütülmüş olmasına karşın, hâlâ, kadınlar hakkındaki tüm yanlış düşüncelerin varlığı devam ediyor. Uzun ve saygın bir tarihi olsa da, tümüyle hayal ürünü olan kadının da boşalabileceği düşüncesini kabul etmeyen erkekler var.

Kadın cinsel organları konusundaki edeplilik, gerçekten varolan tiksinmeden kaynaklanmaktadır. Bir kişinin çağrılabileceği en kötü isim, amcık'tır. Bunun en iyisi de, küçük ve dikkat çekici olmamasıdır: Penisin büyüklüğüyle ilgili duyulan kaygı, kadın cinsel organının küçüklüğü konusundaki kaygıyla paralellik gösterir. Hiçbir kadın, hamut gibi bir cinsel organa sahip olmak istemez. Ne kötü kokmak ister, ne de pasaklı olmak. Genellikle, toplumsal edep nedeniyle, regl döneminin tüm belirtilerini yokeder. Kadınlar, her zaman suskun değillerdir. Türkü literatüründe, cinsel organlarını öven sevimli kadın örnekler bulabiliriz. Sıkılgan bir terziyi uyaran şehvetli fahişe, bunlardan biridir. Çünkü adam, onun süslü hazinesini, metreyle ölçmeye cesaret edemiyor:

Kesemi o kadar derin bulacaksın ki,
Hazineye çok zor ulaşacaksın.[2]

Başka biri, onun utangaç bölümlerini şu sözlerle över:

Muhteşem bir süs iğnesi kutum var
Böyle bir şeyi asla görmemişsindir
Frenginin hiç bulaşmadığı bir yerde,
Dizlerimin üstünde bir şey...
Muhteşem bir süs iğnesi kutusu
Eşini asla görmedin;
Yılda 50 sterline
Kutumu terketmeyeceğim.[3]

Önceleri jinekoloji, erkeklerin elindeydi. Bunlardan Samvel Collins, vajinayı o kadar sevimli açıklamıştır ki, bu sözcükleri duyan her kadın, büyük ölçüde neşelenirdi. Elbette, kadınların bu kitapları görmeleri uygun değildi. Vajinadan, Venüs'ün tapınağı olarak, klitoristen de, Venüs'ün yastığı olarak

sözediyor. Ancak dişil ereksiyon kaygılarını açıklamak için, gizlemeyi bırakıyor:

Peri kızları ... penisi kavrayarak, basınç yapar ve Birleşme hareketiyle, bir haz dile gelir... Kan damarlanının işi, Klitoris'e, Can Suyu vermek, Sinirlerinin işi, bedensel Ruhlarla (onu Enerjik ve Gergin yapan elastik maddelerde dolu) esinlenen seçkin bir Sıvı ile döllemektir... Vajinanın Salgıları... Birleşme'de ısıtılarak, değerli ince ve sulu Sıvıyı, birçok Gözenek aracılığıyla, Vajinanın Kovuğuna atar ve geçişini çok ıslak ve kaygan hale getirir. Bu Birleşme'de hoş bir durumdur... Hipogastrik Atardamarlar, Vajinanın diğer bölüm ve kıyılarında sayısız damarlar, kendi kendine spor yapar, Birleşme hareketinde, fazla miktarda kanın girmesi, Vajinayı sıcak ve şişkin yapar.

Collins'in açıklaması canlı bir örnektir: Vajina *konuşur, atar, gergin* ve *enerjiktir*. O ve çağdaşları, cinsel ilişki konusunda, genç kadınların, genç erkeklere göre daha istekli olduklarını öne sürdüler. Hareket halindeki kadın cinsel organının dokularını açıklarken kullandıkları sözcükler, bilimsel olmamasına karşın, bilgi içermektedir ve doğrudur. Vajina, cinsel ilişkide haz veren "kıvrımlar üzerindeki kıvrımlar" ve "tam açmış bir gülün taç yaprakları"na benzetilerek anlatılıyor. Vajina, tam bir açıklama olan "yetirince duyarlı" olarak sınıflandırılmıştı. Onlar, "aşkın tatlılığı" ve "cinsel ateşi" bağlamakta, klitorisin özel bir rolü olduğunu farkındaydılar.

Vajina o kadar yapay "onun kullandığı sözcük affabre (dost olmaya hazır)dır" yapılmıştır ki, herhangi bir penise uyum sağlayabilir. Böylelikle, uzun bir penise yol açacak, kısasıyla buluşacak, kalını için genişleyecek, küçüğü için büzülecektir; yani, her erkek, herhangi bir Kadınla, her Kadın da, herhangi bir Erkekle yatacak kadar iyidir.

"İnsan Bedeninin Özetlenmiş Anatomisi"

'The Anatomy of Human Bodies epitomized', 1682, s. 156

Sağlıklı ve iyi uyum sağlayan kadınların vajinada başlayan orgazmı yaşadıkları yolundaki düşüncesi, bu öncülerin ampirik gözlemlerine katkıları metafizik bir eklemeydi. Collins, klitorisi, sevilen bir organın sevgili bir bölümü olarak, olduğu gibi kabul etmiştir. Vajinanın, haz yaratmadaki rolünü, görmüş olduğumuz gibi küçümsememiştir. Freudcuların yasaklamasından sonra, klitorisin eski yerini almasının yanında, ne yazık ki vajinanın tümüyle edilgenliğini ve ilgisizliğini öne süren düşünceyi, istemeyerek kabul etmiş bulunuyoruz. Sevişmek, kadınların Hakem olduğu erkeğin başka bir becerisi olarak kaldı. Kocalarını, cinsel becerileriyle kendilerine köle eden eski İngiliz kadınının yaşam tarzı ile erkeklerini bütün gece içinde tutan Tahitili kızların atletik büzgün kasları, bizim için bilinmeyen şeylerdir. Kaba argo konuşmaların tümü, *sokmak* üstüne yapılmıştır: bellemek, düzmek, tutturmak, kayışmak sözcüklerinin hepsi, edilgen kadında becerilen hareketlerdir. Penis için kullanılan isimlerin hepsi, araç isimleridir. Cinsiyetle ilgili elimizde bulunan tek gerçek cinslerarası sözcükler, artık kullanılmayan *swive* (dönme) ve anlamı belirsiz *ball* (top)'tur. Thedore Faithful (ve ben) gibi propagandacılar, süregelen tanımlamaları değiştirmeye çalışıyorlar. Ereksiyonda zorluk çeken bir adama, Faithful şöyle yazar:

> Ereksiyon düşüncenizi terkeder, dikkatinizi kız arkadaşınıza yoğunlaştırır, klitorisi gözardı eder ve onu içsel olarak okşamak için parmaklarınızı kullanırsanız, bunları cinsel organlarınızla yakın bir ortaklıkla yaparsanız, kısa bir süre sonra, kendi açınızdan, ereksiyona gerek duymaksızın, vajinanın, cinsel organınızı içine aldığını göreceksiniz.

Terapik konum gibi etkiler, çiftleşmede, kadınların katılımını artırmak için yapılan ciddi girişimlerdir. Kadınlara, acı veren sidik torbası zayıflığını engelleme yollarını öğreten A.H. Kegel, onlara pubococcygeal kaslarını nasıl çalıştıracaklarını gösterir ve bunun cinsel hazzı artırdığını, istemeden keşfe-

der.[6] Eşlerin bu konuda ne düşündüğü kaydedilmedi. İdrarı tutamama, cinsel hazzı engelleyen aynı hareketin bastırılmasından kaynaklanır. Buradan şu sonuç çıkıyor: Kadınların ustalığını, kendi kaslarını yönetecek biçimde, yeniden donatırsak, leğen kemiğine bağlı pek çok rahatsızlığa son verebiliriz. Buna karşılık, cinsel haz da artacaktır. Elbette leğen kemiğinin nasıl çalıştığını bulmadan bunu başaramayız. Kadınlar, bunu çalıştıramadığı sürece, bu konuda gözlem yapamayız ve döngü sürer gider. Doğru zincir tepkisi oluşabilirse, kadınlar, cinsel ilişkide, klitorisin daha açıktan rolü olduğunu keşfedebilir ve sayısal mesajdan daha az tantanalı ve kısıtlı bir yolla, doyum noktasına ulaşabilirler.

Kadınlar, herhangi bir durumda, kendisinin ve eşinin haz yaşaması için üstüne düşen sorumluluğu kabul etmek zorunda kalacak ve bu bilinçli bir dayanışma ile denetim altında tutmayı gerektirecektir. Sekse karşı tutumlarını değiştirebilir, penisi *almak* yerine kucaklar ve uyarırlarsa, savaşın bir bölümü kazanılacaktır. Bilgili kadınlar, üstün dişi konumlarının övgülerini, uzun zamandır dile getiriyorlar. Çünkü kadınlar, böylelikle daha ağır olan erkek bedeni tarafından ezilmeyecek ve kendiliğinden yanıt verebileceklerdir. Bu bir iletişim sorunudur ve iletişim, "erkek konuşur, kadın dinler" formülü değildir.

Vajina kaynaklı orgazm fantazisinin bırakılması, tümüyle bir gelişmedir. Ancak klitorisin kasılmasının, gerçek bir zevkin yerine konması, cinsellik açısından bir felaket oluşturabilir. Masters ve Johnson'ın sonuçları, Mette Eiljersen'in *'Suçluyorum'* kitabında geçen gerçek bir klitoromanya gibi, beklenmedik yan etkiler yarattı. Kadın orgazmının "tam olarak doğru yapılan dokunuşlar"dan kaynaklandığını anlatırken, aşağıdaki önerilerden dolayı seksologları suçlamaktadır.

Bunlar, pek çok erkeğin, klitorisin uyarılmasını, 'gerçek şey' olarak dik-

kate aldığı, cinsel ilişkinin ön belirtisi olarak değerlendirmektedir. Onlar için 'gerçek olan şey', aslında, kadınlarda heyecan yaratan şeylerden tümüyle kaçınmaktır.

Utangaç, alçakgönüllü ve uysal kadınların, yüzyıllardır gizli tuttukları konunun can damarı budur.[7]

Tarihteki tüm kadınlar, bu anlamda böylesine alçakgönüllü ve uysal değildi. Erkek, penisini vajinaya doğru ittiğinde, kadının hiçbir şey hissetmediğini söylemek, saçmalıktır: Vajinanın boşluk ve penis etrafında dalgalanabilmesinin sonucu ulaşılan orgazmlarda niteliksel fark vardır. Erkeklerin zevkinin kaçınılmazlığı ile kadınların aldatıcı tepkileri arasındaki ayrım, tümüyle geçerli değildir. Eğer boşalma, tüm erkekler için, cinsel ilişki sonucu alınan zevk ve spermin sabit yapım amacına göre saptanmış bir rahatlama olsaydı, erkekler herhangi biriyle, hayalkırıklığı ve heyecan olmadan çiftleşebilirdi. Uzmanların önerisi olan, erkeğin görev bilinciyle duyarlı bölgelerde dolaştıktan, her uçta eşit zaman harcadıktan sonra, dikkatini klitorise yönelttiği (genellikle doğrudan), eliyle ve diliyle uyardıktan daha sonra, belki de vajinanın kendisini karşılama anını bekleyerek kendini, incelikle salma süreci yorucudur ve insanlıktan uzak, acımasız bir davranıştır.

Doğru yöntemlerle yapıldığında, her zaman doyumla sonuçlanacak, istatistik olarak ideal bir cinsel birleşmenin olduğu yolundaki iddia, can sıkıcı ve yanıltıcıdır. Heyecanın hiçbir yedeği yoktur. Dünyadaki hiçbir masaj doyum sağlamaz. Çünkü bu, psiko-seksüel bir boşalım konusudur. Gerçek haz, sinirlerin minicik bir kümesinde değil, kişinin tüm cinsel ilgisi alanında sağlanır. Erkeklerin merakla gözlediği, kadının orgazm sonrası, seksten aldığı yüksek hazzın sürmesinin nedeni, uyarıcıya özellikle iyi tepki vermeyen klitorise değil, genelde duyumsal tepkiye dayanmaktadır. Eğer, klitoristeki dişi tepkisinde yoğunlaşırsak, erkek tepkisini zayıflatan aynı cinsel kı-

sıtlılığı, kadına da empoze etmiş oluruz. Erkek cinsel gücünün ideali, istek ya da aşk olmadan, adamakıllı perişandır: Boşalma, mekanik anlamda düşünülürse, mekanik bir olaydır. Ve seks, vajinada yapılan bir masturbasyona dönüşür.

Masters ve Johnson'ın sonuçlarını, "ben de böyle demiştim" ve "ben normalim" çığlıklarıyla karşılayan pek çok kadın, bu eleştirinin bir ihanet olduğunu görecektir. Cinsel hazzı, inkâr ettikten sonra keşfettiler. Ancak hazzı yalnızca klitorisin uyarılmasıyla yaşamaları, benim için bir delildir. Çünkü bu tüm bedenin cinsellikten ayrılmasının göstergesi ve cinselorganların yerine konulmasıdır. Biyoloji Araştırma ve Üretim Kurumu laboratuvarlarında, elektronik donanımla ölçülen ideal evlilik -aptal insanlar için aptal seks- güçsüz kaldı. Cinsel kişilik, temel olarak, otorite taraftarı değildir. Eğer sistem, amaçlarında tüm etkilenebilirliği zorlamayı umut ediyorsa, bu, yavan bir seks olmak zorundadır. Masters ve Johnson, standart, heyecanı düşük ve sakin monogami için bir tasarı planladılar. Kadınlar, eğer insanlıklarının bu son iskontosundan kurtulmak zorundalarsa, yalnızca orgazm için değil, aynı zamanda coşkunluk için de karşı koymalıdırlar.

Cinsellik düzeni, performans ilkelerinin ve onun toplumsal örgütünün temel özelliklerini yansıtır. Freud, merkezileştirme konusunu vurgular. Özellikle, kısmî dürtülerin çeşitli nesnelerinin tümünün, karşı cinsin şehvet nesneleriyle birleşmesinde ve genetik üstünlük oluşturmasında etkilidir. Her iki durumda da, birleşme süreci baskıcıdır -yani yanlı dürtüler, nesnelliğini koruyan hazzın daha yüksek aşamalarında özgürce gelişemez. Ancak kesintiye uğrar ve yararlı işlevlere yönelir. Bu süreç, bedenin sosyal olarak gerekli olan cinselliğinin yok edilişi ve kalanların çoğunun güç aleti olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla özgür bırakarak başarır. Mekan olarak kısıtlanan libido, zaman olarak da kısıtlanır.[8]

Eğer kadınlar, genel bir tepki olarak, klitorisin tek bir uyarı merkezi olarak keşfederlerse, o zaman eşlerinin performans düzeyine bağımlı hale gelirler. Toplumumuzdaki cinsel performans, yaratıcılık ve girişimcilik içeriyorsa, bu gerileme sayılmazdı. Ne var ki, girişim ve yaratıcılık, aydınlatma sürecini ayakta tutmayan libido ile ilintilidir. Kadınlar, yararlanabilecekleri güçlülüğü kazanmak için mücadele ederken, aynı zamanda, karşı seçenek olasılıkları açık tutmak için çalışmalıdırlar.

Özgürlükçü toplum, cinsel dürtüleri, kontrol altına alarak, etkisizleştirmek için çok şey yapmıştır. Çoğu için seks, ne keşif ne de başarı gerektiren, insanın yalıtkanlığını, öncekinden daha acımasızca bastıran, mekanik bir boşalma, üzücü bir iş olmuştur. Daha çok kız, eskiye nazaran daha çok cinsel isteğe, hiç zevk almadan boyun eğiyorlarsa da, sofuların korktuğu gibi, sokak başlarında cinsel alemler yapılmıyor. Yalın cinsel enerji, dağınık ve harap iken, kurumların -grup seks, şiddet seksi, çocuk şiddeti, kölelik, disiplin- ezici baskısından kaçan her türlü eşcinsel ilişki şekli dahil, değişik biçimlerdeki cinsellik gelişti. Bunun nedeni, ne aydınlanmanın zararlı olması, ne de bastırmanın insan güçsüzlüğüne yönelik gerekli bir dürtü olmasıydı. Böylelikle elde edilen bulgular, anlaşılmaz bir dille yazıldığı için halka ulaşamadı. Cinsellik konusunda özgürce konuşulmasına verilen izin, namussuzluk ve ucuz edebiyatla doldurulan, normal cinselliğin başka bir parolasının yerleşmesiyle sonuçlanmıştır. Cinsel deneyimlerini, Jackie Collins'in yazdığı gibi anlayan kadınlar, kendileri ve sevenleri için birer kayıptırlar.

Onu yatak odasına götürdü, yavaşça soydu. Güzel güzel sevdi onu. Hiçbir şey çılgın, hiçbir şey acele değildi. Dünyada, ondan daha önemli bir şey yokmuş gibi, bedenini öptü. Onu, coşkunluğun kıyısına götürdü ve geri getirdi. Yaptığı her hareketten emin, dolaştı durdu. Göğüsleri, onun dokunuşla-

rıyla irileşti, kabardı, iyice büyüdü ve müthiş bir şey oldu. Bir bulutun üstünde yüzüyordu sanki, ellerinde ve bedeninde bir tutsaktı. Doğru zamanda duracak kadar şaşırtıcı bir kontrolü vardı. Bunu gerçekleştiren neden, yalnızca birbirlerini istemeleriydi ve tam bir birleşme oldu. Bunu daha önce hiç yaşamamıştı ve birdenbire onu ne kadar sevdiğini söyleyen sözler ağzından dökülüverdi. Uzandıktan, sigara içtikten ve konuştuktan sonra, "Harikasın" dedi adam, "evlenmemizden sonraki zamana dek beni bekleten zeki bir kadınsın!"[9]

Miss. Collins'in kahramanı, doğa üstü boyutlara varan göğüslerine karşın, aşırı erdem taslayan, pasif, hesapçı, bencil ve aptaldır. Kocası bu cinsel aletle oynamaktan yorulduğunda, kadının hiçbir yardım aracı olmayabilir. Ancak neyin yanlış gittiğini merak ede ede, havası boşalmış yatağında sallanmayı sürdürmelidir. Cinsel organlardan hiç sözedilmez. Hen şey ayrıştırılmamış duyumların baygınlık ya da batağında olmuştur. Haremdeki, harem ağası gibi, kadının zevk alması için emek harcar. Seks, karşı-devrimin hizmetine sunulmuştur.

> Kucaklaşmalar, baştan ayaklara kadar geliyor. Gizli yerlere giren debdebeli bir Baş Rahip değildir.
>
> *Blake, "Kudüs" pl. 69, 11-39-40*

Jackie Collins'in ifade ettiği şey, mükemmel bir cinsel ilişkinin en yaygın ideal romantizmidir. Erkeğin efendiliğine nasıl da yürekten inandığımızı gösterir. Miss. Collins'in kahramanı, erkeğin ısrarı sürdüğü sürece, onu kendisi hazır olana kadar bekleterek, eşinin sömürgeci cinsel isteğini hünerle kullanıyor. Kendisi yumuşak, duyarlı ve alçakgönüllü olduğu ve kendi zevki için değil, güven, aşk ve itibar için sevdiğinden, erkeğin şiddet dürtüsünü hünerle kullanmada, yanıltıcı bir

üstünlük yaşamıştır. Bu işe, evlilik ve cinsel performans sağlanana dek devam eder. Erkeğin aşkının karmaşık ruhsal durumu önemsememiştir. Erkeği isteyecek ve erkeğin kendisinde yeni hazlar tatmasını sağlayacak libido olmadan, yine yalnızdır, yine bencildir. Jackie Collins'in ve seks kitaplarının gösterdiği şu ki, hâlâ insanlarla değil, organlarla sevişiyoruz. Bu da, insanların asla daha farklı olmadığını, sevişilen zamankinden daha topyekün olarak *orada* olmadıklarını, asla hiç iletişimsiz olmadığımız, hiç yalnız olmadığımız gerçeğini kavramaktan çok uzaktır.

GÜNAHKAR RAHİM

Seks, üreme ile aynı şey değildir. İkisi arasındaki ilişki, sadece dürtüsel ya da cinsel heyecan ile uyarıldıklarında değil, istediklerinde çiftleşebilen insanlar için özellikle duyarlılık gösterilen bir olaydır. En azından, kısmen bir fark olmalıdır. Çünkü insanın, seksin zevkini yaşamak ve istemek için bir belleği, isteği ve anlayışı vardır. Kızlara, öncelikle cinsel arzularını tanımayı ve onları hoş karşılamayı anlamalarından çok, âdet dönemine yaklaştıklarında, kontrollerini kaybetme ya da cinsel arzularına yenik düşmeleri sonucunda gebe kalma gibi utanç verici olasılıkları engelleyecek bilgiler vermeye daha çok özen gösterirler. Böylelikle büyüyen kız, dıştaki cinsel organlarından çok, rahmi konusunda bilgilenir. Bildiklerinin çok fazla olmaması da iyi bir şeydir.

Rahmi konusundaki bilgileri akademiktir. Çoğu kadın, rahimlerinin ya da yumurtalıklarının işlevlerini, aksayana dek hissetmezler. Birçok, hatta pek çok kadın, cinsel organlarındaki hastalıktan ölmektedir. Problemin bir kısmı, önemsiz ve önlenebilir boyutta başlayan hastalıkların geç tanısından kaynaklanıyor. Tedavi edilebilir olarak başlayan, ama geç yapılan tanının yol açtığı sorunların bazıları, terbiye ismiyle yanlış bir biçimde yüceltilen cahillikten kaynaklanmaktadır. Dünya kurulalı beri, rahim sorunla bağlantılanmıştır ve kadınları bu kritik organları konusunda duydukları kaygılara

eşlik eden, doktorlarca da belirtilen isteksizliklerin bazıları, bu soya çekimsel korkulardan kaynaklanıyor. Frijitlik, kadınlar için, kötü şans ve beceriden kaynaklanan alışılmış bir durum olarak düşünülmektedir. Erkeklerdeki iktidarsızlık ise, büyük bir ciddiyetle ele alınıyor. Penisteki sıradan bir yara, gösterişli bir özenle incelenir. Bu nedenle bir erkek, iğdiş edilme kaygılarıyla dehşete düşme gereği duymaz. Oysa zavallı yaşlı rahimle ilgilenilmesi için, rahmin ya kan fıştırması ya da belirti göstermesi gerekir. Klitoris ihmal edilmiştir: Ameliyat öncesinde cinsel bölgemi traş eden hemşire, neredeyse klitorisimi kesiyordu. En çok övünülen rahim boyu parçacıkları bile, toplumumuzda seyrek bakım görür. Kendi doktorum vajinamı muayene etmediği ya da kaşıntılarımın nedenini bulmak için istekli olmadığımda, çaresizlik içinde VD kliniğine ilk kez gittiğimde, görme olanağı buldum. Tam düşündüğüm gibiydi. Rahim boynundan alınan örnek dokular, doğal bir şey olarak açıklandı: Saygın GP'de bunlar, hiç dikkate alınmıyordu.

Erkeğin ruhsal durumunda hissedilmeyen sonuçlar yaratan meni kanalı ameliyatı konusunda koparılan büyük yaygıra, bu penis merkezciliğinden kaynaklanmaktadır: Hapın mucitleri, kadının ruhsal durumu konusunda o kadar az şeyi merak ediyorlardı ki, hap kullanan üç kadından birinin, kronik bir biçimde depresyon geçirdiğini anlamaları için yılların geçmesi gerekti. Rahim korkusunun ve erkeklik organına karşı gösterilen aşırı duyarlılığın nedeni olduğu, kadın organlarına yönelik isteksizliğin kökeni o kadar eskilere dayanıyor ki, mitinglerdeki haykırışlarla ya da siyasi eylemlerle kökü kazınamaz.[2] Kadınlar, öncelikler kendi bedenleri konusunda, kendilerini bilgilendirmek, jinekoloji, gebelik ve doğumla[3] ilgili arıştırmaların sorumluluğunu üstlenmek ve kısmen erkek doktorlar lehindeki kendi önyargılarıyla mücadele etmek zorundadırlar.

Rahim konusundaki en son fantazi, Avrupa'da 20. yüzyıla kadar hüküm süren isteri hastalığıdır. Önce, Anne olarak adlandırıldı, kızın boğazına kadar yükselen ve onu tıkayan seyyar bir rahim olarak düşünüldü. İsteri hastalığını tedavi için, cadıların kullandığı büyüyü beğenmeyen en skeptik anatomiciler, kendilerinin leğen kemiğine kan birikmesi[4] ile ilgili garip teorilerini geliştirerek, "rahmin kanla, pislik ve hastalıklı sıvı oluşturan spermle dolduğuna" inandılar.

> Bu Ana'nın, evli kadınların ve bakirelerin boğazlarına girdiğine, binlerce insan inanmaktadır, evet, Ana'nın ipinin onların boğazını sardığına ve Ana'nın damarının da orada olduğuna inandıran kadın bu Kasaba'da oturmaktadır ve pek çok masum kadının üzerinden servet kazanmaktadır.
>
> *'In libellum Hippocrates de Virginum morbis', 1688, s. 73*

Bekar ve dul kadınların, bu hastalıktan daha çok etkilendiklerini, bunun da iyi bir kocayla iyileştirilebileceğini öne sürdüler. Düşüncelerinin folklorik kaynaklarını gizlemekte kaygıları olan doktorların ciddi biçimde tartıştığı, yeni adı *"kloris"* olan, hayali *yeşil-hastalık* aynı biçimde gündeme geldi.[5] Hastalığın açıklamaları göz kamaştırıcıdır. Açıklamaların bazıları, genellikle diğer nedenlerin ortaya çıkardığı semptomları içine alsa da, bugünlerde, isteriye bağlanan aynı hipokondriyak sendromları gözleyebiliriz: Bunlar sara, astım, nefes darlığı, gaz, yorgunluk, katılma, ağrılı âdet görme. Bazı doktorlar, *est femineo generi pars una, uterus omnium morborum*, yani "rahmin, kadın cinsine yönelik tüm hastalıklarda etkin olduğu" görüşüne gerçekten inandılar. Eğer kadınlar aşırı mastürbasyona boyun eğerlerse, yalnızca erkeklerin uğradığı semptom etkisine ve doymak bilmeyen rahmin zulmu-

ne, kendiliğinden hedef olacakları ileri sürülmekteydi.[6] Bastırma mekanizması çeşitli biçimlerde açıklansa da, bu mekanizmaya yönelik tepki, (genellikle olduğu gibi) bunu sürdürmek için zemin olarak seçildi. Kadınlar, kendi yaşamlarını kontrol etmelerine izin verilemeyecek kadar güçsüz ve savunmasızdır. Öğrencilerimden biri, bir final sınavında kramp ve kontrol edilemez hıçkırıklarla yığılıp kaldığında, nedeni elbette *isteri* olarak belirtildi. Durumun nedenselliği özellikle önemliydi. Ancak *isteri* sözcüğü, tüm yanıtları veriyordu.

Bakireler, hizmetçilik olsa bile, iş gücüne katıldığından beri, artık yeşil hastalığa inanmıyor olsa da, evde kalan kızların, frastrasyon (ketlenme) ile tüketilmeye ve harcanmaya meyilli olduklarını düşünüyoruz. Rahmin diğer dehşet verici fonksiyonları, son günlerde açıklanmış ve kabul edilmiştir. Artık dişi çocuklar meclisinde yapılmasına gerek kalmayan doğum sürecinde, kocaların da rol almasına izin veriliyor. Kadınlar artık, çocuk doğurduktan sonra, temizlenmek ve kiliseye şükran duasına gitmek zorunda değiller. Lohusalığın daha uğursuz yoldaşları -doğum humması (kan zehirlenmesi) ve ani kanama- kontrol altında tutulurken, doğumun kadınlara verilen bir ceza olduğu izlenimini azaltmak ve kadınları doğum olayında yeniden eğitmek için girişimler yapılıyor. Kendilerini ölüme götürebilecek düşük ve organ sarkması olasılıklarıyla kendi kendine doğum yapan ve kanama sonucu ölen eşlerini dehşetle seyreden çok az sayıda erkek olsa da, biz hâlâ, uğursuz rahim teriminin bilincini yeniden kazanamamış durumdayız. Soya çekimden gelen korkunun, gündemde kalan en yaygın ve önemli şovu, âdet görmeye yönelik genel tavır içinde görülebilir.

Hindu, İslâm ve Musevi dinlerine bağlı olan kadınlar, âdet dönemlerinde, kendilerini kirli değerlendirmek ve bu süre içinde pek çok şeyi yapmamak zorundadır. Ortacağ'da, Kato-

lik dini, âdet gören kadınların kiliseye girmemelerini şart koşmuştu. Aydınlanma, tüm hızıyla bu alana giriyorsa da, âdet dönemine yönelik, onu gizli tutma çabalarımızla da anılanan bir tiksintimiz var. Tamponun başarısı, sakladığı gerçeğin en önemli kanıtıdır. Regl dönemine erişmek, bir doğum gününden daha önemlidir. Ancak Anglo-Sakson evlerde, bu önemsenmez ve dikkatli bir biçimde gizli tutulur. İlk âdetimi beklerken, çantamda içinde bez ve iğne olan bir kağıt çanta taşıdım. Sonunda geldi: Bu kez birisinin anlayacağı ya da *kokusunu* alacağı kuşkusuyla yaşadım. Kullandığım bez, sert bir havludan yapılmıştı. Kardeşimin, beni bu iğrenç işi yaparken yakalamamasını dileyerek, lavaboya girer, içinde pis bezlerin bulunduğu bir kovaya çömelirdim. Toplumumuz, küçük kızlara açıklamadan başka bir şey yapmadıkları ve onları kendileriyle başbaşa bıraktıkları için, sevimli küçük kızların, âdet görmeye uyum sağlamakta zorluk çekmeleri hiç de şaşırtıcı değildir. Queensland'deki Pennefather nehri boyunca yaşayan yerliler arasında bir gelenek vardır: Küçük kız, sıcak kuma gömülür, ilk kaynaşmasına yardım edilir. Kutsal bir yerde, annesi tarafından bakılır ve beslenir. Evlenebilecek bekarlar topluluğuna girişini kutlamak için düzenlenen yortuya katılmak için, neşe içinde, kampa götürülür. Âdet görmenin daha az travmatik olması olası gibi görünüyor.[7] Kadınlar, âdet bezlerini hâlâ büyük bir gizlilik içinde alıyor ve yalnızca bez taşımaya gerek duyduklarında, el çantalarıyla lavaboya gidiyorlar. Hâlâ âdet döneminde, cinsel ilişkiden kaçınıyor, akan kanın, özel bir tür olduğunu hissediyorlar. Belki de bunun, cadıların sevgi dolu fincanlarıyla şeytana sundukları bir sıvı olduğu düşünüldüğünde, o kadar da "özel" bir şey olmadığı görülür. Özgür olduğunuzu düşünüyorsanız, âdet dönemindeki kanınızın tadını deneme düşüncesini dikkate alabilirsiniz. Eğer midenizi bulandırırsa, daha çok yol katetmelisiniz, tatlım!

Bize, âdet görmenin, kan kaybı gerektiren doğal bedensel

işleyişler arasında tek olduğu söylenmektedir. Bunun, Doğa'nın harikulâde bir işleyişi olduğu, bu yüzden de engellenmemesi gerektiği düşünülmektedir. Üstelik, yalnızca kadınlara rahatsızlık veren bir şeyse, öyle kabul edilmelidir. Adet görmeye, "gerçek" bir ağrının eşlik etmeyeceği ısrarla düşünülmektedir. Duygularını rahatsız etmeye başlayana dek, varlığından habersiz olduğu bir organından kan geldiğini gören hiçbir küçük kız, bunun bir doğa harikası olduğunu düşünmez. Bu korkuya eşlik eden ağrının, bir biçimde kendi *hatası* olduğunu düşünür. Hatta dişi rolüne yanlış uyum sağlamasının bir sonucu olduğunu keşfettiğinde, gerçekten kendini kötü bir şakanın kurbanı gibi görür. Doktorlar, çoğu kadının, âdet döneminden rahatsızlık duyduğunu kabul ediyor. Ancak, "gerçek" bir ağrı çeken kadınların oranının çok olduğu savına katılmıyorlar. Rahim kasılmalarının bazılarının gerçekte ağrılı olup olmadığı, psikoterapi ile rahatlatılıp rahatlatılamayacağı önemli değildir. Gerçek şudur; eğer kadın zorunlu olmasaydı âdet görmezdi. Öncesinde ve sonrasında devam ettiği süre boyunca sıkıntılara -hoşnutsuzluk, leke, koku- neden olan, menapoza dek yetişkin yaşamının 5/7 gibi bir bölümünü alan bir rahatsızlığa, kadınlar neden öfkelenmemek zorundadır? Adet kesilmesi, endokrin düzensizliğin birkaç yıl hüküm sürdüğü ve cinsel organların yavaş yavaş dumura uğradığı anlamına geldiğinde, tüm yaşamı boyunca iki kez doğurmayı umarken, kendini yılda 13 kez üretken yapan bir şeye neden içerlememek zorundadır? Gerçek şu ki, doğa olağanüstü bir tasarım değildir. Rahatsızlığa karşı verilen her savaş, tasarımı engellemektir. Bundan dolayı, âdet görmenin tersine çevrilebilir olduğunu ummak için hiçbir akılcı zemin yoktur.

Âdet görmenin, kutsal olarak takdir edildiğini ve henüz konuşulamaz olduğunu dikkate alan yaklaşımdaki çelişki, buna yönelik kadın başkaldırısının yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu da, âdet görmekle ilgili, *"aybaşı"* gibi bilinen tüm

sözcüklerde ortaya çıkarılabilir. Aynı biçimde erkeğin nefreti, *"paçavralar giyinmek"* sözcüklerinde anlamını bulabilir. Yalnızca, üç tür açıklama seçeneğimiz var: Halk dilinde gücenik ve kibar olanı (*'regliyim', rahatsızım'*) ve bilimsel dilde, *aybaşı* ya da *âdet görme*. Kızların bu konuda kendi buluşları var. Sydney okulunda, kızlar, kadın bağlarından *papatyalar* olarak sözediyorlar. İtalyan kızlar, bu dönemlerini *il marchese* olarak, Alman kızlar da, *der rote König* (Güller Kralı) olarak isimlendirirler. Erkek dostlarına durumu anlatmak için Kamelyalı Kadının kullandığı anlamlara özenilebilir, ancak büyük oranda benimsenirse, bu yasaklama işaretine, bir tür cüzzamlı çanına benzeyebilir. Âdet görmeyi önyargısız bir yolla açık hale getirmek için yapılmış, Sylvia Path'in "Aybaşı" şiiri gibi bazı davranışlar bulunmaktadır.[8] Çocuğun, kadınlığa geçişini, başka bir yolla kutlayamıyorsak, bu konudaki izlenimleri, akademik olmayan bir yolla, su yüzüne çıkarmak için, konusu aybaşının başlangıcı olan bir filmin yapılmasına gerek duymaktayız.

Kadınların belirli işlere uygun olup olmadığı yolundaki tartışmalarda âdet görme, iyi bir araç olarak kullanılmaktadır. Kadınların rahatını ilgilendiren konularda, etkiler en aza indirgenmekte, efendilerimizin rahatının tehlikeye düştüğün konularda, büyütülmektedir. Kadınlar, âdet gördükleri için, içki alışkanlığı, yüksek tansiyonları, ülserleri ve şiddetli korkuları olan erkeklerden daha zayıf değillerdir. Aybaşı tatilleri vermeye hiç gerek yoktur. Kadınların âdet öncesi ve devamı süresince suç işlemeleri olasıdır. Ancak, suç işleyen kadın sayısının, erkeklerden çok daha az olduğu da bir gerçektir. Kadınlar, anti-feminist tartışmalardaki âdet görme kayıtlarının farkında olmalı ve bu duruma, kendi cümleleriyle karşı gelmelidirler. Âdet görme, bizi, kudurtucu manyaklara ya da tam bir yatalağa dönüştürmez; yalnızca, o olmadan daha çok şey yaparız.

RUH

BASMAKALIP

Bedenin ruhla birleştiği o giz dolu boyutta, basmakalıp oluşmuştur ve varlığını sürdürmektedir. O, ruhtan çok beden, akıldan çok ruhtur. Ona ait her şey güzeldir, hatta güzelliğin kendisidir. Her şey, onu güzelleştirmek için oluşmuştur. Güneş, onun tenini bronzlaştırmak, saçlarını altın rengine boyamak içindir. Rüzgar, yalnızca yanaklarındaki rengi artırmak için eser; deniz, onu yıkamak için çabalar durur. Çiçekler o kadar hoşnut olarak ölürler ki, bedenini, onların kokusunun tadını çıkarabilir. O, yaratının, başyapıtın tacıdır. Onu

> Güzelliğin, bebeklikten itibaren, kadının hükümdarlık asası olduğu düşünülür. Akıl bedeni biçimlendirir ve yaldızlı kafesin içinde amaçsızca gezinir, yalnızca tutsaklığını süslemek ister.
>
> *"Kadın Haklarına Dair Bir Savunma" Mary Wollstonecraft*
>
> *'A Vindication of the Rights of Women', 1792, s. 90*

güzelleştirecek inci ve mercanı toplamak için, denizin derinlikleri alt üst edilir. Altın, safir elmas, ve yakut çıkarmak için, yerkürenin iç kesimleri açılır. Yavru fok balıkları sopalarla dövlüyor, doğmamış kuzular, annelerinin karnından alınıyor,

milyonlarca köstebek, misk sıçanı, sincap, vizon, kakım, tilki, kunduz, çinçilya, oselot, vaşak ve diğer pek çok küçük ve sevimli hayvanlar, kadınlar kürk manto giysin diye zamansız öldürülüyorlar. Akbalıkçıllar, devekuşları, tavuskuşları, kelebekler ve kınkanatlı böcekler, tüyleri için kadına kurban ediliyorlar. Erkekler, kadınların mantoları için leopar, çanta ve ayakkabıları için timsah avlayarak yaşamlarını tehlikeye atıyorlar. Milyonlarca ipekböceği sarı emeğini kadına sunar; hatta, terzi kadınlar bile, dikiş yerlerini katlar ve elle dantelleri bastırır. Böylelikle kadın, paranın satın alabileceği en iyi biçimde giyinmiş olur.

Uygarlığımızın erkekleri, mileydiyi güzelleştirecek defineleri bulmak için, yeryüzünü daha özgürce talan etsinler diye, evrenin şıklıklarını kazımışlardır. Yeni hammaddeler, yeni işlemler, yeni makinalar, kadının hizmetine sunulur. Böylelikle, mileydiyi yalnızca yetenek ve parasal başarıyı harcamanın boş sembolü olmak kadar, baş mirasyedi de olur.

Eşi, fabrikada didinirken, kadın, çevresi ve yuvası olan evinde gerekli harcamaları sürdürerek, eşinin prestijini ve onu gösterme niteliğini elde etmenin gerekli koşulu olan parlak tembellikten zevk alarak, kalçasına, göğsüne, parmaklarına ve bileğine bağlı şansıyla şık caddelerde, süslü otellerde boy gösterir.[1] Bir zamanlar yalnızca aristokrat bir bayan, yaratının baştacı olabilirdi; yalnızca onların elleri, yeterince beyaz, ayakları yeterince ince, beli yeterince dar, saçları yeterince uzun ve altın sarısıdır. Ancak mileydi, güvercin yumurtası kadar incilerle ve muhteşem yakutlarla bezenmiş yaldızlı bir bebek gibi kendini donatmak için zorlanana dek, her zengin kasaba karısı, mileydiyi taklit etmek, modayı izlemek için kendini kullanıma hazırlar. Kraliyet ailesinin erkekleri, eşlerine devrettikleri böyle bir vitrinden kaçınırken, İngiltere Kraliçesi, son zamanlarda, halka açık özel günlerde, taşıyabileceği

kadar çok aile mücevherleriyle övünmeyi, soylu kadın rolünün bir bölümü olarak dikkate almaktadır.

Aynı zamanda, kadınlar servet ve sınıf farkının vitrini olduğu için, erkekler, "yakışıklı yapan yakışıklıdır" sözüne uygun olarak, gerilere kayarken, kadın, yine batı sanatının ana simgesi olarak ortaya çıkıyordu. Yunanlılara göre kadın ve erkek bedeni, cinsel türün değil, insanın güzelliğine sahiptiler. Gerçekten de, marjinal anlamda, genç erkek bedenini, güçlü ve kusursuz orantılara sahip olarak gösterebilirlerdi. Benzer biçimde, Roma sanatında, dişilik betimlemesine yönelik hiçbir yanlı tutum gözlenmemiştir. Rönesans döneminde, kadın bedeni, yalnızca *Bebek yüzlü Meryem*'in amblemindeki ana olarak değil, aynı zamanda, kendi içindeki estetik çalışma olarak da egemen olmaya başladı. Çıplak kadın bedenleri, ilk olarak Adem ve Havva'nın kalabalık manzara ya da tablolarında şansını denedi. Ancak gitgide Venüs, egemenliğini ilân eder, Mary Magdalene pörsük ve sıska olmayı sona erdirir, çekici ve estetik olur. Yalnızca güzellikleri için seçilen genç kadın portreleri ortalığa çıkmaya başlar, yavaş yavaş soyunur, çıplak beden ortaya çıkar ve Flora ya da Primavera ismini alır. Ressamlar, karılarının, metreslerinin ve kral eşlerinin mücevherlerini değil, istenildiğinde, giysilerini de çıkartarak, iç gıdıklayıcı güzelliklerini tuvale yansıtmaya başladılar. Susanna, banyoda bileziğini, Héléne Fourment de aynı biçimde kürk mantosunu çıkarmaz.

Resimde kadının başına gelenler, şiirde de yinelendi. Güzelliği, sahip olduğu zenginliklerle göklere çıkarıldı: Saçları altın teli, alnı fildişi, dudakları yakut, dişleri inci tanesi, göğüsleri lapis damarlı su mermeri, gözleri kehribardır.[2] Çekiciliğinin geçiciliği güle benzetiliyor ve dalında solmadan önce, sevişerek değerlendirilmesi yolunda özendiriliyordu. Kadın, tüketim içindi. Diğer düşsel çeşitlemeler, *kiraz* ve *kaymak* sözcük-

leriyle anlam buldu. Dudaklar bal kadar tatlı, ten süt gibi beyaz, göğüsler elma kadar sert, işlenmemiş kaymak gibidir.[4] Ayrıca, şıklığı üzerine bazı güzel sözler söylendi: Sabah sisinden daha şeffaf elbisesi, örümce ağı danteli, oynadığı ve çok sevdiği ucuz mücevherler üerine övgüler yazıldı.[5] Bugün bile, soylu kadının zarif tayyörünü, kocaman şapkalarını, iyi seçilmiş aksesuarlarını ve ayak giyeceklerini açıklayan heyecanlı kahraman bulabiliriz. İmgelem, artık çiçek ve mücevherlere göre yapılmıyor. Ancak tüketiciliğine yapılan vurgulama aynıdır. Silik sekreter, dudaklarını kırmızılaştırdığında, saçlarını saldığında, volanlı bir şey giydiğinde, dişilik basmakalıbı ile hemen kendini gösterir.

Kadınların, kutlamalarda, bir Paola de Liege ya da Jackie Onasis olmadıklarından, bedenleri için harcanan dünyanın parasıyla caka satmaları beklenmiyor. Ancak pahalı, bakımlı ve modaya uygun görünmeli, bir giysiyle iki kere görünmemelidir. Çok azının işi daha az sıkıntılı olsaydı, çoğunun da işi olmuş olurdu. Basmakalıp, bir hizmetçiler ordusu kurmaktadır. Kadın, kozmetik, iç çamaşırı, korse, çorap, peruk, yapay süs ve saç bakımının yanısıra, dış giyecek, mücevher ve kürkle desteklenmektedir. Parça parça sonuca ulaşılmalıdır, ancak bu da pahalıya patlar. Eşi bulunmaz güzellik, uygunluğa, iyi kesim ve dikime uygun boyun eğmiştir. Rekabet ruhu canlı tutulmalıdır. Moda sanayi, geniş bir pazara sahip olsun diye, daha çok kadın, toplumun üst tabakasına ulaşmak için mücadele etmektedir. Düşük gelirli kadınlar, taklitlerle yetinir, sahtesini yapar ve moda sezonunu geç yakalar. Üst tabaka kadın, eşyalarının cafcaflı gösterişe yönelik cilasını, parıltısını ve çizgisini yanlış yorumlayarak kaba saba ve çirkin giyinirler. İş o kadar karışıktır ki, bir uzman tarafından ele alınmalıdır. Ucuz dergilerde, ev kadınlarına kendi saçlarına, suya ve sabuna ömür boyu bağlı kalmalarını önererek, onlara cesaret verilse de basmakalıbın kusursuz örnekleri, uzman ve stilist-

ler tarafından giydirilmeli ve boyanmalıdır. Övünme nedeni, ne yazık ki, diğerinden daha çok cesaret kırıcıdır.

Her kadın, genç ve güzel olduğu sürece, saf ve doğal güzelliğiyle sosyal basamakları atlayacağı ve lüksün parıltısını yakalayacağı rüyayı el üstünde tutabilir: Böyle bir başarının çok azı, halkın gözünden kaçar. Umut, iyimserlik ve içi heves dolu genç kadınlar, inanılmaz taşınmaz mal, kürk ve mücevher reklamları arasından bakan mankenlerin bulunduğu Vogue, Nova, Queen ve diğer dergilerde kurulan basmakalıbın son örneklerini iyice incelediler. İngiltere'de, çeşitliliği, rahatlığı, sadeliği, çarpıcı etkileri vurgulayarak ortaya çıktı. Bu da yılın modasının son zamanlardaki tekdüzeliğini şiddetli bir biçimde etkiledi. Yılın, artık tek bir çehresi yoktur: Shrimp,çoğunlukla New York'ta çalışırken, Twiggy de pazara çekilmek zorunda kaldı ve kişisel görünüşünü sınırlayarak, denetim altına aldı. Basmakalıp yine de başarılması güctür. Yalnız biraz daha değişmiştir.

Basmakalıp, Sonsuz Dişiliktir. Tüm erkeklerin ve kadınların aradığı cinsel bir nesnedir. Kendi cinsi olmadığı için cinsiyetsizdir. Değeri, diğerlerinde heyecan yaratma isteğiyle kanıtlanır. Varlığına, her şeyi katar. Kendisi, zaten başarının ödülü olduğu için, bir şey başarmaya gerek duymaz. Erdemi, güzelliği ve edilgenliğinden kaynaklandığı için, ahlaki karakterinin olumlu kanıtını vermesi gerekmez. Ahlaki sorumluluğu yoktur. Bu yüzden, birlikte olmaması gereken bir erkekle görüldüğünde, cezalandırılmayacaktır. Sorun, erkek çekişmesinin sadece birisidir. Erkekleri çılgınlığa ve savaşa sürükleyebilir. Ne kadar sorun çıkarırsa, değeri o kadar artar, ne kadar çok erkekte istek uyandırırsa, onu elde etmek o kadar önemli olur. Güzelliğini, kendisinden başka hiç kimsenin farketmediği kız istenmez. Bazı konuları fetişlerine tam uymadığı için protesto etseler de, zevklerini, değerin en yaygın tanınmış alanlarına yöneltir ve basmakalıbı ister erkekler.

Güçlü siyah kadının gizemi, güzel dilsiz sarışının giz tartışmasının öteki yüzüdür. Beyaz adam, zayıf-akıllı, zayıf-bedenli, güzel yaratık, seks kupası olan beyaz kadına yöneldi ve onu yüceltti. Güçlü, kendine güvenen Amazon siyah kadına yöneldi ve onu mutfağına koydu... Beyaz adam, kendini Sınırsız Gücü olan İdareci haline getirdi ve kendini Büroya oturttu.

Eldridge Cleaver, The Allegory of the Black Eunuchs, 'Soul on Ice', 1968, s. 162.

Çoğu fetişist için, basmakalıbın farklılığında çalışına alanı vardır. Şişman kadınlardan hoşlanan erkek, gizlice zevk almaktan sıkılsa da bacak fetişisti erkek, mini şortların peşine düşebilir. Avanağın biri, bluz ve dekolte yakaların içindekini görmeye cesaret edebilir. Hiçbir şeyin basmakalıbın cinsel obje işlevini engelleme hakkı olmadığı için, basmakalıp çeşitlemelerde katı kısıtlamalar vardır. Motorsiklete dokunmamak koşuluyla deri giyebilir; kaucuk giyebilir, ama bu onun uzman bir dalgıç ya da su kayıkçısı olduğunu göstermemelidir. Sportif giyecekler giyiyorsa, amaç, atletizmle ilgili olmadığının altını çizmektir. Bir atın üstünde, yumuşak ve baygın bir biçimde bakabilir, ancak, popoşu havadayken, atın boynuna abanmamalıdır.

Kadın erkeğin oyuncağı, çıngırağıdır ve her zaman eğlenmeyi seçerse, sona erdirme nedeniyle, erkeğin kulaklarında şıngırdamalıdır.

Mary Wollstonecraft, 'A Vindication of the Right of Women', 1972, s. 66

Kadın, harcama yeteneğinin simgesi ve baş mirasyedisi olduğu için, aynı zamanda, bu dünyanın mallarının en etkili satıcısıdır. Yapılan araştırmaların hepsi de, çekici bir kadın imajının en etkili reklam hilesi olduğunu göstermiştir. Yeni bir arabanın çamurluğunda oturabilir, ışıl ışıl mücevherlerle içeri girebilir, bir erkeğin yeni çoraplarını okşayarak ayaklarına uzanabilir, benzin pompasını davetkâr bir pozla tutabilir ya da yeni bir şampuanın göz kamaştırıcılığıyla, yumuşak hareketlerle, ormanlık bir yerde dansedebilir. Ne yaparsa yapsın, kadının imajı para eder. Uygarlığımızın dişilliği, daha çok yüzüne, ilâna, sinema perdelerine, televizyona, gazetelere, dergilere, teneke kutulara, paketlere, kartonlara, şişelere, geçerli ilâhlığa, dişi fetişliğine yönelik kutsallaştırılmış şeyler üzerine yazılmıştır. Egemenliğin, kadınların kuralıyla gerekli kılındığı düşünülmemelidir. Çünkü o, bir kadın değildir. Parlak dudakları, duru teni, baygın gözleri, kusursuz parmakları, dalgalandıkça parlayan olağanüstü saçları, kozmetiğin, ışıklandırmanın, odak noktası olmanın, baskının, kesmenin ve kompozisyonun, acımasız yengisini ortaya koymaktadır. Endişesiz uyur, dudaklarını kırmızı ve nemli, gözleri yeni boyanmış gibi siyah takma kirpiklerinin kıvrımları kusursuzdur. Yüzünü yeni ve kremli tuvalet sabunuyla yıkadığında bile, yüz ifadesi boş ve hareketsiz, makyajı hep kusursuzdur. Karmaşık ve sorunlu göründüğünde yüz hatları, yeni bir yıkama pudrası ya da bir bulyon talbetiyle şaşırtıcı bir biçimde düzeltilir. O bir taşbebektir: Ağlayan, somurtan, gülümseyen, koşan ya da dinlenen bir taşbebektir. O, doğrulanmış güçsüzlüğün yüz hatları anlamına gelen, çizgi ve kitlelerin birleştirilmesinden oluşmuş bir idoldür.

En önemli özelliği, hadımlaştırılmış olmasıdır. Mutlaka genç, bedeni kılsız, canlı olmalı ve asla bir cinsel organı bulunmamalıdır. Acı verici ya da şehvetle kucaklansa da, hiçbir kassal hareket, bedenhatlarının düzgünlüğünü bozmamalı-

dır. Düşmüş gözler ve küskün ağızla (basmakalıbın isteği, akılcı olmayan yenilgiye eşit olduğundan) ya da daha yaygın olarak kıpır kıpırlık ve budalaca mutlulukla gösterilen, gerçekte ise gülünç ve bastırılmış istekler boyutunda, gururu gösterse de, yüz ifadesi, hiçbir zekâ, merak ve keyif belirtisi göstermemelidir. Sırf bu, yaratığın çıkarı için, dünyanın kendi kendisini yağmaladığını görmekten mutluluk duymalıdır; mutlu olmasaydı, bütün çatı yıkılırdı. Kadın imajı, düşünülebilen her yüzeye yapıştırılmış, bitmez tükenmez gülümseyişiyle ortaya çıkıyor. Elmalı bir turta, yumuşak mutluluk ışıltısını çağrıştırır. Bir çamaşır makinası şamataya neden olur, bir kutu ucuz çikolata, sevinçli minnettarlık yaratır, bir kola, tarifsiz bir zekânın sırıtma nedenidir. Hatta, yeni bir yapıştırma bandı, hoşnut bir sırıtmayla selamlanır. Gerçek bir kadın, fotoğrafçılar göründüğü zaman, dudaklarını yolar, ağzını aralar ve dişlerini gösterir: Bir haz boşalımında, kocasının film galasına ulaşmak ya da kocasının başarısı konusunda şakımak zorundadır. Bir Playboy Tavşan kızı olmanın konumsal riski, zorunlu gülümsemelerin yol açtığı yüz kasları ağrılarıdır.

Her şeyi hoş olsa da Valerie'nin
En iyi yanı ağzının sıkılığıdır.
Dudakları çilek gibi ılık,
Gözleri buz gibi soğuktur.
Her şeyin en iyisi, yalnızca
patateslerine,
ve pirinçten yapılmış pudinglerine
yeterli olmayacaktır.

Roger Me Gough, 'Discretion'

Öyleyse, şikayet nedir? Belki de yapmamalıydım. Belki, güzel bir gülümsemem, iyi dişlerim, hoş göğüslerim, uzun bacaklarım, cüretkâr bir kalçam, seksi bir sesim yoktur. Belki, kadınlığa verilen ödüller bana yağsın diye, erkekleri elimde tutmayı ve pazar fiyatını artırmayı bilmiyorum. Yine, belki tüm bu maskaralıklardan, hep genç gibi görünmekten bıktım. Kendi zekâm, isteğim ve cinsimi yok saymaktan bıktım. Dünyaya takma kirpiklerle, sanki göremiyormuşum gibi bakmaktan bıktım. Bundan dolayı, gördüğüm her şey, satın alınan saçların gölgesine karışmıştır. Boynumu özgürce hareket ettirmemi engelleyen cansız yeleli saçlardan, yağmurun, rüzgârın, şehvetle dansetmenin dehşetinden bıktım. Pudra odalarından bıktım. Birileri çağırdığı zaman film ve oyunlara gitmekten, kendim hakkında hiçbir düşüncemin olmamasından bıktım. Bazı ahmak erkeklerin kendilerinin önemini anlattıkları nutukları, pür dikkat dinliyor görünmekten bıktım. Giysi sapığı olmaktan bıktım. Bir dişi temsilcisi olmayı reddediyorum. Ben iğdiş edilmiş değil, gerçek bir kadınım.

April Ashley, erkek olarak doğdu. Gen, kromozom, iç ve dış organlarla ilgili verilen hepsi aynı şeyi söylüyordu. April, bir erkekti. Ancak kadın olmayı çok istiyordu. Basmakalıplığa özlem duyuyordu. Kucaklamak değil, yalnızca öyle olmak istiyordu. Yumuşak hatlar, mücevher, kürk, makyaj, erkeklerin aşkını ve koruyuculuğunu istedi. Bundan dolayı iktidarsızdı. Eşcinsel yaklaşımlardan hoşlanıyorsa da, kadınlara karşı hiçbir istek duymadı. Kendini sapık, hatta giysi sapığı olarak değil, acımasızca erkekliğe döndürülmüş bir kadın olarak düşündü. Ölmeyi denedi, kadın kılığına girdi. Ancak sonunda, daha kabul edilebilir bir seçenekle gelen, Kazablanka'da yaşayan bir doktor buldu. Cinsiyet organlarını aldırmak zorundaydı ve penisi, bir dizi ameliyattan sonra vajina olmalıydı. Çocuk yapamazdı; ancak bu, kadınlığa karşı tutumunu hiç etkilemedi. April, İngiltere'ye görkemli döndü. Hormon tedavi-

si sonucu, sakalları dökülmüş, ufacık göğüsleri çıkmıştı: Kadın kılığında yaşadığı süre boyunca saçlarını uzatmış, kadın giysileri almıştı. Bir model oldu, muhteşem, duygusal, güzel giyimli ve kendi imajına âşık olduğu için, bu konuda kusursuz olarak nitelendirilirken, dişi basmakalıbını göstermeye başladı. Bahtsız bir günde, asilzade mirasçı biriyle, Hon'la evlendi. Kadınlık düşlerinin en yüksek başarısını elde ederek, Arthur Corbett'le Marbella'da, bir villada yaşamaya başladı. Evliliği sürmedi. April'in bir kadın olarak yaşadığı çaresizlik,

> Süslü Saçları, çıplak Göğüslerin; renkli Yanakların, çekici bakışların, Moda kapılarının, numaracı Yüzlerin, kadınımsı anlaşılmaz cilve ve aldatıcı Tavırların, Huysuzluk belirten Bukle ve Çağıltının, Kolaylığa izin veren ve yakışan gibi, günümüzde, böyle bir örnek ve yetki ile sergilenmesinin ne amacı vardır?
>
> Kuşakların azalmasıyla, dünyamız kısırlaşır ve daha önceden daha az üretken olan Evren gibi mi olur? Erkekler, şehvetlensin, böyle şeylerle heyecanlansın diye mi Kan ısısını düşürdü ya da Güneşışınları, gücünü ve ışıltısını yitirdi?
>
> *Allex, Niccholes, 'A Discourse of Marriage and Wiving, 1615, s. 143-152*

hadımlaştırmadan beklediğimiz şeydi. Ancak, bu, en büyük ödül olan kucaklaşma ve ilgiyle yetinip, isteksizce sekse katılan dişil kadınların güçsüzlüğünden hiç de farklı değildir. Dişilik basmakalıbı, dişi cinsin tanımı olarak kaldığı sürece, boşanmadan sonraki yasal kararı dikkate almazsak, April Ashley bir kadındır.[6] Hepimizin olduğu kadar, o da, cinslerin zıtlığının kaybıdır. Yüz karası, cinsiyetsiz April Ashley, bizim kızkardeşimiz ve sembolümüzdür.

ENERJİ

Enerji, her insanı harekete geçiren bir güçtür. Zekânın bir yeteneği olduğu için, kullanılmakla yokolmamış, tersine korunmuştur. Engellendiğinde ya da kontrol edildiğinde yanlış yönlere itmektedir. Bir arabayı, yolda iten bir hareket gücü gibidir. Engellendiğinde, yıkıcı bir güce dönüşür ve kaynağını parçalarına kadar sarsar. Kavrayış düzeyi normal olan insana, kadınların, pek çok yıkıcı enerji türüne sahip olduğunu göstermek çok zor değildir. Ancak, kadının yıkıcılığının, sabit ketlenme ile yeniden kendine dönen yaratıcılık olduğunu çok daha az insan görmektedir. Sinir hastalıkları, ağrılı âdet görme, istenmeyen gebelikler, her türden kazalar, kadınların enerjilerinin, kendilerini harap ettiğinin delilleridir. Diğerlerinin, özellikle kocalarının ve çocuklarının kişilikleri ve başarıyla hasar ve karışıklığa uğrayarak, çok ötelere gidiyor. Bununla, kadının yakınlarının, hepsinden nefret etmesi gerektiği söylenmiyor. Ancak çocuklar, kadınlara bir görev, evlilikte zorunlu bir bağ olarak verilirse, o zaman, daha çok enerjileri olduğunda, kendilerini ve bağlı oldukları kişileri parçalayarak daha çok üzülecek, daha çok sinirleneceklerdir. Çocuklar, annelerine, yanlış bir biçimde, tek önemli katkıları olarak sunulursa, yaratıcılıklarının doğru anlatımı ve yaşamları işler; çocuklar ve anneleri acı çekerler.

> Hem aklı, hem de bedeni geliştiren ve umutla çiçeklendiren saf ve hayvanımsı ruh, yeteneklere karşı gelen ve mizacı bozan boş isteklerle ya da küstah yankılarla ifade edilmeye yöneliyor; beyni daraltıyor, dengeli bir güç oluşmadan, anlayışı keskinleştirerek, kadın aklının özelliği olan acıklı kurnazlığı yaratıyor ve korkarım ki, kadınlar; gücün kölesi oldukları sürece, öyle olmaya devam edecektir.
>
> *Mary Wollstonecraft*
>
> *"A Vindication of the Rights of Women", 1792, s. 378*

Kadın enerjisi konusunda yapılan açıklamanın doğru olduğunu pek çok insan görse de, çözümün, ev ve çocukların yanısıra, kadınlara başka seçenekler sunmanın altında yattığını kolaylıkla göremeyeceklerdir. Yetişkin kadın, anneliğin çarpık versiyonu için kendisine yakışan istek ve güdülerin anlatımında, sapkın modeli zaten oluşturmuştur: Seçenekler olası kılınırsa, bu yok olmayacaktır. Yerine konulan herhangi

> ... Biz yalnızca yaşamımız, önceki dürtülerimizin yukarı doğru fışkırmasından kaynaklanan, gittikçe genişleyen dairelere açılırsa mutluyuzdur...
>
> *Herbert Read*
>
> *'Annals of Innocence and Experience', 1940, p. 55*

bir amacın, kadınsı, yani köleci, içten olmayan, verimsiz ve tutarsız yönde izlenmesi olasıdır. Kadınlara, pek çok durumda, engelleyici görev ve sorumluluklara yönelik özgün seçenekler önerilmiyor: Çoğu kadın, modern ailenin daha doğal

olan can sıkıntısı uğruna, büro ya da fabrikadaki hiçbir beceri gerektirmeyen işini mutlulukla bırakırdı. Çünkü, enerjileri, kadın işinin bilinen türleriyle o kadar engellenir ki, ev işlerinin daha tercih edilebilir bir seçenek olduğunu bile düşünürler. Evrensel tümevarımın bu günlerinde; ender bir fırsat olan gerçek bir seçenek de sunulmuş olur. Ve kadınlara, öncelikle eğitim sağlamakta ki amaç, örnek süper kadın ırkı yaratmak değildir. Bu, ilk dişi üniversitelinin, çağdaş bir hesabıdır ve üniversite öğretmenleri, benzer bir fenomen olduğunu kabul edeceklerdir.

Kadın öğrenciler, derslerde dikkat ve gayrette örnektirler. İşittikleri şeyleri yazılı olarak eve taşımayı olabildiğince çok yaparlar. Genellikle ön sıralarda otururlar. Çünkü, isimlerini erken yazdırır, derslerin başlamasından çok önce dershaneye gelirler. Ancak profesörün verdiği ev ödevlerine çok sık, üstünkörü baktıkları, dikkate değer bir noktadır. Bazen hiç bakmazlar bile. Daha uzun bir sınav, ders notu almalarını engeller. [1]

Oldukça önyargılı davranan bu gözlemcilerin farkettiği şey, yeterince doğrudur. Kızlar çalışkandı, hatta fazla çalışkandı. Ancak çabaları, yanlış yorumlanmış hedeflere yönelmiştir. Memnun etmek, kendilerine söylenen her şeyi yapmak için kaygı duyuyorlardı. Öğretim görevlisinin dağıttığı, hazırlık amaçlı, ana hatları içeren notlar vardı ve kızlar bununla hiç ilgilenmiyorlardı. Enerjileri, çalıştıkları konuyla ilgili kendi meraklarını tatmin etmeye değil, disiplin ve gereklilikleri yerine getirmeye harcanıyor ve böylelikle enerjinin çoğu, boş çabalar için kullanılıyor. Bu olgu, üniversitelerde Sosyal Bilimler'e girişin büyük oranını oluşturan ve sonuç olarak öğretmenlik mesleğine sahip olan öğrenciler arasında bile hâlâ çok yaygındır. İşleyiş, açıkça küçültücü kazançlardan biridir. Bilinmeyene, tüm insan yetenekleriyle sürekli olarak dil uzatıldığı bir alanda, köle, köleliği kabul ettirmek için köleyi iknaya çalışır. Eğitim, boyun eğmeye bağlı bir konu olamaz ve asla ol-

mamıştır. Kadınların, seyrek de olsa, bilimsel gelişme yapmaları şaşırtıcı değildir. Ancak, daha çok emir altında çalışıp, labaratuvar yardımcıları olarak erkeklere hizmet ederler. Üniversite yıllarında gözlemiş olduğumuz şeyler, burada sürmektedir. Üniversiteye başvurmak için geldiklerinde, enerjinin yararsız yön değiştirme modeli, zaten hazır edilmiştir. Çoğu durumda, kendilerini nitelikli hale getirmek için yeterince istekli değillerdir. Üniversiteye giren azınlık ise, hâlâ doğru noktanın ne olduğunu bilmeden, kendi potansiyelini geliştirme kaygısı olmadan, en fazla öğretimin Cinderella konumuna kavuşmak için, iyi bir derece ya da nitelik umarak, okuldaki öğretmenlerinden gelen baskı ve öğütler sonucunda bunu yaparlar. Bu modeli izleyen kadınların, hoşnutluk derecesi çok azdır. Çoğu kadının, meslek yaşamlarını, evlilik için ya iğreti önlem ya da dolaylı koşul olarak düşündüklerini ortaya çıkarmak için, bizim için hiç de şaşırtıcı olmadı.

Meslekteki kadınlara yönelik tüm gizli engeller, bu temel koşulu belirtme yolları olarak anlaşılabilir. Önyargının değerleri gibi görünürler ve cinsten başka bir neden ortaya koymadıkları sürece, onlar olduğunu kabul etmek zorundayız. Bununla birlikte, feministler endüstri, bürolar, derslikler, sendikalar, sanat ve bilimlerdeki kadın performansına yönelik yapılan eleştirileri dikkate almayı kabul etmezlerse, sorunu tanımlamakta, dolayısıyla dikkate almayı kabul etmezlerse, sorunu tanımlamakta, dolaşısıyla çözmekte başarısız olmak zorundadırlar. Kadınlara elverişli hale getirilen olanakların, onları kullanma isteklerinin çok ötesine geçtiği doğrudur. Bu olanakları tarzında yaptıkları da doğrudur. Sahip olmadıkları bir şey için kadınları eleştirmenin yararı olmadığından, olmayan iş yapma gücünü kullanmalarını sağlamak amacıyla onları yüreklendirmenin yeterli olmayacağı anlaşılmalıdır. Olgunluğa ulaştıklarında, yalnızca gerekli yetenek ve yaratıcılığa sahip olsunlar diye, kadının enerjisinin, doğumdan ergen-

liğe kadar, sistematik bir biçimde nasıl saptırıldığını anlamak için, çaba harcamak zorundayız.

Enerjiden sözederken, yetenek, uygulama, insiyatif, heves, istek, güdü gibi terimleri kullanmak zorunda kalıyorum. Bu terimler, dişiliğe uymayan, sıradan anlamlar içerdiğinden, maskulin bir özellik taşırlar. Kişiliğin bu bölümlerini geliştirmek isteyen kadın için, cinselliğin bir düşman olduğu, hatta feministler tarafından bile sık sık öne sürüldü. Ve bu belki de, Ulusal Kadın Örgütü gibi hareketlerin en yanıltıcı sorunudur. Amerikalı bir kadının, eğitimiyle ilgili bir şeyler yapma isteğini zayıflatan şey, cinsi üzerine değil, *edilgen* cinsel *rolüne* yönelik yapılan ısrardır. Gerçekten de, kadın enerji sapkınlığı ve çarpıklığının baş aracı olan dişilik ve cinsiyetsizlik için, kadın cinselliğinin inkâr edilmesidir. Hangi kişilik enerjisi teorisini kabul edersek edelim bu cinsellikten ayrı düşünülemez. Mc Dougall, buna, Yaşam gücü, Jung ve Reich libido, Janet gerginlik, Head dikkat, Flügel ise orectic enerji ismini verdi.[2] Hepsi de aynı noktada birleşmektedir. Geleneksel teorinin yanlışlarından biri, kapitalist enerji sistem türü üzerine geniş çaplı yatırım yapılması ve hepsinin derhal harcanmaması gereken bir öz olarak peşinen kabul etmesidir.[3] Gerçekten de, fizikteki enerji kavramından da anımsayacağımız gibi, enerji yokolmaz; ya biçim değiştirir ya da sapar. Freud, yaratıcı harekette anlatım bulabilen enerjiyi, represyonun (bastırma)

> Bir insanın cinselliğinin önemi ve derecesi, ruhunun en yüksek notkasına kadar uzar gider.
>
> *Nietzsche*

harcadığını belirledi: Kadına olan ise, cinselliğinin yadsınmasıyla, represyonun sürekli ve dönülemez sistemi içine doğru

yön değiştirmesidir. Erkeklerin konuyu keşfetmek için harcadığı kadar enerjiyi, bayan öğrenciler, not tutarak, derse sürekli ve erken gelerek harcadılar. Erkeklerin keşfetmekle harcadığı enerjiyi, onlar, bir şeyleri yere düşürerek, aptalca sorular sorarak, engelleyerek ya da becerisizlik yaparak tükettiler. Erkek enerjisi de engellenir ve bozulur. Ancak bu farklı bir yöndedir. Enerji, saldırganlık ve yarışabilirlik biçimine dönüşür. Kadının yazgısı, kendisini deneyebileceği dış gerçeklik ile ilgili alandan ve ilişkiden yoksun bırakıldığı için, özüne dayalı enerjinin yıkıcı hareketiyle bozulmakta ve zayıf düşürülmektedir.

> Enerji, tek yaşamdır ve bedenden gelir... Enerji, sonsuz hazdır.
>
> *Blake*

Eski bir örtmece olan "carnal knowledge"ın (cinsel bilgi) açıklığa kavuşturduğu gibi, cinsellik eylemleri, arayış türleridir. Kadına cinselliğinde bulunan bu arayış dürtüsünü yadsıması öğretilir. Onu yalnızca cinsel ilişkilerinde değil (bilinçaltına yönelik olarak anlaşılmaktadır), cinsinin farkına vardığında, model, istek ve merakın yeni türlerine egemen olan yeterince eylemsiz güce sahip olsun diye tüm ilişkilerinde de inkâr etmesi öğretilir. *"Kadının hadımlaştırılması"* deyimiyle anlatılmak istenen durum işte budur. Geleneksel Psikolojide, bu statükonun korunması ve akılsallaştırılmasının başka bir yoludur. Kadının cinselliğinin bitirilmesi olayı, Freud'un teorisinde, cinsel organı olmayan bir cins olarak gösterilmektedir. Freud, oluşumlarını ve doğal yasanın bildirileri olarak değil, yeni ve bilinmedik terminolojideki kuşkulu gerçeklerin tutarlı açıklamaları olarak alınmasını tasarlamış olabilirdi. Ve şöyle der:

Gerçekten, eril ve dişil kavramlara daha belirgin bir anlam verebilseydik, kadında olsun, erkekte olsun, nesnesi erkek ya da kadın olsun, libidonun değişmez ve mutlak bir biçimde eril bir doğası olduğunu iddia etmek, olası idi.

Dişil özelliklerin, koşullanmanın ürünü olduğu görüşünde ısrar edeceksek, eril-dişil zıtlığının yeterince gerçek, ancak gerekli olmadığını tartışmak zorundayız. Her zaman yapay olan kesin terimlerin zıtlığını reddetmek, kesin olmayan terimler içinde, hareket edebilme rahatlığı için çaba göstermek zorunda kalacağız. Bu, temelde, libidosuz, bundan dolayı da eksik, insandışı, insan olasılıklarının kültürel düzenlenmesi anlamındaki kadınlığı (dişiliği) reddetmek, dişi libido olasılığını unutmayan, kesinliği olmayan kadın terimlerine güvenmek zorundayız. Bir kadının nasıl hadımlaştırıldığını ve nasıl kadın olduğunu anlamak için, beşikte başlayan baskıları gözönünde bulundurmalıyız.

BEBEK

Bebek, doğduğunda, gözle görülen doğal yeteneklere sahiptir. Dik durabilir, kafasını hareket ettirebilir, tırnakları kavrayıcıdır, elleriyle oldukça sıkı bir biçimde bir şeye tutunabilir. Bu beceriler, zamanla gücünü yitirir ve çocuk önceden sahip olduğu becerileri, yorucu bir biçimde yeniden öğrenmek zorundadır. Son zamanlarda, çocuklar, annenin, bebeği istediği gibi tutmasını sağlamak amacıyla bebekler kundaklanmıyorlar. Ancak, hâlâ bebeğe, kukla ve yatalak arasındaki kavşak gibi davranıyoruz. Hareket etmek için yapılan ilk çabalar, bebeğin boynunu ve poposunu kelepçe gibi kavrayan bir tutuş uygulayan hemşire tarafından, çabucak denetim altına alınmaktadır. Kundaklanmayabilir, ancak yatağa konur ve sıkıca bağlanır. Bu işlem, erken doğan ve zayıf bebeklere uygulanmadığından, bebek için hiç de iyi olmadığı bilinmektedir. Gerçekten de, ısı kaybına karşı korunmanın en ucuz ve kolay yoludur.

Özel durumlarda kullanılan, yanları yüksek çocuk karyolaları ve küvezde bakım gören bebeğin psikolojik oluşumunu nasıl etkilediğini ve bebeğin, yeterince güçlü olur olmaz, kundaklamaya karşı vereceği tepki konusunda endişe duyabiliriz.

Annem inledi, babam ağladı,
Bir buluta gizlenmiş şeytan gibi,
Aciz, çıplak, ince sesle,
Atladım tehlikeli dünyaya

Babamın ellerinde boğuşarak,
Kundak bezlerimle uğraşarak,
Düşündüğüm en iyi şey,
Zorunlu ve bitkince
Annemin göğsünde somurtmak.

Hayvan krallığının her kesiminde, her genç yaratık sürekli yapılan alıştırmaya gereksinim duyar ve çocukların bebekliği, bu yakınlığa uygun, zararsız hoplama zıplamalarından geçmelidir. Bu hareketler, her dakika için kafadan gelen buyruk ve bir hemşirenin sabit özenini gerektirmeden, ayakları ve elleri çalıştırır... Çocuk, özellikle kız çocuğu, bir an bile kendi başına bırakılmaz ve böylelikle bağımlı hale getirilir ve bu bağımlılık, doğal olarak isimlendirilir.

Mary Wollstonecraft

'A Vindication of the Rights of Women', 1792, s. 83-84

Enerji, bize şeytanca görünebilir. Çünkü toplumumuzun tümü, enerjinin daha sonraki sonuçlarını kullanma konusunda kararlı: Çocuk geliştirilmelidir. Bu, gerçekte bebeğin harap edilmesi demektir. Yetişkinlerin birbirleriyle konuştukları yer ve zamanlarda, çocuğun cıvıl cıvıl ses çıkarması ve

atılması, baştan beri engellenir. Yeni doğmuş bebeğin, müthiş bir merakı ve aynı derecede bilgi emme yeteneği vardır. Ancak, zamanının çoğunu, güçlü ve buyurgan Anne modeli, kısılmış sesler, cansız renklerle oluşturulmuş bir ortamda geçirir. Yakınlığı yavaş yavaş bağımlılığa dönüşen bir insan tarafından, bebeğin tüm zamanının alınması, toplumumuzun normal olarak değerlendirdiği karakterlerin oluşumunda önemli rol oynar. Bebeklerin, 8 aylıkken merdiven tırmanabilecekleri varsayımıyla yola çıkan Dr. Jaroslav Koch, Prag'da yaptığı araştırmada bebekleri özgür bir ortamda bıraktı. Anne'nin ürünü, oyuncağı ve başarısı rolünü oynamak zorunda kalan bebeklerin, tüm yeteneklerinin gelişiminin 10 ya da 100 kez yavaşlatıldığı kanıtlanmıştır. Ancak karakter oluşumunda annenin rolünü ilk sıraya, koşulsuz olarak koymakta ısrar eden bir kültür, Koch'un kanıtlarını dikkate almaz.[2] Çocuğun dikkati, dış gerçeklikten alınıp, gelecekteki baskı modelini oluşturacak ortak sömürünün içe-dönük ilişkisinde çocuk, birarada yaşama düşüncesi olmadan büyüyen çocuklar, kompleksli olabilir, olmayabilir de. Ancak, ilişkilerinde, güven ve kalıcılık isteyen bir endişe sergilemezler.

'Bir adım bile yok:

Ancak iki günlüğüm'

Öyleyse sana ne diyeceğim?

'Ben mutluyum,

Adım büyük mutluluk.'[3]

Yeni doğmuş bir bebek, kendisi ve gördüğü her şey arasındaki ayrımın farkında değildir. Bazı istekleri yerine getirilmediğinde ilk kez, egosunun farkına varır. Ketlenme ve yanılgı ile de, annesiyle kendi arasındaki farkı keşfeder.[4] Egonun ilk hareketi, gerçeği reddetmek, ona karşı ters ve kaygılı bir tavrı benimsemektir. Ego içindeki bu ayrılık ve sınırlama du-

yumu, bencil ahlâkımızın temeli olmak için, kültürümüzde dikkatli bir biçimde beslenir. Bencil ahlâkımız, benlik ve arta

> Bebekler, hoşlanacakları varsayılan şeylere doğru gitmezler, örneğin, oyuncaklar; cin-peri öykülerine de ilgi göstermezler. Hepsinden öte, kendi kendine yapabilecekleri hareketlerin tümünde, kendilerini yetişkinlerden bağımsız kılmaya yöneldiler; isteği açık bir şekilde belirtmek, mutlak gereklilik durumları haricinde, işe yaramadı. Ve, şaşırtıcı bir sakinlik ve durgunluk becerisini edinerek, dingin, kendini işine vermiş göründüler.
>
> *Maria Montesorri*
>
> *'Il Bambino in Famiglia', 1956, s. 36*

kalanlar arasındaki süreklilikten dolayı topluma dayalı hareketin etkisini anlama ve hissetmekten değil, narşistçe kendine empoze ettiği yasa ve kısıtlamalarla oluşur. Çocuğun iç yönlendiricisi, vicdanı, daha doğrusu kaygı ve suçluluk duygusu yaratmalıdır. Doğal süreç işlemeyebilir ya da çok erkenden yanlış bir yöne sapabilir. Otizm ve diğer rahatsızlık türleri, çocuklarda çok erken görülür ve çocukları reddetme ve koşullanmışlıklarını kolayca kabul eden yığınlardan ayırmak için temel nokta olarak alınırlar. Yetenekli çocuklarda da bu sorunların yüksek oranda olması, çocuğun enerjisinin güçlülüğü ve buna bağlı engelleme etkileri arasında bir korelasyon olduğunu gösterir. Bunun için, böyle çocukların beceri işareti gösterebilmesi dikkate değerdir. Ruhsal yönden hasta çocukların, alışılmış değerlere uygun olarak eğitilmesi, terbiye edilmesi ve uyum sağlama zorluklarının, doğuştan olan patolojik durum olarak tedavi gördüğü özel kurumlarda tutulması, alışılmış bir durumdur. Bu çocuklar, daha az can sıkıcı bir derse

yeniden başlasın diye, bu sığınakların içine giren ve koşullanma işleyişlerini tersine çeviren çok yetenekli ve cesur bir kadın gerekiyordu.

Montesorri'nin yöntemleri o kadar başarılıydı ki, İngiltere ve Avrupa'da bulunan pek çok bebek okulunun temelini oluşturmuş bulunuyordu. Ancak içgörülerinin önemi, çocukların okul dışı ve okulöncesi kritik yıllarda hedef olacağı terbiye konusundaki eleştiriler olarak anlaşılmamış bulunuyor. Sonuç olarak, ilkokul eğitimi, bu ülkedeki diğer eğitim türlerinin o kadar ötesinde ki, okul ve ev, ilkokul ve yüksekokul arasında yeni krizlere rastlanılır. Montesorri, zekâ gelişimi geri çocuklar eğitilsin diye bir sınıf açtığında, ister istemez eşsiz bir ortam yarattı. İngiltere'de çocuklar, gruba kendi araştırmalarının sonuçlarını iletmek için ayağa kalktığında onları dinleyen disiplinsiz sınıflarda dolaşan gözüpek öğretmenler vardır. Ancak öğretmenlerin çoğu, yararlı düzensizliği seçemeyecek kadar sinirli; çoğu sınıf, bu tür yöntemleri kaldıramayacak kadar kalabalıktır. Çoğu, okulun bu tür çalışmalar için gerekli kitap ve kaynak parası yoktur. Benzer biçimde, içten gelen katılımcı bir çaba olabilecek bir araştırma laboratuvarı işletmeyi, üniversite düzeyinde bile olanaksız buldum. Montesorri, çocukların, krallıktan gelen bir ziyaretçi için ortak saygılarını nasıl ifade ettiklerini Güney İtalya'da deprem olduğunu söyleyen bir çocuğun, tahtaya 'üzgünüm, çok küçüğüm' yazarak, duyduğu şeyi kabul edemediğini düşündüğünü ifade eden canlı öyküler anlatır. Bu onun, yardım etme isteğini açıklayan ekstra bir tümcenin kullanıldığı ilk bileşik cümlesiydi. Montesorri'nin çocukları kendi yaş gruplarının gösterdiği olağan başarıların ötesinde bir ilerleme kaydetti. Ancak, tahmin ediyorum ki, kendiliğindenlik ve dayanışmayı kullanamayan bir dünyayı düzeltme sorunlarıyla ilgili, sürekli çalışmalar yapılmış olsa, durum daha can sıkıcı olabilirdi. Montesorri'nin temel varsayımı basit, ancak radikaldir:

Tüm sapmaların kaynağında tek bir gerçek yatar ve çocuğun potansiyel enerjisinin cisimleme sürecinde geçen oluşum evresinde çocuğun gelişiminin orijinal modelini yaratması engellenir ve böylelikle hareket eden kişilik, uyumla kaynaşır. Bu kaynaşma başarılamazsa, çocuk için yetişkin oluşumu ya da çevresindeki hareket güdüsü isteğiyle, iki şey olur: Psikoenerji ve harketler, ayrı ayrı gelişmek zorundadır ve "bölünmüş insan" oluşur. Doğada hiçbir şey kendini yaratmaz ve yok etmez. Bu, enerji konusunda doğrudur. Bundan dolayı, çalışacakları alanın dışına çıkarılır ve saparlar... Her şeyden önce, nesnelerini yitirdiklerinden ve boşluk, belirsizlik ve kaos içinde işlediklerinden dolayı sapmış olmaktadırlar. Hareket deneyimleriyle kendini oluşturmak zorunda olan akıl, fanteziye yönelir.

Hayal dünyasına kaçış, kültürümüzde kabul görür. Çünkü bu, uygarlaşma dediğimiz, benlik gelişimi kısıtlamalarının bir parçasıdır. Fetişizm ve masturbasyon gibi bazı boyutlar beğenilmese de, bastırma gerekli ve hatta hoş bir şey olarak değerlendirilir. Sanatla ilgili tüm teoriler, sanatın görevinin, tersi olduğunda yıkıcı ve anti-sosyal boyutlara dönüşebilecek eğilimler için düşsel anlatımlar sağlamak olduğu tezi üzerine kurulmuştur.

Belli bir yaşa kadar aynı tür eğitimden geçmiş olmalarına karşın, erkekten çok kız çocuklarına uygulanan psiko-enerji bastırımı konusunda, bu ana değin, hiçbir şey ileri sürememiş bulunmaktayız. İngiliz eğitimcileri, erkek ve kız çocukları arasında, ilkokulda başlayan bir ayrıma karşı olsalar da, bu çok erken başlar. Bazı kız çocuklarına hâlâ, mavi değil pembe giydiriliyor, forbalı, süslü elbiseler içine sokuluyor, elbiselerini yırttıklarında ya da kirlettiklerinde cezalandırılıyorlar. Bazılarının saçları buklelidir ve fiyonkla süslüdür. Güzel ve babasının kızı olduğu söyleniyor. Tulum giyen, saçlarında süsü olmayan küçük kızlar için bile, ödül ve özendirme sistemi çok erken işlemeye başlıyor. Hiç kimse, cinsinin ne olduğunu bilmeyen bir çocuk yetiştirmek istemez ve kadının cinselliği konusunda farklı bir düşünce olmayan bir yerde, kadınlık tarzı, hemen hemen kusursuz denecek ölçüde baştan beri aşılanmaktadır. Bebek, kısa zamanda, nasıl nazlı ve sevimli olacağını, babayı parmağında nasıl oynatacağını keşfetmektedir.[6] Küçük oğlanlar, nazlı olmanın yararlarını keşfederler. Ancak aynı zamanda, bebekken varolan lülelerinin

kesilmiş olduğunu da görür ve sarsılırlar. Oysa küçük kıza dolaysız olarak öğretilmez; kız bunu yaşayarak öğrenir. Ortaokullarda seks filmlerinin gösterilmesinin masumiyeti yokettiği iddiasına karşı yapılan protestoda sesler yükselirken, 3 yaşında bir çocukla flört etmenin korkunçluğuna dair hiçbir şey söylenmemesi, tuhaf bir yansımadır.

Göbek bağı kesildiğinde ve Anne ile olan ilişki daha uzak olduğunda, erkek çocuklar için, zaman er ya da geç gelir. Bunun olmadığı yerde, örneğin Yahudi ailesi gibi güçlü bir anaerkil düzeni olmayan bir yerde, sonuç, Philip Roth'un, *Partnoy'un Şikayeti* kitabında yaktığı ağıttan başka bir şey olmaz.

"An-ne, olmamı istediğin şey, Ronald Nimkin gibi yürüyen bir zombi mi? Yaşamda olabileceğim en iyi şeyin yumuşak başlılık olduğunu nerden çıkardın? Küçük bir centilmen mi? Şehvet ve istek dolu bir varlık için istediğin şey bu mu! "Aleks" diyorsun, Weequashis Diner'den ayrılırken -beni yanlış anlama, her şeyi yerim. Övgü övgüdür, ne ölçüde gelirse gelsin severim- "Aleks" diyorsun, papyon kravatımı takmış, iki renkli ceketimi giymiştim. "Eti kesiş biçimin, patatesi dökmeden yiyişinle bir harikaydın! Seni öpebilirim, kucağında peçetesiyle böylesine küçük bir centilmen hiç görmedim." *Meyveli pasta*, Anne. Gördüğün küçük bir *meyveli pasta* ve eğitim programının yaratması tasarlanılan şey, kesinlikle bu. Elbette! Elbette! Sır olan şey, gerçekte, benim Ronald Nimkin gibi cansız olmadığımdır. Ancak Cumartesi sabahları Bloomingdale'de elele dolaşırken gördüğüm hoş genç erkekler gibi de değilim.[7]

Annesinin zulmünden kaçmayı asla beceremeyen Yahudi oğlanın başına gelen, oldukça terbiyeli bir kızın da başına gelebilir. O, eşcinsel bir kadındır. Çocuklarının özlem ve isteklerine bağlı olarak kendi özlem ve isteklerini yokeden aynı süreci tuksal bir annelik sorumluluğuyla kullandığı zamanlar hariç, tüm eşcinsel erkekler gibi, yaşamını misafir listeleri ve soslar konusundaki kızgınlıklarla yaşamını sürdürür.

Küçük oğlanlar, annelerinin sorumluluğundan çıkabilir, bunu yavaş yavaş ister ve özendirilir. Küçük kızlar yapamaz. Kızların, erkek çocuklara göre daha çok terbiye edildiği konusunda görüş birliği var: İstenilen sonuca ulaşılamazsa, kızla-

rın zalimce daha çok gözetileceği ve bastırılacağı anlamına gelir bu.[8] Bir kız, hizmetçi rolüyle çok erken tanıştırılmıştır. Çünkü annesi, anlatması harika olan eve ilişkin becerileri öğretir, kendi kendine gezmesi sonucu aldığı cezalarla, dış gerçeklerden geri durması pekiştirilir. Küçük oğlanlar, bölgeyi keşfetmek ve yıldırmak için grup ve çeteler kurarken[9], o, şeytan ruhlu yabancıları anlatan öyküler dinleyerek evde soyutlanmaktadır. Ev, olabilecek en tehlikeli yer olsa da, görece hapsedilme, koruma adı altında haklı çıkarılmaktadır. Açıkça belirtilmeyen nedenlerden dolayı, dünyaya güvenmemesi ve korkması öğretilir. Önceden haberli olarak önlem almaya zorlamak, oldukça yararsızdır. Cinsel istekleri, kaynağında o kadar eksik değildir ki, annenin izin verdiği yolculukta ve işte, hiç kimse küçük kıza saldırmasın. Bir akşam, otobüsünü kaçıran küçük kız, duraktan annesini aradı. Böylece bir sonraki araba için bilet parası olacak 6 senti harcamış oldu. Annesi, arabası olmadığı için eve kadar yürümesini söyledi. Kız, ağlayarak ve dehşet içinde evin yolunu tuttu ve yolda, kendisini kaçıran, tecavüz eden ve boğazlayan güler yüzlü bir yabancının tacizine uğradı. Küçük kızlar, bir teşhirciye rastladıklarında, kendilerine tuhaf bir şey yapan bir yabancıyla konuşma olduğunda dehşet ve suçluluk yanında, ailelerine söylemenin yaratacağı etkiden endişe duyması, karanlık uyarı sisteminin en bilinen sonucudur. Çocuk şiddetinde katkısı olan diğer bir etken, küçük kızların kendilerini kurban olarak düşünmeleri, bağırmak ya da kaçmak için bir çaba göstermemeleridir. Tehlikeyi anlamaktan alıkondukları için, yeterince savunmaları da yoktur. Daha acı ve alaylı olanı, çocuklara şiddet uygulayanların, aynı hantal koşullanmanın ürünü olmalarıdır.

Küçük oğlanlar, ev dışındaki dünyanın yanısıra, grup ve örgütler hakkında da bir şeyler öğrenirken, küçük kızlar, sessiz, evde kalarak, ya bebekleriyle oynar, ya hayal kurar ya da Anneye yardım eder. Okulda ise, bu potansiyel enerjilerini,

kendilerini bastırmak, iyi olmak, sessizliği sürdürmek, duyduğu ve yaptığı şeyleri hatırlamak için kullanırlar. Evde, hiçbir zekâya yönelik becerisi olmayan fiziksel törenleri yerine getirirler. Bundan dolayı, bedensel ve akılsal şeyler, erkek kardeşlerinkinden çok daha geniş çapta bölünmüştür. Duygusal şeyler ağır basarsa, elleriyle çalışmayı, yemek yapma, dikiş dikme, örgü örme ya da başkalarının tasarladığı bir modeli izlemeyi tercih ederler. Stilistler, usta aşçılar ve terziler erkektir. Kadınlar "entelektüel" olurlarsa, bedenleri köleleşmiş, bastırılmış, gergin, verimiz ve hâlâ köle gibidirler. Bazı koruyucu tabakalar zincirleme kırılmış, ne için olduğu görülmüş, ancak yaratıcı kadınların çoğunluğu, en iyi yaptıkları işlerde bile yararsızlık ve karmaşıklık damgasına boyun eğdi. Virginia Woolf tarzın bazılarını gördü, ancak bu ona pahalıya maloldu; George Elliot, Virginia'nın deli gömleğiyle kurtulan çok az insandan biriydi. Fark, ruhsal enerjiden ya da zekâdan ya da basitçe Elliot'un sıradan, Virginia'nın zarif ve hoş olmasından kaynaklanmış olabilirdi. Durum ne olursa olsun, çelişkilerin temeli, bebekliklerinde yatmaktadır.

KIZ

Kızların, mücadele etmeden tüm kültürleşmeyi kabul ettiklerini öne sürseydim, onlara adil davranıyor olmazdım. Temiz ve sinsi olmak konusunda, kızlar üzerindeki anne baskısının ağırlığı, çok sıkı ve aynı direnç düzeyiyle karşılaşmaktadır. Büyüyen kız, odasını temiz tutmayı reddedebilir, oğlanlarla orada burada sürtmekte ısrar edebilir. Hatta bir erkek grubuna katılarak bir oğlanmış gibi iki katıyla, yerini sağlamak için dövüşme boyutuna kadar gidebilir. Tüm saç ve saç kurdelelerini bırakıp, ağaçlara tırmanarak uzun donlarını yırtarak, küfrederek, erkeklerin en iyilerine bile horozlanabilirler. Bu, zor bir aşamadan geçiş olarak değerlendirilmiştir. Ancak, ergenlik, son ezici vuruşu haber verene dek, bu tür bir direncin yıllarca süren zaman diliminin kanıtını bulabiliriz. Bu

> Hareketsizliğin, yürek gücünü ıslatmadığı ya da yanlış utancın saflığını bozamadığı bir kız, her zaman haşarı bir çocuk olacaktır.
>
> *Mary Wollstonecraft*
>
> *'A Vindication df the Rights of Women', 1792, s. 87*

enerjik asinin, küçük düşürücü tanımı olan *"erkek fatma"*,

beş ile on beş yaş arasındaki kızlar için kullanılır. Ya temiz, güzel kızların kazancı olan şımartılmaktan zevk aldığı ya da kabul görecek yönde davranmanın getirdiği avantajların farkına vardığı için ya da nasıl enerjik olunabileceğini keşfetme olanağını veya güdüsünü inkâr ettiği için, tüm yaşamı boyunca bir "erkek fatma" olmayabilir. Bunlar, güzel şeylerin hediye edildiği, övülen, göklere çıkarılan taş bebek olmayı ilk kabul eden küçük kızlardır. Ödül modeli aynıdır: Önce şekerleme ve bebek giysileri, sonra elbise ve ayakkabı, daha sonra, ara sıra perma ve rimel, çok daha sonra, haftasonu gezintiye çıktıklarında ya da sinemaya gittiklerinde giyecekleri güzel giysiler olabilir.

Bununla birlikte, annesinin ve diğer kadınlaştırıcıların uyguladığı baskı içinde kalan kız, etkilerin hedefi olmaktadır. Okulda, mücevher ve kozmetiğe yönelik aşırı gösterişe, şiddetli bir biçimde karşı çıkılır. Annenin, tüm incelik ve gönülsüzlük türlerini açıklayan notlarına karşın, her hafta basit aralıklarla cimnastik yapması gerekmektedir. Kıza sorumluluk verilir, grup girişimlerine katılır. Ancak eğer kadınlaştırma işlemi, iyi bir hızla ilerliyorsa, tüm bu etkinlikleri çok sıkıcı bulur. Soft-Ball, (beyzbol gibi bir oyun) bir erkek sporunun kadınlaştırılmış biçimi olsa da kadın, bu oyunu oynamak yerine, oyun alanının bir köşesinde, dert ortağıyla dertleşir ya da dedikodu yapar. Terlemek ve kirlenmek istemez. Öğretmenleri temizliğini ve tarzını övse de, gittikçe artan tekdüzelikleri için yakınır, hatta sınıftaki daha "erkeksi", yani aktif kızlara karşı nefret duyabilir. Bir çıtkırıldım, öğretmenin gözdesi, budalalık derecesinde duygusal, sinsi ve anakuzusu olarak eleştirilesilir.

Ancak Annenin sevgilisinin okulda sorunu olursa, okul yönetiminin başarılı ve aktif üyeleri evde zor duruma düşer. Okul yaşantısının sağladığı grup çalışmaları ve maceraları,

okul dışında sürdürecek alan yoktur. Ev işi dayanılacak gibi değildir. Evle ilgili çelişkiler, ciddi bir kaygı kaynağı olabilir. Bir öğretmen, yaz tatilinden dönen bir öğrencinin, özellikle evde yapılan eğitiminden sıyrılmasıyla tanınamayacak derecede değiştiğini keşfetti. Büyüdükçe, yaptığı çalışmalarının daha şiddetli bir biçimde denetim altına alındığını gördü; "Bu tür şeyler için fazla büyük" olduğu için, masumca istekler engellenir. Bazen, utanç verici bir kadınlık türüne doğru kaydığını hisseder ve çaresizlik içinde, kendini çcuksu ve yıkıcı davranışa yönelten geriletme noktasında direnir. Bu tür değişimleri anlaşılır kılan ergenlik yaklaşımından çok önce, garip biçimde somurtkan ve hantal olabilir. Dürtüsel olarak, ergenlikle ilintili olduğu düşünülen değişimlerin pek çoğu, enerjisini elinde tutmak isteyen küçük kızın mücadelesi ile gerçekten bağlantılıdır. İlkokul programı, onu kız ya da oğlan diye ayırmadan, bir insan olarak eğitmektedir. Ortaokula geldiğinde, yeni çelişkilerin ortaya çıkmasını bekleyebiliriz. Erkeksi eğitim modelinin, kızlara uygulanmak istenmesine kadınca karşı koymanın bir göstergesi olarak, elbise dikimi, ev işleri konusunda vb. şeylerin incelenmesinde kıskanılmayacak düşünceleri vardır. Erkeksi, hatlı eğitim biçimine indirgenmiş olmak yetmiyormuş gibi, programdaki bu aptalca dersleri de almak zorundadır.

Kızlar, bazen erkek olmayı isterler – Erkeğin yaptığı şeyi görebilirsiniz. – İşi harikadır – Erkeğin işinden daha büyük ne olabilir? – Erkek – Erkeği kim yaptı? – Annenin eğitimi – Abraham Lincoln'un annesi – Geleceğin başkanını yetiştirmenin büyük sorumluluğu – Bir çocuğun ne olabileceği söylenemez - Çocuk eğitmekten daha büyük iş yoktur - Kadın, kocasının işinin kendininkinden daha büyük olduğunu düşünebilir – Kendi işi tekdüze ve sıkıcıdır –

Meşleği de öyle – Kadınların işi, erkeklerinkinden daha az değildir – Ruskin, karısı hakkında ne der? – Erkeğin başarısı kadına bağlıdır – Sağlığı, karısının yemeklerine bağlıdır – Bir ulusun kaderi, sağlık için yararlı yemeklere bağlı olabilir – Eğer kadın da, erkek de çalışıyorsa, yaşam, ışıltısını yitirir – Kadın sosyal yaşamı – ahlaksal yaşamı kurar – Erkeği düşündürür – Ev eğitiminin değerlerini – Daniel Webster'in sofra görgüsü – Kadın, erkek yaşamını işler – İşleme güzelleştirmektir – Temizliğin işlenmesi – gülümseyişin – ince sözlerin işlenişi.

Summary of Mary Wood-Allen
'What a Young Girl Ought to Know', 1928
(cited verbatim)

Tuhaf erkeksi formasıyla oturup, mürekkepli elleriyle parmak tatlıları yaparak, gerçekten, kendini uygarlaşmanın boks eldiveni gibi hissetmelidir.

Aklı başında bir gözlemci için cansız ve karışık görülen buluğ öncesini yaşayan bir kız, heyecanlı bir yaratıktır. Günlük ya da saatlik karşı karşıya kaldığı çelişkiler, enerjisinin çoğunu emmiş olsa da macera ve başarı öykülerinin etkisinde kalmak, kadın ve erkek kahramanlarla özdeşleşmek için yeterince enerjisi vardır. Cinsellik, tam gerçek cinsel organ pratiğine yönelikken, bu, tepkilere neden olur. Bu heyecan veren ilgiler, ilkokulda, masum ve açık, hatta arasıra duygusal boyutta bulunabilir. Bir keresinde, Manchester'daki bir okulu ziyaret ettiğimde, kollarıyla boynuma sarılan, mantoma sokulan, rastgele soru ve hediye yağmuruna tutan küçük kız ve oğlanlar tarafından öpüldüğümü anımsıyorum. Avustralya'da öğretmenlik yaptığım, 11-12 yaşlarındaki çocuklardan oluşan sınıflar, anlatımını, garip biçimlerde, bazen hayranlık, bazen de oyun

yerindeki ilginç ve sapkın deneylerde bulan olağanüstü yoğunluk üretebiliyorlardı. Bazen, küçük oyun ve tasarılarını sergilerken, okul yönetimine bir yıldönümü ya da sıra tahtasının alınması için yöntem bularak, düzenli dayanışmanın mucizesini yerine getirebiliyorlardı. Sık sık canlılıklarını yitirir ya da tartışmaya girerler. Sınıflar çok gürültülü olduğu ya da okulun rutin gidişi parçalanma tehlikesi içinde olduğu için, yetkililer çok sık araya girerlerdi. Kucaklama, yaşama ve anlatım alanı, yavaş yavaş teslim alma ya da reddetme yoluyla kısıtlanıyor, uyarlama yöntemi ile anlatılmak istenen diğer şeyler empoze ediliyordu.

Yüzyüze geldikleri çatışma ve amansız kültürleşmeyi gözönünde tutarsak, kızların, çocukluk enerjilerinin ve sevgilerinin çoğunu korumuş olması, dikkate değerdi. Psikologlar, buluğ öncesi kızların cinselliklerinin erkeksi ve klitorisle ilgili olduğu düşüncesinde ısrarlı olsalar bile, onların da kabul edecekleri gibi, anlatımın bir kısmı, özellikle cinseldir.[1] Bundan dolayı, tipik bir ergenin at tutkusunu, olgunlaşmamış kızın penis düşmanlığının yansıması olarak ele alır ve yanlış yorum yaparlar. Kızın bacakları arasındaki at, kocaman bir penis varsayılır. Amma da martaval şey! Genç at binicisinin hissettiği şey, atın kendi fiziksel egosunun bir göstergesi değil, kontrolüne tepki veren *başka* bir şeydir. Hissettiği şey, karşılık bekleyen güçlü bir sevgidir. Ata binmek için gerekli olan kontrol, o kadar ağır ve zordur ki, Dr. Pearson gibi teorisyenlerin, bilinen ve bizi inandırmaya çalıştığı erotizm türüne karışması, hemen hemen olanaksızdır. Kadın rolü görüntüsünü edinmeye başlayan pek çok kız için, ata binmek, kucaklama, heyecanlanma ve kontrol etme için güçlü uyluklarını kullanmak zorunda olacakları tek olanaktır. George Elliot, Dorothea Brooke'un, kırlarda dörtnala gidişindeki tutkuyu, MiddleMarch'ta anlatırken, onun ne yaptığını biliyordu. Özgür ve soylu olmak için, Dorothea'nın biraz yüreklilik gösterme isteğinin parçası ve alanıdır.

Öğretmenlik yaptığım okullarda, bana ve birbirlerine tutkulu aşk mektupları yazan bu küçük kızlar, tutkulu ve biçimsiz duygularını anlamanın bilincinde değillerdi. Bu yoğun duyguların anlatımındaki tabulardan dolayı, sefil biçimde, bazen isterik, bazen de çaresiz ve gülünç olarak tahrik oldular. Duygu, bastırılmış kahkaha gibi, çaprık bir biçimde ifade edildi ve bundan dolayı kolayca küçümsendi, eleştirildi. Çoğu öğretmenin "bu tür şeye" tepkisi müthiş yıkıcıdır. Ceza olarak, alaycı ve reddedici hareketlerin eşliğinde, bir çocuğun aşk şiirinin halka okunduğu bir olaya tanık olmuştum. Küçük şair bir kız, ruhuna saplanan demiri hissederek kayıtsız dururken, ancak soluk alacak zamanı bulmuş ve rahatlamıştı. Bir öğretmen, özgürlükcü olsa da öğretmen ve öğrenci arasındaki fiziksel ilişkiye uygulanan katı ambargonun gözlenmesi gerektiğini erken keşfeder. Çünkü cinsel enerjinin son alevi yalnızca yıkıcıdır ve okulun sosyalleştirme fonksiyonu ve daha geniş kapsamının verilmesiyle yıkıcılığı etkilenebilir. Bu, eğitim işinde ağrıyan bir sinirdir ve cinsel eğilimlerimizin tümü kökten değiştirilmezse, hep böyle kalacaktır ve kalmalıdır. Ona parça parça meydan okumak, yalnızca daha büyük acı yaratır.

Tutkusunu yaşıtlarına yönelten bir kız, öğretmenini seven bir kızdan daha iyi konumdadır. Bu tür derin ve uzun süreli bağlılığın, atak ve cinsellik açısından gelişmiş başka bir kız tarafından ayartılması ya da cinsel olgunluk ve Oidipus kaynaklı düşmanlık nedeniyle yitirilen anne yakınlığının yerini alan özlem olarak ya da basitçe, cinsel merakı giderme ve yasak bilgiyi paylaşma isteği olarak açıklamak olağandır.[2] Birbirlerinden ayrılmayan, başkalarını düşünen yardımcı ve bedensel olmasının yanısıra, gerçekten cinsel yönden birbirlerine hayran olduklarını öne sürmek tehlikelidir. Bu tür ilişkileri *aşk* olarak değerlendirirsek, izin verilemez bir dizi antisosyal sonuçlara davetiye çıkarırız. Sonsuza dek hissedeceği

duyguların en güçlü ve yüceltilmiş olanını görmezden gelmek, sefil, ama kaçınılmaz bir görevdir. Bir başka kızın bedenini masumca öperse, aşkının doğuşunu sezdiğini gizleyemez, beceremez. Yavaş yavaş, kendi duygularını bilinen değerler ışığında dikkate almayı, onlarla alay etmeyi ve tanımamayı öğrenir. Böyle bir zarar korkunçtur. Bu, onun derin çekingenlikle karışmış kadınsı sığ tepkiler yolunda ilerlemesine neden olur. Başka birinin varlığını tuhaf biçimde paylaşlayı bırakır. Tüm dünyanın görmezden geldiği tedirginliğin ve flörtün çekiciliğine yönelir. Annemin, okuldaki sevgilime yazdığım mektubu bulduğunda yaşadığım bir anı anımsıyorum. Bu kız çatlak, okur korosunda Palestrina ve Pachelbel'in bestesini söylerken elimi tutan, boş zamanlarımızda, kaçtığımız bir ek binada bana Beethoven'ı, onun sonatlarını çalarak bana tanıtandı. Ben George Sand, o da Chopin'miş gibi yapardı. Ergenlik sürecinde mahvoldu ve *Damn Yankees* korosunda şarkı söylemeye başladı. Annem normal olmadığımı haykırıyordu: Kızgınlığa engel olmak için, bir Pazar ekinde okuduğumu, bunun bir ergenlik eşcinsel süreci olduğunu ve benim de bu dönemi yaşadığımı söyledim. Haftalar boyunca, kendime ve aşkıma ihanete yaraşır bir biçimde, bu yüreksizliğin bedelini ödedim. Böyle bir bilgiden sonra ne bağışlanma ama!?

ERGENLİK

Ergenlik, sessizce mücadele eden çocuk-kadının, öldürücü darbeyi yediği zamandır. Ergenliğin tanımı zordur. Çevresindeki çelişkilerin çoğu, gerekli fizyolojik değişimlere bağlanabilir: Olağan fizyoloji, alın yazısı yapılır; olasılık, bir gereklilikmiş gibi açıklanır. Yalnızca toplumumuza değil, bildiğimiz diğer toplumlara musallat olan nevrozlardan kurtulmuş Trobriand Islanders ya da bunun gibi bazı insanların, ergenlik travmasıyla aşama kaydettikleri konusunda çalışmalar olsa da, sonuçları genel anlayış değildir. Bilincinde olduğumuz şey, ergenliğin bir cehennem olduğudur. Yalnız kızlar için değil, erkekler için de cehennemdir. Ancak oğlanlar için, seks ve cinsel organların varlığını gösteren fiziksel değişimlere, aynı zamanda gece uykudayken oluşan ıslak kirlenmeler ve cinsel fantezilerin neden olduğu cinsel isteğin bastırılması, suçluluk ve karışıklığa uyum sağlama sorunudur. Kızlar için ise farklı bir sorundur. Edilgenlik ve cinsiyetsizliğin dişim tavrına ulaşmak zorundadır. Cinsel organında kıllar görünür görünmez, bunu nasıl yok edeceğini öğrenmek zorundadır. Âdet kanaması taşınmalı ve saklanmalıdır. Bedenin cinselliğini kabul etmekten o kadar alıkonmuştur ki, âdet kanaması, fiziksel enejisinin korkunç bir tecavüzü gibi kadına saldırır, bununla birlikte buna alıştırılır. Bu, kasırganın meyvelerini toplayacağı zamandır. Tüm çelişkiler, sonunda kendi başında patlar.

İstekleri ve koşullanma arasında denge kuramadığında ise, dağılmanın, evden kaçmanın, okulda başarısız olmaya başlamanın, anti-sosyal olmasa da, özbenlikçi-yıkıcı davranış biçimlerini benimsemeye başlama dönemidir.

Freud ve Deutsch'tan Horney ve Termon'a kadar, tüm kadın psikolojisi gözlemcileri, kızın, ergenlik süresince ve sonrasında, entelektüel ve diğer becerilerinin, belirgin bir azalmadan etkilendiği konusunda aynı görüştedirler.[1] Okulda erkeklerden üstün olmanın avantajı yokolmuştur. Dr. Chapman, yaşamın bu dönemini, duygusal dengegörünümlerini koruyarak geçirebildikleri için, kadınları kutlamak gerektiğini düşünüyor. Ancak yine de bununla demek istediği şey, kadınlar aleyhinde başka bir ayrımdır.[2] Bu tavır, cinsel organın bir kenarından kan kaybeden bir yaratığın manyak olması gerektiğini varsayan tutucu bir erkek tavrıdır. Eğer ergenlik çağındaki kızlara kulak verirsek, biyolojinin gizli kurulundan alıntılar yapmaya gerek duymaksızın, yeterli nedenleri bulabiliriz.

Anneme danışamayacak kadar utandırıcı bir kaygım var. Bazen kendimi çok yalnız hissediyorum, basitçe bir erkek arkadaşın özlemini yaşıyorum. Şimdiye dek hiç bilmediğim bir şeyi özlüyorum. 13 yaşında bu tür şeyleri konuşmak için çok küçük olduğumu biliyorum, ama elimde değil. Çok uzun süre beklemem gerektiğini düşündüğümde, umutsuzluğa kapılıyorum. Lütfen, bana bunu unutmamı öğütlemeyin. Çünkü, ne kadar denesem de bunu başaramam. Zamanımın çoğunda, kafam bu konuyla ilgili. Lütfen bana yardım edin.[3]

Burada yardım ne olabilir? Bunu yazan kişi, başka bir şey istediğinden emin olmalıdır. Açıkladığı isteğin, varolmaması gerektiğini zaten çok iyi biliyor. 15 yaşına geldiğinde, öyle olmadığına inanmış olacak. Diğer taraftan, bu çocuğun sorununa çözüm için uyarlanmıyor.

Ben, ailemdeki çirkin Jane'im ve yalnızca güzellik istiyorum. Sinemaya gittiğimde, güzel kızları gördüğümde, çok itici olduğum düşüncesi beni nere-

deyse ağlatıyor. Bana herhangi bir güzellik önerisinde bulunabilir misiniz?[4]

Bu kızın rahatsızlığı ve utancının nedeni, kişiliğinin düzenli bir biçimde erozyona uğramasıdır. Gençken anında bastırılabilir önsezi ve başarısızlık dolu gizleme ve aptalca alışkanlıkların yaşam süresinin eşiğinde dengelenir ve bu kısa zaman geçtiğinde, acımasızlığın iki katıyla dönüşünü davet eder. Bebeklikten kaynaklanan çelişkilerin dışsal belirtileri, ergenlik süresince, daha belirgindir: Aşırı duyarlılık, kâbus görme, yatak ıslatma, kıkırdama, yalan söyleme, utangaçlık, ağlamak, tırnak yemek, zorlayıcı sayma alışkanlıkları, istemeyerek yemek, arpacı kumrusu gibi düşünmek, sakarlık, huzursuzluk, gizlilik.

Erkek ergenliğini tanımlayan plimorfoz cinsel organ faaliyetiyle, genellikle okulla sınırlanmış genç kadın gruplarında hiçbir paralellik yoktur. Büyüyen kız, yaltaklamarda ortaya çıkan asıl alanı gözardı ederek neşeli ve çekici olması, yani kadınsı büyüsünü kullanması için özendirilir. Cinsellikle olan bağları, etkin bir biçimde hafife alınırken ya da saklanırken, güçlü istekleri, edilgen fantezilerle harcanmış olur. Kinsey'in - erkeklerin % 90'ının, kızların ise % 62'sinin en azından bir kere mastürbasyon yaptıkları yolundaki istatistiksel bulgusu, erkeklerin ve kızların oto-erotik etkinliklerindeki gerçek fark konusunda kusursuz bir düşünce oluşturur.[5] Bir kızın, bu kritik dönemde, erkeklerle ilişki kurmaya başlaması beklenir. Bu ilişkiler, kızın cinsel bir nesne olarak çekiciliğine dayanır ve bu ilişkiler, yalnızca kendi cinsel arzusunu dikkate alırsa önlenebilir. Bu durum, özgürlükçü toplumun bu başarılı günlerinde, aşırı derecede depresif sapkınlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Oğlanlardan beğeni ve övgü (kabul) bekleyen bir kızın, kendisi için bir şey aramaz ve istemezken, oğlanlara, kendisiyle olağanüstü özgürlükler yaşaması için izin vermesi yaygındır. Oğlanlarla, orgazma yönelik masaj yapma-

yı ya da kendileriyle, acele bir biçimde, bazen rezilce ve halka açık yerlerde cinsel ilişkiye girmelerine bile izin veren kızların bu tavrı, beklenmedik, ancak özgürlükcü toplumda aşılanan edilgen etki gücünün bilinmeyen bir sonucudur. Bir Cumartesi öğleden sonra, İngiliz taşra kasabasında, sokaklarda durmak için izin verilmiş üniformaları içinde, kendilerine yönelik saygısızlıklarını açıkça gösteren erkek gruplarını dikkate almamak için numara yapan kız gruplarını gösterebiliriz. Sahtekârlık ve renksizlikle birleşmiş kırgınlıkları, erkek çağdaşlarıyla gerçek bir ilişkiye yönelik hiçbir zemin oluşturmaz. Alaysı olarak ele alırsak, cinsel nesnenin pazar değerini artırmak zorunda olan kadınsılık lehinde oluşturulan koşullanma, en kötü değer kaybı olabilir ve olmaktadır.

Kız, cinsel konumunu ustaca kullanamazsa, kendi bulamadığı yanıtlar için, her zaman yaptığı gibi bir danışmana yönelir. James Hemming, haftalık dergilere gönderilen mektupları inceledi. Kızlardan gelen mektup sayısı erkeklerinkinin iki katıydı ve oğlanların tersine, çoğu kişilik uyum sorunlarıyla ilgiliydi. James Hemming bunun nedenlerinden birkaçını şöyle açıklıyor:

Cins ayrımının nedeni açık değildir. Kadınların özgürlüğe kavuşmaları gelişse de, hâlâ erkekler tarafından kontrol edilen bir topluma, oğlanlar daha kolay uyum sağlıyor olabilirler. Aileler ergen kızları konusunda, oğullarına göre daha kaygılı olduklarından, kızlar için varolan, ancak oğlanların kaçınabildiği sorunlar olabilir. Kızlar, varolan değer karmaşasından daha çok tedirgin olabilirler. Belki de, kendilerini sözcüklerle anlatmaktaki becerileri, kişisel sorunlarını yazmak için onları heveslendirmektedir. Ya da belki, Dr. James Suttie'nin "yumuşaklık konusundaki tabumuz" diye adlandırdığı şey, yumuşak görünme olasılığına karşı, sorunlarını paylaşmak konusunda, oğlanları utangaç yapmaktadır. Nedeni ne olursa olsun, ergenlik sorunları konusunda yapılan tüm araştırmalar, kızlarda, oğlanlara göre daha çok uyum sorunu yaratmaktadır.[6]

Hemming'in sözünü ettiği tüm durumlar, temel nedenin ürünleridir: Ergen bir kız için, hadımlaştırma rolünü benimseme gerekliliği. Yardım araması, özerkliğini yitirmiş olduğunun önemli bir belirtisidir. Erkek kardeşine göre, daha çok kontrol ve gözetimle yönetim altına alınmıştır ve şimdi de gerçek kadınsı edilgenliğe uyum sağlaması ve kendi bastırılmışlığını yine kendisiyle sürdürmesi gerekmektedir. Bu, hassas bir çalışmadır ve bebekliğinden beri ondan kaynaklanan baskıları da dikkate alırsak, ergenliğin, parçalanma noktası olarak görünmesi hiç de şaşırtıcı değildir.

Kadınlar, nevrotik sorunlar ya da karakter rahatsızlıkları açısından incelendiğinde, sık sık iki durumla karşılaşılır: 1) Belirleyici çelişkiler, tüm durumlarda, çocukluğun ilk yıllarında ortaya çıksa da, ilk kişilik değişimleri ergenlikte yer alır... 2) Bu değişikliklerin başlangıcı, âdet görme ile aynı zamana rastlar.

Karen Horney, bu nevrotik karakterlerde -cinsel suçluluk, kaygı, kadınsı ideale ulaşamama korkusu, derin savunmacılık, şüphecilik, düşmanlık- bulunan belli başlı dağılma türlerini sıralayarak, bu gözlemin peşinden gider. Kendi gözlemlerini dikkate aldığında, daha önceki Freudçu düşüncelerini yadsımak ve kabul edilmiş öğretilere karşı çıkma riskini göze almak zorunda olduğunu görür. Geleneksel sava göre, ergenliği tehlikeli hale getiren şey, bireyin, doğal, gerçek cinsel rolünü yanlış kullanımıyla kadınlık denen, dişiliğini kabul etmekteki beceriksizliğiydi. Birçok sözcükle anlatmaya zor cesaret ettiyse de, bulduğu, dişiliğin kendisinin bu sapkınlıkları yarattığıydı. Raporunu, "çocukları, korkuyla doldurmak yerine, özendirme ve sabırla eğitmek" daha iyidir, gibi ikircikli bir öğütle bitirdi.[8] Sonuç ne kadar gönülsüz olsa da, dişi rolüne uyum sağlamakta beceriksiz olmaktan kaynaklanan suçluluk duygusunun ağırlığını, bu durumdan en çok etkilenenlerin omuzlarından alır.

Ancak, kadının varlığının tümü Bay Doğru tarafından sömürülecekse, cesaret ve sabrın ne yararı olur? Okul eğitiminin değer yitimini sağlayan nitelikler lehinde belirlenmiş bir konumda değerli olduğunu gören bir kız, şu ya da bu biçimde yıkıcı bir karar vermek zorundadır. Cinsel yem tavırlarının benimsenmesi, acı verir ve ikircikliidir. Telefonun çalmasını bekleyerek, hevesli görünmemeyi öğrenerek, aldırmıyormuş gibi yaparak, kızlar, radikal olabilecek öz-disiplin uygularlar. Çok seyrek olarak, bu tür engellemelerin gerekli olmadığı bir yerde kendini bulabilir. 12-16 yaşları arasındaki binlerce kız, müzik ve erkek teşhirciliği uyarıcısına vahşice karşılık verdiği pop konserlerine, dişi cinselliğini inkâr eden bu teorisyenler de benim kadar çok gitmek zorundadır. Müzik sanayisinde, yıldızların bacak aralarını bir şeyler doldurarak şişirdikleri ve kızların koltukları ıslattıkları, bilinen bir olaydır. Olay, kişiliğin vahşiliği ve isterisi azlığıyla doğrudan ilişklidir. Pentheus'u parçalara ayırdıklarında, yasadışı ilân edilen Bacchantes'in yaşadığı çarpıklık aynıdır.

Laetitia diye bir kız vardı
ergenlik düşlerini süsleyen kahramanlarının
kesilmiş resimleri üzerine
İlginç sözler yazan.
cinsel arkadaşını, davet eder
kendisine tecavüz etsin diye
O, pop pornografisinin
tartışmasız ergen kraliçesidir.

Roger McGough, 'S.W.A.L.K.'

Genç kadınların cinsel istek ve enerjilerinin gücü ve yoğunluğu, Freudçular kadar yürekli bir biçimde, her zaman inkâr edilmemiştir. Kadınlar, 17. yüzyıl bakirelerinin bildiği doyum sağlama fantezilerinden bir şeyler öğrenebilirler.

Genç kızların **cockle-bread**'in (deniz tarağı ekmeği) şekillendirilmesi dedikleri çılgın bir sporları vardır; skor levhasına ilerlerler, sonra dizlerini toplar ve giyeceklerini elleriyle kaldırabilecekleri kadar yükseğe kaldırırlar, kalçalarıyla hamur yoğuruyorlarmış gibi, popolarını ileri geri sallar ve şunları söylerler,

Hanımım hasta ve yatmaya gitti

Ve ben cockle-bread oyununa gideceğim

Topuklarım yukarı, kafam aşağı

Sanki bir cockle-bread yoğuruyormuş gibi.

Aubrey, burada, gençliğin cinsel ahlâksızlığından başka hiçbir şey görmediğini söylüyor. **-rigidas prurigine vulvae.** Juven. Sat. 6 (129).[9]

Evlenme çağındaki kızın, Lolita sendromundaki zayıf düşmüş hali hariç, ateşli şehvet düşüncesine artık katılmıyoruz; Kloroza inanmıyoruz. Ancak ergenliğin, inorganik kökenli doğal bir hastalık türü olduğunu kabul ediyoruz. En azından bu, rastgele yapılmış bir sav değil. Ergenlik acılarında görmek zorunda olduğumuz şey, dişilliği yaratırken, dişi kişiliğine zarar veren koşullanmanın yengisidir.

> Erkek, bir "erkek" olduğundan emin olmak için, dişinin, açıkça bir "kadın"ın, bir "erkeğin" zıttı olduğunu görmek zorundadır, yani dişi bir zevzek gibi davranmalıdır.
>
> *Valerie Solanes, SCUM Manifesto, s. 50*

PSİKOLOJİ ALDATMACASI

Kadınlar, özerkliklerini terketmek ve akıl aramak için, koşullanma yoluyla çerçeve içine alınmıştır. Çok sık yorumlanan kadınlık kavramımızın sentetik doğasının önemli bir delili olsak gerek. Psikanalistin koruyucu öğüdüne başvuran kadınların sayısı, aynı gerçeğin göstergesidir. Dişil konumdaki sürekli eğilimin varlığı gizlenemez. Öyleyse açıklanmalıdır. Bunu açıklarken, geleneksel psikoloji, Strindberg'in *The Father* adlı oyunundaki Yüzbaşı gibi, çocuk doğurmak ve evde işe yardımcı olmak gibi biyolojik işlevlerine uygun olmayan bir koşullanmaya hedef olduklarını rastgele öne sürdü.[1] Psikologlardan akademik açıklama isteyen bir kadın, kuşkulu bir sonuç olsa da, sonuç olarak, daha üzücü çelişkilerinin bazılarının azaldığını, gerçekten görebilir. Gerçekte farkına vardığı şey, kendini tedirgin eden koşulların; değiştirme umudu olmadığı için yalnızca uygun hale getirilebilen veri ve teorilerin büyük yapısıyla onaylandığıdır. Gözlemcinin yanlılık işlevi ve psikolojinin çok gerekli tutuculuğunun kendisine açıklanması için başka bir psikiyatriste gidilir.[2] Kadının ilgili olduğu kadarıyla, psikiyatri, olağanüstü bir aldatmacadır: Kuşkulu yaratık (kadın), kendini mutsuz, kaygılı ve karmaşık hissettiği için, yardım arar ve psikoloji, nedeni kendi içinde araması için onu ikna eder. Kişiyi değiştirmek, psikologların iyimser felsefelerinde daha yüksek değere sahip süper konumunu değiştirmekten daha ko-

laydır. Her şey başarısız olursa, largactil, şok tedavisi, hipnoz ve diğer terapi türleri, toplumun isteklerine arka çıkacaktır. Psikologlar, dünyayı düzeltemezler. Bu nedenle, kadınlara çekidüzen verirler. Gerçekten, şunu bile kullanmayı beceremezler: Bir Eysenck çalışması, (1952), psikanalizle tedavi edilen hastaların % 40'ının, diğer yöntemlerle (ilaç, şok, vb.) tedavi edilenlerin % 60'ının, hiçbir tedavi görmeyenlerin ise % 75'inin gelişme gösterdiği konusunda bilgi verdi. Barron ve Leary, Bergin, Cartwright ve Vogel ve Traux'un takip eden raporları, bu olumsuz sonuçları desteklemiştir.

Psikanalist otorite ve kişilik teorisi için bu çok fazladır. Kendisinin ve sorunlarının psikanalitik açıklamalarını kabul eden kadın için, toplumun diğer yarısına dair kişilik önyargıların etkilerinden çok daha büyük özel riskler vardır.

Freud, psikanalizin babasıdır, annesi yoktur. Sadece psikanalizin babası değildir ve teorisiyle ilgili son yapıtları, sistemini pekiştirmenin yanısıra, ona meydan da okumuştur. En iyi yol, belki de onu bir metafizik olarak değerlendirmektir. Ancak genellikle, bilim olarak yüceltilmektedir. Freud, kadınları anlamaktaki yetersizliğini, kendisi üzüntüyle dile getirmiştir. Freud'un kadınlar hakkındaki iddialarına en iyi yaklaşım, Freud'a psikanaliz uygulayan Dr. Ian Suttie'nin benimsediği tarzdır. Freudçu kadınlık teorisi, kadının, iğdiş edilmiş bir erkek olduğu yolundaki eril inançtır. Kadının, bu nedenle kendini yoksun bırakılmış olarak dikkate aldığı ve güdülemenin çoğunun, klitoris cinselliğine düşkün olan tipik olgunlaşmamış kadınlar gibi, öyle olmadığını göstermek girişiminden ya da çocuk sahibi olarak bu boşluğu doldurma çabalarından kaynaklandığı iddia edilir. Temelde iddia, kendi anlatımlarının ötesine geçemeyen bir totolojidir. Bu nedenle ne kanıtlanabilir, ne de reddedilebilir. Kendisi sadık bir Freudçu olan Ernest Jones, dişi çocukların cinselliğini gözlemlerken, so-

rünla karşılaştığı için, temel hipotezlerde bir şeyin yanlış olduğundan kuşku duymaya başladı.

Erkek analistlerin, sözkonusu sorunlara yönelik, gereğinden fazla penis merkezci görüş benimsedikleri ve buna karşılık dişi organlarının öneminin küçümsendiği yolunda, gittikçe artan sağlıksız bir güvensizlik var.[5]

Bu konu, ne yazık ki yeni bir teoride yeniden gelişmediği için, bu güvensizlik, sağlıksız kalmak zorundadır. Ortada kanıt olmasına karşın, psikanalistler cinsel organ sarsıntısına inanmaya devam ettiler. Şurası da unutulmamalıdır ki, alınyazısı kanıt istemez. Freudçu görüş, penisini kaybetmiş olduğunu keşfeden kızın yaşadığı karmaşayı, küçük kızın gelişimini, küçük oğlanlarla karşılaştırdığını bir bir açıkladı. Küçük kızın çocuksu cinselliği, önemli nitelikler açısından, büyük oranda erildir:

Tüm bildiğimiz (bunu ben söylemiyorum), eril ve dişi özellikler arasında kurulan keskin ayrımın, ergenliğe kadar olmadığıdır. Bu kontrast, insan yaşamının sonraki dönemlerinde biçimlenmesinde, diğerlerine göre, daha sonuca götürücü bir etkidir. Eril ve dişi davranışların, çocukluk döneminde, kolayca tanınabildiği doğrudur. Cinselliğin engellenme gelişimi, (utangaç, iğrenme, acıma, vb.) küçük kızlarda, oğlanlara göre daha erken ve daha az dirençle oluşur. Cinsel bastırmaya yönelik eğilim, genelde daha büyük gibi görünür ve cinselliğin dürtü öğelerinin ortaya çıktığı yerde, edilgen biçim tercih edilir. Erotejenik bölgelerin oto-erotik eylemleri, her iki cinste de aynıdır. Bu aynılığa bağlı olarak, iki cins arasında, ergenlikten sonra ortaya çıkan ayrım gibi, bir ayrım sözkonusu değildir. Cinselliğin oto-erotik ve masturbasyon görüntülerinden endişe duyulduğu sürece, küçük kızların cinselliğinin, tümüyle eril özellik taşıdığını bir yana bırakabiliriz.[6]

Bu saçmalık! Aynılık ve ayrılık kavramları anlamsızdır. Bastırmaya doğru, kendisini gizli bir biçimde düzene sokan kişilik açıklaması, benzer biçimde bilgi içermez. Güçlü bir biçimde ortaya çıkan şey, Freud'un, tüm libidonun, erkek libidosu olduğuna inandığıdır. Freud'un dili konusunda bir şey-

ler öğreniriz. Ancak yerini tuttukları gerçeklik konusunda, öğrenilecek hiçbir şey yoktur.

Eril-dişil ikilemi, etken ve edilgen ikilemin cinsel organ terimlerine dönüşmesidir; etkenlik ve edilgenlik, Eros ve Ölümün birbirleriyle savaşındaki dengesiz birleşmeyi temsil eder. Böylelikle Freud, erili saldırganlıkla, dişili ise, mazoşizm ile özdeşleştirir.[7]

Yaratma ve yoketme güçleri arasında, sağlam bir ilişki kurmak zorundaysak, zıtlığı bırakmak zorunda kalacağız. Erkek sadizmi ve dişi mazoşizmi çevresinde, diğer bir deyişle, saldırganların ve kurbanların dünyasında, varlığımızı sürdüremeyiz. Freud, kendisi de bunu kabul etti. Ancak, bu içgörüyü, kadınların pek önemli karakterleri konusundaki kendi varsayımlarıyla birleştirmedi.

Erkeklerin doğa güçleri üzerinde kazandığı denetim, o kadar fazlaydı ki, doğal güçlerin yardımıyla, son insana dek birinin, bir diğerini yok etmesi için hiçbir zorlukla karşılaşmaz. Bunu bilir ve bu yüzden, sürekli huzursuzluk, mutsuzluk ve kaygılarının büyük kısmını bu oluşturur. Ve şimdi, iki "İlahi Güç"ten biri olan, ölümsüz Eros'un, kendi gibi ölümsüz düşmanına kendini göstermek için bir hamle yapacağı beklenmektedir.[8]

Freud, bu özlemini, Hiroşima ve büyük ölüm anlayışından önce yazmıştı. Eros'un gücünü toplayabileceği yolun, kadınların cinselliklerini kullanarak kazanç elde etmek ve Eros'a yapılacak bağlılık yemini olduğunu söylemedi. Gerçekten, o ve yandaşları, dişi mazoşizm düşüncesini, biyoloji tarafından takdir edilen kutsal bir şey olarak ayrıntılı bir biçimde açıkladılar.

Cinsel rolüne direnen ve vajinadaki kanamanın anlamını dikkate almayan kadın, penis düşmanlığının çocuksu ve saldırgan konumunda sabitlenmiş olarak kalır. Cinsel anlamda aktif olabilir. Ancak tepkisi hâlâ erildir ve klitorise dayalıdır; alıcı delikte, yani vajina da başlamaz. Olgun kadının mazoşiz-

mi, istekli erkeğin saldırısına teslim olma isteğinden kaynaklanır ve yalnızca ahlâksal estetik ve fiziksel koşulları benimseten koruyucu narsizmiyle kontrol edilebilir. Olgunlaşma ve çiftleşme arasındaki zaman aralığı boyunca, cinselliğini edilgen fantezilerle yaşar. Çocuk, kadının kayıp cinsel organını ve başarısını belirttiği için, yalnızca döllenme tamamlandığında, fanteziler kaybolur. Varolan mazoşizm-narsizm, çocuğun sosyalleşmesi ve korunması için gerekli enerjiyle yer değiştirir. Bu, şimdiki işleyişin oldukça gösterişsiz, ancak etkili açıklamasıdır ve nesnel gibi görünen gerçeğe karşı, öznel deneyimlerinin dengesini sağlamaya kalkışmayan dişi teorisyenler için bile, çekici olduğunu kanıtlamıştır. Bir de, ahlâksal ağırlığı var. Yaşadığı tüm orgazmların, klitoriste başladığını bilen kadın, gelişmemişlik ve penis düşmanlığı suçlamasıyla sıkıştırıldı. Aktif amaçlarının peşine düşen kadın, gerçek rolüne kötü-uyum sağlamıştı ve çocuksuydu.

Fantazilerini terkeden genç bir kız tarafından geliştirilen sosyal ve entelektüel enerji ile sağlıklı beceri, sık sık kendi duygusal yaşamını mahveder ve onu, kadınlığını ve sonraki anneliğini tamamlama başarısından alıkoyar. Zekâları ve eylemlerinin aşırı derecede gelişmiş olması, açıklama gerektiren ilginç bir gerçekken, sık sık, duygusal yaşamlarının çocuksu biçimlerine takılıp kalmaları, açıklanamamıştır. Fantazi, yaşamdan, tümüyle olgun dişiliğe doğru oluşan gelişim, entelektüelleştirmeyle engellenebilen psikolojik bir başarı gibi görünüyor.[9]

Helene Deutsch'in üstünlükleri açıktır. Zekâ, dişileştirme işlemine sekte vuruyorsa, akıl ilerlemek zorundadır. Deutsch'in psikanalitik teorisi, ilginç akademik sorununu çözmez, çünkü çözüm aktif, zeki kadınların varolduğu sosyal koşullarda bulunur. Çocuk doğurmakla yakın ilişkileri olmadığı için, birinin karısı olması ya da evde kalmış bir okul öğretmeninin, dengeleme eylemlerini keşfetmek zorunda olduğunu ileri sürmek, tüm planları altüst eder. Her iki örnekte de dişil

ve yalancı-eril, iğdiş olayını temsil eder. Deutsch bile, temel dişi mazoşizm teorisini yeniden gözden geçirmeye başladı ve "yalnızca anatomik-fizyolojik karakterlerdeki doğuştan olan faktörlerle ilgili olamayacağını, ancak özel mazoşist kadının geliştiği kültür-karmaşası ve sosyal örgütlerle koşullanan bir durum olarak alınması gerektiğini" iddia etti.[10] Kadınlar hesabına, iddialı ve önemli bir katkıda bulunarak, kendinin de aynı kültür karmaşasının bir olgusu olduğunu görmek için, yeterince ileri gitmedi.

Deutsch, entelektüel görünümüne karşın, dişi basmakalıplarıyla derin bir ilişki içindeydi. İdeal yaşam arkadaşı olabilecek, olağanüstü bir kadın resmi çizdi.

... dişil önsezi niteliğine, büyük oranda erişirlerse, erkeklerini sık sık isteklendiren ve bu roldeki, en mutlu kişilerdir. Çok kolay etkilenebilir, kendilerini arkadaşlarına uydurmuş ve onları anlamış gibi görünürler. Eşlerinin en cana yakın ve uysal varlıklarıdır ve bu rolde kalmak isterler. Beklenenin tam tersine, haklarında bile ısrar etmezler. Eğer biri onları severse, her yöne çekilmeleri kolaydır. Cinsel anlamda kolaylıkla heyecanlanırlar ve soğuk oldukları durumlar çok seyrektir. Ancak, bu cinsel alanda, mutlaka doyurulması gereken narsist koşullarını yüklerler. Kendi aktif eğilimlerinin aşk ve ateşli vazgeçiş isteğinde dayatırlar.

Herhangi bir yönde yetenekli ise, kapasitesini özgün ve üretken kılmak yerine korurlar. Ancak bunu yarış mücadelelerine girmeden yaparlar. Bir şeyleri kurban ettiklerini hissetmeksizin, kendi başarılarını terketmeye her zaman hazırdırlar ve sık sık, isteklendirdikleri eşlerinin başarılarından sevinç duyarlar. *Dışarıya yönlendirilen eylemlerle* meşgul olduklarında, olağanüstü desteğe gereksinim duyarlar. Ancak içsel yaşamlarında, yani *eve yönelik eylemlerinde* varolan duygu ve düşüncelerinde mutlaka bağımsızdırlar. Kimlik bulmaya yönelik kapasiteleri, içsel yoksulluklarının değil, içsel varlıklarının bir anlatımıdır.[11]

Bu, onay görmüş olan kadın konusundaki klişeden başka bir şey değildir ve yapay, ulaşılabilir bir ideali temsil eder.

Böyle bir kadın, bir birey olamaz. Çünkü, asla kendi koşullarıyla varolmaz. Önemi, yalnızca yanındaki, mutlak biçimde bağımlı olduğu erkeğin varlığıyla konuşulur. Vazgeçmesi, işbirliği yapması, uyum sağlaması, kimlik bulması karşılığında okşanır, istenir, dokunulur, etkilenir ve arasıra yararsızca cinsel ilişkide bulunulur. Kadın, erkeği heyecanlandırmak ya da ilgisini çekebilmek için hiçbir girişimde bulunmadığı için, erkek için kötü bir anlaşmadır. Bu nedenle, kadın tarafından etkilenmeyi ve dokunulmayı beklemez. Deutsch, sözcüklerini, reçetesi kadar sevimli koruyamadığı için, yapının tümü, burundaki bir siğille yıkılmalıdır. Ateşli aşk ve isteği sunamayacak denli güçsüz olduğunu gören bir yaratık, ne hakla, bunları erkeklerden istemek zorunda olabilir? O, isteyen, taklitçi, can sıkıcı ve kendini beğenmiş biridir. Hiçbir şey, sürekli kendini kurban eden böyle bir şeyden daha ürpertici değildir. Kendi yardımıyla başarının zirvesine ulaşan kocası tarafından, 19 yaşında bir haspa uğruna terkedilmek için doğmuş bir kadındır. Ve bu, saçmalığın da katkısıyla açıklanan bir ahlâk ve fantezi karmaşası olan psikanaliz biliminin tanımladığı bir değerdir. Deutsch'un duygusal önyargısı, daha sonraki psikanalistler tarafından önemli bir biçimde sorgulanmamıştır: Bruno Bettelheim, "ne kadar çok kadın, iyi bilim adamı ya da mühendis olmak isterse, öncelikle erkeklerin kadınca arkadaşları ve anneleri olmak istediklerinin farkına varmalıyız" görüşünü öne sürerler.[12]

Erik Erikson, bir kadının bedensel tasarımında, çocukların bakım sorumluluğunu barındıran bir iç boşluk ve kafasında bir delik olduğu yolunda saçma bir kavram uydurdu.[13] Joseph Rheingold, Baba (Father)daki çılgın Yüzbaşının konumunu yeniden açıkladı.

Kadınlar, biyolojik işlevlerinin korkusu ve feminist doktrin tahribi olmadan büyüdüklerinde, böylelikle anneliğe do-

yum ve özgecil (altüst) duygularla girdiklerinde, yaşanacak iyi bir yaşam ve güvenli bir dünya amacını elde edeceğiz.[14]

Evlilik ve çocuk doğurma sürecine, iyimser ve romantik duygularla giren kadınlar, hayal kırıklıklarını en gürültülü biçimde anlatanlardır ve çocukları, annelerinin kendilerine yüklenen saplantısal ilgilerinin çoğundan zarar görürler. Çocuk doğurmak, varolan diğer doyum ve başarı duygularının gözardı edilmesinin, doğal bir ödüllendirilmesi değildi. Asla, zaman-alıcı ve bilinçli bir işleyiş olarak kabul edilmedi. Toplumumuzdaki en ciddi şeytanlardan biri, acımasız eğitimdir. Vajinal orgazmın yalan olduğu sonucunu çıkaran Masters ve Johnson'ın bu görüşleri, tüm dişi orgazmlarının klitoriste başladığını saptadıklarında, Freudçu fantazmi kökten çürütüp atması, feministler için umut verici oldu. Bununla birlikte, Masters ve Johnson tarafından test edilen kadınların, yanlış koşullanmanın çocuksu ürünleri olduğunu ve örneklem grubunda yaşanan orgazmların tümünün klitoriste olmuş olmasının, şu ana dek vajina orgazmının olmadığını, olabileceğini ya da olması gerektiğini çürütmeyeceğini iddia etmek, bu teorisyenlerin alanının dışında değildir. Her şey, temel olarak aynı gerçekle özetlenebilir: Freud'un sistemine göre, statüko, 19. yüzyıl orta sınıfının isteğidir. Temel olarak, değer sistemi olan şeyin gerçeklerle ilgisi yoktur. En güçlü değerlerimizi, dış gerçekliğe yerleştireceksek, kendi gözlemlerimize ve çevremizle olan kendi deneyimlerimizin sonuçlarına dayanarak Freudçu psikanaliz terimlerini, öz-baskıcı süreçteki fazladan ağırlık olarak reddedebiliriz. Freudçu yapı, yalnızca öznel değil, aynı zamanda yaşam konusunda, bir model olarak işlemiyor. Ne kadar çok istersek isteyelim, Freud'un anladığı ruhsal sağlık konumuna ulaşmak için gerek duyabildiğimiz tüm çocuklara sahip olamayız. Mark Twain'in iddia ettiği gibi, eğer kadınlar sürekli yalınayak ve hamile olsalardı, sayılarının büyük bir kısmı yokedilmiş olurdu.

Jung'un anlamsız ayinlerinden, ormanın savaş alanında birlikte yaşayan gorilleri seyrederek oluşturulan insan normalliği düşüncelerine kadar, kadınların rolü konusunda psikanaliz babalarının söyledikleri diğer sözler de vardır. Margaret Head gibi bir antropolog, açık radikalizmine karşın, pasif dişilik kavramını savunsun diye, ilkel toplulukları izlediği çalışmalarında cinsle ilgili akademik teorilerinin onay görmesine çalışıyor. Düştüğü konum, kadınların hâlâ aşağıda söylenenler gibi olduğunu savunan Krafft-Ebing'dir.

Eğer kadın, zekâ yönünden normal bir biçimde gelişmiş ve iyi yetişmişse, cinsel isteği azalır. Eğer öyle olmasaydı, dünya bir genelev, evlilik ve aile kurmak da olanaksız olurdu. Erkeğin kadından, kaçması ve kadının erkeğe yönelmesinin anormal olması kaçınılmazdır. ... bununla birlikte, erkeğe göre kadın bilincindeki cinsel alan daha geniş bir yer kaplar ve aralıklı olmaktan çok, süreklidir.[15]

İlk gözleme bakarak, sonrakinin nasıl yorumlanacağını, Freud ona söylerdi. Kadınların cinsel istekleri vardır. Normal ruhsal sağlık gelişimi ve iyi terbiye onu yokediyorsa, edepli olmayı reddedip, normal olarak değerlendirilmeyen ruhsal gelişimleri deneyelim. Evlilik ve aile, kadınların cinselliğinin bitirilmesine dayanıyorsa, onları değiştirelim ya da ortadan kaldıralım. Seçenek bir genelev değildir. Çünkü, genelevlerin varlıklarının sürmesi, evlilik ve aileye bağlıdır. Eğer, cinsel fantezinin sıkıcılığından, aşkın obur gereksiniminden ve tüm saplantısal biçimlerinden sakınacaksak, libidomuzu, doğru işlevi içinde onarmak zorunda kalacağız. Kadınlar, ancak o zaman sevme yeteneğine kavuşacaklardır. Ölümsüz Eros, sadomazoşist ortaklığın oluşumunda, şimdi mahkum edilmiştir ve eğer onu kurtaracaksak ve koruyacaksak, zinciri kırmak zorundayız. Deutsch, hararetli konuşmalarında bunu değilse neyi açıklıyordu?

Birlikte yaşamak için yapılan anlaşmanın edilgen biçimi, boyun eğme ya da mazoşizmdir. Mazoşist kişi, yalnızlık ve ayrılığın dayanılmaz duygusundan kaçmak için, kendisini koruyacak, yönlendirecek, başka bir insanın önemli bir parçası olur; onun yaşamı ve oksijeni budur. Bağımlı olunan kişinin gücü şişirilmelidir. Bu, bir insan, bir tanrı olabilir, o her şeydir, onun parçası olmaksızın, ben bir hiçim. Bir parça olarak, büyüklüğün, gücün ve kuşkusuzluğun parçasıyım. Mazoşist kişi, karar vermek zorunda değildir, risk almak zorunda değildir; asla yalnız değildir, -ancak bağımsız da değildir. Hiçbir bütünlüğü yoktur, henüz tümüyle doğmamıştır... bütünlüğünü yadsıyan kişi, kendini, dışardaki bir şeyin ya da birinin aracı yapar. Yaşam sorunu, yaratıcı eylemle çözmeye gereksinimi yoktur.[16]

Psikoloji, kadın için doğru yol olarak mazoşist rolü ileri sürerek, doğuşundan beri süregelen çocuksulaştırmayı pekiştirir. Duyduğu acının kaynağı, gelişmiş kadın noktasına ulaşmaktaki başarısızlığı değil, kendi gücüyle yaşamasını ve çalışmasını önleyen şeye karşı verdiği uğraştır. Doğduğu zamandan beri, rahme dönmesi için yapılan baskının hedefi olmuş, ilk saatinden son engeline kadar bir evin içine hapsedilmiştir. Rahme dönmenin tek yolu ölümdür. Kadının sevinçlerini ve isteklerini engellerle hapseden aynı baskılar, dünyayı yokedecektir. Dünyanın yarısı, ölümün elinde rehin kalırsa, işte o zaman, Eros, savaşı tamamen kaybetmek zorundadır. Soğuk savaş, silahlanma yarışı, erkeğin saldırganlığı ve rekabetinin oluşturduğu, insanlıktan uzak, bilgisayarların egemenliğindeki kurumların işidir. Eğer kadınlar, kıyamet günü için kurban olacak asker doğurmaktan vazgeçerse, erkekleri, kendi kutuplaşmalarının çarpıklıklarından kurtarmak zorundadırlar. Mücadele, boyun eğmekten çok daha acı olabilir ve uzun sürebilir. Bilimsel olsun olmasın, övündüğümüz bilgimizin hiçbiri, olası seçeneği açıklayamadığı için, bu karanlıkta sürdürülen bir mücadele olacaktır. Buna değmez mi?

HAMMADDE

Koşullanmanın, gelişen kadın üzerindeki etkileri konusunda ortaya atılan tüm iddialara karşın, kadınların, cinsleri nedeniyle doğuştan varolan bazı akli rahatsızlıkları bünyelerinde barındırabileceği yolundaki kuşku, varlığını sürdürebilir. Beklenen ya da tahmin edilen şeylerin, test uygulayan gözlemciyi yanlı kılacağını biliyorsak, beyinde kanıtlanmış cinsel farklılıkların olduğunu duyduğumuzda şaşırmamalıyız. Sözünü etmeye değer tek gerçek, bu tür farklılıkların hiçbir zaman saptanmamış olmasıdır. Beynin cinsiyeti ile ilgili düzenli araştırmalar, 50 yıldan fazla bir zamandır, sürdürülüyor. Cinsiyet hormonlarının beyne girmediği biliniyor. Ancak iddia edilmesine karşın, fizyolojik gerçek ile zihinsel kapasite ya da davranış arasında, hiçbir ilişki saptanmamıştır. Kadınlarını beyninin, vücut ağırlıklarına göre daha ağır olduğu kanıtlandıysa da, beyinlerinin göreceli hafifliğinin, daha az zihinsel gücünü gösterdiği düşünülmüştür. Erkek yitirimine yönelik olduğunda, çabucak kabul edildiği gibi, beyin ağırlığı, herhangi bir durumda ilgisiz bir konudur. Alınla ilgili küreler, zekâ yeri olarak dikkate alınırsa, kadınlarda bunun daha gelişmiş olduğuna dikkat çekilmelidir. Bu nedenle, bu tür istatistiksel bilgilere pek önem vermeyebiliriz. Beyin, o kadar eksik anlaşılmıştır ki, performansı konusunda sonuçlar çıkarmak için, fizyolojisi ve işlevi konusunda yeterince bilgimiz bile yok.

Kadınların gizemliliklerini araştırdım
Gösterdim, nasıl kuşkulu yaratıldıklarını
Ve farklı cinsten olsalar da,
Bütün olarak bizim gibidirler.
Bu, titiz araştırmacılar için,
Kadınlar, erkeklerin dışının içe dönüştürülmesidir,
Ve erkekler, eğer gözlerini dört açarlarsa,
İçleri dışa çıkmış kadınlar olduklarını görebilirler.

'The Works of Aristotle in Four Parts', 1822, s. 16

Fizyolojisine bakarak, davranışsal sonuçlar çıkarmaya çalışmak yerine, davranışı gözleyerek, davranış modelleri saptamak çok daha mantıklı görünmektedir. Buna bağlı sorunlar da vardır. Normal yaşamın yinelenen karmaşık koşullanmasının etkisinde kalan denek arasında oluşturulan deney ortamını kontrol etmek olanaksızdır. Burada, koşullanmamış denekler yoktur; koşullananlar ise, birbirlerinin tıpatıp aynısı değildir. Eğer bu testler, kadınlarda, entelektüel bir aşağılığı gösteriyor olsalardı, bunlara önem vermemiz gerekirdi, ancak öyle bir sonuç yoktur.

Eleanor Maccoby, 50 yıldır yaptığı testlerin sonuçlarını 1966 yılında, *The Development of Sex Differences* (Seks Farklılıklarının Gelişimi) adlı kitabında olağanüstü bir biçimde, alt başlıklar altında anlattı. Zihinsel becerilerle ilgili sonuçlar, özellikle ilginçti. Gesell, Terman (1925) ve diğerlerine (1940) göre kızlar, oğlanlardan daha önce konuşmaya başlıyor. Gelişimle ilgili olarak, daha sonra yapılan çalışmalar göstermiştir ki; oğlanlar, girişimin gerekli olduğu, utangaçlığın olmadığı

koşullarda -örneğin, özellikle daha büyük yaş gruplarında, sınıfta yüksek sesle konuşmak- daha iyi olsalar da kızlar, oğlanlara göre daha hızlı ilerliyor. Fark, çok önemli olmasa da, kızların sözcük dağarcığı daha geniştir. Mantık testleri farklı sonuçlar gösterse de, gramer ve heceleme konularında kızlar daha iyiler. Okuma testleri yine öyle. Sayma, matematiksel mantık, uzaysal kavrama, soyut mantık, bozma ve yapma, algısal hız, el becerisi, mekanik ve bilimsel yetenekler gibi sözsel olmayan zihinsel becerilerin hepsi test edilmiş, ancak hiç de o kadar önemli bir fark ortaya çıkmamıştır. Yalnızca, kızların çok küçük bir üstünlükleri vardır. Yetişkinlerle daha uzun zaman birlikte olmaları, daha yerleşmiş alışkanlıklarının olması, daha uysal ve saf olmalarının getirdiği kültürle ilgili nedenlerden dolayı şöyle bir kazanıma sahip olmuş olabilirler. Toplam IQ testlerinde, 11'i hiçbir fark göstermiyor, üçü kadınlar lehinde fark bulurken, yine üçü, erkekler lehinde fark buluyor. Test edilen yeteneklerin düzensiz doğalarını, test ortamının keyfiliğini gözönüne alırsak, böyle bir delille, kadının ruh hali konusunda bir şeyler iddia etmekten kaçınmalıyız. Yalnız, akıl cinsinin hâlâ gösterilmek zorunda olduğunu bunun dışında tutuyoruz.

Yaratıcılık ile okulda alınan iyi notlar arasındaki test koşullarında temel bir karışıklık var. Lewis Terman, yetenekli çocukların bir grubuyla, uğraş dallarını izleyerek oluşturduğu deha araştırmalarında, kendi dar deha kavramıyla çok fazla engellendi. Kızın olağanüstü yeteneklerine kanıt olarak şiirini gösteren Terman, Sarah'yı oldukça övdü:

Bakire

Gururu, utangaçlık ya da ustalık boyunduruk altına alınan

Bakire kız yürüyor, yüreğinin fısıltıları

Yanaklarındaki, dokunulmaz bir gülle ortaya dökülür yalnızca

Tüm varlığıyla yol alır
Mutlu masumluğunun bilincine doğru.

Ve gençlik, geçici de olsa daha tatlıdır.
O yaşamaya daha çok tutkun
Tuzağa düşmek korkusu ah bir olmasa
Yaşamın kaba dalgalı tufanında, akıllı, ancak bilgisiz
Kendisi için tasarlananı biliyor
Yazgısının kokusunu alıyor ve onu geciktiriyor.[2]

Yazınsal değeri olmayan, şatafatlı olan bu şiir, gerçek bir içgörüyle aydınlatılmamıştır. Şiirin yazıldığı zamanki utanç verici gelenek, yüzyıl ya da daha önce yıkılmıştır. Böyle bir şiirin ortaya koyduğu tek şey, Sarah'nın ustalığıdır. Yine de test uzmanları bir kızın, erkek rakipleri tarafından yavaş yavaş geçildiğinde, sonunda okuma-yazmanın değer biçilebilir standardına ya da, iyi bir meslek edinebilme niteliklerine erişemeden, okulu bıraktığında, başına neler geleceğini anlamalarına yardım edecek bazı eğilimleri saptarlar.

> Üstün olmasını, daha iyi bir Eğitim görmesine boçlu olan bir erkeğin, kendini bir Kadından daha akıllı olarak değerlendirmesi, elleri bağlı bir Adamı dövdüğü için Cesaretiyle böbürlenen bir adamdan hiç farklı değildir.
>
> *Mary Astell*
> *'An Essay in Defence of the Female Sex', 1721, s. 18*
> *(Kadın Cinsiyetini Savunan Bir Makale)*

Test uzmanlarının kafalarındaki tümevarım ve eğitim

arasındaki karmaşaya karşın, kızları aldatan şeyi açıklamak için, uzunca bir yol kateden eğilimi gözlemleyebildiler:

Her iki cins içinde, genel kültürle ilgili birkaç işlemde, edilgen ve bağımlı çocukların başarısız, bağımsız çocukların ise başarılı olmaları yolunda işleyen bir eğilim vardır.[3]

Verilen çeşitli görevlerde "Otoriteyi kabul etmeyi reddeden" çocuklar, "uyum sağlama" olgusuna direnen çocuklar kadar iyidirler.

Okul öncesi yıllarda, kızlarına karşı daha az eğitici olan annelerin kızları, akademik anlamda daha başarılı olmuşlardır...

IQ gelişiminde, kızlar için etken faktör, oğlanların tersine, anne kısıtlamalarından göreceli serbestlik -keşfetmek ve dolaşmak özgürlüğü- gibi görünüyor.[4]

Sanat dalında kadınların başarısızlığı, bu tümceyle açıklanabilir. Küçük kız, koşullanmasını reddettiği ya da bundan kaçtığı ölçüde yaratıcılık olarak nitelendirilen etkinliklerde sivrilebilir. Ancak daha sonra, ya koşullanmaya boyun eğerler ya da çelişkiler o kadar baskı yapar ki, verimliliği engellenir. Maccoby, McKinnon'un represyon ve zihinsel yetenekler arasındaki ilişkiyle ilgili düşüncelerinden alıntı yapmış olsa da, cinsel gelişimin, kızların performansı üzerinde niçin böyle zararlı bir etki yaptığını göremez.

McKinnon'a göre represyon, bireyin kendi önceki deneyimlerine erişebilmesine engel olarak düşünülen işleyişlere dayalı genelleştirilmiş bir etkidir. Represyonu, bir savunma mekanizması olarak kullanan kişi, yine de McKinnon sözcükleriyle, "düşünce tarama işlemlerinde akıcı" olamaz. Yaratıcılığın, represyonun yokluğuna bağlı olduğu yolunda (kişilik değerlendirme testleriyle de gösterildiği gibi), McKinnon'ın kanıtı vardır. Baron ise, özgürlüğün, kişinin duygu ve dürtülere verdiği tepkilerle bağlantılı olduğunu belirtir.[5]

Tüm bu söylenenleri dikkate alırsak, cinsler arasında, aşağılık ve üstünlük konusunda değil, kişilik ve yetenek arasında özgül farklılıkların olduğu açıktır. Bu farklılıklar, kültürel ve diğer yaşantısal etkenlerin sonucudur. Tüm psikolojik karakterlerdeki birbirine geçme durumu, öyle ki erkek ve kadınları, grup basmakalıplarından çok, birer birey olarak dikkate almak zorundayız.

Anna Anastasi,

'Differential Psychology', 1958, s. 497-498

Genç kadın, ana-babasının gösterdiği baskıcı tutumu devraldığı ve onları kendi adına sürdürdüğü için, McKinnon'un görüşü elbette, onun umutlarının aşamalı yokoluşunu açıklamaya yeterli gelir. Böylelikle, genç kadınlar, deha olmayı sağlayan şeyin, kendilerinde farklı olduğu kanıtlanmamış bir hammadde ile işe girişirler. Gözlemlerimiz gösteriyor ki, genç kadınlar, bu gerçeği ancak entelektüel bir başkaldırı ile kanıtlayabilirler.

KADININ GÜCÜ

Kadının, belirli sorumluluk ve işler için daha uygun olduğu görüşünü reddedenlere göre, kadın ve erkek arasındaki zihinsel kapasite farkının, cinsel farklılığa bağlı olduğunu kanıtlamak için düzenlenmiş testlerin başarısızlığını konu dışı tutuyoruz. Bu kişiler, testlerin dişi ve erkekten çok, test yapan kişiye ve yönteme dayalı olduğuna inanıyorlar. Dr. Leavis, bir erkeğin süper başarılarının parodisini yazmış olsa da, bir kadın yazarı, tarzından dolayı tanıyabileceğini sandı. Virginia Woolf örneğinde, kadın olması dışında çok da yanlış bir şey yok. Gerçek dünyanın gerçek kadınları, sürekli olarak koşullanırken, testlerin, cinsel koşullanmanın etkilerini azaltmak girişimlerinde özellikle ortadan kaldırıldığı iddia edilebilir. Kuramsal görüşlerimizde düzeltme yapmak, başarıların doğasını değiştirmez. Erkekler, son sözü genel anlamda aldıkları için, her ne pahasına olursa olsun, kadınlardan uzak durulması gerektiği iddialarıyla kadınlara dokunamadıklarından yakınırlar. Bir kadın ne hisseder diye iç çeker ve görüş birliği ederler. Aklın cinsiyetini bulmak, yalnızca, Dr. Leavis'den Norman Mailer'e[1] kadar en seçkin edebiyatçı bilgiçlerin tekelinde değildir. Cahillerin en düşük düzeyine -"kanayan kızlar" hakkında homurdanan okul çocuğu- dek uzanır. Farkın olduğuna içten inandıkları için, üstelik yaşanır da. Bir hüküm olarak, davranışa yönelik bir güdü olgunun kendisini

sürdüren bir neden olur. Akılsal çarelerle bir kenara bırakılmamalıdır. Kadınlar kendilerini niçin kısıtladıklarıyla ilgili hiçbir mantıklı neden, elbette yoktur: Sapık bir biçimde, *Beynin Yumurtalık Teorisini* geliştirme kararı alabiliriz.[2]

> Kadınlar, hizmet etmeleri için varoldukları fonksiyonları yerine getirmeye eğilimlidirler, ve bundan dolayı, akılsal açıdan, erkeklerden çok daha sağlıklı kalırlar.
>
> *Ashley Montagu*
>
> *'The Natural Superiority of Women', 1954, s. 54.*

Dişi ruh teorileriyle ilgili en iyi bildirilerden biri, sade bir oğlan olan Otto Weininger tarafından, oldukça sert ve amacına yönelik bir kitapta, *Sex and Character*'da yer almıştır. Otto Weininger, kitabın yayınlanmasından birkaç yıl sonra, intihar etmiştir. Parlak ve nevrotik yaşamının iki biçimliliğinin yavaş yavaş nereye vardığı, bir gösterge olarak alınabilir. Weininger, iki yarı arasındaki sınırları ve insan doğasını parçalara ayırarak, kendisini, cinsel sapmaya, suçluluğa ve erken ölüme mahkum etti. Kadınları, bedenle, bilinçaltı cinselliğiyle ve daha sonra da, edilgen hayvansılıkla özdeşleştirmeye başladı. Akıllı bir erkek olarak, böyle bir hayvansı öğeyi benimsemedi. "Kadınlar hakkında gerçekten derin düşünen hiçbir erkek, onları pek beğenmez; erkekler ya kadınları küçümserler ya da onlar hakkında hiçbir zaman ciddi olarak düşünmemişlerdir."[3]

Freud gibi, o da, kadınların doğuştan iğdiş edildiğini düşündü. Çünkü penisi o kadar çok düşündü ki, kadınların da aynı şeyi yaptığını sandı:

Yaşamda, tümüyle çıplak bir kadın görüntüsü, bir yokluk güzellikle

uyuşmayan bir eksiklik duygusu bırakıyor insanda.[4] Bir kadına uygun olan nitelikler, gelişmiş bir cinselliğin işaretleridir. Kendisinde nefret uyandıran bu nitelikler, daha iyi bir aklın nitelikleridir. Kadın, aslında, penisin kuludur...[5]

Weininger, cinslerin iki biçimliliğinin doğru olduğunu farketti ve böyle bir zıtlığı vererek, erkeklerin, kadınlarla oldukça kapsamlı bir biçimde paylaşılan ikiyüzlülük dışında, hiçbir gerçek alışverişi olmadığını düşündü. Valerie Solanas, aynı deneyi kadınlar için yaptı ve kendilerinden dolayı, onurunu kırmayı ve kadınsılaştırılmayı isteyen tüm kadınlara, erkeklerin göz diktiklerini buldu.[6] Andy Warhol'u can evinden vurarak, intikamını aldı. Weininger, kendi yaşamına son vererek, daha dürüst davrandı ve başardı. Solanas, yarattıkları tip ve ona uyum sağlamaktaki bayarısızlıklarından dolayı erkekleri, Weininger ise, hem görünümleriyle edilgen ve hayvansı oldukları, gerçekte ise böyle bile olmadıkları için kadınları hor görmektedir. İddiaları, yararlanacakları cinsel durumun ivedi gereksinimiyle oluşturuldu. Bundan dolayı, ikiyüzlülük ve yalancılık, tüm eylemlerini belirler. Kadın, başkası adına yaşadığı için, davranışıyla ilgili hiçbir ahlâksal sorumluluk almaya gerek duymaz. Hiçbir sorumluluğu olmadığı için, ahlâk anlayışı ve benliği de yoktur. Benlik yoksunluğu ve kadınların kullandığı rollerin çeşitliliğinden dolayı, adlarını bırakmaya hazır olmalarından da anlaşılabileceği gibi, kadınların kimlikleri de yoktur. Kadın, yaşamının hiçbir döneminde, içten değildir.[7]

En cezalandırıcı yansıması, Weininger'in çevresindeki dişi davranışlarında gördüğü şeyleri açıklamasıydı. Bu davranışların, kadınların bir gün yaygara koparmalarına neden olacak sakatlıklar olduğunu göremedi. Gördüğü kadarıyla kadınlar böyleydi, koşulun mu yoksa karakterin mi önce geldiğini bilemedi. Kadınların konumlarını diğer bir yolla açıklayamadığı için, karakterin daha önce geldiğini iddia etti.

> Cinslerin politik ve sivil eşitliği demek, ahlâksal eşitlik demektir. Bu da, kadınların ahlâksal değerlerinin, gelecekte, saygıdeğer Hıristiyan Kraliçe Victorya dönemi erkeğinin değerleriyle aynı olacağının müthiş mantıksal sonucu demektir. Elbette bu, Hıristiyan ahlâkının çöküşü sayılır.
>
> *Robert Briffault, 'Sin and Sex', 1931, s. 132.*

Weininger'in saptadığı ahlâksal çarpıklıkların hepsi, Kralice Victorya dönemi toplumunda, erdem olarak gizlenmişti. Bunları doğru tanımlamasından dolayı, Weininger takdir edilmelidir. Yine de, Weininger'in benlik, kimlik, mantık ve ahlâk kavramları, istemeyen bu konumun gözleminden oluşturulmuştur ve kadınlar, Weininger'in çarpık olarak niteliği şeylerin, gerçekte ilerletebilecekleri özgürlükler olabileceğini, bugün, pekalâ görebilirler. Örneğin;

> Kadınlar için düşünce ve duygu aynıyken, erkekler için birbirinin zıttıdır. Kadın pek çok zihinsel deneyime ayrıştırılmamış algılama olarak sahipken, erkeklerde ise bunlar, arıtma işleminden geçer.[8]

"Tanımlamak Yadsımaktır." Arıtmanın, yanlışlama ile aynı şey olduğunu iddia edebiliriz: Özel bir durumda ne olduğunu öğrenmek istiyorsanız, kestirmeden arıtmayı öne sürmek yerine, bütünü algılayan ve bunların hepsini anımsayan birine sormak daha iyi olur: Erkekler için ve düşünceyi iki ayrı kutupta olmaları ne acı! Eliot, "zekâ, duygu yoğunluğunun doğrudan bir göstergesi olarak artık hizmet etmedi, daha çok, onu çürüttü" diye, 17. yüzyılın, kişilik çözülmesini görmüş olduğunu iddia etti.[9] Kadınlar, erkek egemenliğinin baskın olduğu Batı kültürünün geri kalanını zayıf düşüren bir süreci ayakta tutmuş olabilirler mi? Böylesine istek uyandıran bir olasılıktan eğer bir şey yapabilirsek, daha aydın kadınların,

eril akademik kültüre yol verdiklerini ve doğrudan algılama güçlerini yitirmiş olduklarını açıklamak zorundayız. Antonin Artaud'a göre, Anaïs Nin, buna karşın ayakta kalabildi:

Güzel tabloyu görmeleri için, kadın, erkek pek çok insanı getirdim. Ancak, sanatsal bir duygunun, insanı aşk kadar heyecanlandırdığını, ilk kez görüyordum. Beş duyumuz ürperdi ve ben, akıl ve bedenin sizde müthiş bir biçimde birleştiğini farkettim. Çünkü ancak böylesine saf bir ruh, bedeninizde böylesine güçlü bir fırtına koparabilirdi. Ancak, bu evrensel evlilikte, bedene hükmeden ve ona egemen olan akıldı ve onu dört bir yandan sararak işini bitirmeliydi. İçinizde doğmasını dilediğiniz şeyler dünyasının, duacısını bulması gerektiğini hissediyorum.[10]

Bunların çoğu saçmalık! Zalimlik kavramı yaratıcısının, birleşmiş duyarlılık olayını görmesini, aklın egemenliğini ve kadının bir duacıya gereksinim duyma noktasına geldiğini kanıtlamak için bir paragraf harcamasını bekleyebiliriz. Artaud'un Zerdüşt inancı resmin, ilk örnekte duyguları harekete geçirdiğini anlamasını engelledi. Olan şey, Nin'in farkedilir ve açık bir uyarıcıya, hem aklı hem de bedeniyle karşılık vermesiydi. Tablo bir örnekti ve onun yanıtıyla bütünleşmişti.

Kadınlar, eğer, kendi deneyimlerini sınıflandırılmamış özgün biçimleriyle korurlarsa, A.N. Whitehead'ın Adventures of Ideas (Düşüncelerin Macerası) 'ta işaret ettiği özgür düşüncenin büyük kısıtlamalarından kurtulabilirler.

Düşünceleri incelerken, duygular gerçeklerin karmaşasını örten bir karartı olduğundan, gerçekçi konuları, aşırı duygusallıktan kurtarmak için dik kafalı olmakta ısrarcı davranmak gereklidir. Her ne pahasına olursa olsun, açık olmakta ayak direme, insan zekâsının işlediği durumda, hurafelere dayanmaktadır. Sorgulamamız, önermelerin lehinde boş şeyler kavrar ve sonuçlar, bir örümcek ağında dolaşır durur.[11]

Erkek ve dişi düşüncesindeki bu işlevsel fark, sıradan bir düzeyde, kolaylıkla gösterilebilir: Yalnızca, tuzu Sago dediği

bir kutuya koyan Anneyle alay eden Baba'yı anımsayalım. Bu arada, davranışın önemsiz yönlerini gözlemleyerek, deneysel sonuçlarla incelenmeyen ampirik sonuçlar oluşturma becerisi olan ve sık sık kutlanan kadın sezgisini de düşünmek zorundayız. Bugün, bilginin çoğu, basılı kağıtlarda, tartışmacı biçimde yayılmamış, ancak, görsel ve işitsel medyadan çeşitli sözsel olmayan yollardan özümlenmiştir. Arıtma ve tartışmanın erdemi, bilmenin, tek ve başlıcaları olmasa da, daha açıkça alternatif yolları varmış gibi görünmektedir. Pek çok dikey düşünmenin, bilgisayar egemenliğine geçmesi, insan düşüncesinin yaratıcı eğilimlerine daha çok önem verilmesine neden olmuştur. Son on yılda, özellikle eğitimlerinin çoğunu, bu farklılaşmamış biçimde alan kuşak arasında, politik hırsın ani artışı, geniş ölçekte oluşan düşünce ve duyguların yeniden bütünleşmesine tanıklık ediyor. Kadın aklının böyle bir özelliği, bu koşullar altında, pekalâ bir güç olabilir(di).

Ne yazık ki, kendi savlarım, mantık konusunda yetersiz bir ilginin tüm hatalarını içermektedir, ancak Kartezyen eğitime karşın, gücünün etkisi yoktur. Ayrıcalık için çok fazla. Burdayım, lindy-hop yapamayan ya da Blues söyleyemeyen bir zenciyim! Yaratıcı düşünce, amaç olarak değil, diğer amaçlara araç olarak öğretilen zihinsel disiplinin aşılanması azalmasın diye, eğitimi kendisi, son zamanlarda değişmeye başlıyor. Değişimin belli başlı sonucu, şimdiye dek bilim dalının incelenmesi konusunda çocukların isteksizliği gibi görünse de, ancak bilim dalının kendisi, yavaş yavaş, tam bir inceleme konusu olacaktır.

Weininger'in daha ciddi sorumlulukları vardır:

> Bir kadın, kişinin doğa yasasıyla hareket etmesini gerektiren bir düşünceye tutunamaz. Sürekliliği olmadığından, zihinsel işleyişlerinin mantıksal desteğini gerekli görmez... "mantıksal olarak deli" olarak değerlendirilir.[12]

Kadınların, mantıklı tartışmaları sık sık reddettiği doğrudur. Çoğu durumda, bunun nasıl yapılacağını bilmezler ve erkekler, küçük, süslü safsatalarla kadınların gözlerini kamaştırabilirler. Bazı durumlarda, akıl yürütmeye başlamadan önce, sinik ve tedirgindir. Ancak, mantığın, çoğu kez mantık dışı bir amacı, akılcı olarak gösterilmesi olduğu da doğrudur. Kadınlar, bunu bilir. En iyi eğitim görmüş olanları bile, erkek milletiyle yapılan tartışmaların sonunda, gerçek-politikaya dönüştüğünü bilirler. Bu tartışma, haklı olanın kazandığı zihinsel bir yarış değil, isteklerin yarışıdır. Mantıksal söylevin kuralları, Queensberry Markizinin kahvede yaptığı ağız dalaşından daha amaca uygun değildir. Kadın dikbaşlılığı, erkeklerin ussal hayvanlar olduğu yönündeki yanlış yönlendirilmiş eril düşünceyi reddeder. Erkek mantığı, yalnızca basit konularla uğraşır: Kadınlar edilgen oldukları, başlatmaktan çok, gözlemlemeye ve karşılık vermeye zorlanıldığı için, karmaşıklığın daha çok farkındadır. Erkekler, buyurganlığın yararına, alıcılıklarını bastırmaya zorlanırlar. Kadınların çocuksulaştırılmasının olası kazanımlarından biri, Lao-Tse'nin sözcükleriyle *"tüm dünyayı kendine doğru çeken bir kanal"* olabilmeleridir. Böylelikle "ölümsüz erdem"den kopmayacaklardır ve "tekrar bebeklik konumuna dönebilirler." [13] Yalnızca kadınların konumu çocuksu ise ve biz kendilerini çocuksuluğa indirgememişsek, yeni olasılıkları gerçekleştirmeye, göründüğünden çok daha yakın olabilir. Schopenhover, kadınların konumunu, "ahlâklı bebeklik" olarak tanımladığında, yalnızca kadınlara yönelik önyargısını değil, aynı zamanda bebeklere yönelik önyargısını da yansıtıyordu. Kadınların, mantığı ciddi sonuçlar yaratmıştır. Freud, Weininger'in yazdığı metne, bir yorum ekler:

Kadınlar için etik anlamda normal olan şeyin düzeyinin, erkeklerinkinden farklı olduğu görüşünden (ifade etmekte tereddüt etsem de) sakınamam. Kadınların üst-benlikleri, erkekler için gerekli gördüğümden çok daha direngen, kişilik-dışı ve duygusal kaynaklarından bağımsız değildir. Her çağın

eleştirel özellikleri, kadınlara karşı büyütüldü. -Adalet anlayışı erkeklere göre daha azdır, yaşam koşullarına katlanmak için daha az hazırdırlar; yargılarında sevgi ve düşmanlık dulgularından daha sık etkilenirler.- Tüm bunlar, üstben oluşumlarının değiştirilmesinde ayrıntılı bir biçimde dikkate alınır... Her iki cinsin konum ve değer açısından, tümüyle eşit olduğunu kabul etmemiz için bizi zorlamakta kaygılı olan feministlerin yadsımasıyla, bu tür sonuçlardan etkilenmemize izin vermemeliyiz.[14]

Bu konuşma tarzının yuvarlaşması, oldukça korku vericidir. Bir kez cinsler konum ve değer açısından eşit midir, değil midir? Konum nedir? Değer nedir? Kanıtlanmamış bir oluşumda, yani üst-bende, kanıtlanmamış değişimlerle, kadın karakterindeki kanıtlanmamış bozuklukları açıklamayı yükümleniyor. Eğer fizyoloji, alınyazısı ise, Freud, bir akıl fizyolojisi icat etmek için kaygılıdır. Nazi subaylarında, düşünce duygudan anormal bir biçimde ayrılmamış olsaydı, emirler bu denli kararlı yerine getirilmemiş olurdu. Kadınların erkeklere göre daha az metin olduğunu söylemek, ne tür bir eleştiridir? Metin olmak, iki dünya savaşından sonra, değerinden fazla yaşatılmış gibi görünüyor. Eğer kadınlar, erkek yargısının ahlâksal sorumluluğuyla yadsınmışsa ve küçümsendikleri zaman, melekler olarak övünmüyorlarsa elbette, ürkünç üstben ve erkeklerin yanıltıcı ahlâkları konusunda kendi yargılarını oluşturmaları olasıdır. Protestan Avrupası, insan eylemini belirleyen, bilgi ve amaç zayıflığının kısmîliğine karşın, tüm eylemlerde tam ve sürekli sorumlulukla egemenlik altına alınmış çaresiz vicdan, diğer bir deyişle tanrısal merhameti hiçe sayarak, bütünlüğün ulaşılmaz ahlâkını, kendisi için uyguladı. Freud, sonuçları kendi toplumunda gördü, ancak suçluluk ve nevroz için seçenek öneremedi. Böyle bir dinin belli başlı dayanağı, represyonun sürmesini sağlayacak ego kapasitesidir. Kadınlar, kendini cezalandıran organizmanın devrini korumakta kusurlu olabilirler. Ancak bu, tersinden daha az aldanma gerektiren bir kazanım da olabilir.

Kimlik duygusu, doğru kadında tüm koşullarda, oldukça eksiktir. Çünkü belleği iyi olsa bile, sürekliliği yoktur... kadınlar, geçmişteki yaşamlarına şöyle bir baksalar, kendilerini asla anlayamayacaklardır.[15]

Meslektaşım, Nathan Leites Ph. D., bir literatür araştırmasından sonra, "kimlik" teriminin, anlaşılmazlık, belirsizlik, gereksiz tekrarlar, klinik veri eksikliği ve açıklama yetersizliğini kapatmakta kullanılan imgesel bir giysi dışında çok az kullanımı olduğu sonucuna vardı.

Robert Stoller, 'Sex and Gender', 1968, s. x

Weininger'in savına göre, ego, belli bir zamanda varolan benlik belleğini içener yapay bir şeydir. Bir kadına kendisi hakkında soru sorarsanız, bu sorunun bedeniyle ilgili olduğunu anlar, tümcesini dehşetle söyler. Kendisini, gerçek değer ve davranışlar imajını öne sürerek tanımlamayı istemez. Erkeklerin, kadınların, basit bir uzamsal varlık oldukları yolunda çürütülebilir bir kimlik düşüncesi var. "Burdasınız" dedi Yoko ONO şaşkınlığını dışa vurarak, Yine de önemli gibi görünüyor. Belki de kadın, bir çocuk gibi, dış gerçekle özgürce bağlantı kurma gücünü elinde tutuyor. Weininger, bu biçimde düşünüyor gibiydi. "Tam bir kadının benliği yoktur."[16]

İnsan egosunun başlıca eylemi, olumsuz bir eylemdir. -Gerçeği, özellikle, çocuğun bedeninin, annenin bedeninden ayrılmasını kabul etmemek... bu olumsuz duruş, kimliğin yadsınmasına (bastırma) ve çevrenin yadsınmasına (saldırganlık) neden olur.[17]

Ne gelişme ama! Kadınların hiçbir kimliği, dünyanın geri kalan bölümünden ayrı kaldığı konusunda hiçbir duyumu, hiçbir bastırması ve regresyonu olmasaydı, ne hoş olurdu! Herkes saldırganlık duygusundan yoksun olup, sonsuz bir şefkat duygusuyla dolsaydı, adalete niye gereksinim duyulur-

du! Psikolojinin sahiplerinin elde tuttuğu kazanımları bu tür sözcükleri elbette özellikle seçip bükerek alıyorum. Ancak onlar başka ne işe yarayabilirler? Neyin olması ve değişmesi gerektiğini belirlemelerine izin veremeyiz. Whitehead ve Needham, kusursuz zekânın çılgınlığını düzelten yeni bir anlayışı, gerçeğe yönelik saldırganlığın egemen olduğu tavırdan çok, gerçeğin erotik duyumuna dayalı bir bilimi dört gözle bekliyorlar.[18] Akıllılık, kimliğin düşük duyumuyla tutarlı olmazsa, o zaman, ayrılığın böyle aşınmasına bağlı olabilecek mistik açıklamalarda, şefkat göze çarpar: Hıristiyanlığın en büyük sırrı, mistik bedendir.

İyileştirmek, bütünleştirmektir. Sağlıklı olarak birini yeniden oluşturmak, birleştirmek ya da yeniden, bu eyleme geçen Eros'tur. Birliği ya da birleşimi sağlayan dürtü, Eros'tur ve ölüm dürtüsü, Thanatos, ayrılmayı ya da bölünmeyi oluşturan dürtüdür.[19]

Weininger'in Eros'a duyduğu nefret, Thanatos'a yönelik derin bağ, kadınların anlayışlılığını daha eksiksiz belirtmesine neden olmuştur. Weininger'e inanıp, zaten kurtarılmış olduğumuzu düşünebiliriz:

İnsanlığın kalan bölümüyle yaşanan süreklilik duyumu, kadının cinsel bir özelliğidir ve kendini, dokunmak ve şefkatinin nesnesiyle ilişki kurmak isteğinde dışa vurur, yumuşaklığın kendini ifade ettiği tarz, hayvansı duyumunun bir türüdür. Bu, gerçek bir kişiliği, diğerinden ayıran keskin bir çizginin olmadığını gösterir.[20]

Zavallı Weininger, ölüme bağlılığını gösteren son eylemiyle, sonunda kendini kesti. Yalnızlığın, çok kalabalık metropollerin en tehlikeli hastalık olduğu bir çağda, bireyciliğin ahlâksızlığı açıktır. Aileleri küçücük parçalara bölerek, içine kapanık evlerde ve ulaşım ile yaşam konusunda sayısız sorunları, ortaya çıkardı. Ayrılık duygusu, toplum olmaksızın uygun olma baskısı ile dengelenmektedir. Dünyadaki pek çok büyük şehrin caddelerinde yürümek, tehlikelidir. Kadın, ırk

konusundaki engin duygularını anlatmak için çok küçük olanağa sahip olmuştur. Dokunma ve yatıştırılmaya yönelik isteğinin, sembolik yapmacık tavırlara dönüştüğü, şefkatin örgütlü alanlarında, kaba olarak biçim değiştirmiştir. Weininger'in hayvansı ilişkiye duyduğu nefret, Güney ırklarında hâlâ yaygındır.

> Nesnel ve öznel arasındaki bölünme, kötü biçimde yapılmış olabilir mi? Bilim dünyası arasındaki -benliğin tümüyle dışında- ve bilinçlilik dünyasındaki kimlikten kimliğe oluşan bütün varlığıyla tanımlanmış -zıtlık savunulabilir mi? Gerçekçi analizler başarısız olursa, biyoloji, psikometrik türün ideal analizinde, Spinozavari akılda kendi yöntemini bulacak mıdır? Ya da değer ve anlam, yanlızca "kavrama"nın yeni türüne erişebilen organizmanın asıl belirleyicisi olamaz mı?
>
> *Maurice Merleau-Ponty*
>
> *'The Structure of Behavior', s. 10*

Ortalama bir İngiliz, metroda erkek kardeşiyle itişip kakıştığında bile, çaresiz, yalnız olduğu izlenimini verir. Her şeyin en açık seçik yakın ilişki biçimi Psikianaliz, herhangi bir fiziksel bağ ile kutsanmamıştır. Daha sonra, kadın ve erkekler, dokunma yoluyla, güven duygusunu yeniden kazansınlar diye, gösterişli varoşların kilise salonlarında özel gruplar oluştu. Weininger için çok geçti.

Tüm dünyayı bir bütün yapmaya yönelik entelektüel baskı, Loo-Tse gibi mistik, Whitehead ve Needham ve Merleau-Ponty ve Norman O. Brown'dan kaynaklandı ve zeki bir spekülasyon olarak yansıdı. Bu kişilerin sözleri, özellikle kadınlara yöneltilmedi. Çünkü onlar, cinslerin zıtlığının, erkeğin te-

mel yabancılaşması olduğunu farkettiler. Bununla birlikte hiçbiri, sözlerinin, insanlığı koruma işini üzerine almasını sağlamak için, kadınlara yönelik özel bir özendirme olduğunu reddetmezler. Oldukça yapmacıklı iddialarına karşı, benim gösterdiğim tutum büyük olasılıkla, zalimce olabilir. Ancak otoritenin önünde yapılan bilgi tanıklığı, varolan şeyleri değiştirme alanında, asla çok başarılı olamadı. Yeni bir mitoloji icat ederken, koşulların, düşüncelerin pota olarak iş gördüğü yere ulaşması sağlanarak, tüm kaynakları talan etmelidir. Kadınlar tarafından yapılan eleştirilerin işaret ettiği kusurların çoğu, toplumların erkek liderler üzerine yığdığı kültürsüzleşmenin en etkin türlerinden ve kurnazlardan korunmalarının sonuçlarıdır. Sahip oldukları güç, gerçek bir cahilliktir.

Egemen düşünceler, bir kişinin bir sorunu düşünüş ve ona yaklaşım tarzı konusunda güçlü ve örgütlü bir etki ortaya koyacak kadar açık olmaya her zaman gerek duymazlar. Eski ve uygun düşünceler, eski ve uygun şehirler gibi, çevresindeki her şeyi kutuplaştırmaktadır. Örgütlerin tümü, onlara dayanır, her şey onunla belirtilir. Çevrede küçük değişiklikler yapılabilir. Ancak tüm yapıyı kökten değiştirmek olanaksız. Örgütün merkezini farklı bir yere taşımak zordur.[21]

Bu sorunla yüzyüze gelen Edward de Bono, yanal düşünüş dediği bir yeteneği geliştirmek için, bir dizi uygulama tasarladı, yanal düşünce, kendine özgü sorunlara, kanıtlanabilir çözümlerden çok, düşünce ve buluş yaratan bir şeydir. Bir sınavdaki yöntem lehinde size iyi notlar getirmeyen, yine de doğru olan bir tür problem çözme çeşididir. Yalnızca, kendine yüklenen bilgiyi ve kullanacağı yöntemi bilmek zorunda olan bir bilgisayarla yinelenemez. Yanal düşünce, gerçekten de, çocuğun düşünce sisteminin tek boyutlu benzer biçimidir. Bir kadın, düşünce yöntemlerini öğrenmek ve disipline edilmiş bir akıl geliştirmek yönünde yüreklendirilmediği için, çok kısıtlı ve tehlikesi azaltılmış olsa da, çocuğun yeteneklerinden

bazılarını elde tutmayı isteyebilir. Eğitim, büyük ölçüde isteklendirmeye dayanmadığı sürece, cahillik, sahip olunan bu kazanımları öğrenme dışında alıkoyacaktır. Kadınların tüm bunları, arsız bir biçimde işleme koyma zamanı gelmiştir.

Kadın ruhunun yaygın olan eleştirisi, erkeklerin, kendi ruhsal işleyişlerindeki belli yetenekleri bastırmak için verdikleri savaşla en iyi biçimde açıklanabilir. Kadınlar, çocuklar ve kölelerin yaptığı gibi, uygar erkeklerin bastırdıkları bu niteliklerin çoğuna sahipler. Böyle bir eleştirinin değeri, ancak, ideal kişiliğin dış hatlarını göstermenin ciddiliğini ortaya koyduğu düzeydedir. Yani kadın aklının, erkeklerin görüşüyle eleştirilmesi, yalnızca erkeğin özünü gözler önüne seriyor. Kültürümüzde yaşayan erkekler, doğruluğun olanaksız standardını kurarak kendilerini sakatladılar: Bu yolla kendilerini aptal konumuna düşürme şansı, kadınlara verilmedi. Uygarlığın çöküşünden beri, kadınlar hatalı ve ikiyüzlü olmakla suçlandı. Böylelikle, görüntülerinin maskeden başka bir şey olmadığını asla gösteremediler. Böylesine küçük bir örnek, belki de kadınların gerçeklikle, erkeklere göre daha yakın ilişkide olduğu anlamına gelmektedir: İdealizm yoksunluğu için bir ödül gibi görünüyor.

> Entelektüel bir şeydir bir damla gözyaşı,
> Ve özlem, Melekler Kralının kılıcıdır.
> Ve Şehit acısının acı figanı
> Tanrının yayından fırlamış bir oktur.
>
> *Blake, 'Jerusalem', s. 52*

Kadınlar kölelikten kurtulmayı, erkeksi rolün benimsenmesi olarak alırlarsa, işte o zaman gerçekten kayboluruz. Ka-

dınlar, erkek dürtüsünün körlüğüne hiçbir karşılık vermezlerse, saldırgan toplum, çılgın aşırılığa, müthiş bir artışla koşacaktır. Şefkatin, sabırsızlığın masumluğun ve duyarlılığın küçümsenen hayvansı becerisini kim koruyacak? Bizi, Weininger'in acıklı sonundan kim koruyacak? Erkeklerin dünyasında güçlü konumlara ulaşan kadınların çoğu, kadınlığını maskeleyerek ve tutarsız erkeksi yöntemleri benimseyerek bunu başarmış bulunuyorlar. "Seçeneğimizin yalnızca örs ya da çekiç olmak" olduğu, cinslerin sadomazoşist eğilimleri hâlâ sömürülüyor.[22] Wanda, Gregor'un acısını keskinleştirmek için kadın giysileri giyinir, Mrs. Castle, bir fabrikadaki işçilere, toplumun suçlu ve sorumsuz unsurları olarak çıkışmak için gittiğinde, çekici göründüğüne onu ikna eder. Dantelli don giyen, yönetimden etkilenmeyecek, gerçek bir kadın gücü oluşturmak kadınların elindedir.

İnsanlar, bilimsel özen ve ussal düşünce güçlerini elde ettiklerinde, bu yeni araçlarla o kadar büyülendiler ki, her şeyi unuttular ve tıpkı tavuklar gibi, gagalarıyla bir kireç kuyusuna hipnoz edildiklerini öne sürmek için çok kanıt yarattılar. Bu kısmî işlevlerle, tüm duyarlılığımız belirlenmiş oldu ve böylelikle, doğayı hissetmeye yarayan içsel yeteneğimizi, dünyanın ve kendimizin, kaynak yapılmadan sağlanmış bütünlüğünü duyumsama yeteneğimizi kaybettik. Eylemlerimizin felsefesi, hep istençcilik ve gerekircilliğin seçenekleri içine düşer. Çünkü, sonu olmayan bir düğümün bütünlük ve onun ve bizim eylemlerimizin kimlik duyumuna sahip değiliz.

A.E. Watts, 'Nature, Man and Woman', 1958, s. 12

(Doğa, Erkek ve Kadın)

Kadın gücü, kadının kendini belirleyebilmesi demektir. Bu da ataerkil toplumun, üstümüze koyduğu ağırlığı başımızdan defetmek demektir. Kadın, kendisini kusursuzluktan alıkoymayan bir ahlâğı ve kendisini, ruhsal sakatlık konumuna mahkum etmeyen bir psikoloji tasarlayan yeni bir alan ve duyum yaratmalıdır. Kadın, bir danışmanın yardımı olmadan karanlığı keşfetmek zorunda olduğu için böyle bir suçun cezaları korkunç olabilir. Başlarda, bir tarzı diğeriyle, bir nevrozu diğer bir nevrozla değiş tokuş ediyor gibi görünebilir. Ancak, ahlâksal eylemin ilk ön koşulu olan kararlı seçeneği istetebilir. Toplumun yapısı, tek bir ömürde açıklığa kavuşturulamadığı için, kendisi, asıl amacı asla göremeyebilir. Ancak, bunu kendi düşüncesi olarak belirtebilir ve bunda umut bulabilir.

Dünyanın yenilenmesi, belki de bunu, yani tüm yanlış duygulardan ve nefretten kurtulan efendinin ve hizmetçinin, birbirini zıt şeyler olarak değil de, erkek ve kız kardeş, komşu olarak isteyeceği ve insan olarak bir araya geldiği bir anı içerecektir.

İŞ

İngiltere'de, iş gücünün % 38'ini kadınlar oluşturuyor. Bu, 16-64 yaşları arasındaki kadınların yarısının, ev dışında bir iş yapması demektir.[1] Yönetim, teknik ve sekreterlikle ilgili yerlerde çalışan kadınların aldığı ücret, 12 sterlinden daha azdır. Aynı endüstride çalışan erkekler, haftada ortalama 28 sterlin kazanıyorlar. Bilek gücüyle çalışan erkek işçi, haftada ortalama 20 sterlin alırken, aynı konumdaki kadın 10 sterlin almaktadır. Bununla birlikte, eşit işe eşit ücret uygulaması, bu rakamlarda, kadınların beklediği kadar büyük bir fark yaratmayacaktır. Kadın emeği modeli, kadının endüstri dışında oynadığı rolü izler. Erkeklerin daha önemli işlerinde, hemen hemen her zaman, yardımcı ya da hizmetçidir. Çalışma Bakanlığı, 1967 yılında imalat sanayinde çalışan 2.5 milyon kadından, 750 binini yarı-nitelikli olarak açıklamış, 700 bini, yönetim, teknik ve büro işlerinde (sekreterlik), çoğunlukla son kategoride çalıştırıldı. İmalat sanayiinde çalışan erkeklerin büyük kısmı, nitelikli işçidir ya da nitelikli olmak için eğitim görmektedir. Yalnızca üç alanda, giyim, ayakkabı ve çömlekçilikte kadınlar, diğerlerine sayıca üstün geldi. Bu ülkede iş sahibi olan 9 milyon kadının yalnızca % 2'si yönetici konumunda ve yalnızca % 5'i sanat dalındadır. Kadın işçilerin yalnızca 2 milyonu sendikalara üyedir: 15 yaşında okulu bırakan kızların sayısı, erkeklerin üç katıdır: A düzeyine gelmiş

öğrencilerin yalnızca 1/3'i kızlardır ve yalnızca 1/4'i üniversite öğrencisidir. Toplumumuzda, 18 yaşındaki kızların 3/4'ü hiçbir eğitim almaz ya da yüksek öğrenimden yararlanmaz.[2] Ortaya çıkan görüntü, geçici işgücü, uysal, ancak güvenilmez olarak değerlendirilen uyuşuk, değersiz bir kadın emeğidir. Bu ülkede, çalışan kadınların yarısından fazlası evlidir ve bu kadınların asıl ilgi alanının ev olduğu, dışarıda çalışarak eve ek bir ödenek getirdiği ve çalışma yaşamıyla ilgili hiçbir hırsı olmadığı iddia edilmektedir. Bu iddiaları bir bütün olarak ele alırsak, doğrudur. Ancak, diğer yarıyı, yani kendilerini geçindirmek zorunda olan kadınlar konusunda peşin hüküm vermiş bulunmaktadırlar. Erkeklerle aynı işi yaptıkları yerde bile, oran, kesinlikle % 5 ile % 2 daha düşüktür. Bu eşitsizliği düzeltmek, kadın işçilerin çoğunluğunun sorunlarını dindirmek için çok az gelir.

1969 yılında, olasılıkla kadınların oy kullanma haklarını elde etmelerinin 50. yılı olması nedeniyle, Britanya'da yapılan Sendika Konseyi'nin Yıllık Konferansı, kadın delegelerin heyecanlı konuşmalarıyla çınladı. Eşit işe eşit ücret için mücadeleyi sürdüreceklerine, hatta kadın işçilerin grevlerini desteklemeye gideceklerine, olmazsa onlar adına grev yapacaklarına söz verdiler. O zamanın başbakanı, bu ülkenin, böyle bir artışın tahmini maliyetini kaldıramayacağını, bunun yıldan yıla yavaş yavaş verilmesi gerektiğini belirtti. Bu arada, kendi hükümeti, yeni bir üretken iş türünü bu duruma uyarlamak için kafa patlatıyordu. Kadınların ajitasyon potansiyeli, Dagenham'daki Ford fabrikasında yapılan kadın işçilerin grevinde zaten hissedilmiştir.[3] Burada Barbara Castle, kadınlarla bir fincan çay içmenin ve onlarla içtenlikle konuşmanın getireceği iğrenç yararlarla uğraşıyordu. İşçi kadınlar, Bayan Castle'ın 8500 sterlin maaşının, diğer Kabine üyelerinkiyle aynı olabilmesini, buna karşın Avam kamarası kantininde çalışan kadınların, aynı işi yapan erkeklerder 30 şiling daha az ka-

zandığını söyleyemeyecek kadar kibardılar. Yine de hiç kimse, TUC'un kazandığını belirtmedi. TUC, sanayideki kadınların statü ve olanaklarını araştırmak için bir komisyon kurma önerisini reddetmişti. Yine, Bayan Joyce Butler'in özel üyelerinin, Cins Ayrım Kurulu için verdiği yasa tasarısı, Avam Kamarası'nda, "zaman yetersizliği" nedeniyle görüşülememişti.

TUC konferansı, yasa gereğiydi. Ancak bu deneyimsiz özgüven, durumun daha tarafsız analistleri tarafından yansıtılmadı. Eşit ücret, kadınların daha ucuz işgücü sunma kazanımlarının yokolması, hiç iş bulamamaları ve kadın emeğinin niteliksiz ya da yarı-nitelikli sınıflanarak, daha da soyutlanması anlamına gelebilirdi.[4] İş ilânlarındaki erkek ve kadın işleri arasındaki ayrımın, kırılmış olmasının amacı, ayrımı, bütünlüğüyle saklama isteğidir. Böylelikle, kadınlar, sözde, cins ayrımı yapmayan işlere başvururlar. Ancak o işi almak için hiç şansları yoktur. Acı gerçek şudur: Ayrım ve önyargı, yasa çıkararak yokedilemez. Yasalar, meslekteki kadınlara, elbette eğitim ve yapıcı ilgiler sağlayamayacaktır. Kadınların kendileri, büyük oranda, sorunla ilgilenmiyorlar. Kadınların sendikalaşmadaki başarısızlığı ile sendikalı kadınların, sendikalarda etkin olamamaları, az da olsa evin isteklerine dayandırılabilir. Bu istekler, mesai ve gece vardiyasına kalmakta zorluk çeken kadınlara güvenceyi kurumsallaştırmak isteyen TUC'un kabul ettiği isteklerdi. Kadınlar, erkekleri etkileyen tüm zorlukları kabul etmeye hazır olduklarını söylediler. Ancak erkekler, ev kadınlarının ödenmemiş işgücünü tehlikeye atmaya hiç de istekli değillerdi. Yönetim ile Sendikaların dayanışmasıyla işletilecek fabrikada çocuk odalarının kurulmasından bile sözediliyordu. Çocuk ve cins sorunlarının, konuya davetsiz girişi, az da olsa, tartışmalara anlamsızlık katmaktadır. Hem çalışanların, hem de onların çocuklarını organize etme sorunlarıyla yüzyüze gelen işveren, daha çok ayrım yapmaya, pekalâ meyilli olabilir. Bunu yaparken de, 18 Mayıs

Kadınların Devlet liderliğindeki küçük etkime gücü, büyük ölçüde, kadınların kendi eylemsizliğine bağlıdır... Yalnızca, politik liderlikte, bir yer edinmek için yetersiz istek göstermekle kalmıyor, aynı zamanda, bir kenarda kalmalarına neden olan, çoğunluğu erkekler tarafından icat edilen yargı sistemini de kabul ediyorlar. Bu açıdan bakıldığında, erkeklere nazaran, daha uzlaşmaz ve anti-feminist görünüyorlar.

Maurice Duverger, 'The Political Role of Women'
UNESCO, 1955, s. 126

1969 tarihinde, Ulusal Eşit Kadın Hakları için Birleşik Hareket Kampanyası'nın örgütlediği kadın işçilerin mitingine katılanların sayısının 1000'i geçememesinin ciddi yansımalarına dayanırlar.[6] Hemcinslerinin sabotaj ve alayını davet eden ses yükseltmekteki artış, sayılarının azlığını gidermek için en etkin kadınları sıkıştırıyor. Cesur Bayan Lillian Blicca örneği, akılları bu konuda aydınlatıyor: Balıkçı botlarıyla, Güney denizinin dondurucu soğuğuna gönderilen Hull balıkçıları, Bilacca'nın ajitasyonundan dolayı, ulusal şehit statüsüne yükseldiler. Zarif, kızgın yüzü, ulusal gazetelerin her birini süsledi ve halka özgü konuşma biçimi, sonunda erkek akrabalarını harekete geçiren eşsiz örneği sağladı. Şu günlerde, Bayan Bilocca ve işsiz hemcinsleri adına Hull Trawler Officer's Sekreteri Skipper Laurie Oliver'in hakaretine uğradı:

Üyelerimden bazılarının karıları, Bayan Bilacca'nın hareketinin, balıkçıların karılarının halk gözündeki konumunu yükseltmediğini belirtmemi istediler. Üç gemide erkeklerini kaybeden kadınların, hiç değilse bu konuda bir şeyler söyleme hakları vardı, ki bu da takdir ettiğimiz bir şeydir. Erkekler lehinde mücadele edecek bir kadın komitesi kurmak düşüncesi bence, saçmalıktır.

ILO sözleşmesinin 110. ve 111. maddeleri, İngiliz Hükümeti tarafından onaylanmalıydı. Bu maddeler, kadınlara eşit ücret ve olanak sağlıyordu. Hükümetin, bu iş için gerekli koşulları yerine getiremeyeceğini bilen Başbakan, hükümetin, bu maddeli onaylayamadığını belirterek, bu aksaklığı haklı çıkardı. Böyle bir tavuk-yumurta konumunda, ne olabilir? Kendi içindeki öfkeyi ateşlemesi yetmiyormuş gibi, ILO hükmü, eşit işe eşit ücreti şart koştuğu için, kabul edilme olasılığı yoktur: Bir kadın işine yeni bir isim vererek, farklı ücreti haklı çıkaran, erkeklerle aynı işi yapan kadınlara eşit ücret öngören Common Market çözümünün sağladığı açıklığa, yöneticilerimiz atlamış bulunuyor. Feministler için en umut kırıcı konulardan biri, kadınların eşit ücret hakkını elde ettiği sendikalarda, bunun erkekler tarafından istenmiş olmasının yansımalarıdır. Eşit ücretin gündeme geldiği 1969 TUC Konferansı'nda, yalnızca 51 kadın ve 1200'den fazla erkek delege vardı. Bu arada, bankada çalışan erkeklerin artışı 1100 sterlin iken aynı konumdaki kadınların, 800 sterlinde kalan bir artış oranı vardı. 30 kadından birinin kazandığı ücretin, ortalama bir erkek ücretine ulaşması çok zordur. Personel sorunu yaşandığında, eşit ücret verilen kadın otobüs biletçiler sanayiye girdi. Ancak şoför, garaj yöneticisi ya da müfettiş olamazlar. Yalnızca bir tek şoförün olduğu otobüsler yaygınlaştığında, ya geçici olarak işten çıkarılacaklardır ya da kantinlerde daha düşük ücretle çalıştırılacaklardır. Ve hâlâ 3000 şoföre gereksinim var. Bay Wilson, kendilerine daha yüksek ücret ödenen kadın işçilerin, bunun bedelini ödüyorsa, eşit ücret alabileceklerini böylediği sürece, erkek paranoyasına yol açan kusursuz bir formülü vardı. Böylelikle, kadınlar evde hiçbir şey, sanayide ise çok az ücret için çalışmaya devam edeceklerdir. Kadınlara, *eşit işe eşit ücret* hakkının aşama aşama verilmesini sağlayan onaylayan kararın, aslında ne anlama geldiğini görmek zorundayız.

Ücretli işte çalışan kadınlarla konuşurken, ev kadını olan İngiliz kadınların büyük çoğunluğundan sözetmiyorum: Bunların sayıları 16 milyon. Lady Summerskill'in 1964 tarihli *Evlilik Varlığı Yasa Tasarısı*, kadına, ev idaresi gelirinin yarısını alma hakkı verdiyse de, ev kadınlarına hiç ödeme yapılmamıştır. Böyle bir yasa, yalnızca zenginlerin işine yarayabilirdi. Çünkü, ailenin gerçekte gereksinim duyduğunun iki katı olan bir nafakayı vermeye, elbette kocalar razı olmaz. Gerçekten para kazanan ve aile nafakasını biriktiren kadınların sayısı çok az olmalı. Terkedilen eşlerin korunması için hazırlanmış

> Size iğne işinin -örgü örmek ve bunun gibi şeyler- öğretilmesinin amacı, ellerinizle yapabildiğiniz her şeyin, özgül değerinden dolayı değil, bu tür işleri daha kusursuz yargılamanızı ve bunun uygulanmasını diğerlerine yönlendirmenizi sağlamaktır. Diğer amacı ise, evde geçirmek zorunda olduğunuz pek çok yalnız saati, bazı uygun yolla doldurmanızı sağlamaktır.
>
> *Gregory, 'A Father's Legacy to his Daughters', 1809, s. 59*

olan boşanma yasalarında gerçekten de aynı tuhaf özellik vardır: Sanayideki erkek ve kadınların ortalama ücreti, eğer geçilecek bir şeyse, yalnızca azınlıkta kalan zenginlere uygundur. Zengin olmayanın hiç seçeneği yoktur. Ancak, karılarının ekonomik bağımsızlığı olmadığı için, evli kalmak zorundadırlar. Gücünün yetebileceği tüm şey, dost yaşamıdır. Muhafazakâr Partinin 41. Yıllık Kadın Konferansı'na katılan 3000 şık şapkalı delege, Muhafazakârlar'ın "Doğru Seks İçin Doğru Paylaşım" belgesini büyüleyici bulsa da, karıların çoğu için yararlı bir uygulaması, neredeyse hiç yoktur.[8] Benzer biçimde Aile Yasa Tasarısı da, küçük bir azınlığa uygulanıyor. Söz İhlâli ve Feshedilen Evlilik Hakları'nın, Ayartıcılık ve Kandır-

ma Zararının Karşılanması yasaları, zaten birer tarih hatası ve az bulunur bir şeydir. Karılara, evlilikteki eve ve işe yatırılan paranın ödenmesi ve gelir bağlanması hakkını veren *Evlilik Mülkiyeti Yasa Tasarısı*, boşanmayı zenginler için daha ayrıcalıklı yaptı. Yasa Komisyonu, Diğer Kadın'dan tazminat talebinde bulunan terkedilmiş karının olanaklarını araştırmaktadır. Gerçekleri gözününe alırsak, tazminat ödeyecek parası olan Diğer Kadın sayısı çok azdır. Bu tür hareketler yaygınlaşsaydı, evlilik olduğundan daha çıkarcı olabilirdi. Hakkında

> Karının boş zamanı... tembellik ya da üşengeçliğin basit bir belirtisi değildir. Nerdeyse sabit bir biçimde, bazı iş veya evişleri ya da sosyal ilgiler altında oluşur ve bu kendisi için yararlı ya da önemli olan bir şeyle zamanını değerlendirmeye gereksinim duymadığını göstermenin ötesinde, çok az ya da gizli hiçbir amaca hizmet etmeyen analizlerde kanıtlanır... evin dekorunun ve temizlik başvurusunun bu etkilerine yönelik zevk, yalnızca harcanan çabanın delillerini talep eden uygunluk kuralının rehberliğinde oluşturulan bir zevktir...
>
> *Thorstein Veblen*
>
> *'The Theory of the Leisure Class', 1899, s. 81-82*

dava açılan Diğer Kadın, büyük olasılıkla kocasından, ödemeyi üstlenmesini istemek zorunda kalacaktır. Bunun da, zaten yürürlükte olan nafakadan hiçbir farkı olmayacaktır. Halk, eşit işe eşit ücret uygulamasını kaldıramayacağı gibi, evliliğin ekonomik feodalizminden etkilenen kadınlara tazminat vermeyi de kaldıramaz. Karılar için, terkedilmeye karşı ulusal bir güvence türü kurumsallaştırılsaydı, Pazar ekleri, bunu, hükümetin ahlâksızlığı onaylaması olarak değerlendirebilirdi.

Britanya'da orta-gelirli grupların ağır vergilendirmesine karşın, böyle bir tasarı, ekonomik olarak herhalde uygun değildir. Ev kadınları, tüm sistemin ekonomik kayıpları olarak kalmalıdırlar. Çünkü, kadınlar, bedelini ödeyebilmek için hiçbir hareketin bağımsızlığını ya da özgürlüğünü umamazken, yaşam maliyeti ve gerçek kazanç arasındaki oransızlığı, onlar hafifletmelidir.

Büyük Britanya'da, ev kadınlarının yarısından fazlası, evleri dışında da çalışmaktadır. Bazıları, kazancının çoğunu, ev, araba, emeklilik parası ve vergi için harcayan meslek sahibi kadınlardır. Örneğin orta büyüklükte bir okulda öğretmenlik yapan evli bir kadın 1900 sterlin kazanır. Bunun 1010 sterlini vergi, 110'u emeklilik, 200'ü ev, 300'ü araba ve 75'i giyecek ve kitap gibi artı giderler için harcar. Yani net geliri 205 sterlindir. Bir kadın doktor, ev için harcadığı paranın, onun kazandığından daha çok olduğunu öğrendi. Kocalarının vergi gelirlerini kendileriyle tartışmayı reddeden Inland Revenue (Millî Vergi)'ın memurları, bu kadınlara çok kötü davranmaktadır.[9] Eğer bir ülkenin bütçesi, evli kadınları, bağımsız bireyler olarak vergilendirmeyi kaldıramıyorsa, profesyonel kadın işgücünün israfını kaldıramaması da doğrudur. Meslek sahibi kadınların çoğu öğretmenlerdir ve yalnızca 1/3'i iş başındadır. Öğretmenler, pahalı, devlet-ödenekli eğitimden sonra, ek olarak 6 yıl daha eğitim görmektedirler. Kocaları, yaptıkları işi destekleyemeyecek durumda olan kadın doktorlardan vazgeçilemez.

Evlendikten sonra da işine devam etme mücadelesi veren meslek sahibi kadınlar, küçük bir azınlıktır. Bir öğretmen ya da bir doktor yorgunluğun neden olduğu verimsizliğe dayanamasa da, Britanya'daki çalışan kadınların çoğu, ev idaresine yardımcı olmalarının, mesleklerine katkı sağlayacağını söylemelerine dudak bükmektedir. Kadın işçilerin yarısından faz-

lasının, işyerleri dışında daha sıkı çalıştıklarını dikkate alırsak, kadın sanayi işçilerine daha düşük ücret verilmesi, saptırılmış anlamda bile haklı çıkarılabilir. Bir makinada, bir daktilo ya da dikiş makinasının başında oturmak, bazı kadınlar için, tüm fiziksel güç ve enerjisini aralıksız olarak, genç ailenin hizmetinde harcamasından sonraki bir dinlenme gibidir. Ailesi için fatura ödemek ve alışveriş yapmak zorunda olan bir sekreterin öğle saati, gününün en canlı bölümüdür. Çalışan kadınlar, 1969 Temmuz'unda, kreş ücretlerinin 2-10 sterlinden 6 ya da 7'ye kadar yükseltilmesini protesto etmek için Epping Town Hall'de toplandılar. Çünkü, bu eğitilmiş bakıcı ve öğretmenlerin çoğunun, işe devam etmek için bu durumu uygun bulmaması anlamına geliyordu. 1970'deki öğretmen grevi, öğretmenlerin zorunlu işlevinin, çalışan kadınların çocuklarına bakıcılık yapmak olduğunu ortaya koydu. Pek çok çalışan kadın, iş elde etmek için, ödenmemiş bir oranın iş gücüne bel bağlamaktadır. Diğerlerinin çoğu ise, gayri resmi, Stakhanovizmin de bir türü olan "çalışan harikalar" ünvanını kabul edip, hem bir işte, hem de evde çalışmaktan gurur duymaktadır.[10] Çalışan hanımlarla doğrudan edindiğim deneyimlerimin bazıları son derece cesaret kırıcıdır. Bir keresinde, öğretmenlerin çoğunun evli olduğu bir okulda öğretmenlik yapıyordum. Öğretmenler arasında konuşulan şeyler, gebelikten korunma yollarının iyi ve kötü sonuçları, evi ve çocukları düzenli tutmak için benimsedikleri yararlı şeyler ve kocaları, aylak karılarını geçindirebilecek kadar yükseldiğinde her şeyi bırakmak için duydukları yoğun istekler hakkındaydı. Başka bir yerde, bir televiyzon yönetmenine PA olmak için uğraşan, ancak kaydın ortasında yıkılıp kalan başka bir kadın gördüm. Yığılıp kalmıştı. Çünkü gücünün ötesinde zorlanmıştı.

Kadınların çalışmasının, yardımcı konumlara denk gelmesi, hemen hemen evrenseldir. Evde, ekmek kazanan kocasının şansını kolaylaştırmak, güvenini geliştirmek zorundadır

ve bu, kadının ev dışında yaptığı işin ikincilliğinin görünüşüdür. Karıların, kocalarından daha az kazandığı iddia edilmekte, karıları kendilerinden daha başarılı olan erkekler için, üzüntü duyulmaktadır. İş yaşamında bile, kadınlar erkeklere hizmet etmek zorundadırlar. Önceki örnekte, kadının PA alamamasının bir nedeni de, patronun sürekli istemesi ve kabadayı davranışıyla kadının, hata yapmamak için fazla kaygılı olmasıdır. Kadınların iş yaşamının hizmetçilik olduğunu en açık gösteren örnek, sekreterlerin yaptıkları işlerdir. İşlevlerinin bir bölümü, patronlarının kimliklerini korumak ve hatta hatalarını örtmektir. Alfred Marks'ın sekreterlik bürosu, yılda 1000 sterlinden daha fazla kazanan sekreterlerin % 80'inin ayak işleri yaptığını, % 74'ünün patron ve patron eşleri için alışveriş yapmak konusunda hazır ve istekli olduklarını, % 73'ünün patronuyla ilgili sorunları yenmek için yalan söylemekten kaçınmadığını saptadı.[11] Bu makaleye karşılık, Sundan Times'da, bir milyonluk kızın, kusursuz bir özel sekreterin yapması gerekenleri sıraladı. Önem sırası, sondan başa doğru şöyledir.

1. Her zaman deodorant kullan-bin tanede birine gereksinim duymayan bir kız değilsin.

2. İyi çay ve kahve yapmayı öğrenin.

3. Annenize, erkek arkadaşınıza/kocanıza/halanıza büronun telefon numarasını vermeyin.

4. Dudak boyası, göz kalemi, tırnak cilası kullanırken ya da çoraplarınızı değiştirirken pudra odasını kullanın.

5. Kötü haberleri, gelen mektupların üstüne koymayın.

6. Her zaman güzel görünün, ancak kışkırtıcı olmayın.

Bir sekreter, karısı gibi patronun statü sembolüdür: Görevleri, patronun gereksinimleriyle ne kadar sınırlı olursa, o kadar değerlidir. Santral memuru/sekreter/resepsiyonist, işe

yarar birer örnektir. Özel sekreter ısmarlama, yarış tarzıdır. Günlük gazetelerin iş ilânlarına şöyle bir göz atmak, kusursuz bir iş yardımcısının nitelikleri konusunda bir görüş oluşturacaktır. Bir sekreter, çekici, "sakin huylu iyi bir organizatör", canlı, zeki, nazik, bakımlı, verimli ve neşeli olmalıdır: Bu tür isteklerin dereceleri, inanılmaz derinliklere ulaşabilir:

Yönetici müdür için, hayır, aptal değil, ancak zeki, verimli, olasılıkla güzel bir sekreter.

Nişanlımla evlenmek için Mauritius'a gidiyorum. Küçük bir Myfair müşavirlik grubunun başkanı olan patronum, ayrılışıma üzülüyor. Onun takdir edeceği özel sekreterlik işini yapabileceğinizi düşünüyor musunuz? Kuşunun daha yükseklere uçmasına izin verilmesine, şirket sekreteri öfkeyle hayıflanıyor: Lütfen, onun yerinin doldurulamaz olmadığını biri kanıtlayacak mı?[13]

Hemen hemen her konumda, yaş belirtilmektedir ve çekici kadın ile verimli kadın isteme arasındaki çelişki, bazen ilginç sonuçlar yaratıyor. Evdeki ilişkiler sürdürülmelidir. Bu yüzden olgun bir kadın, sekreter olarak istenmez. 30 yaş en üst sınır olarak görünmektedir. Özel bir sekreter, patronu için vazgeçilmez olmak istiyorsa, alçak gönüllülük ve köleliğin derecesini gönüllü olarak artırmalıdır.

İyi bir sekreter, patronunun yararını, her konuda ileri götürmeye adanmıştır... Sadık, uysal ve vicdan sahibidir... patronunun tüm hareketlerini destekler, diğer personel hakkında asla tartışmaya girmez ve müşterilerle olan ilişkilerde patronunu destekler...

Daha da ötesi, "usta bir yağcılık uygulamalı" ve asla "daha iyi bilmemelidir". Amacı, "büro mobilyasının zarif ve gerekli bir parçası" olmaktır.[14] Bir kadın, bir erkeğe, bir hizmetçi maaşı karşılığında, neden bu kadar istekle hizmet ediyor ve niçin kazanma gücünü artırıp hatalarını gizliyor? İşinin gereği, patronunun işlerini çok iyi bildiği için, neden onun işini ele geçirmeye çalışmamalıdır? Müşteriler patronla değil, kendisiyle

uğraşmak zorunda olduklarını hararetle umut ettiklerinden patronunun nasıl pohpohlanacağı ona niçin söylenmemeli ya da patronun ayağı niçin kurnazca kaydırılmamalıdır? Yanıt, erkeklerin masonluğunda yatar: Patronunun, işinin ehli olmayan bir ahmak olduğunu ortaya koyan bir kız, müthiş bir şeytanlık ve günlük ihanetlerle, (yalandan onu desteklemek için, gerekenden daha fazla olmamasına karşın) hak ettiği ödülü alan kızdan, belki de daha kısa süre içinde kovulur. Kaç şirketin, gerçekten sekreterler tarafından işletildiğini uzun boylu düşünmek cazip gelir? Sekreterlerin, ülke çapında yaptıkları grevlerin ilginç sonuçları olabilir. İlginç bir olay, kadının özgürleşmesinin, sekreterliğin daha düşük düzeylerinde, kendi kuyusunu kazdığını gözler önüne sermiştir. Acentalar, "bir buyrukla anında geçici personel sağlayabilirken", Şehir İşleri Komite Başkanı Bay Harold Quitman, 15 Haziran 1969 tarihinde, *The Times* gazetesinde "kalıcı büro açıklarını dolduracak istekli, yetişmiş sekreter açığı vardır" yakınmasını dile getirdi. Zavallı Bay Quitman.[15] Bir kadının hiçbir promosyon beklentisi yoksa, kendini bir şirkete sürekli hapsetmesinin hiçbir nedeni yoktur. Güvenilmez yardımcılarına eziyet etme fırsatı olmayan yeni patronları deneyen ve hayal kırıklığına uğratanlar konusunda her yerden örnek vermek, çok daha iyidir. Priscilla Clemenson, kendi sistemini *Petticoat*'a açıkladı.

Yılda 7 ya da 8 ay, yaklaşık 20 ya da 30 farklı işte çalışır. Bu süre boyunca, para biriktirir ve plan yapar. Daha sonra, hazır olur olmaz, çantalarını toplar, deniz yolculuğu istiyorsa İskandinavya'ya, kayak istiyorsa İsviçre'ye gider...

"Hareket halindeyken, farklı bir kişiyim" diye açıklıyor. "Diğer insanlarla daha ilginç hissediyorum kendimi ve onlarla daha ilgiliyim..."[16]

Acentaların, geçici iş gücünde sağladığı başarı, çok çabuk yaygınlaşmasına bağlanabilir. Yaptığı işten sıkılan bir kızın,

metroyla evine giderken, tekrarlanan övgülemelerle, daktilo odasından çıkıp, deli dolu geçici dünyaya meydan okuması için ikna edilerek üstüne üstüne gidilir. Buna kıyasla, müstakbel işverenler, genç personel, hoş bürolar, gözalıcı yer, ilginç kişilerle karşılaşma olanağı gibi sözlerle olduğu kadar, dalkavukluğun akıllı karışımıyla da kandırılmaya zorlanmaktadırlar. Günümüzün genç anarşist kadınları, soğukkanlı kalmış görünmektedir. Bay Quitman ve onun gibi düşünenler, onların bunu istemediğini iddia edemezler. Ancak, genç kadınların sağladıkları şeyin hiç de fazla olmadığını görmek yerine, yaşanan zorlukları, genç kadın nüfusunun artışı ile açıklamakta ısrar edeceklerdir. İşverenlerin, çaresizlik içinde evli kadınlara dönüş yaptığı söylenmektedir. Çünkü eve bağlılıkları, onları daha güvenilir yapacaktır. En azından kayak yapmaya ve deniz yolculuğuna sığırtmeyeceklerdir. Ancak, evli kadınların akılları ve yürekleri evde kalacaktır. Kadınlar, şu ya da bu biçimde, bu mücadeleyi kazanacaktır. Geri atılan adımlar vardır. Amerika'da yaşayan kadınların, meydan okumak yerine, tatlılık ve sevecenlikle ikna etme yolu olan cinsel güçleriyle, erkek milletini idare ettikleri bildirilmektedir. Sekreterlerin örtülü sevişmeleri, yeterince kısırdır zaten. Geçici sekreterler, pazarlığın daha etkili ve ağırbaşlı yöntemlerini keşfetmiş görünüyorlar. Bir patron, geçici sekreterin kalmasını isterse, güdüyü bulmak zorunda kalacaktır. Sırf patronun işi, bir gün yeterli olmayacaktır. Yalnızca, büro organizyonunun farklı türleri değil, anlamsızlığı, önyargıyı ve erkeklerin eleştirilme kapasitesizliğini denemiş bir kızın, sanayi tarafından nasıl kullanılması gerektiğini bilmek, bunun asla olmamasını sağlayacaktır. Londra stenograflarının hoşlandığı olanaklar, ne yazık ki, sekreterlik yapan personelin hareketsiz kılındığı, çok az ödendiği ve *"evde"* yaşadığı taşra merkezlerine dek uzanmamaktadır.

Kadın emeğinin en sıkıcı olgusu, hemşirelerin çıkmazıdır.

Florance Nightingale, Viktorya zamanında, orta sınıfın aylak kızlarını, haylazlıktan alıp, zengin kadınların hâlâ Kızılhaç ve Oxfam için çalışacak biçimde, şefkat işinde örgütlediğinde, hemşirelik de başlamış oldu. Bu sanayinin evrimleşmeyi başaramaması, bugün, 64 bin kadının, yetenek, girişimcilik ve *"özveri"* isteyen önemli bir iş yapıp, gülünç derecede az ücrete çalışıyor olması demektir. Hemşirelik ve öğretmenlik, uzun zamandır, en popüler kadın mesleği olmuştur. Tek kadın mesleği olduğunu söyleyenler de vardır. Ancak öğretmenlik için yapılan başvurular, 10 yılda iki katını aşmışken, hemşirelik stajyerliği için yapılan başvurular, 6 bin, yani bir çeyreklik artış göstermiştir. Hastalar için gerekli malzeme, 20 yılda iki katına ulaşmıştır. Hastanede alıkonan hastalar, ağır olanlardır. Bu da ev hemşireliği politikasının başarıya ulaştığını göstermektedir. Stajyer bir hemşire, ilk yılında £ 390 (kesintilerden sonra £ 240), ikinci yılında, £ 450, üçüncü yılında ise, £ 480 kazanır. Psikiyatri bölümlerinde çalışan hemşireler, her yıl için £ 100 daha fazla kazanırlar. Hemşireler, yılda 30 sterlinlik bir zam aldıklarında, hastane yerleşim ücretleri anında o kadar artıyordu ki, maaşlarındaki artış, etkisiz hale geliyordu. Orpington Hastanesi hemşireleri, görevlerine böyle devam edemeyeceklerini halka duyurmak için, ki kamu mitingi düzenlediler ve bu mitingden sonra, Ward Sister Elsa Farrier, Mayıs 1969 da, *The Times*'a verdiği demeçte, durumu şöyle açıklar: "Hastalarla gerektiği gibi konuşamıyoruz. Endişe duyan yakınlarıyla konuşacak zamanımız yok. Şefkatli ve kibar olmak için çok az zamanımız var."[17]

Hemşireliğin en çok övünülen duygusal doyumları, kadrolaşmadaki sınırlamalara takıldı. Yer temizlemek gibi niteliksiz işler yapmak zorunda kaldıklarını gördüler. Tedavinin doğal olmayan yöntemleri, daha iyi bir eğitimsel hazırlık gerektirmektedir. Uyuşturucu tedavisinde görevli bir hemşire, yorgun bir anında, kendini katil olarak bulabilir. Gerçekten de, üç

hemşireden yalnızca birinin Q-düzeyinden yüksek bir derecesi vardır. Aynı oran, Genel Hemşirelik Kurul Testini geçtikleri için, kabul edilebilir alt sınır olarak dikkate alınanlar 2'den daha azdır. Stajyer hemşirelerin 1/3'i, eğitimleri sürerken okuldan ayrılırlar ve ucuz işgücünün değerli bir arzını oluşturamadıklarından dolayı, bu savurganlık için üzüntü duyulmaktadır. Bir hemşire, eğitimini tamamladığında, durumunda hiçbir değişiklik olmaz: Kullandığı kemerin rengi değişir ve böyle sürer gider. Daha da ötesi manastıra kapatılır, görev başında tarihi üniformalar içinde disipline edilir ve görev dışında bile hareketlerini kısıtlayan kurallar vardır. Başhemşirenin, saygısız ve mutlak boyun eğmek isteyen en kötü anne türü davranışlarına hoşgörüyle yaklaşırlar. Tüm bunların nedeni hastadır. Ancak bu hasta, yorgun, dargın ve üzgün hemşirelerin ellerinde kötüye gider. Durumun gülünçlüğü, Sister Veal'in Birleşik Hemşireler Birliği, sokaklara döküldüğü zaman ortaya çıktı. O zaman bile, Başhemşirenin demir yumruğu, hemşirelere üniformalarıyla yürümeleri emretti ve onlar da bu emre *uydu.* Müstehcen hikayelere daha çok yer veren gazeteler, sıradan bir hemşire ve hastalar için bir reklam olduğundan, Sister Veal'i eleştirdi. Ancak o, yetenekli ve girişimci bir insanın yapma hakkına sahip olduğundan daha fazla bir şey yapmıyor. Sister Veal, yalnızca 300 sempatizana komuta edebilir. Mesleğin, halkın gözündeki imajını zedelediği yolundaki bildik iddia, çoğu hemşireyi bu ajitasyondan caydırmış görünüyor. Eğitilmiş hemşireler, kenetleyici bir grup oluşturmuyorlar: Meslek olarak, sağlık ziyaretçileri, ameliyat hemşireleri, psikiyatri hemşireleri, koğuş, bölge hemşireleri, başhemşireler ve devlet sicilli hemşireler olmak üzere, çeşitli gruplara ayrılmışlardır. Hepbi, Hemşire Royal Kolejine bağlı değildir. Ücret ve koşulların görüşüldüğü Whitley Konseyinde, hemşireler 12 ayrı örgüt tarafından temsil edilir; Mayıs 1969 tarihinde, Whitley Konseyi, bulunduğu yerden yemek yemek yerine, hemşi-

relere 48 sterlin (ki, hemen vergilendirilmiştir) verilmesini isterken, 100 hastane elektrikçisinin yalnızca 12'sinin, kendilerini dışardaki işgücüyle aynı düzeye getirecek, saat başı fazladan bir şilin için greve yanaşmadı. Nedeni, açıktır. İşlerinin önemimi nedeniyle utanç verici bir ücretle çalışmaya zorlanan bu hemşirelerin, hasta ve ölmek üzere olan hastaları bırakamayacaklarını bildiğinden, sistem onları kendine kurban ediyor. Hiç de iyi olmayan, öldürücü bir grevi beklemek zorundalar mı? Öğrenciler grevi destekleyene ve yeterlilik kazanmayı reddedene dek, akademik durum, hazırolda bekleyecek gibi görünüyor. Belki de hastaların iyileşmeyi reddetmeleri gerekiyor. Devlet, her bir durumda, hemşire ve öğretmenlere eziyet etmek için, bu hizmetten yararlananları sömürüyor. Yeni stajyerler planlamalıdır. Ödül gibi gelen % 26'lık artış, konu iyice incelenene dek, insana hoş şeyler çağrıştırıyor: Bu artışın bedelinin, hemşirelere nasıl ödettirileceğini görmek zorundayız.

Hemşireler, nitelikli hizmetçilerdir ve bu, kadın memurluğunun egemen modeline denk düşmektedir. Tezgahtarlar ya da "satıcı kız"lar, garsonlar, temizleyiciler, paketçiler, çaycı bayanlar, örneği büyütüyorlar. Gündelikçilik mesleği, kadın imajıyla o kadar sıkı bağlantılı ki, Viyana'da yaşayan Alois Valkan, emekli aylığını desteklemek için çalışmak zorunda kaldığında, gündelikçi olarak iş bulabilmek için kadın kılığına girmek zorunda kaldı. Kılığını değiştirmediği bir anda, kadınlar tuvaletine gittiğinde yakalandı ve tuvalette olan hırsızlıkları araştırmak için çağrılan polis tarafından sorgulandı.[18] Kadınların egemen olduğu meslek dallarında bile, önemli konumlar, erkeklerin ellerinde bulunuyor. Baş kadın garson ya da maitresse d'hôtel dendiğini kim duymuş? Yine, giyim sanayinde biçiciler ve tasarımcılar, daha çok erkektir. Silahlı Kuvvetlerde görev yapan kadınlar, kendi başlarına askerlik değil, büroda yardımcılık ya da erkeğin hizmetçiliğini yapıyor. Çalışan kadınların en çok kıskandığı hava hostesliği bile, yüceltil-

miş garsonluktan başka bir şey değildir ve sık sık bir erkek memur tarafından yönetilir. Ucuz ekmek için kadınların sömürülmesinin en çarpıcı örneği, *Dünya Haberler* skandalına konu olan *evde çalışan kadınlardır.* Bu tür kadınlar, göründüğü kadarıyla, yerel yetkililer tarafından kayda geçiriliyor. Ancak uygulamada, Ücret ve Gelir Masası, bir araştırma yaptığında bu düzenlemeyi keşfederken, Dünya Haberleri bunun gözlemlendiğini belirtir. Evde çalışan kadınları istihdam eden sanayi iş kolları içeren 60 sendikadan yalnızca bir tanesinin, bu konuyla ilgili bir yönetmelik düzenlemesi olmuştur. Skegness Superfoam Ltd. Şirketi, makinadan geçirilmesi gereken her bir önlük için 5d. ödedi Brock'un havai fişek gösterileri için, kartonları yuvarlaması ve yapıştırması için ev kadınlarına 1 şilin ödedi. 1 1s gibi bir ücrete sünger poşet yapan kadınlar, dükkanlarda, her birinin 2s. 6d. fiyatıyla etiketlendiğini görüp, memmun oldular. Conway Steward, yeniden doldurarak, bir başlık vidalayarak, başlığı diğer uca sabitleştirerek ve 6 tanesini birlikte paketleyerek hazır hale getirilecek tükenmez kalemleri 8d. ya da 9d. (kalemine göre) gibi bir ücrete, spastik eğitim merkezlerine, ruhsal tedavi evlerine, hapishanelere, tutuklu evlerine, ev kadınları ve uygun görülen okullara toptan verdi. Beş saatte, 5 şilinge plastik botların tümünü monte edebilen Bayan Pollard, *News of the World* muhabirine masumca şunları söyledi: "Bunu, boş zamanlarımı değerlendirmek için bir hobi olarak görüyorum... Bunu yapmak hoşuma gidiyor." Bu işi yapan, makinalaşmanın pek çok durumunda nitelikli olan kadınlar, aydınlatma, ısıtma ya da güvenlik önlemi anlamında, patronlarına hiçbir maliyeti olmaz. Asla tazminat ve mesai isteyemez ve sayıları bilinmez. Yalnızca giyim alanında, en az 15 bin kadının bu biçimde çalıştığına inanılmaktadır. İmalâtçılar, Japonya ve Hong Kong'da yükselen rekâbeti işaret ederek, yöntemlerini haklı çıkarıyorlar: Evde çalışan kadın, Anglo-Sakson bir hamaldır.[19]

Bir meslekte yardımcılıktan öte, bir seçenek bulmanın yollarını araştıran kızlar, sık sık, çıkış yolu olarak, düşüncelerini sözle değil eylemle anlatmayı hayal ediyorlar. *Sunday Times*'a inanacak olursak, yüzyılımızı biçimlendiren sanatçıların çok azı kadındı. Ulusal Gençlik Tiyatrosu'nun yönetmeni Michael Croft, bu seçeneği seçmemeleri için kızları uyardı. Yeni oyunlarda, 5 erkek bölümüne karşılık 2 kadın bölümü düştüğünü belirtti. Mesleği bir bütün olarak alırsak, her zaman 4/5'ü işsiz ve bunların çoğunu da kadınlar oluşturuyor. 200 boş kadrosu olan Gençlik Tiyatrosu'na başvuruda bulunan 4150 kişinin 2/5'sini kızlar oluşturuyordu.[20] Güzelliklerini kullanmak isteyen kızlar için, modellik başka bir çıkış yolu olarak görülebilir. Ancak amacı model olmak olan bir kız, davranış eğitimini tamamladıktan ve güzellik uzmanlarının denetiminden geçtikten sonra, iyi çekilmiş fotoğraflarını yanına alıp, bunları ajanslara satmak için sokak sokak dolaşmak zorundadır.[21] Bu modellerin fotoğraflarını erkekler çekmekte ve çok az ayrıksılık dışında meslek, erkeklerin egemenliğindedir. Ajansı, parasını toplamak için ne kadar çalışırsa çalışsın, iş bittikten aylar sonra, modelin parası ödenir. Sık sık iş olmaz ve geçimini sağlamak için daha utanç verici eylemlere başvurmak zorunda kalır. Çıplak modellik yapan kızlara iyi para ödenir. Ancak saygısızlığın düzeyi, hemen hemen dayanılmazdır. *Penthouse*'un Bob Guccione'si, kızlarına hormon tedavisi uygulamalarıyla, bu yüzden göğüs ve kalçalarının dolgun olmasıyla, bronzlaşmak için Tangier'e gönderilmeleriyle, dişlerinin kaplanmış, benlerinin alınmış olmasıyla ve dergi tarafından manikür, giyim ve saç bakımı masraflarının karşılanmasıyla ve sonunda haftanın her günü için kendilerine £ 200 ödemiş olmakla böbürleniyordu.[22] Bu kızlar, dalkavukluk ve hazırlanan tuzak senaryo sonucu, poz vermeleri için ikna ediliyorlar. İdealde ise, film teklif edilir, daha sonra modellik gelir. Böyle değilse, siz, bensiz, düzgün dişli, bronz ve şiş olarak,

ağır vergilendirme ve görünümünüze yapacağınız yatırımlarda ziyan edeceğiniz bin poundla buradasınız.

İster dansçı, şarkıcı, isterse striptizci olsun, tüm kadın eğlendiriciler sendikalıdır.[23] Ancak zorlukları çoktur. Sendikalaşmak, işin sürekliliğini ya da düzenli tekrarını güvence altına alamaz. Bu "mesleklerdeki" müstakbel işverenlerin değer biçtiği kızların anlatacak korkunç öyküleri vardır. Çoğu sonradan uydurulmuştur. Ancak ben, katlanamadığım küçültücü şeyler anımsayabiliyorum. Rica üzerine gittiğim, iyi bilinen bir TV dizisinin yapımcısına ya da öyle olduğunu sandığım kişiye kendimi tanıtmak için yaklaştığımda, aynı programda görünen hiçbir erkeğin yanaşamadığı bir ayrıcalıkla, gücünü denercesine göğüslerimi kavradı ve ıslak bir öpücük aldı. Ondan gelecek herhangi bir teklifi reddetmesi için, ajansıma emir verdim. Ancak kızların çoğu, bunu yapabilecek durumda değildi. Kumar oynamak, şerefsizce boyun eğmekten yine de daha iyidir: Eğlence dünyasında kendini kanıtlayabilecek yeteneğe sahip olduğunu düşünen bir kızın, aslında seçme hakkı yoktur, ancak deneyebilir. Çoğunun arkasında, izinliyken, kendilerini koruyacak bir kocaları vardır. Drury Lane ve Komedyen Française gibi öncü liderlerinin orospu olduğu günlerden itibaren, eğlence ve fuhuş birlikte düşünülmektedir. İster kendine telekız, hostes ya da orospu densin, bir fahişe erkek cinsini kullandığını düşünür ve bağımsızlığını elinde tutabildiği sürece, belki de öyledir. Ancak, fahişelerin yönetici olmadan çalışamayacağı ya da kendi yaşam tarzlarını belirleyemeyeceğini göstermek için pezevenk rolü özellikle oluşturulmuştur. Batı toplumunun egemen pezevengi, aynı zamanda, orospuların bakılacağı genelevleri icat eden Hugh Hefner'dır. Her tavşankız bir B-kızıdır. Bakıcılık ya da evde iş yapmak yerine kısa kuyruk ve tavşan kulaklarıyla garsonluk yapmak, tercih edilen bir şey değildir. Cinselliğini, cinsel bir nesne olarak sık sık kullanan bir kadın eğlencecisinin duru-

mu, bunlara paraleldir. Cinsel sömürüden kaçınmak isterken, patronun uyguladığı zulüm yerine, bakmakla yükümlü olduğu bir pezevengin zulmüne uğrayabilir. Gerçek yeteneği bile, cinsel nesnenin görkemli reklamında karartılsın diye, biri için, değerli bir varlıktan öte anlamı olabilir. Marilyn Monroe'nun büyük bir anarşist olduğunu ve ölümünün nedenlerinden birinin bu olduğunu öğrenmek, çoğu insan için hâlâ şaşırtıcıdır.

Bu tür bir sömürüye karşı seçenekler vardır, olmalıdır. Akedemik bir kişi olarak, sanırım bir tanesini bulmuş bulunuyorum. Eşit ücret alıyorum; erkek rekabetine karşın, seçilerek atandım ve hiçbir şey olayların doğal akışı nedeniyle beni terfi edilmekten alıkoyamaz. Şu andaki konumuma gelirken, hiç zahmet çekmediğimi, suçluluk duyarak belirtmeliyim. Bir taşra üniversitesinde görev yapan bir okutman olarak, öğretim görevlilerinin karılarının maskaralığına hoşgörü göstermek zorundaydım. Ancak onları dikkate almamak oldukça kolaydır. Şu andaki atamamla ödüllendirilecek bir erkekten, daha çarpıcı bir akademik üstünlük kazanmak zorundayım, fakat bunu kanıtlayamam. Bir erkek olsaydım, belki de Cambridge'e üyelik teklifi almış olabilirdim. Dişi ergenliğine eşlik eden girişimcilik ve enerji kaybından dolayı, eğitimini sürdüren ortalama ergen kıza yönelik eşitsizlikler çok fazladır. Akademisyen kadınların sinirli olduğu yolundaki önyargı, teoride olmasa da, gerçek deneyimlerde haklı çıkmıştır. Ancak bir kız, bunu yapabileceğini hissediyorsa, yapmaması için hiçbir neden yoktur. Diğer kurumlarda öğretmenlik yapmak, zeki kızların tercih ettiği bir uğraştır. Fakat öğretmenler, eyleme geçmekte geç davransalar da, konuşmakta hızlı oldukları için, bu yaşam, zor ve ödüllendirilmeyen bir yaşamdır. Kadının egemenliğinde bulunan bu mesleği adım adım gözlemleyen erkekler, çalışma koşullarının ve ücretlerin dayanılmaz olduğunu gördüler. Öğretmenler Sendikası'nın,

kadın üyeleri o kadar etkisiz ve ilgisizdiler ki, öğretmenleri çalışma koşullarını ve ücretlerini geliştirmek için, militanca bir tavırla Ulusal Erkek Öğretmenler Birliği'ni kurdular. NUT (Öğretmenler Sendikası), sonunda liderlerini izledi ve 1969-70 kışında bir dizi greve öncülük edip, eşitlik aldatmacasını reddetti. Sendika adına konuşma yapanların hepsinin erkek olduğunu söylemeye gerek yok-Yetki sahibi 44 üyenin yalnızca 4 tanesi kadındı.

Tıp eğitimi gören bir kız, yeterince sıkı çalışırsa, nitelik kazanacaktır. Ancak, kadın hastaların erkek, erkek hastaların yine erkek doktorları seçtiği doğrudur. Bir kız, bir mimar ya da mühendis olabilir, nitelik kazanabilir, hatta kendini ciddi olarak dikkate alan bir işvereni olursa, başarılı da olabilir. Elektrik mühendisliği ya da radyo operatörlüğü eğitimi alan bir kadının hiç iş bulamadığını, kanıtlar göstermektedir.[24] Kadın kimyagerler ve bilimciler, araştırmacı iseler, Nobel ödülünü kazanabilirler, fakat profesyonel Araştırma Kuruluşlarının başı olamazlar. Tüm bu aseksüel akademik becerileri elde etmeye çalışan bir genç kız, tek amansız düşmanıyla - ailesiyle- yüzyüze gelir. En güzel dönemi harcadığı, evlenerek eğitimini boşa harcayacağı ve bunun gibi yakınma ve feryatlar ve tüm sıkıcı gevezelikler, kızın direncini günden güne azaltır. Kendi durumundaki bir oğlanın sakınıldığı ev işlerinin baskısı, ailenin onaylamadığı bir önlem olan, uzak bir üniversitede eğitim görmek ayarlanmadığı sürece, yumuşamaz. Bir genç kızın duygusal mutluluğu, erkeklerin kendisine gösterdiği tavırla o kadar yakından ilgilidir ki, genç kız akademik şanslarını, duygusal bağlılık nedeniyle tehlikeye atabilir. Üniversitelerde, özel bir öğretmen olarak edindiğim deneyimlerim sayesinde, kadınların duygusal bağlılıklarının savurgan etkilerini kanıtlayabilirim. Erkekler nerede ve nasıl olursa olsun, mutluluklarını elde edebilirler: Kızlar, erkeğin ilgisi olmazsa, kendilerini reddedilmiş hisseder, az ilgi gördüklerinde bozulurlar.

Durum böyle olduğu sürece, akademik kayıpların olma olasılığı yüksektir. Kızlar, nadiren çok zekidirler ve iş alanında erkeklerle eşit olanaklara sahip olmak isteyen bir kız, zaten varolan önyargıdan dolayı, erkeklerle eşit olmamak ve olumlu bir biçimde yarıştan çekilmek zorunda kalırken, erkekler, çok zeki olmasalar da, iyi dereceleri götürürler. Kadınsılığı ile cinsel kimliğini de korumak zorunda olduğunu hissederse, isteklerinin çelişmesi, kötü sonuçlar doğurabilir.

Kadınlara ait başarı öyküleri de vardır ve böylesine can sıkıcı bir tablodan sonra, bunları söylemenin zamanıdır. Asha Radnoti, Oxford Üniversitesi'nden, Politika, Felsefe ve Ekonomi dallarında onur belgesi alarak mezun oldu ve Oxford atama kurulu, kendisine, bilinen kadın mesleğini, öğretmenliği önerdi. Prudential'in yatırım araştırma bölümündeki bir analistik pozisyonu için, öğretmenlik ile IBM ve diğer yönetsel danışımlardaki işler için yapılan teklifler geri çevirdi. 18 ay sonra, bir Kanada yatırım bankacılık şirketinde yatırım müdür yardımcısı olarak çalışmaya başladı ve şimdi günde 4 milyon şilinden daha fazla mali sorumluluk taşıyan, Castle Brittania Unit Trust Grup için çalışan bir Portföy yöneticisidir. Bayan Ishbel Webster, "Spray Away" isimli, kendi aerosal kıl dökücü formülünün patentini almadan önce, Tao Klinikte, epilasyoncu olarak 12 yılını harcadı. Jennifer Philipps, kendi komedi serisi olan *Wink to me Only* (Yalnızca bana göz kırp)'yi satışa sundu. Turi Wideroe, ticari havayollarında çalıştırılan ilk kadın pilottu. Mrs. Nora Rotheroe, Camden Town'da ev hizmetçisi olarak işe başladı ve sonra temiz iş bulan ve şirketi için maliyet tahmininde bulunan gezici bir danışman olarak işine devam etti. Sonunda, Britanya'nın en büyük sanayi temizleyici firması olan Acme'nin müdürlük pozisyonuna ulaştı ve Multi-Office Services Ltd.'in başkanı oldu. Mrs. Margot Newlands, Thomas de la Rue International'in ilk kadın yöneticisidir. Mrs. Margery Hurst bir milyoner, aynı zamanda, Britan-

ya'nın en büyük sekreterlik acentası, Brook Street Bureau'nun iki başkanından biri olan Verite Collins, İngiliz mallarını, denizaşırı ülkelere sergileyen ve satan kadınlardan oluşan kendi şirketini, Union Jills'i kurdu ve bu tür ticari sergiler düzenleyen acenta ve şirketlerin müdürü oldu. Giyim sanayisi, Mary Quant, Dorothy Tyoran, Sybil Zelker, Gino Frottini, Rosalind Yehuda, Marian Foale, Sally Tuffin, Fiona Browne (Spektrum), Janet Lyle, (Annocat), Alice Pollock, Lee Bender ve müthiş Biba gibi pek çok cin fikirli ve yaratıcı kadınla gurur duymaktadır. Kadınların önemli başarılar kaydettikleri diğer bir alan, gazetecilik (dergicilik) mesleğidir. Çağımızda üstün başarılar elde etmiş kadın gazeteci ve romancıların sayısı, liste gerektirecek kadar çoktur ve hepsi de tanınmış kişilerdir. Varolan eğilim, Grace Wyndham Golclle, BBC TV günlük işler başkanı Catherine Dovo (Panorama yapımcısı) ve Mary Somerville (Okul Yayınları Başkanı)'ın yerine erkekleri koymaya yönelik olsa da, kadınlar, televizyon dünyasında da iyi temsil edilmektedir. Erkekler tarafından ayağı kaydırılan kadın haber spikerleri ve hatta kadın yapımcılar, idari basamakları tırmanamamıştır, ancak Yvonne Littlewood, eğlence; Paddy Foy, müzik; Margaret Douglas, günlük işler ve Maggie Dale, bale konularında yapımcılık yapmaktadır. Sadler's Wells'teki Dame Ninette de Valois'den sonra, kadın yapımcılar sınırlanmamış olanaklara sahip olmuşlardır ve Joan Littlewood, çağımızın en etkin tiyatro kişiliklerinden biridir. Bu yıl, Şubat ayında, kadınların da seçilebileceğini bildirmesinden sonra, Lloyd's'a yapılan başvuru sayısı 40 idi. 1962'den beri aday olan Bayan Muriel Burley, komisyonculuk firmasına başlamasını ve ortak olmasını sağlayacak kararı beklerken, Borsa kadınların giriş ücret miktarlarını aşağı çekmeye devam eder. İlk kadın hakim atanmış bulunmaktadır.[25]

Kadının daha başarılı olma olasılığı var gibi görünüyor. Kadın, bakış açısını ne kadar çok azaltırsa, seçtiği bir çevrede

olma olasılığı o kadar azdır. İster geniş tabanlı tüketim için mal düzenleme, ister tanıtım kopyaları ya da roman yazmak, isterse günlük isteme yönelik organizasyon formları bulmak olsun, bu toplumun yükleme yaptığı en yüksek değer, yaratıcılıktır. İngiliz ticareti, düşünce ve becerinin dışa satılmasına dayanmaktadır ve erkeklerin tekelinde değildir. Hayal ettiğiniz şey buysa, Mary Quant'ın taptığı kocası için, cinsel organındaki kılları kalp biçiminde traş etmesi bile kadınlıkla tutarsızlık gösteremez. Kadın başarıları konusunda, en sevdiğim öykü, Bayan Pamcla Porter'ın öyküsüdür. Kendi araba taşıyıcısı vardır ve üç sponyeli ile, şirketi adına haftada 1500 mil yol kateder. Sorumluluk, iş alanında yapılan yarışta, yalnızca erkeklerle eşit olmak zorunda değil, aynı zamanda onları geçmek zorunda olan kadınların omuzundadır. Böyle bir dürtü, tümüyle bir kazanım olarak alınmalıdır.

İDEAL

Sevgi olduğu söylenen Tanrı, erkeklerin imgeleminde varolsa bile, erkekler O'nu yarattığı için vardır. Gerçek yaşamda belirgin bir örneğini ortaya koymak olanaksız olsa da, erkeklerin de tanrısal bir sevgi görünüşü vardır. Yaşamın yasası gibi düşünüldüğü için, nefret dolu durumlarda, bir tuzak gibi yinelenmektedir. "Tanrı sevgidir". Sevgisiz bir dünya olamaz. Her şey Thanatos olsa ve hiç Eros olmasaydı, hiçbir şey varolmazdı. Arzu, tüm eylemlerin, eylem de varolmanın nedenidir. Evren bir işleyiş, yöntemi de değişimdir. İster Heraklite'ın dansı, ister kürelerin müziği, isterse proton ve nötronların sonu gelmeyen valsi diyelim, ölüm ve termodinamiğin ikinci yasasıyla bastırılan, arzuyla harekete geçirilen yaratıcı bir eylemin varlığı konusunda tüm kültürler hemfikirdirler. Düşünen beyinler için bu dinamikleri denetim altında tutma ve biçimlendirme yollarını araştıran kurallar, sürekli, yeniden biçimlendirilmek zorundadır. Bu nedenle, çeşitli biçimlendirme yöntemleri, değişik zamanlarda benzerlik gösterir. Enerji, yaratım, hareket ve uyum, gelişim, hepsi sevginin, yani Eros'un sahasında oluşur. Thanatos, geriden yorgun argın yürümekte, ortalığı düzenlemekte, sınırlar çizmekte ve yönetimi ele geçirmeyi düşünmektedir. İnsanlar, sevgiyi kısıtlama ve sömürme gereği duysalar da, sevmeye devam ediyorlar. Sevgi, insanları yeminler etmeye, ev kurmaya ve tutkularını, işlerinde sürdürmeye ikna ediyor.

Mistikler, Tanrı sevgidir ya da Aleister Crowley "sevgi yasadır" derken, kadının alınyazısı olan sevgiden sözetmiyorlardı. Gerçekten de pek çok Platoncu, kadınların sevme yeteneklerinin olmadığına inanıyorlardı. Çünkü, onlara göre kadınlar, fiziksel, sosyal, entelektüel, hatta fiziksel güzellik açısından erkeklerin alt düzeyindeydiler. Alt ve üst düzey arasında sevginin oluşumu olanaksızdır. Alt düzeydeki bir insan, ya güvence ya da sosyal kazanım isteği nedeniyle sevgilerini, bencilce çıkarlarından ayıramazlar ve sevgiye layık üstün insanın değerini anlayamazlar. Diğer yandan, üstün insan, alt düzeydeki bir insanı severek kendini küçük düşüremez; duyguları, küçümsemeyle ya da bir dereceye kadar sapkınlık ve planlanmış küçük düşürmeyle kendini göstermelidir. Sevgi, birbirlerinin dengi olan insanlar arasında olmalıdır. Çünkü sevginin temeli, karşılıklı olmasıdır. Küçük bir şey, kendinden daha büyük bir şey yaratamaz. İnsanlar genellikle kendilerine benzeyenleri severler. Bu, uygun ve uyumlu bir özsevgidir: Böyle bir sevgi, anlayışa, güvene dayanır ve olağandır. En küçük grubundan en gelişmiş toplulukları oluşturan unsur sevgidir.[1] Sevgi, herkesin iyiliğini öngördüğü için, yaşayan toplumsal kurumların varolan tek temelidir. Toplum, sevgi üstüne kurulur. Oysa devlet böyle değildir. Çünkü devlet, farklı, hatta karşıt çıkarları olan azınlık grupları içerir. Farklı cins ve yaştaki çocuklarını denetim altında tutan bir baba gibi, çatışan gruplar arasında, sevgiyle değil, dışsal disipline bir uyum sağlamalıdır. Bir insanın kendisinden farklı olanlar için hissettiği şey, yenilik gücünü yitirdiğinde, silinip giden çekicilik ve ilgidir. Bu durum, uyuşmamazlıkla kendini belli eder. Toplumumuzda, erkeklere zincirlenen dişi kadınlar, işte bu konumdadır. Erkekler için, yapay olarak farklı ve çekici hale getirilmekte ve farklı oldukları için de bezgin ve düşmanca bir yaşam evinde tecrit edilmektedir.

İnsan sevgisi, yaşamın ilk anlarından beri, narsizmin bir

işlevidir. Kendi benliğini ve dış dünyayı aynı şey olarak algılayan bebek, kötülükten korkmayı öğrenene dek, her şeyi sever.[2] Bebeği, suya bırakırsanız, anne rahminde yüzdüğü gibi, denizde de yüzecektir.

Doğumuma başkanlık eden meslek,

"Küçük yaratık, seni oluşturan şey, sevinç ve şenliktir,

Hiçbir şeyin yardımı olmadan sevmeye devam et,"[3] dedi.

Benliği oluşurken bile, diğer insanlarla olan ilişkileri bakımından kendisini ve kendisi bakımından diğer insanları anlamayı öğrenmek zorundadır. Kendini beğenme duygusu ne kadar aşındırılırsa, arkadaşlarının olduğu düşüncesi azalır. Kendini beğenme duygusu ne kadar şişirilirse, arkadaşlarından beklediği şeyler çoğalır. Bu etkileşim zaten anlaşılmış durumda. Ancak gerçek önemi her zaman verilmemiştir. Adem, Cennetin Bahçesinde Havva'yı gördüğünde ona aşık oldu. Çünkü Havva, Adem'in kendisiydi, kemikleri onun kemikleriydi. Zevki için yaratılmış diğer hayvanların herhangi birinden daha çok kendisine benziyordu. Havva için duyduğu istek, kendi türüne karşı duyduğu aşktı. Yayılmış narsizmin bu türü, dişi-eril ilişkisi hariç, sevginin temeli olarak alınmıştır. Dişi-eril ilişkisinde, erkeğin kadında farklı olan şeyle tahrik olduğu, bundan dolayı da, erkeklerin, kendi çevrelerindeki kadınlardan çok farklı ırk, din, inanç ve renge sahip diğer erkeklerle daha çok ortak yanları olana dek, farklılıkların büyütüldüğü iddia edilmektedir. Sevgi, dünyanın dört bir yanına yayılmış insanların aynı olduğunu ileri süren bir tez olduğu için, insanların kardeşliği ilkesi, narsist bir ilkedir.

Dünyadaki farklı yaşamların farkında olmak, insanın miyobunu düzelttiğinde ve insan, Güneş sistemi X'teki zeki yaşam biçimlerinden çok Eskimolarla, Bengalli dilenciler ve siyah eşcinsellerle ortaklıklarının daha çok olduğunun farkına

vardığı zaman, insanların kardeşliği bir gerçek olacaktır. Biz, yine de, futbolcular, müzisyenler gibi, ortak ilgileri olan, özellikle aynı cinsten olan insanlar arasındaki ilişkilere, "sevgi" demekten alıkonuyoruz. Böyle bir açıklamayı yadsırken, aynı zamanda bedenlerimizin ve davranışlarımızın tanıklığını gözardı ediyoruz. Denis Law, oyun alanında Nobby Stiles'a sıkıca sarılsa, buna ses çıkarmayız. Çünkü bu aşk değildir. Kenny Burell, sahnede Albert King'e bir öpücük gönderse, nasıl alındığını bildiğimiz için kendi kendimizi kutlarız. Kocası her gece lokale giden ev kadını, bu olayın kendine karşı yapılmış bir sadakatsizlik olduğuna içerlese de, kocasının, erkek arkadaşlarını kendisinden daha çok sevdiğini kendine itiraf etmez.

Evlenecek insanların uyuşmaları konusundaki iddialar, sevgideki eşitlik ilkesi anlayışından kaynaklanıyor. Oysa hobi, kitap ve sinema alanındaki uyumlu ilgilerin, cinsler arasında diğer alanlarda açık kalan büyük uçurumu kapattığına çok seyrek rastlanmıştır. Kızlara, erkek arkadaşlarının hobilerinden hoşlanıyormuş gibi yaparak onları ayartabilecekleri yolunda bu tür öğütlerin verildiğini dehşetle belirtebiliriz. Erkeğin cinsel tercihi, kadınlar olsa da, erkeğin gerçek sevgisi, herhangi bir olayda, erkek arkadaşlarında merkezlenmiş olarak kalır. Erkeklerin birbirlerine olan bağlılığı *benzerler* arasındaki basit uyum ilkesiyle, yani sevgiyle açıklanabilir. Diğer yandan, kadının iğdişi, duygularının, erkek arkadaşında yoğunlaşmasına, güçsüzlüğünü de, kendi türüyle karşılaştırmasına neden olur. Sevgisinin tümü, güvence arayışı ile yönlendirildiği için, çocuğu ve kötürüm edilmiş, korku dolu benliği için bu duyguya sahip değilse, zayıf ve uygunsuz olduğunu bildiği kendi cinsinde bunu bulmayı bekleyemez. Kadınlar sevemezler. Çünkü, narsizm'deki bir aksaklık nedeniyle, kendi cinsini görmekten hoşlanmaz: Kadın güvensizliğinin, doğal ve doğru narsizmi yokeden çalışması, en iyi, kadınların makyaj

yapmasıyla, kılık kıyafetiyle ya da kadınların her zaman farkında olduğu oyunlarla özetlenebilir. Kendi cinsleri için duydukları sevgileriyle, en dalkavukçu biçimde böbürlenen kadınların (kendi ideal aşklarını keşfetmek zorunda olan lezbiyenler hariç), en olağanüstü derecesine yaklaşan, ancak vefasız, güvenilmeyen ve gerilim dolu, bu yüzden yakın ve eski olabilen şüpheli ilişkileri genellikle vardır.

Erkeklerin kardeşliği diyebilir, kadınların kardeşliğini de içeriyor gibi görünebiliriz. Ancak böyle olmadığımızı biliyoruz. Kültürümüz, bir araya gelen kadınların, aralarında olmayan kişi hakkında dert yandığını, bu gruplara katıldığını, çünkü katılmadığında neler olacağının pekala farkında olduğunu gösteriyor. Bir şaka olduğu düşünülebilir. Ancak kaynana hakkındaki şakalar gibi, gerçek payı vardır. Kadınlar, aceleyle lokale gitmezler. Bir araya gelmek için, erkekler gibi madeni para toplama ya da okul arkadaşlığı ya da yarı-gönüllü spor etkinlikleri gibi baheneler icat etmezler. Eşleriyle birlikte gittikleri ev toplantılarında, donmuş yüzlerle oturur, kocalarının şakalaşmalarını seyreder, hâlâ büyümediklerini birbirlerine fısıldarlar. Erkeklerin dostlukları konusunda, bir şey bilmezler. Birbirlerini, böyle kolay, masum ve içten bir biçimde sevemezler. Çünkü kendilerini sevmezler. Gerçekte, masalarda oturarak gördüğümüz şey, statü sembolü olan, dikkatli bakışlardan kaçınmak için, önlüğünü çıkarmış, koku sürünmüş, yorgunluklarını hissettikleri yerde gevşemiş ve dinlenmiş numarası yapan maskeli hizmetçiler koleksiyonudur. Onlardan birisiyle akşamı etmek için olabilecek tüm şey, kocasının eli açık ilgisini kendi üstüne çekerek ya da başka birinin bunu yaptığını görerek, çevresindeki sevgi ilişkisini parçalayabilir. Erkeklerin, kadınlarını kendi toplumlarına bırakmayacağını varsayarsak, kadın ve erkek arasındaki konuşma, hâlâ kadınsı bir müzik eşliğindedir. Şakalar, erkeklerin şakalarıdır. Bunlar hakkındaki çalışmalar ve anekdotlar erkeklere

aittir. Eşcinsel ilişkiden çıkarılan seks, kadın üzerinde yoğunlaşmamış olsaydı, kadın, yakınma nedeninin kendisinde olduğunu düşünürdü. Hiç kimse, kadının ve erkeğin sevgisiz seks yaptığından yakınmaz. Doğru olan budur, farklı bir şey düşünülemez.

İnsan gönlünde, sonsuza dek çiçek açan, yalnızca, umut değildir. Sevgi, yürekteki varlığını, beklenmeyen zamanlarda gösterir. Kişinin kendi türüne yönelik, içten gelen hayırseverlik duyguları, arasıra bizi yüceltir. Güvence payı ve yağcılığın içerildiği ilişkilerde değil, görev ve zorlamanın neden olmadığı koşullardaki güven dayanışmanın alışılmadık olayında. Özgür sevginin bu olağanüstü örneğine *The People* yazışmalarında rastlanmaktadır.

18 yıl önce kocam ve ben ilk evimize taşındık. İki hafta sonra, komşularımız, yandaki eve geldiler. Onların oldukça soğuk olduklarını düşündük, buna karşılık bizimle ilgili değillerdi.

Ancak yıllar geçtikçe, yanımıza taşındıklarına dua ettik. Mutlu anlar paylaştık. Kızımızın, büyükanne ve babasıydılar. Ne zaman başımız sıkışsa, her zaman yardım ellerini uzattılar.

Şimdi en büyük iltifatı yapmış bulunuyorlar. Kocam işini değiştirdi ve 200 mil uzağa taşınmak zorunda kaldık. Ayrılış müthişti. Allahaısmarladık demek yerine, komşumuzun kocası işini değiştirdi ve onlar da bizimle birlikte taşındılar.

Komşu olmasak da, birbirimizden beş dakikalık uzaklıktaydık. Bu, zamanın sınavına karşı durmuş bir arkadaşlıktır.

Bu dikkate değer durum, ekstra-ailesel sevgiye karşı işleyen aile ilişkisi eğilimi olduğu için, gerçekten çok azdır. Bir erkek, bir yabancıya her yüreğini açtığında, sevginin insanlığı birleştirdiği doğrulanmaktadır. Kabul edilmelidir ki, erkek yüreğini sözcüklerle açar. Ancak aynı zamanda ilgi ve yakınlık beklemek için yüreklendirilir ve bunu da alır. Konuştuğu kişi,

kendi standartlarını, sırdaşının davranışına uyarlamak için kendini yetersiz hisseder. Bir kerelik, başka bir erkeğin neler hissettiğini hisseder. Bu yolla geçişi sağlanan şeyler, her zaman keder ve yoksulluk değil, bazen sevinç ve gururdur. Karısının nasıl seksi, zeki, güzel ve sevecen olduğunu anlatan bir kamyon şoförünü anımsıyorum. Karısının bir fotoğrafını gösterdi. Gösterişli bir şey beklediğim ve hatları olmayan, şişman ve hasta yüzlü kadın gördüğüm için suçluluktan yüzüm kızardı. Roman okumak, tiyatro oyunu ve film seyretmenin bir nedeni de kendi cinslerimizin yaşamını paylaşma isteğidir. Ancak, bu gerçek sosyal varoluşun çok çeşitli denetim ve baskılarıyla sıkı biçimde yokolmaktadır. Bir kere biz, Camille'i horgören ya da Juliet'i kıskanan kişiler değiliz. Kralı öldüreni ya da annemizi sikeni bile anlayabiliriz. İşte bu sevgidir.

Arkadaşların sevgisi, anlayışa, böylelikle de iletişime dayanmaktadır. Konuşmak için bize öğretilen sevgi, parmaklarıyla dudaklarımızı kapatan ölüm'dü. Tüm literatür, küfürlü sözler, bir sevgi eylemidir ve elektriksel ileşitimin tüm türleri anlayış olasılığına tanıklık eder. Elektroniğin, küresel köyü kuşatmaktaki gerçek gücü henüz net biçimde anlaşılmamış bulunmaktadır. İstatistikler, politikacılar, diğer profesyonel alaycıların ve ölüm tacirlerinin öne sürdükleri tezlerin de ötesinde, Biafra'lı bir çocuğun gözlerinde daha açık bir mesaj vardır. Ancak, elektronik medya, kendi türümüz için duyduğumuz sevgiyi beslerken, yaşam koşullarımız, yakınlığı tutkuya tercih ediyor.

Ulaşılabilir ideal sevgiyi yaratabilseydik, bu Maslow'un kendini gerçekleştiren kişilikler arasında varolabileceğini söylediği ilişkiye benzerdi. Bu, oldukça riskli bir dengedir. Düzen ve uygarlaşma güçleri, kendini gerçekleştirme olasılıklarını kısıtlamak için oldukça dolaysız bir biçimde karşılık verir. Maslow, ideal kişilikleri, gerçeğin daha iyi algılaması olarak

açıklar -ki bu, Herbert Read'in saf göz dediği, gerçeği reddetmek yollarını aramayan çocuğun gözü gibidir. Olaylar dünyasıyla olan ilişkileri, onu geliştirmek ya da onun tarafından geliştirilme gerekliliği ile değil, onu gözleme ve anlama isteğiyle düzenlenir. Nefret duyguları yoktur. Bilinmeyen, onu korkutmaz. Savunmacılıkları ve özentileri yoktur. Üzüntülerinin nedenleri, tembellik, öfke patlaması, diğerlerini yaralama, hasar, kıskançlık ve düşmanlıktır. Davranışı içtendir ancak özerk bir ahlaki kurala göre davranırlar. Düşünme biçimleri, ben-merkezli değil, problem merkezlidir ve bundan dolayı günlük ilgilerinin ötesinde bir davaya bağlanma duyumuna sık sık sahip olmaktadırlar. Tepkileri, nostalji ve bekleyişle değil, o anla donatılmıştır. Bir suçluluk, korku ya da baskı sonucunda bir dine yönelmeseler de, Freud'un *duygu okyanusu* dediği dinsel deneyime ulaşmaları, geleneksel dine ulaşmalarından daha kolaydır. Kendini gerçekleştirme sürecindeki en önemli unsur, bağımsızlık, kültürleşmeye gösterilen dirençtir. Bundaki önceden varolan tehlike, bağımsızlığın aşırılığı ya da merkezdışılığın dolaysız anlatımıdır. Rogers'ın dediği gibi, "bir kişiyi, onun tarafından tehdit edilmediğimiz sürece sevebiliriz" sözüne inanırsak, böyle insanlar sevgi verebilmekte daha hazırdırlar. Kendini gerçekleştirme sürecindeki kişiliğimiz, biri tarafından korkutulmadığı için, herkesi sevebileceğini iddia edebilir. Koşullar elbette, herkesi sevebilme olasılığını sınırlayacaktır. Ancak böyle bir karakter, tümüyle tek eşli olarak kalsaydı, elbette bir rastlantı olurdu. Hükmedilmeyi, sömürülmeyi ya da baskıcı ilişkilerin diğer türlerini kurmak isteyen insanlara göre o, doyurucu olmayan bir eş olurdu. Diğer türlerine göre, çok az kendini gerçekleştiren kişilikler olduğu için, kendini gerçekleştiren kişi, genellikle olumsuz eştir. Maslow'un, kendini gerçekleştiren kişinin davranışları konusundaki yorumları oldukça beklenmedik bir şeydir:

Sağlıklı insanların sevgisinde bulduğum başka bir özellik, iki cinsin rol-

leri ve kişilikleri arasında hiçbir gerçek keskin ayrım yapmamalarıdır. Yani, ne sekste, ne sevgide, ne de başka bir şeyde, kadının edilgen, erkeğin ise etken olduğunu ileri sürmediler. Dişilikleri ve erkeklikleri konusunda o kadar emindilerdi ki, karşıt cins rollerinin bazı yönlerini üstlenmeye aldırış etmediler. Hem edilgen, hem etken olabilmeleri, özellikle kayda değerdi... insanlar yeterince sağlıklı olmadıkları için, kişiliklerin oluşturulmasında örnek alınan, geçerli ikili görüş yaygındır.

Maslow'un söylediği şey, belli bir kişilik yapısının yararına çalışan bir önyargıdan, Eros ve uygarlaşma arasındaki uzlaşmanın başka bir yolundan biraz daha çok şey olabilir. Yine de bu tür işlemsel uzmanlaşmanın birazına, hepimiz bulaşmış durumdayız. Maslow, hiç değilse izlenebilecek bir yol gösteriyor. Maslow, psikanalizciler gibi, açıkça bile tanımlanmamış teorik bir kişilik modeli önermiyor. Yalnızca, bize "ruhlarımızı bedenlerimize döndürmek, kendi kendimize dönmek ve böylelikle, insanın şu anda içinde bulunduğu yabancılaşmayı bertaraf etmeyi öneriyor."[6]

Maslow'un, kendini gerçekleştiren kişilikler örneklem grubunda, birkaç kadının da yer almış olması şaşırtıcı, ancak yine de doğrudur. Fakat kadınların kültürlüleştirilmesi konusundaki iddialarım doğru olsa bile, bu beklenen bir şeydir. Dişil basmakalıp işleyişi, bazı yönlerde o kadar açık, pek çok kadın için de tümüyle ulaşılmazdık ki, kolayca ters tepki gösterebilir. Toplumun ödüllendirdiği bir imaj yerine, kendi imajınızı bulmaya karar vermek için büyük ölçüde teşvik ve bağımsızlık gerekir. Ancak biz devam ederken, o da kolaylaşır. Kendi yolunu kendisi bulmaya karar veren kadın, elbette, koşullanmanın sökülüp atılamaz bir şey olduğunu görebilir. En azından, işleyişini tanıyabilir ve ona karşı işleyecek bir yol seçebilir. Buna karşın bir erkek, daha usta biçimde yanlış yönlendirildiğinin farkına varabilir. Koşulsuz bir aşık olmaya karar veren bir kadın, kendisini evcilleştirme çabalarına yöne-

lik, direnç derecesi nedeniyle, ilişkilerinin parçalandığını farkedebilirler ve arkadaşlarının düşüncesi, onunla adamakıllı şeyler yapmaya hazırlanan, ona aşık adamın yanında olacaktır. Sürekli cinsel isteği, yumuşaklığı ve insanlara duyduğu ilgiden kaynaklanan çokeşliliği, dürtüsel herkesle düşüp kalkma ya da hayır diyememe, temel olarak farklı olsa da, genellikle ayrıştırılamaz. Sevgisinin en çok yumuşaklık hissettiği insanlar tarafından sık sık değeri düşürülebilir ve kendini beğenme duygusu, çok daha doğrudan bir saldırıya uğrayabilir. Bu tür baskıların, etkisinin olmaması olanaksızdır. Bunlardan dolayı, bir kadın davranışını engellemese bile, yalnızca içten olmaya niyetlendiğinde, başka bir biçimde, kırıcı olarak tepki gösterdiğini farkedebilir. Çok eşlilik savunmalarını ya da kadınlar hakkında kitap yazmayla kendini sınırlayabilir (Hımın).

Kadınlar, aşk uğruna, toplumda kendisine önerilen rolleri reddetmelidir. Güçsüz, güvensiz ve aşağılık oldukları için, hiçbir zaman cömertçe sevemezler. Platonik aşkın, Eros'un ideal olanı, evrendeki dengeleyici, yaratıcı ve uyumlu güç olarak, tam anlamıyla, Shakespeare'nin soyut şiiri "Anka kuşu ve Kaplumbağa"da anlatıldı.

İkizler gibi sevdiler birbirlerini
Tek bir varlık gibiydiler
Ayrı, ama bütündüler
Biri öldürüldü sonra.

Yürekleri uzak, ancak ayrı değildi,
Ne uzaklık ne de ayrılık görüldü
Kaplumbağa ve kraliçesi arasında
İçlerindeki sevgi bir harikaydı.

Şiir, Anka kuşu ve Kaplumbağa karşılıklı yaltakçılığını

açıklasa da, dul bir kadının ölen kocasının cesedi ile yakılmasını öngören eski bir Hint geleneği için yapılan bir yalvarış değildir. Bu şiir, kutsanmamış ve boyun eğdirilmemiş bir sevgiyi, uyumu, bütünleşmeyi ve birlikte erimeyi anlatıyor ve kutluyor. Whitehead'in, Lao-Tse'nin yazılarındaki, o yıkıcı olmayan bilgiyi belirtiyor.

Yaşıt olanların sevgisi, sırada lığın ruhu, güzellik ve doğrunun birliğidir Anka kuşu ve kaplumbağa, benzerliğe değil, yakınlık ilkesini yansıttıkları için, zorunlu olarak birarada yaşamazlar. A ka kuşu, sürekli değişen varlığın biçimi gibi, kendi küllerinden sabit bir biçimde yeniden doğar. Anka kuşu ve kaplumbağanın aşkı, karşılıklı bağlanmış çiftin ömür boyu uygunluğu değil, narsist benliğin bir parçası olduğu dünyayla olan ilişkisinde pekiştirilen aşk ilkesidir. Anlamanın kutsal bir durumu olduğu için, benliğin, cinsel egemenlik ile başka birinin kimliğini yoketme fantezisi değildir.

Bana göre, gelişmek zorunda olan yeni ve denenmemiş güçleriyle güçlü ve soylu bir doğanın saflığı olan kutsallık, henüz bizim düşünce ufuklarımızda görünmemektedir. Bunun yokluğu, çoğunlukla, istek çekimi ile bir araya gelen kadın ve erkek arasındaki ilgi farklılığının doğal bir sonucudur. Bu yüzden de, bunlar kutuplar kadar birbirlerinden ayrıdırlar.[8]

Gerçekten de erkekler ve kadınlar farklı biçimde severler. Sözcüklerle açıklanan davranışın çoğu, yardımseverlikten o denli uzak ve o denli anti-sosyaldir ki, sevginin gerekli doğasına düşman olarak anlaşılmalıdır. Bizde, erotizm, sevinç, cömertlik ve içtenlikten çok, bencillik, sömürü, aldatma, saplantı ve bağımlılık olduğu için, yaşam tarzlarımızda *eros*'tan çok *thanatos* vardır.

ÖZGECİLİK

Sevgi, kendini memnun etme yollarını aramaz,
Kendine yönelik özeni de yoktur,
Ancak başka birine huzur verir
Ve Cehennemin umutsuzluğunda bir Cennet oluşturur.

İneklerin adımlarına bakıp
Küçük bir Clay Clod şarkı söylemektedir.

Sevgiden, kişinin özgüveninin olumlanması ve kişinin kendi türünü içeren narsizmin yaygınlaşması olarak sözettim. Oysa şimdiye kadar bize, kişinin sevdiği için özveride bulunması söylendi. Okulumuzda, başkalarına vermek için kendimizi yadsımaya özendirildik. Hiç şeker yemedik ve harçlıklarımızı üstünde küçük bir zenci çocuğun olduğu kırmızı-sarı bir kutuya koyduk. Bu sevgi anlayışı, geri çekilerek kendimizi yadsıma, alçakgönüllük, sabır ve özveri ile benliğin unutulması demekti. Bunun amacı, Tanrı'nın gözünde lütuf kazanmaktı. Bu uygulamanın sonucu olan bencillik, küçük dindar kızların davranışlarında açıkça sırıtıyordu. Bu tür hareketlerin her biri, tanrıya sunulmalıydı. Aksi takdirde, sevaplar bi-

zim hesabımıza yatırılmazdı. Bu ayartıcı bir inançtı. Mazoistik eğilimlerimizde gelişti ve yoketme fantezileriyle birleşti. Bize anlatılan, tehlike anında çocuğuna bedenini siper eden anneninkiyle, yuvasında avcıları tuzağa düşüren anne ördeğin sevgisi budur: Soylu, dürtüsel ve dişisel... Annelerimizin hepsinde bu vardı, yoksa bizi dünyaya getirmek için acı ve hastalıklara katlanmazlardı. Hiçkimse, annenin, çocukları, özellikle özgür eğitim bile almayan bizler için gösterdiği özverilerin büyüklüğünden sözedemez. Her anne bir azizdi. Buyruklar, elbette, komşunu kendin gibi sevmen yolundaydı. Oysa, rahibeler, komşularını kendilerinden daha çok sevmek için yanıp tutuştular.

Özgecilik ideali büyük olasılıkla önemli bir şeydir. Ancak ne yazık ki olanaksızdır. Anne ördekler olmadan ve içgüdüyle hareket eden yaratıklar ve türlerin hizmetçileri gibi davranmadan kendimizden kurtulamayız ve kendi güdülemelerimizin direncinde hareket edemeyiz. Alıcı uçta olan biz çocuklar, annelerimizin özverisinin kendi kafalarımızda varolduğunu öğrendik. Biz, yaşamın armağanı için minnettar olmaya sürekli özendirildik. Yeterince minettar olmayı asla ummadığımız için, birinin, en başta bizim için ölmesine niçin gerek duyduğumuz konusunda hiçbir açık düşüncemiz olmasa da, yaşam denen armağana saygı duymak zorundaydık. Rahibeler, anne-babamızı sevme buyruğunun Tanrı'yı sevme buyruğundan hemen sonra geldiğini söylediler. Kendileri *kafadan çatlak çocuksuz kişiler* oldukları, Tanrı ve komşuları için yaşamadıklarından dolayı, onlara saygı duymalıydım. Ancak çocuklar pragmatiktir. Bizi doğurmasalar da, annelerimizin büyük bir opera yıldızı ya da kasabanın tanınmış insanları olup olmayacaklarını bilmeseydik, annelerimizin özveriyle bize şantaj yaptıklarını görebilirdik. Dikbaşlı olduğumuz anlarda, dünyaya gelmeyi, hatta pahalı bir okula gitmeyi kendimizin istemediğini belirttik. Onların, bize ve bizimle yaptıkları şeyin dürtüsü-

ne sahip olmaları gerektiğini biliyorduk. Ebeveynlerimizin gösterdikleri özveri, bizi minnet duygusuyla değil, karmaşa ve suçlulukla doldurdu. Onların mutlu olmasını istedik. Oysa onlar, üzgün ve muhtaçtılar ve bu bizim hatamızdı. Portnoy'un annesi, inanç kurbanı rolünü terketmezse, onun çığlığı, her annenin çığlığıdır. Annelerimizi endişelendirdiğimiz için azarlandığımızda ve dövüldüğümüzde, yaptığımız şeylerle dakikası dakikasına ilgilenmelerini istemediğimiz belirttik. Okul raporlarımız azarlanmaya ve suçlanmaya neden olduğunda, özverinin, kimin hoşnut edilmesi gerektiği anlamına geldiğini gördük. Duygusal tutanaklarda alacaklı olmamız için hiçbir olanak var mıydı? Rahibelerin, dünyayı bırakıp yaşamlarını Tanrı'ya ve bize adamalarının nedeni, yaşamda heyecanla istedikleri bir şeylerin olmamasıydı. Böyle bir arzuları olsaydı, hiç tanımadıkları bizler için böyle bir özveride bulunurlar mıydı!

Ancak erkek çocuklar, anne-babalarının yönlendirmeleri konusunda ilgisiz ve olumsuz kalırken, küçük kızlar sonunda bazı şeylere boyun eğmeye başlarlar. Kendilerine yönelik kavramları o kadar karmaşık, yontulmuş bağımlılıkları o kadar güçlüdür ki, özveri olgusunu oldukça erken yaşta uygulamaya başlarlar. Tüm ilgilerini cesurca terkederek, erkeklerini mutlu etme yönünde yoğunlaştıklarında, hâlâ, doğdukları için bilinen en eski suçluluk duygularının cezasını çekiyorlar. Her nasılsa, özverili olma yolundaki yönlendirme, resmi ideolojide de oluşmaktadır. Halkla ilişkiler uzmanları, kızlar için dünyadaki en ödüllendirici meslek dedikleri hemşireliği çekici kılmanın yollarını araştırıyorlar. Oysa hemşirelik en zor ve en düşük ücretin alındığı bir meslektir. Doyum, iyi yapma isteğiyle oluşur. Hemşireler, yalnızca acıları dindirdikleri için değil, aynı zamanda bunun için çok küçük bir ödül aldıklarından, kendilerini iyi hissedeceklerdir. Bu nedenle onlar, kalıcı ve duygusal alacaklı gibidirler. Devlet hastanelerindeki bir

hasta, bu dişi mazoşizm sömürüsünün gerçekte ne anlama geldiğini size söyleyebilir. Nöbet tutan ve azar işiten gece hemşiresinden çok, tüm geceyi acı içinde geçiren herhangi biri bunu size söyleyebilir.

Özverinin sevgiyle karıştırılması, cinsel ilişkilerde çoğunluğu yanlış amaca sevkeder. Özveri, kadınların oynadığı evlilikle ilgili oyunların çoğunun temel motifidir. En kabası "yaşamımın en iyi yıllarını sana verdim" en karmaşığı "yalnızca onunla yattım, bu nedenle seni terfi ettirdi". Çok fazla özverili davranan benliğin beklediği ödül, güvendir ve bir ödülün beklendiğini görmek, bunun özveri olarak adlandırılmasını getirir. Gerçekten, bu bir ticarettir ve kadın her zaman alacaklı olmalıdır. Kadın özverisi öğesinin olmadığı bir kadın -erkek ilişkişisini düşünmek zor olsa da, karısı ve çocuklarından dolayı heyecanlı işler yapamamaktan ya da herhangi bir riski göze alamadıklarını söyleyen erkekler tarafından da aynı şey yaşanmaktadır. Kadınlar, erkeklerle dolaylı biçimde yaşamak zorunda kaldıkları sürece, kendilerini vazgeçilmez yapmak için, emek harcamalıdırlar ve bu, genellikle yanlış bir biçimde özveri olarak adlandırılan tam günlük bir iştir. Doğrusunu söylemek gerekirse, özveri bir saçmalıktır. Kadınlar, bu özveriden başka bir şey sunabilecek yeterlilikte olmamalarıyla doğru orantılı olarak özverilidirler. Asla sahip olamadıkları bir şeyi -bir benliği- kurban ederler. Terkedilen bir kadının, "Bunu hakedecek ne yaptım?" diye feryat etmesi, izlemekte olduğu yanlış duygusal tutumunu hemen gözler önüne serer. Çoğu erkek için, kadınlarının kendilerine karşı nasıl aşırı eleştirel olduklarını ve nasıl istemeyerek boyun eğdiklerini, ancak tartışmalarda keşfederler. Açıkçası, sahte özgecilik, kadınların tekelinde değildir. Ancak kadınlar, yaşamak için erkeklere gereksinim duydukları ve erkekler karı alsın almasın aynı şeyi yaşadığı sürece, bu özellik, erkeklerden çok kadın güdülemesinde daha önem kazanacaktır. Aleister Crowley'ın, *"kendin*

gibi yap" emrini yanlış anlamak, tersini yapabileceğiniz konusunda kendinizi kandırmamanız ve yaptığınız şeyin tüm sorumluluğunu üstlenmeniz için yapılan bir uyarıdır. Kişi, kendisi için rota seçtiğinde, bunun sorumluluğunu başka birine yıkması olanaksızdır. Kadınların özverisi, kadınsı tipin, davranışlara taşıdığı içtensizliktir. Bu, kadın narsizmindeki bozukluğun başka bir işlevidir.

BENLİKÇİLİK

"Deredeki bir çakıl
Şu sözleri şakıdı

Aşk, yalnızca kendi doyumunu arar,
Diğerini, kendi zevkine esir etmek ister
Diğerinin rahatının kaçmasına sevinir
Ve Cennet'e karşı bir Cehennem yaratır."[1]

Özveri gerçekte yoksa, bu sevgi ile ilgili davranışların temelinin bencillik olması anlamına gelmez. Sevginin temeli olarak belirttiğim narsizm, kişiliğin yalnızca bilinçli ve yarı-bilinçli bir parçası olan egonun bir olgusu değil, tüm kişiliğin bir işlevidir. Sevgideki bencillik, birinin, kendi türündeki başka birine duyduğu sevgi değil, onu sosyalleştirmeye yönelik tüm çabalara karşı uygulanmak ve korunmak zorunda olan iki insanın arasında varolan birlik iddiasıdır. Bir kişi, yalnızca bir diğer kişiyi severse ve bu kişi *diğer* erkeklerden farklı değilse, bu sevgi değildir, simgesel bir bağlılık ya da genişletilmiş bir bencilliktir.[2] Freud, kıskançlığın, cinsel tutkunun onun bir bölümü olmasından dolayı kişiye özel olduğunu iddia et-

mişti. Gerçekten de, herkesin en iyiyi yapmaya çalışırken karşılaştıkları güçlüklere dayalı olarak kurulan grup evliliği ile yapılan deneylerin, dünyadaki cinsel tutkuyu zaptedeceğini göreceğiz. Bir erkeğin, kadını konusundaki kıskançlığı, kadın kıskançlığından farklılık gösterir ve açıkça bencilliktir. Kadın, erkek benliğinin bir parçası olur. Erkeğin atı, arabası gibidir. Çalınabilir. Çalındığında suç, hırsıza yüklenir. Ve erkekler, karılarıyla danseden ya da ona gözlerini diken erkeklerle düello önerdiklerinde, zarar görmüş imajlarını yeniden düzeltmeye çalışırlar. Bizim toplumumuzda, erkeklerin kadınlarını kıskanmalarının nedeni, kadınların uçkuru gevşek olmaları değildir. Yaygın olan iddia, kadınların cinsel ilişkilerde uysal olmalarıdır. Erkekler, çoğunlukla, diğer erkeklerin kadınlarıyla flört ederler. Nedeni de, kadına duyulan istek değil, onu erkeğin elinde alma isteğidir. Ve 20. yüzyıl Anglo-Sakson toplumunda bile değişmeyen horoz dövüşü sendromu gülünç bir biçimde hüküm sürmektedir. Bazı insanlara göre, sevgi ilişkisi, kendini kıskançlığın yoğunluğuyla tanımlar. "Yalnızca onun yanında olmayı seviyorum. Onunla muhteşem konuşmalar yapmak istemiyorum. Onu başka biriyle gördüğüm zaman, kendimi kötü hissediyorum."[3] Bu tür sevgi sözcüklerinin hepsi, olumsuzdur. "Senden başka birini asla istemedim; şimdiye kadar sevdiğim tek kadın sensin" tümceleri, direnmeyen sahiplik yönünde yeterli bir neden olarak alınabilir. Seven kişi, sevdiği olmadan yaşayamayacağı için, kadın, amacına karşı olsa bile onunla kalmak zorundadır. Ve bu, çok sık, sevgi olarak tanınmaktadır. Sevilen kaldığı sürece, kendisine büyük bir cömertlikle davranılabilir. Ancak bir kez terketsin, kin ve misillemenin odak noktası olur. Böyle bir ilişkinin alıntıları, İtalyan gazetelerinde ortaya çıkan ürpertici bir öyküde özetlenmektedir. Meo Calleri, Piedmont'taki Asti'de bulunan ebeveyninin evinden Maria Teresa Novara'yı çalar ve içecek vererek onu orada tutar. Bulunduğu yerdeki bir dergi parçası-

na, günlerini sevgilisinin kendisine gelmesini bekleyerek geçirdiğini yazdı. Ancak birgün, adam bir araba kazasında öldü. Hiç kimse, onun aşk yuvasını bilmiyordu ve şanssız rehinesi, sevgilisini beklemesi için yapılan dar yatağa uzanarak yavaş yavaş havasızlıktan öldü. Çok doğru, onsuz yaşayamazdı.[4] "Onsuz yaşayamayacağını hissediyor musun? Onu yarın kaybetseydiniz, yaşamın artık bir anlamı olmadığını, aynı duyguları başka biri için asla duymayacağınızı hisseder miydiniz?" sorularına verilen olumlu yanıtlar, çağdaş duygusal danışmanları tarafından, kadının doğru biçimde aşık olduğunu gösteren bir delil olarak ifade ediliyor. Erkekler, benliklerinin gerekli bir dayanağı olarak, kadınların bağlılığını ve en derin utanç olarak boynuzlanmayı gözardı ederlerse ve hatta bunu İngiltere'de yaparlarsa, kadınlar, görünen değil, gerçek güvenceye çok kötü biçimde gereksinim duydukları için, sadakatsizliği hoş görmek için hazırlıklı olmalıdırlar. Kıskançlık açısından etkilenirler. Çünkü, herkes için olası görünen terkedilmek korkusuyla dehşete düşmüştür. Hiçbir erkek, boynuzlandığının ya da terkedildiğinin kanıtıyla yüzyüze gelene kadar terkedileceğini ummaz. Compton Mackenzie, *Olağanüstü Kadınlar*'ından birine önem veriyor:

> Voltaire, hiçbir erkeğin, bir kadının, kendisi dışında herhangi biriyle *boynuzlamayı* niçin istediğini asla hayal edemeyeceğini söylemişti. Ancak bence, belli bir yaştan sonra, hiçbir erkeğin, *kendisiyle yatmak isteyen kadının, başkalarıyla yatmayacağından asla emin olamayacağını* da söylemeliydi. Ancak, *bir adamla yatan* bir kadın, erkeğin her zaman *başka bir kadınla yatmak* istediğini düşünmektedir.[6]

Erkek, özsevgisinden dolayı kıskançtır: Kadın, bunun eksikliğinden dolayı kıskançtır. Bir keresinde, benimle yaşamak isteyen birine, bana sahiplenip sahiplenmeyeceğini sorduğumda, benimle çok sevişeceğini ve benim bu nedenle kimseyi istemeyeceğimi söylemişti. Gerçek ihaneti yaratan küstahlı-

ğın bu türü, erkekler için kabul edilemez bir şeydir. Erkek milletinin cinselliğini kontrol edebilecek bir yolu olmadığını düşünen kadınların mutlak olanaksızlığı, dişil güvensizliği yaratan şeydir. Bir kadın, kocası tarafından basmakalıp bir şey olarak takdir edildiğinin o kadar farkındadır ki, yemekte başka bir konuğun sergilendiği göğüslere, basmakalıp anlamda, özellikle göğüsleri, teşhir edilenden daha iyi değilse, kocasının içinin gitmemesi için hiçbir neden göremez. Elbette çoğu kadın, eşlerinin cinselliğini kontrol ediyor tavrı takınıyor. Ve bunu yapmanın en kolay yolu, alışkanlık yapan bazı uygulamalarla erkekleri ayartıyorlar. Bir keresinde, bir kadının, yatakta benden daha iyi olmasıyla ve bu yüzden arkadaşlarımızdan birinin kendisini benden daha çok sevmesiyle böbürlendiğini anımsıyorum. Sonunda yatakta yaptığı şeyi buldum. Kendisini her zaman güvensiz yapan ve onu çok mutsuz eden bir eğilimi ortaya çıkarmak için ortak arkadaşımız tarafından dövülme ve aşağılanma isteğiydi. Kadınlar, bağımlılığı, haz alınan ilişkilerin yerine koymaktan mutludurlar. Çünkü bu daha bağlayıcıdır. İngiltere'de karılarına deri ve kauçuk giydiren, kocalarını döven, üzerlerine işeyen ya da ne gerekiyorsa onu yapan yüzlerce örnek vardır, çünkü, bu hareketin zorlayıcılığı, kadının güvencesidir.

Bu, gizli bencillik, kadın özverisinin diğer türlerine benzediği zaman, bu tür bir alçalma, kadın tarafından, özverisinin yoğun bir biçimi olarak haklı çıkarılabilir. Terkedilmiş kadınlar, kaçıp giden erkeklerini, yaslı yüzlerle, "bunu bana yapamazsın" diye haykırarak takip ettiklerinde, cömertlik ve özveri adı altında sundukları her şeyin, belli bir ödemenin yapılmaması beklenen bir işlemin parçası olduğunu ortaya çıkarıyorlar. Bu tür bir bencil-sevginin en aşırısı, intihar girişimleridir ve her iki cins tarafından da uygulanır. Toplumumuz, haz veren ilişki yerine bağımlı ilişki türünü özendirir. Hatta, eşlerinin eğilimlerinin başıbozukluğunu ve dengesizliğini kısıtlayacak

bağımlılıkları isteklendirmesi için, kadınlar özellikle özendirilir. Popüler ahlâkçılar, kadınları, kocalarının sadakatsizliklerini pekiştirmek için özendirilirken, erkeklere de, karılarının yaptığı masum eylemler konusunda önemli bir gözetim ve kısıtlama hakkını veriyorlar. Hemen hemen her kadın dergisi, bu işleyiş konusunda bir örnek verecektir. Bu örnek, *Kadın* dergisine "Eveleyn Home"a gönderilen bir mektuptan alınmıştır:

Yıllar önce verilmiş bir parti, karımla aramda, hâlâ patlamaya hazır bir bombadır.

Bundan bir hafta sonra, karımla danseden erkek konuklardan biri ben işteyken, karımı ziyaret etmiş. Yanlış ya da doğru mu yaptım, bilmiyorum, ama o adamın evine uğradım. Karısı kahkaha attı ve kocasının yalnızca arkadaşça davrandığını söyledi. Kendi karım fırtınalı bir tartışma yarattı ve ona güvenebileceğimi söyledi. Güvenmezsem, bir sonraki ziyaretciyle yatağa girecekti ve endişelenebileceğim gerçek bir şey yapacaktı.

Evlendikten sonra, her iki tarafın da bu tür ziyaretçilerinin olmaması gerektiğinde ısrar ettim. Buna katlanmalı mıyım, yoksa karımın ilişki biçimini mi denemeliyim?

Zavallı adam! Bu soruya bir yıl boyunca kafa yordu. Gündüz, karısının erkek bir ziyaretçisi vardı ve bir yıldır arpacı kumrusu gibi düşünüyordu. Karısına değer vermediği için diğer kadına gidiyor, o da onun güvensizliği, saygısızlığı ve varsayımlarıyla alay ediyor. Karısı, tehdit ederek, olayın ilkesel yapısına değinmediği için hiç sevgi göstermez. Bu, sosyal kurum, evliliktir! Ancak Evelyn Home onun dürüstlüğünü reddetmez. Karısının arkadaşları konusundaki temel varsayımlarını onayladığını belirtiyor ve ilişkiyi sevgi adıyla yüceltiyor.

Karınızın ilişki biçimini onaylamadığınız için, örnek olmayın-ancak karınızın başka bir erkeğin dikkatini niçin hoş karşıladığını kendinize sorun. Erkeğin ziyaretinin sosyal olduğundan hiç kuşkum yok. Ancak karınız, açıkça ilgilenilmekten hoşlanıyordu.

Onu sevdiğinizi sık sık söyler misiniz? Söylemiyorsanız, şimdi başlayın. Yeniden güven duymaya gereksinimi vardır. Yaşadığı yaşam tarzı üzerinde düşünün. Onun yerinde olsanız sıkılır mıydınız? Fazladan bir zihinsel eylem ya da ilgiye gereksinim duyar mıydınız? Mutlu kalmak için, belki böyle şeylere gereksinim duyuyordur.[7]

Kitap satın alan insanlar, bunları, uygarlaşmanın bilinen tipik örnekleri olarak alır, bu tür manzaralara gülerler. Ancak bu, soyadı "yuva" anlamına gelen "Evelyn Home" gibi bir ahlakî tavrın, kadın okuyucuların büyük çoğunluğunun kabul ettiği, bilgisayarlarla kanıtlanmış olma gerçeğini bir yana koymaktır.

Kişinin içine düştüğü aşk, kişiye özeldir. Diğer tüm sevgiler, evlatlara karşı duyulan sevgi bile olsa, kıskançlığa neden olur. Kaynana için duyulan atasözsel düşmanlık, çekirdek ailenin, daha geniş sosyal çatıyı nasıl geride bıraktığının bir örneğidir. Oidipal durumun kendini yinelemesidir ve aile, hepsi ağla yakalanan ve vura vura parçalara ayırarak ağır ağır ölüme terkedilen Atreus*'ların evi savaş alanı olsun diye, evlatlarda Oidipus kompleksini yaratır. Aşıklar yalnızca birbirleri için yaşarlar ve derin bir uykuda gibidirler. Cansız bir adam iyi bir memurdur ve cansız karısı taşra üniversitesinin müzesinde kocasının yuvaya gelmesini bekleyerek, uysal bir biçimde oturur ki, törensel cinayet oyunlarına devam edebilsinler. İster alayla, ister okşamayla yapsın ve ister vuruşlar küçük bir fark yaratsın, her erkek, Oscar Wilde'ın karakteristik sorumsuzlukla ifade ettiği gibi, sevdiği her şeyi öldürür. Genç çocukları, bebek ya da sakatmış gibi korumak için kullanılan teknikler, aile sevgisi koşullarının bulunduğu yerde bencil birliği, mühürlenmek için uygulamaya konulmaktadır. Bebek gibi konuşma, kocayı, "babacık" ya da "baba", karıyı "annecik" ya da

* Atreus: Yunan mitolojisinde, tanrılara insan eti sunduğu için evi lanetlenen kahraman.

"anne", her ikisinin birbirini "bebek" gibi sözlerle çağırması, konuşmayı tam bir ahmak düzeyde tutar.

Bebekçe konuşmaktan utanç duyan aşıklar arasında bile, duygusal anlamı olan küçük önemli nesnelerin ve alışkanlıkların birikimi, sevginin karşılıklı bencilliğinin bir bölümüdür. Nesneler, yerler, saçma sözcükler, oyunlar, hediyelerle, dış dünyanın bölücülüğünü önleyen nazarlıklar olarak oyalanır. Kadınlar, oyuncak ve alışkanlıklarının gözardı edilmesini, en büyük kalpsizlik olarak değerlendirdikleri için, onların bencilliği erkeklere göre çok daha yoğundur... sevilen nesneyi uzaklaştırmak ya da başka birini sevgi sözüyle çağırmak, ilişkinin sona ermesi demektir, bu affedilemez. Gözle görülür hiçbir bağın olmadığı yerde, hiç kimse kiralamayacağı için, *ikili bencilliğin* amaca uygun planların çoğu sonunda, aşıkların ayrılmasına neden olur. (Sen bana kardeşlik flamanı vermezsen, ben de onu geri gönderemem).

Bencil sevginin en düşmanca konularından biri erkek ve kadınların, eşleri konusunda gurur duyma istekleridir. Yalnızca kendi sahiplerinin isteğine itaat ettirilseler de, erkekler, diğer erkeklerin arzuladığı, oğlanlara çalım satabilen kadınları arzularlar.

> Onu, ailesine döndürmek, benim için utanç olurdu. Onun saçlarından kafam için bir örtü yapacağım ve kemiklerini inşaat harcı için ufalayacağım. Onu özgür bırakmayacağım. Ancak ben başka biriyle evleneceğim.
>
> *Disappointed groom, Battak, Sumatra*
>
> *(İncinmiş Damat)*

Karısı diğer erkeklerle flört eden erkeklerin hissettiği in-

cinmenin çoğu, güzel ve arzulanan bir kadına sahip olma onurunu kaybetmekten ve kadının sahibiyle mutlu ve hoşnut olmadığı gerçeğinin su yüzüne çıkmasından kaynaklanır. Güzel kadınların vefasızlığına ağıt yakan ve diğerlerinin çalamayacağı kağıt bebeklere özlem duyan yeni yetme şarkılarının sayısı, bu tür bir bencilliğin hüküm sürdüğünün delilidir. Bir erkek, kendini, rüyalarının kızına adarsa, en acil isteği, arkadaşlarına, onu göstermektir. Oysa kadınlar, tanıdığı kişileri ihmal etmeye ve eşininkileri kazanmaya hazırlandığı için, daha az ilgilidirler. Erkekleri, birlikte olamayacakları kadar, sıkıcı, aptal bulan bir kadın grubunda, erkeklere yönelik bir kadın bencilliği vardır. Kişinin sevimliliği ya da zenginliği konusundaki hiçbir söz, halkın gözündeki tedirginliği etkisiz kılmaya yaramayacaktır. Bir kadın, başarılı ve kişilikli bir erkek seçerek, kendi değerini arkadaşlarına gösterir. Başlangıçta böyle bir tutum, doğal seçim işleyişinin olası bölümüdür ve eğer bu tür yargılarda kullanılan ölçü ticari, çok yapay ve değersiz değilse, sağlıklı bir bencilliktir. Sekreterine delice aşık olan, evliliğini bozan tanıdıklarımdan biri, bunun nedenlerini anlatıyordu. Sekreterinin ünlü aşıkları vardı. Moda olduğu zaman hippi olmuştu ve orada yaşama izni sona erdiğinde Haight Ashbury'den ayrılmıştı. Uzun bacakları, uzun sarı saçları vardı ve alımlıydı. Hap konusunda her şeyi biliyordu ve Leary ve Kesey tarafından yetiştirilmişti: Onu sevmemesi olası mıydı? 10 yıl önce zarif bir av olan karısı, bunu çok iyi yapmıyordu (kısmen de olsa, onunla evlendiği için). Bu nedenle modaya uyması herkes için daha iyiydi. Kadınlar da, seçtikleri eşlerinin yansıyan onurunun tadını çıkarıyorlar. Ünlü ve artistik bir adamla evlenip de başarısına ilgisiz kalmak anlamsız olurdu. Herkes tanınmak ve ödüllendirilmek ister. Ancak başarı daha çeşitli biçimlerde ödüllendirilse ve insanlar; birbirlerini elde etmeyi değil, sevmeyi düşünselerdi, çok daha iyi bir dünya olurdu. "Onu elde ettim" tümcesi, sevgi ilişkilerinde anlam-

sızdır, "Onu kaybettim" ifadesi de öyle. Ganimet gibi düşünmekten vazgeçseydik, tutsaklarımızın bağlarının gevşemesinden ve güzelliğimizi kaybetmekten korkmazdık ve o, geride kalmak ve küçümsenmek endişesiyle ülser olmazdı. Lillian Hellman, Dashiel Hammett'i tüm yaşamı boyunca sevdi. Şu anda adam yaşamıyor olsa da, sevmeye devam ediyor. Ona duyduğu sevgi, diğer insanlara duyduğu sevgiyi yok etmedi. Dashiel onu istemediğinde, üstüne çullanmadı. Yalan övgüyle bile onu küçümsemedi ve yıkmadı. Ölürken, ona yardım etmek için ordaydı. Bu alışılmamış sevgi ilişkisi, kaç tür sevgi biçiminin olabileceğine bir örnektir. Yeter ki, ölen tüketici toplumun basmakalıplarından sevgiyi kurtaracak hayal gücümüz ve öngörümüz olsun.

(Romantik aşkın doğası hakkında, 18 yaşında ne biliyorsam, şimdi de o kadar az şey biliyorum. Arıcak, süren ilginin derin hazzını, birinin ne düşündüğünü, ne yapacağını ve yapmayacağını bilmek istemenin heyecanını, oynanan ya da oynanmayan oyunları, yılların, kısa iplerin halat haline gelmesini ve benim durumumda, ölümden sonra, asılı kalan özlemi iyi biliyorum).

Yaşamın son dört yılını benimle geçirdi. Bu zamanın çoğu rahat geçmedi. Gerçekten bazıları çok kötüydü. Yıllar önce bir araya gelip, çok şeyi yıkıp, az şeyi onarmanın, güçlüklere göğüs germenin, konuşulmaz bir tadı vardı. Bazen ölümün çok uzak olmadığını düşünür, konuşmamıza ya da haksızlığa öfkelenirdim. Sonrasında sahip olacağım bir şey kazanmaya çalışırdım. Bir gün, "iyi yaptık değil mi?" dedim.

"İyi, benim için fazla büyük bir laf. Niçin yalnızca, çoğu insandan daha iyi yaptık demiyoruz?" dedi.[8]

Bencil sevginin ayırdedici özelliği, özverili sevgi adı altında gizlense de "sevgilimin, benimle birlikte olmasındansa, mutlu olmasını ister miydim?" sorusuna verilen olumsuz bir yanıttır. Sevgilimiz için vazgeçilmez olma isteğiyle, ondaki zayıflıkları kullanmaya başladığımızda, sevgimizin, kültürel olarak kutsanmış bencillik biçimine girmiş olduğunu bilmek zo-

rundayız. Güzelliğini korumak için, kocasının en çok sevdiği yemekleri pişirmek, onurunu ve güvenini, gerçeklik duyumu pahasına kurmak, en yakını ve eylemsel tek arkadaşı olmak, çevrenin düşüncelerini reddetmesi ve kendi kollarında güven bulacağı konusunda onu zorlamak için köle gibi çalışan her kadın, her ikisini de boğacak çelik kasnakla, eşini kendisine bağlayan bir unsurdur. Bir kadın, kocasının sık sık anlattığı fıkralara her güldüğünde kocasına ihanet eder. Kadınına bakan ve "Sensiz ne yapardım?" diyen adam, zaten yıkılmıştır. Kadının zaferi tamamlanmıştır, ancak boş bir zaferdir. Karşılıklı bağımlılıklarını pekiştirmek için, önceden, kendilerini birbirlerine sevdiren çok şeyi her ikisi de öldürmüştür. Bütünlükleri o kadar sağlıksızdır ki, iki kişiden bir insan bile yaratamamışlardır.

SAPLANTI

Acıda, şokta, sorunda olduğu gibi, aşta da.

Bu nedenle aşk bir durumdur, olasılıkla geçici bir durum, değerden sapmadır.

Bu durumun dış belirtileri, uykusuzluk, zihnin dağınık olması, iştahsızlık, mutluluk ve depresyonun birbiri ardına yaşanması, çakmak gibi gözler (ateşliyken olduğu gibi) ve heyecandır.

Eşyaların yerini bulamama, karışıklık, unutkanlık ve sorumsuzluğa neden olan zihnin dağınık olmasının ilkesel açıklaması, bir yerde uzaktan görülebilen aşk nesnesine yönelik daha önemli bir saplantıdır. Aşk nesnesi, sevilen kişi hakkında çok az şey bilmesine rağmen, tüm zamanın aşık diye tanımlanan kişinin düşüncelerini işgal etmekle geçirir. Tutkun kişi, aşık olunan kişinin niteliklerini hep iyi olarak alır. Sözkonusu kişinin bu niteliklere sahip olup olmaması, hiç önemli değildir. Hiçbir insanın yerine getiremeyeceği beklentiler oluşturulmuştur. Böylelikle, seçilen nesne, onun kendisi için doğru ve tek insan olduğuna karar veren saplantılı kişinin egosuyla ilişkili olarak özel bir rol oynar. Bu düşünce, tutkun erkek ise, direk saldırgan davranışın bir dereceye kadar, ya nesnenin arkasından koşarak ya da rekabeti püskürterek onaylayabilir. Eğer kadın ise, hiçbir saldırgan davranış kabul edilmeyebilir ve sonuç olarak, kadınların kara kara düşünmesi,

açıklanamayan kötü huyların oluşması, telefona bağımlı olması, aşık olunan kişi hakkında diğer kadınlarla dedikodu yapması ya da kişinin ilgisini çekmek için, açıkça reddetme ve küçümseme hareketleri göstermesi daha olasıdır.

Eskiden bu durumun, sevilenle yapılan ilk bakıştan sonra kişiye derin bir şekilde keder verdiğine inanılırdı:

İlk bakışta aşık olmayan aşık var mıdır?[1]

Aşkın bu ani ve derin doğası, yasak aşk biçiminin niteliği gibi görünmektedir ve evliliğin temelini, saplantı oluşturduğu için, daha yavaş seyreden kronik durumlar da farkedilmiş bulunmaktadır. Bu illetin nedeninin, aşık olunan kişinin gözlerinden gelen yayılıcı bakışı, metaforik olarak da, Cupid'in okunun, kalbe saplanması ve orada acı, unutulmayan ve iyileşmeyen bir yara açtığı varsayılırdı. Yıkıcı tutkunun daha aşırı örneklerinde, daha abartılı uydurma açıklamalar bile bulundu. Örneğin, Phaedra'nın, Venüs'ün kendisine cefa çektirdiği yolundaki inancı gibi:

Ce n'est plus qu'une ardeur dans mes veines cachée:

C'est Vénus toute entière a sa proie attachée.[2]

Bu tür benzetmeler, hem şehvet ateşini, hem de ketlenme heyecanını belirtèn, kavurucu imajlardan büyük ölçüde yararlanır. İronik olarak düşünülürse, bu durumu kontrol etmek için, buna neden olan kişiden kaçarak ya da tutkuyu denetim altına alma yolları arayarak, bu duygudan kurtulmaya çalışmanın olayı eskisinden daha şiddetli hale getiren etkileri olduğu varsayıldı. "Aşk bir yol bulacaktır. Aşk çilingirlerle alay eder" Bundan dolayı, "aşık olmak" korkunç bir şanssızlıktı. Herhangi bir uyumlu aileyi ve kendini akılcı olmayan bird şevk için yoketmekti. Racine, aşkı açıklamak için, hem şeytan hem de hastalık anlamına gelen Fransızca bir kelime olan *un mal*'i kullandı. Aşkın bir hastalık ya da en azından yı-

kıcı anlamda hastalık olduğu inancı, *sevdalı* gibi sözcüklerde ve halkın benzetmelerinde varlığını sürdürür.

En uzun yaşayan popüler şarkı temalarının bazıları, geleneksel benzetmelerden direk olarak yararlanır. Lüks otellerin çay salonlarında oturanların endişelerini ağırlaştıran ve gittikçe yokolan ılıca odalarında çalınan müzik, 30'lu ve 40'lı yılların sözleri, bestesinden daha anımsansa da, yine de bu, Haziran ayında, mehtapta, dalgınca şarkıyı mırıldanmaya çalışan kaplıca ziyaretçisi ya da nadiren çay içmeye gelen kişiler vardır. Bu klasikler, geçen yüzyılın abartılmış şiirlerinden herhangi biri kadar, güm güm atan yürekler, ay ışığında parlayan, aşk ateşiyle dolu yürekten gelen dumandan kör olmuş gözlere yönelik referanslarla doldurulmuştur. Aşıklar kaymazlar, itilmezler, acıklı değilse, umutlu bir şekilde, sıcak kucaklamaların tam içine düşürler. Hoş bir acı, hatta kadife bir eldivenle ovuluyormuş gibi görünen tuhaf, ancak hoş bir keder hissederler. İç çekerler, kederlenirler ve budalaca başları döner ya da belki dönmez. Ancak o zaman dahi, yalnızca sevdiklerinin gözlerine bakmak isterler.

En büyük ironi, aksi takdirde çok kolayca unutulabilecek bazı pespaye aşk şarkılarının sözlerini, yarı bilinçli olarak tekrarlayarak donuş ev işleriyle zamanını geçiren, sıkkın ev kadınının durumudur. Bunlardan kaç tanesi, tüm aşıkların kör olduğu gerçeğinin gerçek sonuçlarını hesap edebilir ya da "içerde bir yerde sıcacık bir şey hissetmelerinin" bedelini neyle ödediklerini düşünebilir? Yüreğiniz artık yanmadığında ve duman, durumunuzun gerçeklerini görmemeniz için sizin kâr etmediğinde, hangi şarkıları söyleyeceksiniz? (Ancak, elbette bunun için şarkılar olmayacaktır).

Başka bir şarkı, şarkıcının, iç çekmediği, kederlenmediği ve başı dönmediği için, aşık olduğunu, acı bir biçimde yadsımaktadır. Kendi yanaşma çabalarına tamamen ilgisiz kalan,

tanımadığı bir kadın için, Romeo'nun gelenekselleşmiş tutku açıklamasından çok mu uzağız?

Aşk, iç çekişlerin tütsülerinden yükselen bir dumandır;
Aşıkların gözlerine ışıl ışıl bir ateş getirir;
Canı sıkılmış aşıkların gözyaşlarıyla deniz beslenir.
Daha başka nedir? En ketum bir çılgınlık,
Tıkalı bir incinmişlik ve esirgenen bir tatlıdır.[3]

Zina isteğini dikkate almanın pek tutarlı yolu olan bu tutum, 'aşık olmak' durumunun benzetmelerinde, çiftler için doğru bir yol olarak yaşamını sürdürmektedir. Cupid'in, geleneksel biçimde gözü bağlı olarak gösterildiği gibi, aşkın kör olduğu, acıdır ki, hâlâ sürdürülmektedir. Burada kullanılan körlük, aşığın sevdiği kişiyi gerçek biçimde görmeyi, özellikle hatalarının farkına varmayı reddetmek anlamındadır.

Bu manyayla uğraşmak konusunda iradenin ve mantığın güçsüzlüğü, bilinen, "çılgınca", "deli gibi", "sırılsıklam", "aklı bir karış havada", tanımlamalarla bilinir. Oysa, "yumuşak", "güvenli", ya da "akla uygun" aşık olmak, kabul edilmez. Bazıları, insanın, yaşamında bir kez aşık olabileceğini iddia ettiği için, kimileri ise, ikinci kez olmanın daha iyi olduğunu, bir başkası, ilk aşkın unutulmadığını ve bir grup insan da her hafta, hatta her gün aşık olduklarını iddia ettikleri için, bu hastalığın bağışıklık eğilimleri konusunda anlaşmazlık vardır.

Cinsellik anlık yoğun istektir,
Aşk, gitmenize asla izin vermez.[4]

Bu hastalığın en önemli özelliği iyileşmez olmasıdır; bu, birbirine aşık gençlerin, çok genç olduklarından ve birbirlerine aşık olduklarını inkar etmektir. Yerine göre, aşkın yanlış olduğu kanıtlanmalıdır, yani, çok genç insanların başına gelemez...

Nat King Cole'nun, iki gencin aşkını ve onların çevresini saran, aşık olmak için çok genç olduklarını söyleyen düşman-

lara karşı çiftin gösterdiği direnci anlatan çok acıklı şarkısıyla zirveye ulaştığını (anlatılamayacak kadar üzücü gençlik dönemim boyunca) anımsıyorum. Oyun bozanların iddiası geçersizdi, çünkü aşk deneyim ile öğreniliyorsa, gençlerin de aşık olmaları gerekiyordu. İddia geçerli olmasa da, şarkının sonunda tekrarlanan, aşklarının yıllar geçse de süreceği nakaratında işlenen şeyin çürütülmesi hiç de zor değildir.

Aşkın varlığı, gerçekte gösterilemediği için, gerçek olduğu da gösterilemez. Özel bir durumda varlığını yadsımanın avantajı, şarkının üstü kapalı belirttiği gibi, dünyanın eziyet ettiği, eleştirileri reddetmeyi başaran, Aucassin ve Nicolette fantezisini yaşatan gençlerin, aşkının başarılı bir durumu olası olsa da, inkarın doğru olmadığı kanıtlanamaz.

Bu duruma tanı koymak için kullanılan yöntemler değişmektedir. Dışardan gözleyenler, sinirlilik, dikkat toplama ve verimlilik bozukluğu, ya da aşık olunan kişiye, endişe ve spekülasyonla tanımlanan aşırı ilgiye dayalı bir yargıyı temel olarak vereceklerdir. Bu gözlemcilerin, içlerindeki özel röntgenci zevklerinden dolayı aşk macerasının belirlenmesinde yanlı olabildiklerini ve tabii bu durumda gözlemleri etkilediğinin farkına varılmalıdır. "Seveni herkes sever". Aşk acısı çeken kişi, aşık olunanı beklediğinde, ya da o kişi için yaratılan beklenti yerini bulmadığında yaşanan tepki yoğunluğundan dolayı, kendisini, hastalığı kapmış olarak değerlendirebilir. Ayrıca, rüyalarında, yemeklerde, tamamen ilgisiz tartışmalar yapılırken bile, sevdiğinin hayali, hep kendisine eşlik eder ve yaşamını olumsuz etkiler. Eğer aşk karşılık görmezse, belirtileri ya yavaş yavaş yokolur ya da başka bir kişiye transfer edilir ya da endişe verici boyutlara ulaşana kadar yoğunlaşır. Bu seçeneklerin hangisinin oluşacağı, büyük oranda, acı çeken kişinin, kederine yönelik tutumuna bağlıdır. Gerçekte, sürdürdüğü aşk macerasındaki mazoşizm derecesi ve sahip olduğu

şüphe ne kadar büyükse, kendini o kadar çok yalnızlık ve çözümsüz acıya terkedecektir. Olayların farkında olmayan diğer kişi, onun kendine inancı için sorumluluk yükünü taşımak zorundadır ve iyi bir insanın duygularını ciddiye almadığı ve acımasız olduğu yolunda suçlanabilir. Eğer aşık olan kişi, aşık olduğu kişinin acımasızlığından intikam almak için, bazı kırgınlıklarını ona karşı harekete geçirebilir. O zaman da, aşık olunanın bu aşka değmediği düşünülerek, aşığa özel bir statü verildiği ve hoşgörüyle davranıldığı görülecektir. İsteği, bu ayrıcalık tarafından yadsınırsa, "aşk" statüsü reddedilip, eylem, sırf kinci şehvete ya da bunun gibi bir şeye indirgenerek eylem haklı çıkarılabilir.

Genellikle, aşk bir erkek tarafından başlatılmışsa, kadınların aşklarının bu duruma ulaşmamalarının doğru olduğu belirtilmektedir. Ne yazık ki, aşık olmanın istenen ve gerçekten hoş bir insan deneyimi olarak sunulması o kadar güçlüdür ki, ergen kızlar, yaşdaşları erkeklerden çok, aşk kahramanlarına daha çok zaman harcıyor görünmektedirler. Bununla birlikte, sosyal kurgu, erkeklerin kur yapmasına ve sunulan aşka karşılık veren kızların, bilinen benzetmeleriyle sürdürülmektedir. Deneyimin ilk sınavı, şaşırtıcı ve ateşli öpücüktür. "İlk öpüşmemdi ve içimi çılgın, gök gürlemesi gibi bir sevinçle doldurdu. Uzun zamandır Mark için çıldırıyordum ve şimdi öpüşmemizle birlikte, onun da bana aşık olduğunu anladım"![5]

Aşk, biri için çıldırmaktır (Oh, Harree için çıldırıyorum!..) ve dudağın dudakla, dilin dille buluşmasının olağanüstü etkileri çılgın gök gürlemesi bir sevince neden olmaktadır. Belirtileri, gerçek olanlarla özdeş olsa da, alıntılar yapılan örnekteki aşk yapaydır: Betsy, "okulun en iyi sporcusu, kasabanın en varlıklı oğlanı", Mark tarafından öpülmüştü. "Çok şanslıyım" dedi, ancak yan dairede yaşayan, kendisini, Mark ve onun ha-

fifmeşrep ve küstah yönleri konusunda uyaran Hugh isminde, daha iyi bir arkadaşı vardır. İkinci karşılaşmalarında, Hugh, ilan-ı aşk için cesaretini toplar ve Betsy'i kollarına alır... "öpücüğü, yüreğimin güm güm atmasına neden oldu ve isimlendiremediğim bir duygu beni sarmaları... ayaklarımın altında buluttan bir halı seren bu duyguydu..." Bu, göründüğü gibi, gerçek şeydir ya da sonuç bize şunu söyler: "Bir hata yapmıştım ve karşılaştırma için bunu yaptım! Aşk, her zaman göründüğü gibi değildir ve öpücükler yalancı olabilir!"[6]

İki öpücüğün neden olduğu duygular, gerçek bir biçimde ayrıştırılamaz. Her ikisi de uyuşturucu etkisi altındaki organizmanın anormal deneyimlerine -kalbin güm güm atması, kulakların uğuldaması, pamuk ipliği dizler- daha uygun olarak açıklanmaktadır; popüler mitolojide, cinselliği hoş bir şey yapan *aşk*, gerçekten de bir uyuşturucudur. Aşk olmadan sevişmek, hayvansal bir boşalım olarak değerlendirilmektedir: Aşk olduğunda estetik ve olağanüstü olur. Açıkçası, kortikal cinsel tepkileri etkilemede öz inandırım, bir fonksiyonu yerine getirmek anlamına gelir ve büyük olasılıkla da öyledir. Betsy'nin iki öpücük arasındaki ayrımı, bir tür politik zeminde yapabileceği gerçeği, hâlâ değişmez: Betsy'nin kendi sınıfından biriyle evlenmesi, istenen bir durumdur ve politika iki özdeş öpüş arasındaki karşılaştırma, anlamsız sözlerin gizlenmesi yerine, açıkça belirtilseydi, hiçkimse karşı çıkmazdı. Her iki durumda da, referanslar, evlilik için güdülemeden çok, sanrıya eğilimlidir; böyle bir öpücüğün tadını çıkaran iki insan arasındaki iletişime hiç değinilmezken, bencil tepkiler vurgulanıyor.

Bu karmaşa, doğru sevginin tanımlanması konusunda yapılan çalışmaların tipik özelliğidir. Anarşik tutku, derin bir kuşku ile dikkate alınırken, duygusal yanlılık, aşkın, herhangi bir akılcı ya da katı denetime boyun eğmeyi kabul etmemektedir. Yukarıdaki örnekte de olduğu gibi, en uygun birleş-

me, genellikle, en mutlu edici olana dönüştürülmelidir. Gerçek ve yalancı aşk arasındaki gerçek fark, gerçek aşkın evlilikle bitmesidir. Her ikisi de şehvet ve fantezi içerirler. Heyecan düzeyinde oluşan öneli bir azalma, hoş karşılanır, ancak kabul edilmez. Zina, hâlâ, evlilikten daha heyecanlıdır, ancak kültürümüz, kendisini, bunun tersini sağlamaya adamıştır. Gerçekte bizler, bu manyanın, evlilik için elzem bir önkoşul olduğu inancına adanmışız... AŞIK OLMADAN ÖNCE EVLENMEK BİR GÜNAH MIDIR? sorusu, Taylor Caldwell'in *Aşkın Sürmesine İzin Verelim* kitabının tanıtım sloganıydı.[7] Aşk, hem evliliği, hem de yasak ilişkileri çelişkili bir biçimde kutsuyor. "Aşk, her şeye kâdirdir."

Aşkın mantıksızlığı, kocasının baskıcı sevgisinin sıcaklığı için tüm kariyerini ve tutkusunu terkeden kadınlar, bu pespaye öykülerde safça yüceltilmektedir. Başarılı ve kariyer sahibi X kadın, silik satıcı Y'nin aşkına karşılık vermez. Adam soğuk davranmaya başlar, kadın kıskanmaya. Adam, kaza geçirip, ambulansla giderken, ona eşlik eder. Her şeyden önce, "Aşk çağırdığında -gerçekten kim yadsıyabilir?"[8]

Burada aşk, ya gerekli, insancıl bir işlevle karşılaştırın (Doğa'nın çağrısı) ya da analoğun daha eski türlerinin ayakta kalmış bir türü olan hoş görevlere, kişinin davet edilmesiyle karşılaştırılmaktadır. Yine de, uyuşuk ayaklarına kaynamış su dökerek hasta olduğunu öğrenen cüzzamlı gibi, böyle bir öykü deki krizler, aşık olduğundan habersiz kişiye, aşkını anlatmak için yaratılır. Bu tür testlere izin verilmekte, hatta, gerçekten, gerçekten aşık olduklarından kuşku duyanlar için reçete olarak yazılmaktadır. "Aşk, gerçekçi bir biçimde denenene kadar, asla gerçek bir aşk değildir." Saplantının sağlamlığını denemek için, ayrılık denemeleri, yararlı olabilir. Bu tür homeoterapi yapan bazı uzmanlar, hastanın kendisine uygulaması gereken, oldukça güvenilmez bir yöntem olan anketler

hazırlamaktadır. Sorular, "sizi terketseydi, yaşamaya katlanabilir miydiniz?"den, "Onun nefesini iğrenç buluyor musunuz?"a kadar uzayıp gidebilir. Daha yaygın bir yöntem ise, aşk mahzunu olan kişiye, aşkın ne *olmadığını* anlatmaktır. Oysa bu, aşkın ne olduğu konusunda hiçbir bilgi içermez.

Aşk, yalnızca bir heyecan ya da yitip giden bir zevk değildir. Yalnızlıktan ya da sıkıntıdan kaçış değildir. Pratik uygunluk ya da karşılıklı yarar için, rahat bir alıştırma da değildir. Tek taraflı bir duygu değildir ve dileyerek ya da öyle olmasını dileyerek karşılıklı hale getirilemez...

Bu kuralı izleyen ergen aşık, birazcık karışıklık hissettiği için mazur görülebilir. Elbette pek çok şair ve diğerleri, karşılıksız aşk ile yanmışlardır; aşkta, eşitlik kurmak, oldukça olanaksızdır. Zevkin geçici olup olmadığı, geçmeden anlaşılamaz. Zevk, yalnızlık ve sıkıntıdan ya da karşılıklı rahat bir düzenlemeden kaçış değilse, onun bir istek olduğunu söylemek gerekmiyor. Aynı yazarın yaptığı olumlu açıklama, daha az cesaret kırıcı değildir.

Aşk, pek çok şeydir, aşk, küçük bir çocuğun, özen ve yumuşaklığa verdiği hoşnutluk tepkisidir ve daha büyük çocuğun, sevecen merakıdır da. Ergenlerin neşeli olmaları, imgelemlerinin romantik uçuşlarıdır. Yine, olgun evliliğin ciddi, olgun bağlılığıdır...

Sevgi, hassastır, ele avuca sığmaz, her şeyden öte, sevecendir. Dürüstlük, içtenlik ve karşılıklı sorumluluk ve ilgi ile kaynaşmış doğallıktır. Başlangıçta, yalnızca, "oluşur", ancak gelişmesi ve sürmesi için, tam kapasite açık yürek ve ruh gerektirir.[9]

Bu, evliliğin temelinde aşık olmanın gerekli olduğuna karşı çıkan bir adamın çabalarıdır, ancak inandırıcı değildir. Belirsiz, ancak derin bir biçimde amacına sadık olan bu görüş asla, tek bir aşk şarkısına esin olamaz. Dünyayı güzel bir yere dönüştüren aşkın uyuşturucu etkisinin çekiciliği, gözlerinize yıldız koyan, ayaklarınızı yerden kesen, Cupid'in okuyla sizi

yaralayan bir deneyimin hazzı, bu kötü satırlarla azaltılamaz. Sihirli manya, hayal dünyamızdaki güçlü bir zorlama olarak, hâlâ ayak direr. "Onu çok mu seviyordu." diye sorar, ikinci kadın; ölmüş olan rakibi için. "Onun için çıldırıyordu" derler, talihsiz karısını öldüren adam için ve jüri, bağışlanmasını önerir. "Onun bir katil olduğunu biliyordum, ancak ona aşıktım" der, hapishanede bulunan adamla evlenen bayan. Aşk, aşk, aşk, zavallıcık, bencilliği gizlemek, şehvet, mazoşizm, duygusal durumların mitolojisi etkisinde kalan fanteziler, telkin edici mutsuzluk ve sevinçlerin karmaşası, donuk kur yapma hareketleri, öpüşürken, birlikteyken ve isterken, gerçek kişilikleri görmemek ve gizlemek, kısırlığını canlandıran iltifat ve tartışmalar. "Bir başkasına tapmak için yaratılmadık, ancak flört etmek, hayranlıktan ötedir, yani yüceltmekten başka bir şey değildir."[10] 17. yüzyıl feministi, Mary Astell'in de sözettiği gibi, genç erkekler, artık, özenilmiş öykünmecilikle kur yapmıyor görünüyorlar, ancak, aşkın mistik çılgınlığı, aynı yapmacık haleyi şart koşmakta ve yeni kadın "Konumunu sakince dikkate alabilecek" duruma gelir gelmez, yokolan aynı beklentileri de oluşturmaktadır. 20. yüzyılda, Ti-Grace Atkinson gibi bir feminist benzer bir noktayı daha kaba bir biçimde belirtiyor. "Aşk, kurbanın sapığa verdiği karşılıktır."[11]

Tüm aşklar, böyle bir açıklama ile anlatılmaz, ancak ister ucuz aşk romanlarında, ister şehvetli birleşmeleri evliliği götürme üzerine yazılmış ciltli romanlarda olsun, büyük aşk macerası kadın kahramanının sinirlerini titreten hastalıklı bir saplantıdır. Kadınlar, ucuz aşık olma ideolojisinde, mantıksız ve yıkıcı adımlar atmaları için sunulan önemli telkini farketmek zorundadır. Böyle bir saplantının sevgiyle hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü sevgi, baygınlık, sahiplik ya da manya değil, gerçekten de, kişiliğin en içteki çekirdeği yakalamanın tek yolu olan "zihinsel bir harekettir."[12]

ROMANTİZM

Her genç kızın aşık olmayı hayal ettiği, belki de artık doğru değildir. Belki de, tutkulu duygusallığı, zenci kent blues müziğinin cinsel yaşam felsefesiyle, gençlerin kendileri için yarattığı kültürü kaba kuvvetle birleştiren pop devrimi, cinsel *törelerin* üzerinde geniş kapsamlı etkilere sahiptir. Belki de genç kızlar, benim gençlik dönemlerimde kendimi kaptırdığım hülyalı fantezilerle yer değiştirecek gerçek bir cinsel deneyime geçiş sağlamıştır. Yine de, bu yalnızca bir olasılıktır. Dr. Peter Mann'ın, Sheffield Üniversitesi'nde yaptığı araştırmalar, 25-45 yaşları arasındaki kadınların, özellikle ev kadınları ve sekreterlerin aşk romanlarının ateşli okuyucuları olduğunu göstermiştir. Bazıları, yılda 80 kitap satın almaktadır. Piyasa, öncekinden daha büyüktür.[1] 1969 Ağustosu kadar yakın bir zamanda, "romanlarıyla ünlü" *Woman's Weekly, Romantizm hâlâ yaşıyor!* diye haykırıyordu.

Yeni özgürlüklere sahip olsalar da, bugünün genç insanların çoğunluğu, hâlâ aynı şeyleri hayal ediyorlar. Onlar da yaşamı rizikolu bulmakta ve kendilerinden önceki kuşakların sahip olduğu en iyi değerleri takdir etmektedirler.

... Kralice Viktorya döneminin aşk öyküsünü anlayabilmek için Kathy, bizi örnek almaktadır. İncecik bir kumaştan yapılmış olan beyaz elbisesi, boğazına kadar kapalıydı ve siyah parlak ayakkabılarına uzanıyordu. İnce belinin çevresinde siyah kadife kurdela, boynunda ise altın bir zincire takılmış

bir madalyon vardı. Ve siyah saçları, ortadan ikiye ayrılmıştı... "İlk balosuna gidecek" dedi annesi bana... "müthiş heyecanlı". Şurası bir gerçek ki, karanlık diskoteklerde mariuana çeken mutsuz kızlara karşılık, Kathy gibi binlerce kız çocuğu, ilk formal dans giysisi içinde "müthiş heyecanlıdır."[2]

Görünüşe göre bu romantizmdir. Erkek yazarın, romantizme uygun elbise üstüne yaptığı vurgu, böyle bir kültürü karakterize eden tipik bir vurgulamadır. Dans, Kathy'nin güzelliğinin görüleceği, kur yapılacağı törensel bir kitledir. Erkek, sıkıcı gece giysisi içinde kızın peşinde tökezleyerek, serin elini sıkarak, ince beline sarılarak ve kızı kollarında çaresiz bırakıp, fırıl fırıl döndürerek büyülenecektir. Kızın güzelliğine ve dansına iltifat edecek, bu unutulmaz akşam için teşekkür edecektir.

Her yıl pek çok genç kız, bakirelere yakışan beyaz giysiyleriyle, Kraliçeye, Başkana, Piskoposa takdim edilir gibi, hâlâ sosyeteye tanıtılıyor. Oğlanlar kibarca dansa kaldırırlar, kızlar ise kabul ederler ya da daha hoş birinin teklif yapacağı umuduyla reddetmek için özür bulmaya çalışırlar. Oğlanlar, sevgililerine çiçek vermek zorundadırlar. Oysa, her kız, beklenen sosyal olaylardan daha heyecanlı ve daha romantik bir şey umuyor. Belki, müthiş yakışıklı bir erkek, diğerlerinden daha çok yaklaşacak ve saçlarının parfümünü koklayacaktır. Belki, akşam yemeğinden sonra, terasa doğru gezintiye çıkıldığında, erkek, kızın gözlerinin sonsuz güzelliğiyle büyülenmiş olarak nefesini tutacaktır. Kızın kalbi güm güm atacak ve yanakları tatlı bir utançla kızaracaktır. Erkek, görülmemiş bir yumuşaklık ve yoğunlukla harika şeyler söyleyecektir. Daha sonra, belki kızı sahiplenici kollarının arasına alacaktır. Hiçbir şey, bir öpücükten daha seksi değildir. Dünyanın kaba sabalığından kendini koruyacak güçlü kollar ve tüm bedenine olağanüstü duyumlar gönderen, dudağındaki sıcak dudaklar daha seksüeldir.

Romantik dünyada, öpücükler aşktan daha önemli değildir. Kötü adamların kandırdığı masum kızlar, gerçek aşkları tarafından çok kısa bir zaman içinde kurtarılırlar. İlk öpücük, coşkunun, karşılıklı aşkın ve pek yakında gerçekleşecek evliliğin habercisidir. Aksi takdirde, *aldatıcı* bir öpücüktür. Kaba ve saçma olsa da, *Sevgililer, Romantik Sırlar* ve bunun gibi yüzlerce mizah ürününün gizi budur. Çok az dudak, elektrik ve kışkırtıcı olasılıklarıyla çok fazla yetenekli olduğu için, öpücüğün neden olduğu durum, gerçekte, kişinin kendini kandırmasıdır. Kız arkadaşıyla ilişki kumaya çalışan pek çok genç erkek, kızın kendinden geçmişliğine ve mutluluğuna şaşırmış, zoraki bir biçimde seksin olmadığı yoğun bir ilişkide kendini zorda kalmış bulunca, tedirgin olmuştur.

Oluştuğunda, harika, unutulmaz ve güzel olacaktır. İlk görüşmelerinde mükemmel aryalar söyleyen Mimi ve Rodolfo gibi olacaktır. Belki hemen aşık olmayacaklardır, ancak bir gün, POW! Bu şaşırtıcı öpücük gerçekleşene kadar, büyüyen bir yumuşaklık hissedecektir. Erkeğin gösterdiği değişmez yumuşaklık, saygı, pohpohlama ve duyarlılıkla birlikte, şövalyelik ve centilmenlikle sürmek zorundadır. Romantizmin kahramanı, kadınlara nasıl davranılacağını bilir. Çiçekler, küçük hediyeler, aşk mektupları, belki gözleri ve saçları için yazılmış şiirler, mehtapta, mum ışığında yemekler, yumuşak ve kısık çalan müzik. Hiçbir şey aceleci ve bedensel değildir. Biraz ağır nefes alışlar vardır. Elbisenin ince kısımlarında dolaşan dağlayıcı dudaklar. Gün ve sağlıklı saçlarına, tatlı sözlerin fısıldanması "Küçük şeyler çok şey ifade ederler". En çok sevdiği çikolatalar, hoş isimler, doğum gününü hatırlama, yıldönümleri ve aptalca oyunlar. Ve sonra, ona, parfümünü, eşarbını, süslü iç çamaşırlarını ve tuhaf dantel mendillerini, kucağındaki kedi yavrusunu hatırlatan saçma şeyler. Gizem, sihir, şampanya, tören, yumuşaklık, heyecan, hayranlık, saygı- kadınlar bunlara asla yeterince sahip değildir. Erkeklerin ço-

ğu, dişi fantazi dünyası konusunda hiçbir şey bilmezler, çünkü onlar, edebiyatın bu türünü ve romantizm alışverişini görmemişlerdir. Bu tür davranışları inceleyen ve ister tutku, ister aşk, isterse açgözlülük nedeniyle olsun, hanımların erkeği olan bu tür erkek, jigolo, hatta kaçık olarak değerlendirilir ve diğer erkekler tarafından sevilmez. Erkek güzellik uzmanları ve kuaförler, müşterilerinin zayıf yanlarını inceler, susadıkları iltifatları ederek, katlandıkları sefil kederlerinden daha iyisine layık olduklarını ima ederek, onlarla planlı bir şekilde flört ederler.

Hayali aşk fantezileri içeren *Sevgiler* ve aynı türün diğer yayınları Amerikan ise, İngiltere'de geniş bir dağıtımı olacağı ne yazık ki doğrudur. Ayrıca, *Mirabella, Valentine* ve *Romeo* isimli beş para emez haftalık dergiler de vardır. Üstelik, 10 ve 16 yaşındaki kızlara haftada bir milyondan fazla satan ve İngiliz romantizm idealini kuran bir *Jackie* vardır. Kızlar, miniminicik etekleri, çılgın saçları ve kapkara gözleriyle, uzun bacaklı ve şıktırlar; çoğunlukla, kışkırtıcı öpücüğün basmakalıplığından kaçınırlar. Erkekler, tatlı kadınların ışıltılı gözlerine gözlerine diken, az çok şık ve soğuk, Regency Buck'ı tehlikeye atacak kadar çok yakışıklıdır. Olağanüstü olan şey, tapınacak (fetiş) nesnelere verilen önemdir. Romantizm, plaklara, kitaplara, ıvır zıvıra dayalı gibi görünüyor ve bir örnekte, gözlemciye gerçekten gerçeküstü gelebilecek bir park bankı, aşıklar için önemli olabiliyor. Kate ve Harry, sevgilidirler ve aralarında şu konuşma geçer:

"– Oh, Kate, seni, yeryüzündeki her şeyden daha çok seviyorum.

– Ben de seni, tüm evrendeki her şeyden daha çok seviyorum, sevgilim."

Bu bank, ilişkilerinde büyük bir önem kazanır ve belediye encümeni, onu aradan kaldırmaya karar verdiği zaman, Kate, Harry'nin Town Hall'deki bürosuna, çılgınca bir heyecanla dolar ve bankın orada kalması için eylem yapmalarını ister.

Harry'nin patronu, daha fazla bu işi sürdürürse, işini kaybedeceğini söyler. Ve, bankını savunması için Kate'i yalnız bırakarak, pes eder. Kate, bunu, kendisine duyduğu sevginin yüzeyselliğinin göstergesi olarak alır. Bankın kaldırılmasıyla ilgilenen insanlardan biri, granit çenesinden ve Byron benzeri saçlarından bir aşık olduğu belli olan bir erkek, onun yanında yerini alır. "Bu bankı, sizin için, geçmiş için ve tüm aşıkların gelmesi için birlikte koruyacağız." Son sahnede, kadın kahramanımız, gözyaşları içinde kalmış gözleriyle, dudakları bebek gibi büzüşmüş bir şekilde, sert çıkık çenesinden yukarı doğru bakar. "Ama bir hiç için işinizi kaybedeceksiniz. Siz, ... siz gerçekten onları yeneceğimi düşünüyor musunuz?" der kızın konuşma balonu. "Onları yeneceğimizi biliyorum" der erkek ve ekler: "İnsanlar, yeterince çok çalışırsa ve yeterince severlerse, her şeyi yapabilirler. Hadi deneyelim..."[3] Ve *Son.*

Romandaki aşık, yönetici yönleri olan, sevdiği kişiye nazaran en azından bir, genellikle birkaç yönden daha üstün konumdadır. Ya daha büyük, ya daha yüksek bir sosyal sınıf ve becerilere sahip ya da daha zeki ve başarılıdır. Otoriterdi, ancak kadınına karşı çok ilgilidir ve onu tamamen bir baba gibi korur ve yol gösterir. Sert, içine kapanık, hatta yasaklayıcı olabilir, ancak romanın kadın kahramanları, alçakgönüllülüğün, güzelliğin, hatta giysilerinin büyüleyici gücüyle erkeği yumuşatırlar. Onda, gizli bir keder, kadınlara karşı duyduğu bir küçümseme ya da geçmişinde gördüğü zararın ipuçlarından daha fazla bir şey vardır. Dış görüntünün hemen altındaki, saklanmış, yumuşaklığı ile bastırılmış tutku ateşini, kadın kahramanın duygusal gereksinimlerine anlayış göstererek, saklar. Bu tür karakterlerin orjinalleri, tarihsel anlamda gerçekten romantiktir. Belki de bunların ilkleri, Rochester, Heatcliff, Mr. Darcy ve Lord Byron olduğu için bu böyledir. Bununla birlikte, Austen ve Bronte'nin ortak kanısı, Lady Caroline Lamb'in duyarlılığı ile sönükleştirilmiştir. Georgette Heyer,

Byronik kahramanın cinsel başarısını, alışılmadık bir tarzda kullanarak, plastik dönemin prototipini, Lord Worth, Regency Buck'ı yaratmıştır. Romantik romanların çoğu, kahramanının az çok benzediği bir basmakalıbı güzel bir örnektir. İster, otuzların macera öykülerinde, cesareti (düşüncede en eşitlikçi) için kadın kahramanı kutlayan, okullu bir eğlendiricilik anlayışı olan genç erkekler olsun, ister Kral Cophetua ve yoksul hizmetçi olsun, bu böyledir.

O, gündemde olan bir erkek örneğiydi. Kunduz kürkünden yapılmış şapkası, dikkatlice karışık bir görüntü şeklinde taranmış siyah saçlarının üzerine yerleştirilmişti; kolalı muslin kravatı, bir dizi güzel piliyle çenesini destekliyordu. Çamur sarısı kumaştan yapılmış kaba sürücü paltosunda, 15'ten daha az delik vardı. Çift sıra gümüş düğmeleri vardı. Bayan Tavemer, çok yakışıklı bir yaratık olan ona sahip olmak zorundaydı, ancak yüz ifadesinin bütün kalıbından nefret etmekte hiç zorluk çekmedi. Kendini önemseyen bir bakışı vardı; yaşamaktan bıkmış gözkapakları altından, ironik bir şekilde onu gözleyen gözleri, şimdiye kadar gördüğü en sert gözlerdi ve sıkıntıdan başka hiçbir duyguyu açığa vurmuyordu. Burnu, beğenisi için fazla düzdü. Ağzı biçimliydi, ancak ince dudaklıydı. Küçümsendiğini düşündü...

Bunlardan en kötüsü, cansızlığıydı. Hem bir kazadan, hünerli bir biçimde sakınmış, ancak faytonun durumuyla ilgilenmemişti. Faytonu sürüşü muhteşemdi; dizginleri, böylesine dikkatsizmiş gibi tutan, bu şık eldivenli ellerde umulmayan bir güç olmalıydı, ama niçin, Tanrı adına niçin, böylesine züppe bir tavır havasına bürünmek zorundaydı?[4]

Böyle bir yaratığın yapacağı hiçbir şey aşağılayıcı olamaz. Yaşamdan böylesine bezmiş gözlerle Childe Harold'a, sosyetenin kapıların açan yüz hatları, aristokratlara özgü küçümseyici tavırları ve ellerinin beklenmeyen gücünün etkisi. İlke olarak düşünürsek, erkeğin, kusursuz giyinişiyle ortaya çıktığını farkederiz-Beau Brummell, arkadaşlarından biridir-ancak şu acıklı manzarayı karşılaştıralım-

Siyah saçları olsun isterdi; altın buklelerinin güzelliğinin tatsızlığını dü-

şünüyordu. Kaşları ve kirpikleri, bereket versin ki koyuydu, hoş olmayacak kadar parlak mavi gözlerinde (bir keresinde erkek kardeşiyle küçümser gibi konuştuğunda öfke nöbetindeki tavrı gibi) yüzüne büyük bir kişilik katan ateş ve dürüstlük vardı. İlk bakışta, onun sakar bir Dresden küçük hanım olduğu yazılabilir, ancak ikinci bakışta, gözlerindeki zekâ, ağzının kıvrımlarındaki kararlılık havası kaçınılmaz bir biçimde keşfedilir.[5]

Elbette, zekâsı ve kararlılığı, gözlerinde ve ağzının kıvrımlarında allahtan sınırlı kalır, bu da Lord Worth'a yönelik yaramaz davranışı için özür olur. Lord Worth onun, ustaca yapılan bir düzmece sonucu velisi olmuştu. Böyle bir akrabalık ilişkisi çok heyecanlıdır. Bu çekici elbise içindeki kadını şöyle görür; "Fransız patiskasından yapılmış düz uzun bir elbise, boynunun etrafında fistodan bir fırfır ve bunun üstünde verevden kesilmiş bir kısa pelerin. Çizgili kadife kurdelası olan bir bere..."[6] ve sandalının içindeki bir çakıl taşını simkeleyerek yerleştirdi ve böyle yaparak, ayakkabılarını elbisenini altına şakları. Adam kadını kollarına alır ve arabaya atar (bu noktada, her ikisi de ilişkilerini bilmiyorlar). Kadının direnmeyen avucundan sandalı alır ve ayağına uyacak şekilde tutar. Çekici öfkesini kışkırtmak için, onu öper. Bu hızdaki bir baştan çıkarmanın gerçekleşmesi için, romanın yirmi sayfası geçer. Ancak Worth onun velisidir ve bazı şeyleri kötüye kullanmayacak kadar prensip sahibi bir adamdır. Haşinliğini ve ürkekliğini gözönüne alırsak, adamın yardımıyla, herkesin gönlünü yaptığı, ama (o hariç) hiçbirini sevmeyen, sezonun güzeli o olur. Yılda 80 bin sterlin geliri vardır ve bu, erkekleri harekete geçirir; onun için duyulan şehvet de diğerlerini harekete geçirir. Wales Prensi'nin tarzı, hiç de uygun gelmez. Ancak onu ihtirassız ve çıkarsız seven tek aday (inanılmaz derecede zengindir adam) odur. Sadık ve güçlü duygularıyla biraz baba, biraz aşıktır prens. Kız, her seferinde bayılır ve prens onu taşımak zorunda kalır. Erkek, kadını her zaman korur. Çoğu zamanlar, kadın bunun farkında bile değildir. Kadının yüzüne

bir an baktıktan sonra, kollarına alır. Georgette Heyer'in, kitaplarında can alıcı cinsel noktaları kullanmasını engelleyen kibar, belki de erdemli bir yanı vardır: Diğer yandan, Barbara Cartland, kucaklaşma benzetmelerini abartır ve böylelikle, önemli romantik sorunların daha çoğunu gözler önüne serer. *Aşkın Kanatları* adlı romanında, aşk ilişkisinin kahramanları, Güzel Amanda ile onun cana yakın bedenine göz diken ve iğrenç istekleri olan Lord Ravenscar'dır...

Onu tutuşu sıkılaştı: dudakları, bir mengene gibi dudaklarını kapadı. Tutkusunun, şeytanî bir alev gibi içinden yükseldiğini hissetti kadın; ve sonra adam kollarıyla kadını kaldırdı.

"Amanda" dedi boğuk bir sesle, "Damme! Niçin beklemek zorundayız?" Odanın köşesindeki geniş kanepeye doğru taşıyordu onu, ve gücünün her zerresiyle dövüşerek, mücadele ederken, ne kadar güçsüz ve etkisiz olduğunu biliyordu ve karşı koyuşları, adamı yalnızca heyecanlandırıyordu.

"Amanda! Amanda!"

Adamın kalın dudakları, kızın gözlerinde, yanaklarında, boynunda dolaşıyordu. Oldukça güçsüz olduğunu bilerek, dengesini sağlamak için, sonuçsuz çabalarıyla karşı koyarken, kendisini kanapeye yatırdığını hissetti. Elbisesinin omuz kısmının, adamın ellerinde parçalandığını duydu.[7]

Kadın kahramanın, tamamen zayıf oluşu, öykünün en önemli bölümüdür. Büyüleyiciliğe (böyle bir incecik şey, yükselen tutkusunun yerine, etki alanındaki bir Lorda nasıl tekme atabilirdi?) ve cinsel baştan çıkarmanın daha kabul edilebilir türlerine karşı etkisiz kalmak, kahramanın, kendisini, kendi hayvani arzusundan ve dünyanın suç ve çılgınlıklarından koruyacaktır.

Kapıya yöneldi ve birden Peter Harvey, arkasında bir dizi üstüne düştü. Adam, beyaz muslin elbisesinin eteğini kaldırıp, dudaklarını dokundururken, kadın endişeyle ona baktı. "Amanda" dedi adam, "Bir adam, herhangi bir adam, sana ancak böyle yaklaşmalıdır. Hiç kimse -özellikle Ravenscar- elbi-

senin eteğini öpmekten daha fazlasına değmez. Bunu anımsayacak mısın?[8]

İşte, evleneceğimiz erkek tipi budur. Dizleri üzerinde, kadının çamurlu eteğini ağzında çiğneyen ve hâlâ, kadının ahlâk hocalığını yapan bir adam. Heyer'in tarihsel renkteki araştırmaları kendininkini aşarken, Cartland'ın cinsel heyecan konusundaki tarzı, Heyer'in çok uzağına taşar. Bir dizi akıl almaz numaralarla, aşıklar bir genelev yatak odasında karşılaşırlar ve adam orada, kızı kurtarma sözü verir. Amanda, daha uygun bir dekorda, aşkını itiraf eder.

"Amanda, benim için katlanılmaz hale getiriyorsun," dedi Peter ve sesi, boğuluyormuş gibi çıkıyordu.

"Beni istemiyorsun" dedi kadın.

"Bir gün, bunun için özür dilemek zorunda kalacaksın" dedi adam.

"Bir gün, aman dileyene kadar seni öpeceğim. O gün gelene kadar, -çabucak gelmesi için tanrıya dua et- kendine iyi bak, küçük sevgilim."

Adam, kadının ellerini aldı ve dudaklarına götürdü. Öpmek yerine, ellerini geri verdi. Kadın, adamın kendi avuç içlerini saygıyla öptüğünü ve aynı zamanda, tüm bedeni ani bir esrikle titreyene kadar aç bir tutkunun kendisini heyecanlandırdığını hissetti.[9]

Henüz, gerçekten öpüşmemişlerdi, çünkü Peter, "dudakların benimkilere dokunursa, sonuçlarından sorumlu olmak zorunda değilim" demişti. Gerçekten de, el öpme bir orgazma neden oluyorsa, gerçek bir öpüşmenin epilepsiye neden olması olasıdır. Kadın, kendini Ravenscar'a bağlayacak yemini tekrar ederek, kutsal masanın başındadır. Aşığı, onun bir vatan haini olduğunu ortaya çıkardığında, onunla düello edecek ve kadının yanında yerini alıp, yaşamını ona bağlayacaktır.

İçinden bir alev gibi yükselen aşkını hissetti. Tüm bedeninin, *heyecan ve esriklikle* titrediğini hissetti, çünkü birkaç saniye içinde onun karısı olacağını ve sonsuza dek ona ait olacağını biliyordu.[10]

Her iki kitabı da, bir marketten 3.60 sterlin ödeyerek satın almıştım, ancak bu rastgele bir seçim değildi, çünkü Heyer ve Cartland isimlerini, imgelem yüklü yeni yetmelik çağlarımdan anımsıyordum. Bir zümrüt çağlayanı içindeki Bayan Cartland'a bir üniversite tartışmasında rastladım. Konu, "İyi bir kız ol, isteyen akıllı olsun" idi. Bayan Cartland, elbette, hem zeki hem iyi olunamazmış gibi, olumlu yanı savunuyordu! Son günlerde baldan yapılmış afrodizyak erzak müteahhitliği ve duygusal bir danışmanlık kurmuş gibi görünüyor ve kızının mutlu bir biçimde soylular sınıfına girmekteki başarısını işaret edebilir. Kadınların özgürleşme hareketleri herhangi bir şey başaracaksa, milyon dolarlık Cartland endüstrisi gibi bir olguyla başetmek zorunda kalacaklardır. Aynı gün satın alınan üçüncü kitap, gelişigüzel satınalındı. İsmi, *Seven Kalpler*'di ve Avustralya'nın ıssız yörelerinin başka bir büyük romantik öyküsünü anlatıyordu. Çok denenmiş ıvız zıvırların hepsi, bu öyküde vardı. Lucy Walker, Grant Jarvis'i keşfedip, koyun çiftliğinin feodal paternalizmine yarar sağladı. Kahramanı yalnızca zengin değildi, aynı zamanda, beyaz ve nisbeten çocuksu, zenci ve tamamen çocuk olan sadık uşaklardan oluşan bir topluluğu yönetiyordu.

Duygusal heyecanların doruğa ulaşmasını sağlayacak öykünün öğelerini yanyana getirmek için, Lucy Walker, çok karmaşık ve olasısız bir durum planlar. Bilmemiz gereken tüm şey, Elizabeth Heaton'ın, para ve tutku güdüleri için, kendisine, onun nişanlısı süsü vermiş olduğudur. Kadınlar, eğlenceye düşkün, enerjik ve nefistirler, ancak o İngiliz tenine ve saflığına sahiptir ve işleri kraliçe gibi yönetmek konusunda iyi taklit yapıyor. Alçakgönüllülüğü o kadar aşırıdık ki, çiftlikteki ilk gecesinde, dışarda ateşin yayında, yerde, kombinezonuyla, soğuk tarafa yatarak kendisine kalkan olan Grant'ın bedeniyle yanyana geçirmek zorunda kaldığında, şiddetli bir biçimde kederleniyor. Grant onu, güpegündüz yatak odasında ziyaret et-

tiğinde, odada yalnız olmamasına rağmen "yanaklarına doğru ilerleyen muhbir kızarıklığı", "yaşamı için" engelleyemez. "Bir tür sembolik kalkan olan kahvaltı tepsisi, dizlerinin üzerine konduğu için," müteşekkirdir.[11] Grant, fiziksel olarak, sağlam yapılıdır, "son derece yakışıklıdır", düz ağzına ve hoş çenesine uyum sağlamış olan "soğuk gri-mavi gözleri", "katılık ve kayıtsızlık ifadesi veriyordu."[12] Kadının kitapta anlatılan çabaları, erkeğin onayını kazanmak içindir. Çocuklara bir şeyler öğretmediği ya da İngiliz bayrağını yıkamadığı (Gerçekten!) zamanlarda, o adamın sert kaslarına ve mazoşist hülyalara dalardı.

Korkuluğa dayanan kolundaki beyaz yarayla, ovaya doğru dikkatle bakan Grant'a bakarken, onun, tüm varlığına ve gücüne rağmen, yalnız bir adam olduğunu hissetti. Kişisel trajedi nedeniyle mi, yoksa büyük zenginliği nedeniyle mi tecrit edildiğini, Elizabeth bilmiyordu. Onunla kalmasına gereksinim duysaydı, ona hiç zorluk çıkarmazdı. Ona hizmet etmek için, zorlayıcı tuhaf bir isteği vardı.[13]

Tüm aşk romanlarının, giysilerle bir derdi vardır. Her seksüel üstünlük, bir engel olarak, çekici bir giyecekle yapılır; bayan Walker'ın tanımlamalarında gözler önüne serdiği ayak fetişi, seçmeli bir ekstradır.[14] Kitap, Fontana baskısıyla 4 kere basıldı ve kadın yazar, ondan başka en az 11 kitap daha yazmıştı. Elizabeth'in Londra'daki evine gitmek için bindiği gemiye, Colomba'da Grant Jarvis de katıldığında, heyecan, can alıcı noktaya ulaşır.

Onun gerçek olduğunu biliyordu, çünkü, paltosunun tüvidi burnunu yaralamıştı ve kendisini kuvvetle sıktığı için kollarının gücünü hissedebiliyordu...

İnanılmaz şey olmuştu. Dünyadaki biri, kıtaları aşmış ve onu almak için okyanusları geçip gelmişti... Elizabeth Heaton, daktilograf...

Başını eğdi ve dudakları, onun dudaklarını buldu. Uzun bir zaman, Elizabeth, ağzında, cennetin tadını tattı.[15]

Kadınların, kendileri için seçtikleri kahraman budur. Onun için uydurulan özellikler, kölelik zincirlerini bağırlarına basan kadınlar tarafından keşfedilmiştir. Kadınların soysuzları sevdiği yolundaki iddia, erkeklerin kullandığı basmakalıp bir sözdür, oysa, gerçekte, kadınlar, yazgılarını idare ediyor görünen başarılı erkeklerden etkilenirler; sorumlulukları, onu en kârlı şekilde idare edebilen birine devretmenin özlemiyle yanıp tutuşurlar. Böyle yaratıklar yoktur, ancak, cinsel fantezisinin astigmatıyla bakan çoğu genç kadınlar, varolmadıkları yerde onları varmış gibi görmeye yatkındırlar. Araba kapılarını açmak, başgarsonlara manevra yapmak, hediyeler seçmek ve para kazanmak, sık sık, romantik beceriler olarak değer görürler; romantizm arayışındaki pek çok kadın, kahramanlarının kendi ahlâki yargılarını hoşnutlukla feda ederlerdi. Pek çok ev kadını, Charmaine Biggs öyküsünden heyecan duyar. Tren soyguncusunun karısı Bayan Bigg, öyküsünü en çok satan gazetelere anlatırken, göreceli olarak, neyi anlatıp neyi anlatmayacağı konusunda çok iyiydi. Biggs'in iriliği, fiziksel gücü ve cesurluğu, mahkeme salonundaki küstahlığı, merkezdeki tutukluğunun sürmesine yönelik isteği, paraya karşı mağrurluğu ve yataktaki kahramanlığı ile birlikte yinelenir. Çapkınlığı bile hoşgörülür.

Romantizm, dolaylı olarak yaşansa da, fantezilerin gücü, asıl davranışı saptırır. Bir erkeğin, kadından daha güçlü ve büyük olması yolundaki inanç, birazcık abartılabilir. Müthiş iri, çok geniş omuzlu bir erkeğin, beni tüvid giysisine doğru çektiğini, gözlerime baktığını ve bekleyen dudaklarıma, cennetin tadını, ya da tutkusunun ateşini bıraktığı hayalinden tamamen özgürleşmeyi iddia edemem. Üç hafta, onunla evliydim. Kadınların, erkeklerin hoşuna gitmek için giyindiği izlenimi, Peter Harvey'in, beyaz muslin giyecek içindeki Amanda ile işlediği, bir imajı yaratmak için giyindikleri anlamında anlaşılmalıdır. Balo salonunda dans etme, kadın uysallığının gi-

zine yönelik olağanüstü bir boyun eğmedir; kadınlar, sade bir kucaklama ile, yüzleri erkeğe yakın, ancak dokunmadan geriye doğru hareket ederler. Heyer'in Regency Buck tiplemesi kadar eski olan bu tür dans, orta-sınıfın anlatımı olarak görülebilir. Çünkü, aşağı düzenler, kadına, az ya da çok çaba gerektiren, bağımsız bir bölüm bırakırken, aristokrat dans tarzı kuralcıdır. İçinde, erkeğin, kadını yönetme unsurunun bulunduğu ne bir folkdans ne de yerli dans duymadım. Orta-sınıf kadının favori gösterisi baledir; tüm romantik basmakalıplar onda dile gelir. Solo gösteriler büyük bir güç ve disiplin gerektirse de, kadın, sıçrar, ancak bir yaprak ya da kuğu tüyü gibi kaldırılmış gibi görünür. Yalnızca sosyal düzeyde bile, başarılı balo salonu dansları, aynı çelişkiyi içerir. Kadın, zeminde yürürken ağırlığı yokmuş gibi görünsün diye, fiziksel kontrol alıştırması yapmak zorundadır.

Romantizm masalının en önemli işleyişi, flört durumundadır. Oğlanlar, kadın duyarlığını, bilinçli bir şekilde sömürmüyorsa; öpücüğün, romantik ilkede ne anlama geldiği konusunda çok az fikirleri vardır. Onlar için, bu bir başlangıç, yakınlığa doğru giden bir hazırlık dönemidir; kızlar için ise, en can alıcı noktalara ulaşacak, aşkın tacıdır. Bir kız, gerçekte buna inanmazken, oğlanın buna yönelik tavrını da anlamaz. Saygı yüklü yoğunluk, ergen kucaklaşmaların da çok sık olarak eksik kalırken, daha erişkin erkekler rol oynar; ancak, bunu hemen hemen bilinçsiz bir şekilde yaparlar. Hiçkimse, Valentine, Mirabelle ya da Sweethearts'da asla yapılmasa da, en iyi eğitimli gençler bile öpüşürler. Genç kız, romantizmi, kendinin yapamayacağı, yalnızca başına gelebilecek bir şey olarak görür. Boyun eğme dürtüsü, şartlar konusundaki doğru biçimi empoze etmek dürtüsüne karşı çıkmaktadır ve acemi aşığının dudaklarında ruhunu soluyan bir kız, çoğunlukla, gerçekte olan şeyin şişirilmiş düşüncesiyle kendi kendini ayartır. Erkeğin istediğinin hem azını, hem çoğunu bir kerede

sunar. Oğlanlar, duygusal protokolü çiğnediklerinde ortaya çıkan şaşırtıcı manzaralar, romantizm fantezi işleyişine tanıklık eder. Öylesine yalın bir roldür ki, daha alaycı genç erkekler, kasıtlı bir şekilde rol yaparlar, en acemisi, en iyi hattın bastırılmış -ancak- hemen hemen -kontrol edilemez- istek hattı olduğunu çok kısa zamanda öğrenir. Ki, küçük bir derin soluma ve önemli bir bakış, durumu ilerletebilir. Barbara Cartland'taki duruma bakalım, "Seni öpersem, sonuçlarından ben sorumlu olmayacağım." Böyle bir diyalog, bir dinamit olabilir. Utangaçlıktan kızarma ile iki insan arasındaki ilişkilerde daha az yoğun ve daha az edepli olma önerisi konusunda, iffetlilik taslayıcı ısrarlarına karşın, Cartland ve Heyer, baştan çıkarıcılar için yol hazırlıyor. Ancak, yakışıklı erkeğin işini kolaylaştırırken, basit erkeğin tarzına daha çok engel bile koyabilirler. Romantik erkek, çok fazla değişken olmasa da, bilinen önemli niteliklere sahiptir. Asla beceriksiz değildir, ancak küstah, hatta aşağılayıcı olabilir; asla sinirli, değişken ya da alçakgönüllü değil, ancak, her zaman yakışıklıdır. Kabilede yaşayan ergen konumunda, hiçkimsenin çıkmadığı bazı oğlanlar vardır; ne yalın, ne modası geçmiş, ne de arzulu olarak kabul edilebilir değillerdir. Gerçek uçarılık, bu sayılanlardan daha az korkutucudur.

Dekorlar, giyecekler, amaçlar, hepsi romantizmin önemli bir özelliği olan seksin törenselleşmesini test eder. Aşai Rabbani ayininin, gerçek bir öğün olmaması ve hiçbir açlığı gidermemesi gibi, Kutsal Öpücükte gerçekte zevk alınmayan bir alışverişi temsil eder. Cartland'ın, etek öpme ve zambaklar benzetmeleri, bir tür, cinsel din ile uğraştığımız gerçeğini açıklıyor. İstenen şey, aşk değil, sadakattir. Seksi kabul edilebilir yapmak için, bazı kadınlar için, evlilik yaşamında bile, bu ritüeller gereklidir. Bu tür ayinler olmadan, cinsel ilişki, ev işlerinden birisi olur ve sihir için bu tür bir gereksinim duymak, utanç verici cinsel alışverişten çok, kadınca isteksizliğin özüne daha

yakındır. Önemli bir nedenle göklere çıkarılmış seks yapma isteğinin, kadınsı tepkilerin yavaşlığı ile olağanüstü bir ilişkisi vardır. Çünkü, pek çok kadın, sekste fiziksel boşalım değil, evlilikte söz verildiği gibi fiziksel sevgi, coşku arar. Kadınların cinsel isteklerin bazıları gerçekte, birlikteliğin cinsel tören yasasına dair istektir. Bu da, güçlerine dayalı bir istek olarak yanlış yorumlandığı için, erkeklerin ürktükleri bir durumdur.

Yalvardım ve ikna etmeyi denedim. Bir "peri" olduğumu söyleri. "Seni, öyküdeki Saint-Remy'de sevdiğim gibi seveceğim... Teslim oldu, çaresizdim.

Okşayarak, başladım. Tüm umudum, ellerimdeydi. Hoppa, hafif, havai, maceracı, yalın, karmaşık, dil dökücü, şaşırtıcı, kandırıcı, kararsız, titiz, uyumlu, sonsuz, zarif, canlı, yavaş, sürükleyici, dürüst. Bunu, meme uçlarının çevresindeki bu uzun halkayı seviyor musun? Uyluklarından, ayak bileklerine doğru kanat çırpan, Gabriel, sıcak güneyden gelen bir kırlangıç bu. Bedenindeki çırpınışlarını dinle. Dikkatsizce, çalışkan, özenle, merakla dolaştığı için, aşığımın bedenine, Saint-Remy adını verdim. Pazar kapanırken, çürüyen çiçekleri toplayan yaşlı kadını da yazdım. Uzun bir hanımeli bendiyle, onun kalçalarına, bileklerine ve kulaklarına sarıldım. Lotusum, yavaş yavaş kanına doğru aktı, ancak bu Gabriel'i uyutmadı. Gücümün simgesini gösteren, omuzlarındaki bir ürpertiydi. Dans salonları kameriyeleri, açık havada kızaran patatesler, koltuk altı ve kasığı. Aşkımın karmaşasında eğilmiş, kocamın topuklarını bir bebek gibi emiyor, diğer yandan da bacaklarını okşuyordum.

Sevgili öğretmenim, beni siz yüreklendirdiniz, kayranların seslerini dinledim: Çevresinde zıpladığım omuzu. Parmaklarım ve tırnaklarım, bir bulutla kapatılmış çok kırılgan bir ayı, yenilgiye uğramış bir günbatımı, bir gölge kuşunun titremesini anlattım. Sonra, zor bir yürüyüşle devam ettik. Tanrım, dizinden kasığına kadar, ne kadar iyi yazdım; oh Tanrım, bu benim ibadetimdi.[17]

Violette Leduc'un çalışmasında, bayağılık bir güçtür. Ucuz romantizm, aşkın fantastik törenini yaratmak için, romantizm denilen süper çeşitliliğe katılır. Birlikteliğin roman-

tik düşüncesini izleyen *La Batorde* kocasının aciz bedeninde, bencil duygusal yolculuk gibi zor bir işe başlar. Bu tür bir özenticilik için, derin bir nefret duyan, bu nevrastenik gereksinim yerine, doğrudan bir cinsellik isteyeceğini düşünmek hiç de zor değil. Bu kibir ve adayış amalgamının aşağı bir versiyonu, spesifik ve mekanik olan belirli cinsel hareketleri hoş görmekten kaynaklanan sahte isteklerdir. Çarptırma, törensel bir biçimde yapıldığından hoş görülebilir. İbadetin bir türü olan dalkavuklukla çoğunun üstesinden gelinebilir. Bir kadın çıplaklığının tapınma hareketini, en dışadönük aşıklar, gözden kaçırmamıştır ve çoğu okşama, gerçekte törensel kutlamalardır. En uçarı kadınların bazılarının "seni seviyorum" cümlesini törensel bir biçimde tekrar duyma isteklerinden söz edilmiyor. Cinsel dergilerde, orgazmdan "en yüksek" deneyim olarak sözedilmesi, romantizmin ve seksteki mistik kurban etme türündeki inancın başka bir yansımasıdır.

Çoğu genç kız gibi, ben de her zaman "Çekici Prensimin" gelmesinin ve beni sihirli öpücüğüyle uyandırmasının, gizli özlemini çekiyordum. Ancak, ilk öpücüğü ve söz verilen sonuçları getirmeyen öpüşleri tattığımda, derin bir hayalkırıklığına uğradım. Derin ve doyurucu bir orgazmdan sonra, öykülerin anlamının ve konuştuğu sihirli öpücüğün doğasının farkına vardım.[18]

Genç bir cinsel reformcu olarak, romantizmin mistik öpücüğünün, orgazm olarak anlaşıldığını sık sık gözlemledim, ancak bunun yanlış olduğunu düşünmek durumundayım. Seksin romantik görüşünde olan şey, orgazmın, öpücüğü belirlediğidir, tersi değil. Peri masalıyla koşullanmış akıl, olguyu, popüler kültür terimlerine çeviriyor. Ne, bir striptiz şovunda beyzbol eldivenine, ne de temiz bir beyaz dosya kağıdına masturbasyon yapmamış oğlanlar, orgazmı ancak böylesine *aptal* bir şekilde tanımlamak için imrendirilirdi. Maxine Davis, bu cümledeki kendi düzyazısının tantanasını görmez.

Bir kız, evlilik konularını dikkatli bir biçimde inceleyebilir ve sorumlu in-

sanların kullanılabilir hale getirdiği yönergeleri emmeyi denemiş olabilirdi. Ancak, bir kız, hiç öpüşmemişse, okşanmamışsa, mastürbasyon yapmamışsa ya da cinsel konularda hayal kurmamışsa, en yüce deneyimin neye benzediği konusunda hiçbir fikri yoktur.[19]

D.H. Lawrance'nin, gerçek cinsel deneyim konusunda yazdığı, aynı tür niteliklerden her zaman rahatsız oldum. Kahramanının, kozmik orgazmın en şişirilmiş benzetmesiyle, gerçekte ne yaptığını açıklamak için, tuhaf bir anlayış ekler. Peri masalı öğeleri taşıyan öykü, tanıdık dinsel olandan kısa bir adım ötededir.

Yavaşça, çok yavaşça ve harika bir yumuşaklıkla, dudakları, dudaklarını buldu. Yalnızca bir an için, ağızları birbirine değdi; bir çiçeğin yaprağı, bir çiçeğin yaprağına değdi... Ağzı, bir kez daha onu aradı ve tüm dünya, onlardan uzaklaşmış gibiydi. Böylece, kutsal bir güneş ışığının güzelliği içinde, bulutların üzerinde yalnız kaldılar.[20]

Kadın, baygın gibiydi ve erkek onu üstünde kamburlaşmış, baygın gibiydi. Her ikisi için de kusursuz bir uzaklara gidişti, aynı zamanda dayanılmaz bir kendine gelişti. Ani zevkin mükemmel doluluğu, en derin yaşam güç kaynağından, insan bedeninin, geride ve kalçaların eşiğindeki en karanlık, en derin ve tuhaf yaşam kaynağından dışarı taşmalıydı.[21]

Bu, Elizabeth Heaton'ın, kahvaltı tepsisiyle kucağını koruduğu, penisin, gizemli dinamizminin birazıyla anında yol bulan kudretli bir kaynak olduğu yolundaki görüşle, aynı romantizmdir. Yine de, bunun yanlış olduğundan, seks öncülüğünün yanlış mistisizminden ve tüm erdemlerden kaçıyor görünen kentsel blues'ın cinsel benzetmelerine dikkat edene kadar emin değildim. Belki de bu, seks konusunda hevesle ve açıklıkla konuşabilen, yazarların, Amerika'da ortaya çıkışlarını açıklayabilir. Bu nedenle, Hemingway, onlar arasındaymış gibi sınıflandırılamaz. Çünkü onun başarılı orgazm tanımlaması, *yer yerinden oynadığında* ve daha eski gelenek, en iyi temsil edilenden hâlâ çok uzak görünmektedir.

Lawrence ve Hemingway'ın yazılarındaki erdem, heyecan ve "şiirsellik", eserleri okuma-yazma düzeyi daha yüksek okuyucu kitlesine satılmış olsa bile, kendilerini cinsel romantikler geleneğine yerleştirir. Sözcük dağarcıkları, Cartland'a göre daha geniştir, ancak heyecan öğelerini anlatan yapıları aynıdır. Yani, öpücük değil, cinsel ilişki, hikayenin sonudur. Cinsel yaşam tarzının göstergesi olarak, bunlar yanıltıcıdır. Dişinin rolü, hâlâ ateşli coşkunluğun durumdan duruma, gizli bir biçimde geçişlerini beklemektir. Lawrence ve Hemingway'in iktidarsızlıkla suçlanmaları, belki dikkate değer bir konudur. Kadınların cinsel rolü, şimdi kabul ediliyor. Dişil romantizmin mazoşist tavrı, karmaşık hale getiriliyor ve çoğaltılıyor, ancak, görünüşte olmasa da, özde aynı kalıyorlar. Şimdi, kadınların seksten zevk almaları, ama maddiyatçı tapınaktaki mahkumluğundan kurtulmaması bekleniyor. Seksin, törensel bir itaat olarak tapınağı harekete geçirmek yerine, Avila Teresa gibi, erkeklerden gelen bir lütuf olan mistik deneyim, Tanrının bahşettiği bir esrimeydi.

Bir kadın için, en mutlu an, flört edilen dönemdir. O zaman, herkesin ilgi odağı, tüm çevrenin gözdesidirler. Ta ki, beyaz ve çekici giysi içinde, babasının güçlü kolunda getirilerek, yeni baba vekiline sunulana kadar, bu böyle sürer. Eğer kadın zekiyse ve kocasının zamanı ve olanağı varsa, tüm yaşamı boyunca flört isteğinde ısrar edecektir; evliliğin romantik olmadığını, kocaların doğum günlerini ve yıldönümlerini unuttuğu, çok seyrek iltifat yaptıklarını ve bunların da çoğu zaman üstünkörü olduğunu keşfetmeleri, daha olasıdır. Hiçkimse gururunu okşamaz, hiç kimse arzu edilebilir olduğunu hissettirmez. Kocasının duyarlılığının özelden daha çok cinsel olduğunun farkına varır ya da en azından öyle hisseder, çünkü kocası, kendisinin mahçup gelin olarak kurduğu törenler konusunda çok dikkatsizdir. Flört döneminde, ilişkisi sihirliydi (cam dağındaki tutukluluğun başlangıcı olarak büyüleyiciy-

di). Çünkü, kocasına, yalnızca birlikte çıktıklarında, yiyip içtiklerinde, randevularda, güzelken, kendinden ve aşkından konuşurken rastlıyordu. Eski dalkavukluklara olan gereksinimi azarsa, kadın ciddi bir şekilde etkilenebilir. Romantizm,

> Kadınlara, bebekliklerinden itibaren, insan zayıflığı konusunda az şey bilmenin, yani marifetli bir biçimde, yumuşak huyluluğun, "görünüşte" uysal olmanın ve uygunluğun çocuksu türüne yönelik titiz özenin, erkeklerin kendilerini korumasına neden olacağı anlatılır ve anne örnekleriyle öğretilir...
>
> *Mary Wollstonecraft*
>
> *'The Vindication of the Rights of Women', 1792,* s. 33

kadına açık tek maceradır ve şimdi o da bitmiştir. Evlilik, öykünün sonudur. Kadın dergileri, evliliğin romantizmini öldürmesine izin vermemesini öğütler. Buna izin vermemeye çalışır, kendini genç ve güzel tutar, her gün kocasına, kendisini sevip sevmediğini sormaya çalışır, kocasının, evde kendisini yalnız bırakmadan önce sabah öpücüğü vermesini diler, tüm bunlar az çok mekanik şeylerdir. Yakın bir zamanda ya da daha sonra, flört dönemini, aldatıcı olarak görür; bunun için kocasını suçlayabilir, ancak gerçekte, aldatıcılığı kendini oluşturmuştur. Kafasında oluşturduğu aşk, elektrikli dudaklar, onu hep yatağında uyanık olarak hayal etmek, aslında hiçbir zaman olmaz. Aptal romantik bir kız olduğunu görür. Evliliğin, zor bir iş olduğunu, ancak şimdi farkeder. Romantizmi, halihazırda daha olmamışsa, kaçış olur. Kendi kendine, kocasının farketmediği parfüm gibi küçük romantik şeyler ısmarlar. Romantizm, şimdi onun özel rüyasıdır.

Felice- sonsuza kadar sürecek bir yaz ilişkisidir.

Bayan Lentheric bir aşk macerasıdır. Gerçekten en romantik yeni parfümdür ve bir kez denemeseniz neler kaçırdığınızı asla bilemeyeceksiniz.

Aqua Manda. Yaşamınızı değiştirecek iki kelime.

Şimdi kendi kendine gururunu okşar, pazar, kendisine göstereceği ilgiye yönelik ürünleri yığmaktadır.

Dünyadaki çoğu kız, diğer sabunlardan çok Lux'u kullanıyor. Güzel tenli güzel kılar. Gördüğünüz gibi Lux, doğal yağlardan yapılmış kremlerle, özellikle zenginleştirilmiştir... teninizi yumuşak ve doğal bir şekilde pürüzsüz yapar. Öyleyse, siz de dünyanın en güzel kadınlarına katılın...

Saç boyama ile ilgili reklamlar, kadınların kaçışına dair bir bakışla yapılır. *Yeni* ve *çılgın biri olacaksınız* önerileri, yeni olanaklar sunacaktır. Yaptığınız banyo bile, romantik bir tören olacaktır:

Yeni Dew, boynunuza, Alpine sihrini getirir. Bir çiçek gibi, Dew'le uyandırılın. Taze, canlı ve günü karşılamaya hazır. Her yeni Dew ile her banyo yaptığınızda bunu hissedersiniz... Yalnızca, bu hoş kokulu yeşil esanstan iki damla, doğanın çiçek ve tazelik dünyasına kaymak için gereksinim duyduğunuz şeydir.[22]

Ancak, en büyük macera, hâlâ, aşık olmaktadır; sözcüklerin anlatamadığı bu heyecan geçmiş olsa da, kadınlar, onu yeniden yaşamak için hâlâ ayak diriyorlar. Duymayı istedikleri tek öykü bu. Bir keresinde, kocası kendisiyle konuşmaya çalışırken ve özen gösterirken, romanını okuyan genç bir kadın gördüm. Fantezi, gerçekten çok daha ilgi çekiciydi. Kadın dergileri, aynı hikayeyi, dekoru değiştirerek, tekrar tekrar yineliyor, konuyu değiştirmek için daha tuhaf konumların kombinasyonlarını oluşturuyor; ancak aşık olmak, öpüşmek, ilan-ı aşk ve eli kulağında olan nikah, kurgunun temelidir. Diğer öyküler, zina, aldatma, hayal kırıklığı ya da nostaljinin destekleyici temalarını işlemektedir, ancak eve ait romantik mit, dişil kültürün orta süsü olarak kalır.

Cinsel ibadet, süper hizmetçinin uyuşturucusudur. Bir kadın dergisine gönderilen, özellikle deneyimsiz bir mektup, bunu açıkça ortaya koyar.

Modern buluşların, romantizmini ne kadar harap ettiğini hiç düşündünüz mü? Erkeğin sağlam çoraplarını yapmaması ya da ütü gerektirmeyen gömleklerini ütülemesi için kadına gerek yoktur. Erkek, düşürülmüş bir kağıt mendilden ne elde edecek ya da çok fazla dondurulmuş servis masasını sürmekle ne kazanacaktır? Otobüste, mini etekli bir kıza yardım etmenin hiç gereği yoktur ve sigara çakmağı her zaman çalışır durumdadır.[23]

Romantizm, tekdüzeliği, fiziksel yetersizliği ve fahişeliği (sigara çakmağı koşulunun, kaldırım orospularına başka birinden daha çok sıkıntı vermesi daha olasıdır) onaylar. Eğer, Rhiwbira'lı Bn. S.A. haklıysa, romantizm son bulmalıdır, ancak, iyimser olmak için, çok fazla gösterge yoktur. Dişi giyecekleri, kemer sıkma dönemine göre daha romantiktir ve eğer mini etekler oynaklığı artıyorsa, bu mini etekleri giymek, takma saç ve kirpik kullanmak, o sahte alçakgönüllülükle yine engellenmektedir. *Groupie* kadar belgesel ve düz bir kitap bile, Katie'nin diğer tüm cinsel ilişkilerinin yerini alan usta aşık Grant'teki önemli romantik basmakalıbı temsil eder. Katie'ye ne zaman arayabileceğini, ne kadar kalabileceğini söyler, yatağı yapmasını emreder. Ve Katie, diğer emirlerinin tümünü itiraz etmeden yerine getirir ve bundan hoşlanır.[24] Aşkın böyle olduğuna, Lord Worth ve Grant Jarvis'te de böyle Amerikadan dönmesini ve kendisine emirler vermeye devam etmesini bekleyerek son bulur. Kitap, deneyime dayanmaktadır ve sık sık olumlu bir şekilde sadakatindeki mahsunluğu anlatır. Ancak Grant'ın kişiliği, orjinalin bilinçsiz yanlışlamasıdır. Kadının özgürleşmesi oluşacaksa, kadının gerçek sevgi gücü değerlendirilecekse, bu kısır kendini aldatma önlenmelidir. Dişi pazarlığıyla ilgili romantik süprüntünün yerini alabilecek tek şey, açık saçık pornografidir. Cartland'ın ve kalemin heyecan

verici duygusal yazısı, hayal gücü gereksinimini gideriyor, ancak, ikiyüzlülükleri, açıkça gerçeği söylemelerini engelliyor. İma etmeyi aşar ve tüm işleyişe kısa devre yaptırırsınız. Ben ve küçük arkadaşlarım, *True Confessions* (Gerçek İtiraflar), elden ele dolaştırdık. Çünkü meraklı ve heyecanlandık. *Ev Kadınlarının El Kitabı*[25] isimli kitabı, orada öyle bırakırsanız, kızınız Cartland ya da Heyer'i asla inanarak okuyamaz.

ERKEK FANTEZİ NESNESİ

Her iki cinsin küçük çocukları, macera öyküleri okurlar. Çok küçük olanlar, hem erkek, hem kadın kahramanların olduğu üniseks maceraları okurlar. Daha büyük olanlar, hem kızların, hem de erkeklerin kullanıldığı farklı öyküler okurlar. Daha büyük olanlar, hem kızların, hem de erkeklerin kullanıldığı farklı öyküler okurlar. Kız öyküleri yazan yazarlar, erkek karakterleri dışarda tutmaz, ancak tüm cinsel ve aşk ilişkilerini, ergenlik öncesini yaşayan okuyucularından uzak tutarlar. Oğlanlar için, yazılan romanlarda cinselliğin olmaması, tüm dişi karakterlerin dışarda tutulmasını gerektiriyor. Biggles, öykü filmlerinde, bir keresinde bir aşk macerasının yer almasını ödün olarak alıp, orta son'da, hepimizin hissettiği kızgınlığı anımsayabiliyorum. Albay Buffalo Bill Cody'i, karşı kıyıdaki kızılderili okçunun kafasına bir taş atarak kurtaran, iki kare sonra da kızılderiliyi timsahın ağzından çekip alan Pony olma hayali, ergenlik döneminde sona erdirilir. Kızlar artık romantizmin çocuksulaştırılmış kadın kahramanın edilgen heyecanlarıyla karşılaşır. Erkekliğe doğru ilerleyen oğlanlar için, egemen macera fantezisi, kadının, serüven olarak içerilmesidir. Cinsellik, kahramanlık ya da rizikonun yeni bir türü olarak kabul edilmektedir. Yenilik, maceranın önemli bir karakteri olduğu için, cinselliğin, yapay bir biçimde, ırkçı, fiziksel ve belki de sosyal olarak çeşitlendirildiğini düşünebili-

riz. Ancak yine de, doyum modeli basittir ve iki modele ayrılmış görünüyor; Öldüren Kadın ve Zehirli Bakire.

Öldüren Kadın, cansız bir dişidir, gücünü denemek için herşeye kadir erkek kahramanı için değerli bir hasımdır. İstekli, hırslı, zeki, yalancı ve tüm dönemlerde iki adım ötededir. Erkek kahraman ya onun tarafını tutar, bir aslan terbiyecisi gibi, düşmanlarının üstüne saldırtır ya da onun elindeki yaşamı için savaşır.

... koşulsuz baş eğme, ona kalan tek çiğ ettir. Erkek uzaklara giderse Öldüren Kadın'ın hesaplayacağı kayıpları vardır. İdeal anlamda bir Öldüren Kadın kendisiyle sevişmek için yeterince cesur olan bir züppeyi katleder.[2]

Mailer'in, Deborah Caughlin Mangaravidi Kelly'si, tek bir kanıtla olabildiğince çok özellikleri dile getirmek için, dikkatli bir şekilde oluşturuldu. Onu tanımlarken, Mailer, tamamen yansız değildir, öykücüsü, hâlâ Amerikan rüyasını mırıldanmaktadır; kitabın gücü, operatör ve yarası arasındaki bu gerilimden türemektedir. Cinsel sömürünün amansız gerilimi, iletişimi olanaksız yapan yorulmaz kendini-kanıtlama, cinslerin düşsel, ancak samimi olan öldürücü savaşı, Stephen Rojack'ın kaçtığı şeydir, ancak kaçışı, kitabın devam etmesini olanaksızlaştırır. Çağdaş cinsellik masalında hippilerin, ince kendini beğenmiş sesini önemsemezsek, hiçbir seçenek yoktur. Deborah hakkındaki en önemli gerçek, ilk sözedilen konudur: Spillane ve Fleming'in şıklık, klas, zengin ve en yüksek tabakadan olarak tanımladığı kadınlar, Mailer'in çılgın abartısıyla gölgelenmektedir. Kate Millett gibi feministler, Mailer'i aptalın biri olarak varsaysa da, içerik ve ifade, oyunu açığa vurmaktadır.[3]

Jack Kennedy ile 1946 Kasım'ında karşılaştım. Her ikimiz de savaş kahramanlarıydık ve her ikimiz de, Meclise yeni seçilmiştik. Bir gece, çiftli bir buluşma ayarlayıp çıktık ve benim için hoş olan bir akşama dönüştü. Kocaman şık bir elmasla ilerleyen bir kızı baştan çıkardım.[4]

Rojack, Scott Fitzgerald'ın kelimelere dökebildiği bir şeyden daha ilginç bir penisle, Grace Kelly/Jacqueline-Lee-Bouvier gibi tiplerden hoşlanan bir Amerikalı kahraman olduğunu anlatmak için ne söylemelidir. Savaş ve seks benzetmeleri, içinden çıkılmaz bir biçimde birbirine karışmıştır. Düşman, belin altındaki kanlı etli kısım için yanıp tutuşan bir zevzektir; acı, iyi ve temiz bir yoketmenin kanıtı olan iyi bir acıdır. Çürüme yoktur. Çünkü çürüme bir yaşam doğurur. Aklı bir silah deposu olan kısır Rojack için, yaşamın kaynağı umutsuz olduğu için, rahim çürük kokar. Deborah yalnızca savaş değil, eğlencedir de.

...Zamanında, üst sınıf politikacıları, otomobil yarışçıları, tüccarlar ve batı dünyasının ünlü playboylarından yaptığı seçimle, adı çıkmıştı. Ben de onunla birinci lige giriyordum.[5]

Bu yaratığın fiziksel özellikleri, heyecan verici literatürün çok zengin dişi kaplanının özellikleridir. Barbara Cartland ve Georgette Heyer, kahramanları çabucak yakıp kavuran kıvrak, dolgun göğüslü, çok uzun ve şaşırtıcı saçlı dişi kabadayıların farkına varmazdı. Mailer daha az yapmacıktır, ancak tavırlar tipiktir.

Deborah boylu poslu bir kadındı. Deborah, iriydi. Yüksek ökçeleriyle, benden en azından bir karış uzaklıkta duruyordu. Gür siyah saçları, çarpıcı yeşil gözleri vardı... İri bir İrlandalı burnu, çeşitli şekiller alan geniş bir ağzı vardı, ancak teni kaymak gibi beyaz, yanakları hoş bir gül pembesiydi...[6]

Yanyana bakan gözleri ve ayaklarının ucunda yükselerek saçlarını savuran ve kahramanın üstüne kılıfsız pençeleriyle, öldürmek için atılan çizgi roman kahramanı kadınlardan çok uzak değiliz. Ağızları geniştir, pala gibi parlar ve kıvrılmıştır: omuz ve uyluklarının kas yapısı harikadır, göğüsleri bomba gibidir, belleri, Creaton bull-dansçılarının[7]ki kadar dar çelik kemerlerle çevrelenmiştir. Ian Fleming, iyi araba kullanan ya da zeki, at binicileri ya da nişancı kadınlar icat ederler.[8] Debo-

rah, en heyecan verici usta kadın türüdür, bir katildir.

...İstisna bir avcıydı. İlk kocasıyla safariye gitmişti ve boğazından 10 adım ötesindeki yaralı bir aslanı öldürmüş, bir Alaska ayısının, yüreğine attığı iki atışla yere düşürmüştü (30/06 Winchester) ...Parmağıyla bir şey gösterir gibi, kalçasından ateşlerdi.[9]

Deborah'ın derin ve dolgun göğüslü, dar kalçalı, dansçı gibi bacakları olan anti-kahramanlar kabilesinin kaderi nedir? Daha iddiasız masallarda, Pussy Galore gibi erkek düşmanı olsalar da, önce hayvansı güce karşı gelir, daha sonra yumuşayarak ve boyun eğerek kahramanın demir penisine teslim olurlar. Bu Sonia Wutko'ya boyun eğdiren Tiger Mann'dır:

Ağzı, böylesine istek dolu tutkuyla öylesine sıcak ve nemliydi ki, kendisi, patlayıcıyı birbiri ardına ateşleyen bir fitildi. Ağzı, benimkinin altında eridi, ağzı, örtülmezse, haykıracak bir meşale gibiydi. Hiç doymayan, durmadan arzulayan, istek dolu bedeni, tutkulu bir ahtapot gibi sarılıyor, doyuma ulaştığında kısa bir süre rahatlıyordu.

Ancak gevşemesine izin vermedim. İstedi, elde etti. Bir kaplanın neye benzediğini görmek istedi ve şimdi öğrenmek zorundaydı. Köpeğimsi derinliği ve erime duygusunu biliyordu, çünkü o yalnızca, korkunç bir açlık şehveti içinde bulunan bir kadındı ve günışığının bu korkutuculuğunda, ilk kez, tek bir beden olmanın nasıl bir şey olduğunu öğrendi.[10]

Macera-aşkı, aşağı yukarı görkemli bir beceri, patlayıcılar, vahşi hayvanlar, denize dalma, ata binmedir. İdeal seks arkadaşı, iyi bir boğuşma vaadeder ve daha düşmanca davranarak, daha iyisini saklar. Spillane'in pasajındaki benzetmeden, Öldüren Kadın'ın gerçek kaderinin ölüm olduğu açıktır. İster, orgazmın cinneti ya da yok olmaktan kaynaklanan metaforik ölüm olsun, ister Mailer'in kahramanının vahşi karısını boğarak öldürdüğü gibi gerçek ölüm olsun, istedi ve elde etti.

Süt sağan bir kadın gibi gülümsedi, uzaklaştı ve gitti. Bu kırsal manzaranın Doğu görkeminin ortasında, omzumda, parmağının dokunuşunun yok olduğunu hissettim. Bazı ölgün duyguları ışıttı, ancak aynı zamanda, nefretin önlenemez dokunuşunu da harekete geçirdi. Gözlerimi açtım, en gurur verici yorgunlukla bitkindim ve bedenim yeni doğmuş gibiydi. On iki yaşından beri kendimi böylesine iyi hissetmemiştim. Yaşamdaki bir şeyin beni mutsuz edeceği, bu anda inanılmaz göründü.[11]

Kadınınızı öldürmek, bir ayıyı ya da destansı bir canavarı öldürmeye benzer: Erkeklik, cinselliğin egemenliğinden sıyrılıyor, bağımlılıktan kaçınıyor. Bu, bir kez daha bir erkek dünyasıdır. Erkeklerin ayrı tutulduğu, çaba, spor ve temizliğin Ispartalı rejiminde eğitilen bir ulus kültüründe bu öğe çok kolay ortaya çıkar. Ancak, bunun etkilerinin, cinsler arasındaki sıradan, yazılmamış günlük işlere yansımalarını düşünmek, korkutucudur. Mike Hammer'in Velda'sı bir Öldüren Kadın'dır. Yalnızca sahibi için çalışır (korkakça bir şey) ve onun için öldürür, avını, onun ayakları altına sermek için eve getirir. Ödülü, Hammer'in, kendisinden cinsel anlamda çekinmesidir: Görünürde, Mike Hammer'in bile evlilik için beklenildiği, gelecekteki bir alanda, uygun ödül için saklanıyor, ancak, gerçekte, Velda ile yapılan bir cinsel ilişki, onun yok olması anlamına gelirdi. Göt film izleyicileri, James Bond'un, her aletin penisin başka bir türü olduğu şakasını yakalayarak, yanında taşıdığı penise benzer silahlardan oluşan olağanüstü koleksiyonuna güldüler, ancak, bunun tersinin de aynı biçimde doğru olduğunu, yani penisin bir silah olduğunu da yansıtsalardı, bu kadar sıkı gülemeyebilirlerdi.

Penis silahı, Öldüren Kadın'da saldırgan bir şekilde kullanıldı: Zehirli Bakire'de, savunmaya yönelik kullanıldı. *Amerikan Rüyasının* Zehirli Bakiresi, oldukça uygun bir biçimde, Cherry (Kiraz) olarak isimlendirilmektedir. Saf ve adından da anlaşıldığı gibi bakiredir:

Seninle orgazm oldum. Daha önce asla olamamıştım... Daha önce asla. Diğer bir tarzda, evet. Ancak Stephen, bir erkek içimdeyken, tamamen içimdeyken asla.[12]

Zehirli Bakire ile ilk aşkı yaşamak, tehlikeli bir fetih gibidir. Cherry'in etrafını, korkutucu yaratıklar, özellikle köydeki bir meyhanede şarkı söylerken onu koruyan gece kulübünün kötü adamları sarmıştır. Bunlar, Rojack'ın beyninden ateşlenen kurşunlarla öldürülen dedektifler, acımasız kadınlar, zenciler ve kötü-şöhretli ödül için boks maçı yapan dövüşçülerdir. Oturduğu dairede daha önce kızkardeşi yaşamıştı. Kötü süper erkek, Shago (!) Martin tarafından öldürülmüştü. Rojack'ın onunla geçirdiği ilk anların, çekici siyah birinin gelişiyle, yakın bir gelecek bozulacak gibiydi. Görünürde bir şarkıcıydı, ama ne şarkıcı! "...O hareket ettiğinde kızarıyordun, kulağın bayram etti, bir şampiyona boyun eğmiştiniz."[13]

Bu hanımla sık sık birlikte olan diğer şövalyeler kaçmıştı. Yalnızca Rojack, sustalı bıçağı olan bu çılgın zenciye, güçlü penisiyle karşı koyacaktı. Zehirli Bakire hamile kalmıştı ve kutsal annelik sınıfına girmek için hazır bir tombuldu. Yalnızca son bir şeytan, onu ölüme gönderdi. Erkek romantizminin son tutunduğu şey, her erkeğin sevdiği şeyi öldürmesidir. A Farewell to Arms (Silahlara Veda)'taki Catharine ya da Grecian Urn olsun, kusursuz olma çabası, kahramanın statüsünü, özürsüz bir büyük aşk olarak bırakıp, ölmesi anlamına gelir.[14] Şablon hâlâ sıradandır: Kahraman evlenemez. Cinsel macera, birlikte yaşamak ya da karşılıklı anlayışı sağlamak değil, fetih olmalıdır.

Macera, seksin özellikleri, bir ölçüde, gerçek yaşamda da bulunabilir ya da, cinsel Munchavsen, John Philip Lundin'in fantastik içini dökmelerden de anlaşılacağı gibi, erkeğin kaygılarının bir bölümü oldukları için, yaşama şırınga edilirler. Bu kitabın, *Women*, bir anlamda otobiyografi olarak içtenliği,

R.E.L. Masters'ın imzaladığı bir giriş bölümüyle kanıtlanmıştır. İlk bölüm, favori bir erkek fantezisini, dişi çekiciliğinin peşin para değerini resmeder. İster zengin bir adamla evlenmiş olsunlar, ister üst sınıf kulüplerinde hostes ya da model olarak çalışsınlar ya da basitçe caddelerde fahişelik yapsınlar, kadınların, her zaman bozdurulan bir şey olduğuna inanılmaktadır. Lundin'in kahramanlığı, diğer erkeklerin satın almak zorunda oldukları şeyi elde etmesidir ve tabii bedava olarak. Elbette, bir orospunun zevki üzerinden para kazanan bir pezevenk değildir. Profesyonellerin beklentilerine denk bir aşıktır. Kocalara, müşterilere, ya da daha özlü söylersek, bir şeyin delisine para ödüyorlar. Kalıcı bir otlakçı olarak Lundin, her zaman tehlikelidir ve kadınlarının hepsi, Great Bitch'in cinsel güçlülüğü kadar Zehirli Bakire'nin heyecanına sahiptirler. Kendi kriterini kabul edersek, en büyük macerasını, patronunun karısı Florence ile yaşadı ve bu, erkek yazınında bulacağımız cinsel kahramanlığın klasik yolunu izler. Ateş, ilk bakışta çakmıştır ve belirtiler tipiktir.

> Hiçbir elektrik kıvılcımı, Florence'ı gördüğüm zaman girdiğim elektrik devresi gibi beni çarpmamıştı. Yüreğim güm güm atıyordu, kanım, ateşim varmış gibi damarlarımda geziyordu. Nefes borum ve aort damarım arasında bir düğüm vardı. Midem, yaşamım için endişelenmişim gibi, bir dümen kazığı yutuyordu. Sanki, bu kadının onları harekete geçirdiğini bilmiş gibi, hayalarımın kıpırtısını hissettim.[15]

Gizli yapılan zinanın riskleri, Florence'in olağanüstü ateşi ve boynuzlu kocanın, çıkarlarını koruyacak "oğlanları" olmasıyla güzel bir biçimde artırılmıştır. Lundin, sonunda püskürtülür. Florence, evrensel bir biçimde arzu edildiği için, pek çok diğer erkek ona aşıktır. Kahramanlık konusunda, erkek fantezisinin baş zorunluluğunu, diğer erkekler tanımak zorundadır. Florence, kendisini Lundin'i görmeye götürmeleri için kocasının oğlanlarını ikna eder ve onlar da, arabanın ar-

ka koltuğunda tutkulu bir birlikte oluş yaşarlar. Oğlanlar, benzer lütûfları istediğinde ve şantaj yaptıklarında, Florence, hızla Meksika'ya hareket eder. Orada, doğal olarak bir milyoner olan başka biri, bu işin delisi ile evlenir. Başka bir zalim koruyucuya, acımasız annesine uçmak için onu terkeder. Lundin'in kendisinin tek aşkı olduğunu, kanser olduğunu öğrendiğinde ve ilk zengin kocasına döndüğünde kesinleştirmiştir. Onun öldüğü söylendiğinden beri, yaşamımın onsuz, asla tam olmayacağını biliyordum.[16]

> Zamanımızdaki pek çok erkek için aşk, doğuştan doğru kıvrımlara ve özelliklere sahip, ayartıcı bir kadınla yatmak ve kalıcı haczini, evlilikle güvence altına almaktan başka bir şey değildir.
>
> *Ashley Montagu,*
>
> *'The Natural Superiority of Women', 1954, s. 54*

Oldukça yapay bir tam yaşam düşüncesi, aşık olma düşüncesinde erkek için çok önemlidir. Erkekler, kadınların yeni bir baba bulmayı umdukları tarzda, bir kız çocuğu ya da bir anne bulmayı beklemezler. "Anlayış, arkadaşlık ve heyecan konularında gereksinimleri doyurabilecek", "herşeye karşılık verecek" bir kadın isterler. İstek için gerekli olan şey, söz konusu olan erkeğin, arzu (gereksinim), heyecan, arkadaşlık ve anlayış için gösterdiği kapasitenin şişirilmiş düşüncesidir. Erkek, saptanmıştır: Eşi, kendisine eşit olmalı ya da kendisiyle uyumlu olmalıdır. Heyecanlandırıcı kadın fantezisi, arzuyu yaratan ve kendi görüşüyle ve odada, kendisine şaşkın şaşkın bakan herkesin görünüşüyle güçlü gizil gücü serbest bırakır. Fantezinin bir yönü, diğer erkeklerin göz diktikleri bir kadınla birlikte görülmekten, erkeklerin aldığı zevkteki davranış da

hemen hemen değişmez bir şekilde yansıtılır. Bu hazzın gelişebildiği boyut, Lucky Videndi'nin eşsiz çekiciliğini ve onu elde tutmakla Grant'ın kazandığı güvenlik duygusunu ortaya koymak için, *Go to the Widowmaker* (Dullaştırıcıya Git)'daki James Jones'ın keşfettiği aygıtın en büyük abartısıyla gösterilir. Çıplak banyo partisine katılmayı reddettiği için, kocası ve diğerlerini suyun dışına çıkana kadar bekler ve sonra,

> Lucky, birden kalktı ve suya doğru yürüdü. Uzandı, yarı eğilmiş, geziniyordu. Kısa bir uzaklıktaydı. Tüm vücudu suyun içinde, yalnızca kafası dışardaydı... birden ayağa kalktı, elleri, klasik bir balerin pozu gibi başının üzerindeydi. Mayosunu çıkarmıştı, tamamen çıplaktı. Su, yavaş hareketlerle onu sallıyor görünüyordu. O, diğer sıska kızları mekanik ve aseksüel yapan diri beyaz göğüsleri ve kalçalarını çevreleyen yağsız bölümle, ışıltılı şehvetiyle oradaydı. Kolları hâlâ yukarıdaydı ve su ancak dizinin altındaydı. Bir dizi klasik bale hareketini onlara doğru yaptı. Hepsi çok güzel yapılmıştı. Klasik altını tamamen açıyor izlenimini veren bir hareketti ve bunu planlı bir şekilde seçmiş olmalıydı. Kıyıda, mütlak bir sessizlik vardı... Şampanya rengindeki saçları ıslanmamıştı ve beyaz bir altın gibi hareket ederken, o ortaya çıktı.[17]

Grant'ın, özellikle sevişirken her iki ayağını kafasının arkasına koyabilecek kadar fazladan bir atletik zerafeti olan bir yaratığa sahip olduğu için, kafasının dumanlı olması konusunda endişeye gerek yoktur. Bunun gibi bir kadına *gereksinim* duyabilmek bir onurdur, elbette. Durumu daha açık hale getirmek için, Lucky Videndi, kendisinin yazarların aşığı olduğunu söylüyor. Aşık olduğu erkek de bir yazardır, bu nedenle sürekli onun yanında bulunması, adamın mesleki prestijini artırır.

Başka birinin de benimki gibi bir kocası var mıdır? Ona çekici gelmiştim, çünkü uzun bacakları olan bir kumralım. Şimdi, evlilikten altı yıl sonra, canı değişiklik istiyor ve iri göğüslü bir sarışına özlem duyuyor. Terketmedi ya da sadakatsizlik yapmadı. Onun yerine, uzun ve ipeksi sarı bir peruğum oldu ve günlük egzersizler için kullandığım göğüs genişleticim var- V. Ladbrooke, Essex. P.S. Eğer biraz param olursa, onun için bir "pop şarkıcı" peruğu satın alacağım!

Petticoat, 15 Kasım 1969

Mailer'in dediği gibi o, *büyük lige* giriyordu. Meydan okuma olarak bu tür kadın tiplere sahip olduğumuz sürece, güç ve fantezi arasındaki yakın ilişkiden dolayı, gerçek cinsel davranışta göze çarpmak eğilimi olan olanaksız fantezinin zaafından yararlanan pornografi ötesi literatürle ticaret yapıyoruz. Romantizm için gerekli olanlar karşılanmadığı için, kadınlar frijid olabilirler, ancak erkekler, evliliğin neden olduğu heyecan eksikliğinden çok fazla ürküyorlar.

Seninle yaşayamam,

Bu yaşam olurdu.

Ve yaşam orada

Rafların gerisinde[18]

ORTA SINIFIN AŞK ve EVLİLİK MASALI

Aşk olmadan yapılan evlilik, kültürümüzde, aykırı görülen bir şeydir ve aşkın olmadığı bir yaşam düşünülemez. Bekar kalan kadın, şansını kaçırmış olmalı, erkeğini savaşta yitirmiş olmalı ya da, kararsız kalıp, onu kaybetmiş olmalıdır;

> Erkekleri yönetme sanatı, doğuştan öğrenilmiş olmalıdır. Deneyim kazandıkça, bu daha da kolaylaşır. Bazı kadınların dürtüsel bir yeteneğidir. Ancak çoğu deneme ve yanılma ile bu zor yolu öğrenmek zorundadır. Bazı kalıplar, hayal kırıklığı yaratır. Bir ölçüde, kadının kıvrım dağılımına, gelişmiş bir sezgiye ve incecik kedimsi becerinin derecesine bağlıdır.
>
> *Mary Hyde, 'How to Manage Men' 1955, s. 6*
>
> *(Adamlarla Nasıl Başedilir)*

adam her nasılsa, doğru kızı asla bulamamıştır. Tüm evli çiftlerin, birbirlerine aşık olduğu ortadadır. Aynı zamanda, Kral ailesinden olan çiftlerin, birbirlerine aşık oldukları, imalı bir şekilde ileri sürülse de, yalnızca, Cupid'in okuyla yönlendirilemeyen kral ve kraliçeler için sık sık acıma dile getirilir. Genel imgelemde, rahibeler, aşkta hayal kırıklığına uğramış ka-

dınlardır. Kariyer sahibi kadınlar, bu acılı dünyada dökülen gözyaşı denizinde, mutsuzluklarını, işle gidermeye çalışıyorlar. Oysa, fikrin normalliği, bizi, öyle olması gerektiğine ikna etse bile, her zaman inandırıcı değildir. Cupid'in okundan sözetmek, yalnızca nikah öncesi oynaşmayı değil, aynı zamanda evliliğe oldukça ters düşen, yakın bir zamanda geçerli olan farklı bir aşk kavramı olduğunu anımsatır. Evlilikle ilgili aşk kavramının kısa ömründe bile, her zaman aynı fikir olmamıştır: 16. yüzyılda aşk evliliğini savunanların çoğu, ideallerinin şu anda dönüştükleri romantizm ve cinsel tutku derecesini bilselerdi, dehşete düşerlerdi. Temel iddialarda oluşan aşamalı değişmeler, aşık olmak ve evlenmek masalı, gelişmelerinin izlenmesini örtmektedir; daha önceki aşamalar konusunda demografik bilgiler edinmek, zordur. Bu belirsizlikleri alçakgönüllü bir biçimde bildirerek, hayali bir incelemeye girişebiliriz.

39 yaşındayım ve 15 yıl önce evlendiğimden beri, kocam tarafından bedensel olarak cezalandırılıyorum. Bu cezayı normal izlenen bir yol olarak görüyoruz her ikimizde. "Forum"da bazı mektupları gördüğümüzde, eşlerini dövme konusunda suçluluk kompleksleri olan insanların varolduğunun farkına vardık.

Düşüncelerimiz, oldukça basit. Kocam, evlilikte, kocanın patron olması gerektiğine inanıyor. Ben de onunla aynı görüşteyim ve yapılan hataların cezalandırılması gerektiğine inanıyorum. Kadının hatalarını cezalandırmak için, erkeğin yapacağı, en basit, en uygun, en etkin ve doğal yol, kadına vurmak ya da onu kamçılamaktır; ancak çok zalimce, elbette çok şiddetli bir şekilde değil.

Letter in 'Forum', cilt 2, No. 3

(Forum'daki Mektup)

Feodal edebiyatta, romantik aşkın, anti-sosyal ve çapkınlık olduğuna işaret etmek, şu anda çok bilinen bir şeydir. Revgemont ve onun türünün iddiaları, en azından özetlerinde iyi biliniyor.[1] "Saygıdeğer aşk" kavramı, tarihsel eleştirinin bir kliği olmuştur. Guinevere ve Iseult masalları, sörf ve küçük çiftçilerin, şarkı ve halk masallarında bunları yeniden anlatıldığını duyduklarında şaşırmış olmaları gereken, yöneten sınıfın azınlık kültürünün ürünüdür. Soylu kadının, yalnızca savaşçı kocası evde olduğunda (neyse ki çok sıkı değil) karılık yaptığı feodal şartların ürünüdürler. Diğer yandan, çoğunu genç ve tutkulu erkeklerin oluşturduğu bir gruba hükmediyorlardı. Sonuçta, bu kadın, elde edilemez olduğu için, bu gençlerin hayallerini süslüyordu. Kadın, onların bu uysallıklarından yararlanırdı. Zaten bu, şövalyeliğin temeliydi. İsterse, onlardan biriyle cinsel arzusunu tatmin edebilirdi. Kocasına karşı, yumuşak başlıydı ve bedenini, kocasının arazisiymiş gibi ona sunmuştu. Kraliçe Viktorya döneminin bilginleri, Hail Maidenhad[2], gibi makalelerde yazılan aşk evliliği ile ilgili açıklamalara dehşet içinde, sövüp saydılar ve Protestan reformcuları, evlilik teorisine[3], "sığır barakasına getirilen taze hava" gibi yeni bir soluk getirdikleri için, keyifli bir biçimde alkışlandılar. 14. yüzyıl makalesi *Hail Maidenhad*'in keşiş yazarı, burada, bakirelere seslenerek, Latince eserleri, açıklayıcı kitap müsveddelerini okumayı, nakış işlerini zenginleştirmeyi (koltuk başları ya da misafir havluları değil, şimdi Avrupa müzelerinin en güzel sanat defineleri arasında bulunan değerli resmi elbiseler ve gizemsel gergef işleri) şiir yazmayı, müzik yapmayı, gerçekten sevip sevmediklerini soruyordu. Daha sonra, bir kışlanın telaşının ve zalimliğinin olmadığı tehlikeli çocuk doğurmaya mahkum edilmediği, duygusal ve cinsel gereksinimlerinin farkında olmayan, askerî, anlaksız, kadınlarla ve kafir tutsaklarla boğuşmaya alışkın bir kocanın sert dokunuşlarına maruz kalmadığı bir yer olan, bir kadınlar ma-

nastırının, onlar için daha iyi bir yer olduğunu söyledi. Tam olarak bunu söylemedi, ancak memur ve rahibelerin aşklarının, Provence'e ait söz şairliğinin arkasındaki tüm güdü gücü olan doyurulmamış isteğin sürekli şiddetlenmesi ve genç beylerin çılgınca aşık olmalarındansa, doyurucu olma olasılığının yüksek olduğu anlamını çıkarabiliriz. Rabelais, Ortaçağın hümanist, cinsel ve entelektüel yargı özelliklerini, neşeli, laik Theleme keşişhanesinde biraraya getirdi.[4] Rattray Taylor, Ortaçağ döneminin kadınların devri olduğunu söyledi. Bununla birlikte, sınıflandırması, tamamen kuşkulu olabilir, ancak, ortaçağ uygurlaşmasında kadınların etkisinin büyük olduğu doğrudur.[5] Tüm kültürü küçük bir azınlığın kültürü olarak düşündüğümüzde, kadınların etkileri daha da büyür.

Ortaçağ kültürüne değerli katkılarda bulunan kadınların çoğu, dindar ya da Hilda, Kraliçe Edith, Azize Margaret, kızları Matilda ve Mary ve Leydi Margaret Beufort gibi, evliyken ve evlendikten sonra bekarlıklarını sürdüren kadınlardı.

Feodal şatodaki, aşıkane özellik, 21 yaşına kadar şövalyelik hizmetine alınmayan genç beydi. Sakalsız gençliği ve güzelliği, uzun saçlı olduğu, süslü giyindiği, ses ve alet olarak müzikte, dansta ve şiir yazmakta usta olduğu için, sık sık, kadınsı olarak tanımlandı. Önce şövalye adayı, daha sonra bey olmak için annesinin göğsünden koparılıp alınan bir gencin, derebeyinin karısının sevgisi için yanıp tutuşması kaçınılmazdı. Ergen bedeninin cinsel gereksiniminin ağrı ve acılara neden olacağı ve doğal olarak bunun nedenlerini sevdiği leydi imajına bağlayacağı kesindi. Bu, yumuşak başlı, gözü yaşlı, köle bir tavırdı; bir kez ergenlik yaşına eriştiğinde ve savaş alanının serbest yaşamına geçiş sözkonusu olduğunda, bu zorlayıcı duygu,daha entelektüel ve daha az ivedi olur, aynı zamanda, bu genç, daha erkeksi, daha az kadınsı olur ve cinsel anlamda daha az endişeli olmaya zorlanır. Durum, tehlike

doludur. Lord'un karısı, yaş ve huy açısından, köle arkadaşına sık sık daha yakın olur; genç, elbette, fiziksel anlamda kadının sert ve garip kocasından daha çekicidir. Kadın, gözden düşerse ve çocuğunun yasallığına gölge düşürürse, sonuç bir felakettir. Boşanmak olanaksızdır, zina ölümle cezalandırılır. Bu, kocanın yasal hakkıdır. Toplum, bu derin korkuyu, dışsallaştırarak korumaya girişti. Uğursuz istek konularına değin anlatılan öyküler, uyarıcı masallardı. Aşk, bir karmaşa, bela, yara, ölüm, vebaydı. Seksin kendisi, gerekli olmasının dışında, yasadışı ilan edildi. Bekaret kemeri ve bunu izleyen aşırı korkular, böyle bir durumda oluşturulan yoğun baskıların uyarılarıdır. Ortaçağ düşüncesini belirleyen beden-ruh ikilemi, statükoyu korumak için işledi. Hizmetçi kızlar ve köylüler acımadan tecavüze uğradı. Bu arada, malikane leydisine duyulan tutku, bir bakıma dinsel bir coşkuya dönüştü. Saplantı, fetişizm ve sapkınlık konusundaki modern öyküler gibi, zina ile ilgili tutku konusunda yazılanlar, diğer bir deyişle, dine yapılan bir dizi dolaylı dar görüş, o kadar çok tehlikeyle doluydu ki, yalnızca bir deli onu göze alabilirdi. Her genç rahip, *aşkın* ne olduğunu büyüklerinden öğrendi:

> Aşık olmanın, sararıp solmanın, zayıflamanın, ağlamanın, pis bir fahişeye kölelik etmenin, gece boyunca penceresine bakıp iç geçirmenin, basının hareketiyle anlattığı şeyleri yapmak dışında, hiçbir şey yapamamanın, aptal bir kadın tarafından yönetilmenin, azarlanmanın, aşağılanmanın, hepsinin biraraya gelmesinin nasıl kötü bir şey olduğunu düşün. Seni itip kakması, hakaret ve kötü muamele etmesi için, kendini o kadına nasıl verdiğini düşün. Bu erkeklik mi? Sakalın nerde? En güzel ve soylu olarak yaratılan, sana sunulmuş olan asil aklın nerede?[6]

Ancak, inançlarını önemsemek için ne kadar çok çabaladıysa ve aşka tenezzül etmediyse, talihsiz bir günde Frencesco Petrarca'nın başına gelenler gibi, başka bir adamın saf karısının ışıltılı bakışıyla, beklemediği bir şeye gelip çatma olasılığı

o kadar yüksekti. Avrupa edebiyatı üzerindeki etkisi, 500 yıl azalmadı, Petrarch, dehasının yanısıra çok zekiydi ve tutkusunun doğasını açıkça anladı. Bunu, tamamen bilinçli ve titiz bir işlemle bastırarak, felsefik sistemiyle bütünleştirmeyi başardı. Laura, tüm aşkların ve Tanrı'nın, tek Baba olduğu tüm gerçeğin aracı kadını oldu. Onun ölümü, süreci daha da kolaylaştırdı. Laura, aşkı, şöhretli leydisi, topaz ve ermin, beyaz geyik, madonna, en büyük laneti ve lütfuydu. Bunu dikkatli bir biçimde yaşamına katarak, kurtuluşunu yarattı. Hemen hemen her sanatında Petrarch, sevinci ve acısı, bedeni ve ruhu arasında bir uzlaşma sağlar, ancak onu izleyen sayısız insan ne zeki, ne de şanslıydı. Belki de, yalnızca Dante, Beatrice ile dinamik bir dengenin aynı türünü başardı. Kadın, Virgilius'un yerini alıp, onu mutlu bir vizyona götürdüğünde, Dante, bunu *Purgatorio* ve *Paradiso*'da bilinçli bir biçimde gösterdi. Daha basit erkekler için Petrarkizm, zinanın arıtılması oldu. Petrarkizm'in ayakta kalmasındaki etkenlerden biri, Petrarch'ın feodal bir ortamda yaşamıyor olmasıydı. Laura, lordunun karısı değil, kentin ileri gelenlerinden, bürokrasiye dayalı bir şehir-devlet vatandaşının karısıydı. Kibar aşkı, şatodan, kentsel topluluğa, merkezî hükümetin, ticari toplumdaki gelişimini ayakta tutmaya olanak sağlar biçimde geçişini tek başına becerdi.

Feodal sistemin yıkılmasıyla, hiyerarşik, dogmatik dinin çürümesi gerçekleşti. Ortaçağ Katolikliği, otoritesini, rahip ruhban sınıf-menşeili üslere dayandırdı. Bekarlık, yalnızca rahiplerde değil, evli olanlarda bile, cinsel anlamda az yiyip içme lehinde, Kilisenin buyruklarıyla, sürekli yükseltildi. Bunu Kilisenin, İsa'nın dünyaya geldiği ve Büyük Perhiz dönemi boyunca, niyaz ve oruç günlerinde, evlilik içindeki cinsel ilişkiye ya da günah çıkarma işleminde, Papazların emrindeki şehvet düşkünü sorguculara getirdiği yasaklara bağlamak, can sıkıcı olurdu. Evlilik, yemin edilen bekarlığın, çocuksu bakireli-

ğin ve dulların çekimserliğinin alt düzeyinde kalan bir yerdi. Katolik törenlerinde, ikinci evliliğin takdis edilmesine izin yoktu. Bir rahip için, bir karısının olmasındansa, 100 orospusunun olması daha iyi olarak değerlendirildi. Sufiler, aziz ve azizeler, yaşamda, konumlarıyla evlenmiş olmak zorunda bırakıldılar. Günah çıkaran papaz olan Edward, evlilik içinde bekar kalacağına yeminler etti. Evliliğin ikinci sınıf konumu, Dinsel Devrim'de en önemli konulardan biri oldu. Soylu keşiş Martin Luther, kendisine bir karı aldığında, kilisenin kapısına 95 tezini zar zor yapıştırmıştı.

Dinsel Devrimi anlamanın en iyi yolu, belki de, bunu, yer aldığı kuzey ülkelerindeki feodal sistemin düşüşüyle bağlantılı olmaktadır. İngiltere'de, gidişi, alt sınıf değerlerinin, üst sınıf kültürü üzerindeki etkilerini açıkça yansıtıyor gibidir. Fakirler, hanedan türü nedenlerle ya da lordlarla yapılan anlaşmalar gereğince, dışarıdan evlenmezler. Şatodaki gidişat, barakada yaşanan pratiğe dayanmaz. 13. yüzyılda Boccaccio'nun söylediği ve büyük ölçüde Rönesans'ta[7] sürdürülen, bir lordun, Köylü Griselda öyküsünde yaptığı gibi, kendini süper uşak yapmaya karar verdiği örnek hariç tabii. Köylü bir kızla evlenen lordun hikayesi, Rönesans Avrupa'sındaki büyüleyiciliği, duyarsız ve resmi olmayan bir biçimde süren evlilik kurumu yeniden düşünmeyi gerektiriyordu. Barakasından alınan Griselda, lordunun rütbesi ve yakınmayan karısı olarak tesis edildi. Lord, yeni, genç ve soylu bir karı aldığında bile, ikinci eşi hoş karşılayıp, onu düğüne hazırlayarak köleliğinden vazgeçmez. Sonuçta, lordunu geri kazanır. Elbette, lord, kendisini test ettiğini ileri sürer. Öykü, alt tabaka törelerinin, yöneten sınıfın zayıflamış ve nevrotik olan cinselliği üzerindeki etkisini, çarpıtan bir aynada da olsa yansıtıyor. Adem araştırıp, Havva yün eğirdiğinde, leydi hayranlığında çok küçük bir nokta vardı. Merrie İngiltere'de, evliliğin ve evliliğe teslim olmanın nostaljik ve büyük olasılıkla efsanevi anlatımları,

çiftçi tarımsal toplumda yanyana çalışarak büyüyen genç insanların övgülerinde yer alır. Kendi köyünün uygun kızları arasından seçimini yapan bir oğlan, kendi ailesi ve kızın ailesi tarafından sevecen bir şekilde yönlendirilir. Ekin biçme ve fındık-ceviz toplamada, izin verilen flört süreci yaşamak için, hatıra verme, öpücük çalma gibi nedenlerle kızın peşinden koşması, hoşgörülü bir biçimde seyredilir. Evinde gelin için bir yer, yağ ve peynir yapmada, süt sağmada, çay demlemede, koyunların ve tavukların bakımında ve dokuma tezgahında yeni bir ele gereksinim duyulana kadar, bu böyle sürer. Kocalık kayıtları, bir karıda aramak zorunda olduğu nitelikleri sıralamıştır- sağlık, güçlülük, doğurganlık, iyi niyet ve iyi huy olduğu kadar, ev işlerindeki becerilerinin tamamlanmış olmasıdır.[8] Kadına bir arkadaş olarak saygı duyar ve hem sağlıklı, hem de güçlülerse, birbirlerini arzularlardı. Romantik aşk saplantısı saçmaydı. Yaş ve sosyal durumda anlaştılarsa, (drahoma ve kocanın ölümünden sonra kadına bağlanan aylıkla güvence altına alınmış bir durum), hiçbir engel yoktu. Tek engel, Kilise yasalarının akrabalığa karşı koyduğu sıkıcı kaprisiydi. 16. yüzyılda yapıldığı gibi, bir köyün nerdeyse tüm üyelerinin, ya kan bağı ya da vaftiz sponsorlarının hedef ettiği manevi ilişkiler, dedikoduculuğun hayalî bağları nedeniyle evliliğin yasaklanması bir yazgıydı.

16. yüzyıla kadar, feodal Calabria ve Sicilya'nın geniş krallık sistemlerinde hâlâ varlığını sürdüren flört durumuna benzeyen bu dingin görüntü, Kilise'nin artan zoru ve kent merkezlerinin artmasının yarattığı kuşatmaların etkileriyle parçalandı. Artan hareketlilik, -özellikle genç erkeklerin- aynı toplumun dışından evlenme olasılığını artırdı. Toprak kullanım tarzındaki değişiklikler, genç bir erkeğin, ailesi ölene ve kendi küçük varlığının sahipliğini kendisine bırakana kadar evlenememesi demekti. 17. yüzyıla kadar, İngiltere'de yeni bir sistem kuruldu; nişanlandıktan sonra birlikte yaşanıyor ve

evlilik geciktiriliyordu. Peter Laslett, 30 yaşlarında evlenmenin, ortalama ömür düşünüldüğünde, geçkin evlilik olarak anlaşılmasının gerektiğini, kilise kayıtlarının nikahları izleyen doğum olaylarının arttığını gösterdiğini belirtti.[9] Kilise, semtin ve kendi kurullarının kontrolünü kaybettiğinden beri, akrabalık ve kan bağı konusunda gerçekçi olmayan yasaların sonuçlarıyla uğraşmak için yetersizdi. Pek çok cemaat, usta ruhbanlarsız bırakıldı ve medenî evliliklerin sayısı artırıyordu. Dinî reformcular, halk için ve kutsal olacak yeni bir evlilik ideolojisi için atak yapmaya başladılar. O kadar kutsaldı ki, öncelikle Cennetteki Tanrı tarafından kutlanmıştı. Yaşamın en yüksek mertebesi ve vatandaşlıkla erkeklik statüsünü kazanma koşulu olarak göklere çıkarıldı. Okur-yazarlığın artması ve matbaacılığın başlaması, teoriye ve edebi örneklere yeni bir alan sağladı. Kur yapma ve evliliğin ilk öyküleri, yazılı biçimlerde kendine yol buldu. Şimdi yeni ve yarı okur-yazar okuyucular için basılmıştı. Bunun çoğu, didaktikti ve evlenme biçimlerini ve niçinlerini ortaya koyuyordu; bazıları kaçışa ve bazıları tartışmalara neden oluyordu. Aşk şarkıları yapıldı. Bunlar, evlenilecek kızların niteliklerini anlatıyordu; belki de *Jone can call by me her cowes* gibi, eski kur yapma şarkılarına dayanıyordu.

Endamlı, sağlıklı ve iyi huylu bir kıza, yürekten kur yapmak olasıydı, ancak aşk, her zaman önemli, uygun ve avantajlı olma özelliklerini göz önünde bulundurmaya yönelikti. Kocası, yaşlı ya da sakat veya zalim bir pezevenk olmamalıydı. O, para için aşağılık bir biçimde evlendirilmeliydi. Çünkü, aşk şarkılarının kız ve erkek kahramanları, soylu sınıfın çocuklarının damızlık hayvanlar gibi eşleştirilmelerine karşı çıkıyorlardı. Diğer taraftan bir kız, uygun bir damat, kendini uygun bir biçimde isteyene kadar, babasının evinin dışına çıkamazdı. Ona iyi davranmayı, ona saygı göstermeyi, yatakta istediğini sevinçle yapmayı onayladı ancak, yaşamının aşkla şekillen-

mesini beklediğine dair hiçbir gösterge yoktu. Kendisini, diğer insanlar kendini nasıl düşünüyorsa öyle görürdü. Yani, çiftleşme için hazır bir yaratıktı. Kocası da, büyük *olasılıkla* bu tarzda seçilmişti. Evlilik gününde, gelin, erkek ve kız nedimelerce kaldırılır, en iyi tuvaleti giydirilir, biberiyeye bulanmış, buğday başaklarıyla belki de taç yapılmış, kocasının korumasına verileceği ve onun yazgısını paylaşacağı yer olan köyün kilisesine doğru götürülürdü. Hayır duaları, çocuklar ve isimsiz korku ve kıskançlıktan kurtulmayı vâdederdi. Nikah törenleri, güneşin 11'e kadar batmadığı, yaz ortasında yapıldığı için, genç çift, yalnızlıktan sıkılırken, şölen, günboyu sürerdi. Daha sonra, yatağa kadar, kendilerine eşlik edilir ve yalnız bırakılırdı.

Bu, 16. yüzyıl folklörcülerine göre, olağan şeylerdi. Çok sık, böyle olmadı, ancak bu, ülke gururunun resmiyete dönüşmesi için geçerli bir neden sağlamaktadır. Benzerliğe ve ebeveyn kontrolüne dayalı "gerçek aşk"ın gizlerini yalnızca o bilirdi. 11 Petrarch türü tutkunun, matbaanın keşfedilmesiyle yasal hale gelmesi, bir fikir olarak daha ulaşılabilir oldu ve geç evlenme sistemiyle empoze edilen cinsel perhizle, beyinleri zaten tahrik olan genç insanların duyarlılıklarını etkiledi. Öğretmenler, rahipler ve reformcular, erotik kitap ve oyunların yaygınlığına sinirlenip, gözyaşı döktüler. Düzyazı çalışmaları, maceraya indirgenmiş şövalyelik konusunda uzun masallar uyduruyor, şiirler, zinayı ve cinsel heyecanın tadlarını anlatıyor, oyunlar, gençlerin kara sevdası ve gizli evlilikleri için imajlar oluşturuyordu. 16. yüzyılın başlarında, zührevi hastalıkların ortaya çıkmasıyla genç erkekler, hastalıksız, temiz kadın arayışı içine girdiler. Bu dönem pek çok şeyi karıştırdı. Erkekler, artık kırsal alanların altını üstüne getirip, temiz ve çeyizli olan kızlara kur yapıyorlardı. Bu kızlar, çok az İngilizin okuduğu büyük Petrarch'a adanan Serafino, Marino ve Anecreon'a[12] benziyordu. Elizabeth devri basını, aptal kasaba kız-

larını ayartan iffetsizleri kınayarak gürledi. Elizabeth ve Mary, kasaba kızlarıyla ilgilenen, evlilik vaadiyle akıllarını çelen, drahomalarını tüketen ve sonra da onları bırakıp kaçan genç erkeklere karşı en şiddetli buyrukları yaşama geçirdiler.[13] Kilise yetkilileri, her iki tarafın topluluklarında, evlilik duyurularını okutmakta ısrar ettiler, ancak sık sık yanlış yerlerde okuyup, hatta dahası, hiç okumadılar. Dinsel keşmekeş, karmaşaya katkıda bulundu. Rahipsiz kalan topluluklar, çocuklarını kaydettirmek için yetkisiz kişilere başvurmak zorunda kaldılar. Evliliği hükümsüz kılan, saçma bir biçimde dallanıp budaklanan yasalar, ilgili ve daha iyi bilgilendirilmiş taraf tarafından uygulanana kadar, bilinmiyordu. 16. yüzyılın tüm evlilik ve miras sorunları ve resmi dindeki değişikliklerle uğraşan dini yasalar konusundaki karmaşadan kaç kişinin etkilendiğini, belki de asla bilemeyeceğiz. Belki de mükemmel evlilik masalını yaratan, Mary'nin eziyet ettiği, Elizabeth'in papaz onaylı evliliği tanımamasıyla hayal kırıklığına uğrattığı reformcu ruhban sınıfıydı: Ancak, azınlıklar, çoğunluğun kültürünü değiştirir. Ve işte bir değişim oluşuyordu.

16. yüzyılın sonuna kadar aşk ve evlilik, literatürde, zaten önemli bir tema olarak kurulmuştu. Çekirdek aile, elbette, kent ev yaşamının tipik bir örneğiydi. Toplam nüfusun büyük bir kısmı, şimdi şehirlerde yaşıyordu. Ancak tarımsal çoğunluk bile, üç kişilik aile sistemini izliyordu. Ancak bu, hâlâ gelişen bir olgu ve henüz bir kaçış teması değil. Kasaba, köyü örnek aldı. Köyde, evlilik bir çift odada hoşgörü ve karşılıklı ayakta kalmadır. Orada, kış yazdan daha uzun, yokluk, bolluktan daha olasıdır. Öykünün *sonu* olarak evliliğe atılan yıkıcı adım ve "hep mutlu bir biçimde yaşamak" iddialarına henüz gerek duyulmamıştı. Evliliğin bir yaşam tarzı ve kurtuluşa giden bir yol olduğunu öne süren en önemli savunucularından biri Shakespeare'dir. İdeal seçkin aşkta ve birlikte yaşamada neyin iyi olduğu konusunda, Shakespeare'e ne kadar borçlu

olduğumuzu henüz bilmiyoruz. Ancak bir şey açıktır-uyduruk komedilerinde, mutlu sonları başaracakken ve oyunlarındaki zorlukların çoğu, bu ilkeyi sezdiğimizde çözümlenirken, o romantizm, tören, sapkınlık ve saplantı molozlarını temizlemekle ilgiliydi. Travestilik, Shakespeare motiflerinde sık sık tanımlanır, ancak, seyrek olarak, belli bir amaç için yazılmış heyecanın resmi üretkenliği olduğu kadar, açığa vurma tarzı olarak da dikkate alınmaktadır. Julia *(Two Gentlemen of Verona'da)*'nın, Viola ise *(Twelfth Night'da)*'nın travesti kahramanlarıdır. İzleyicilerin terimlerine yakın olarak, başka bir tören ve hayalde yaşam bulan, Petrarch idealleri, Silvia ve Olivia ile belirgin bir şekilde zıttırlar. Bu tanrıçalar, oyunda kendi insanî taktikleri, hatta Silvia örneğinde, girişilen bir sapıklıkla gözden düşer. Erkek giyecekleri içindeki kızlar, peçe takmadıkları ve cilve yapmadıkları için, daha uygun yorucu yollarla, sevdikleri adamı kazanırlar; hizmet sunar, ancak zorlamaz ve valeler gibi, aşklarını, hiç değilse kahramanca görmelidirler. As You Like It'te Rosalind, kötü şiirle ağaçların şeklini bozarak, Orlando'yu değersiz İtalyanvari tavrından vazgeçirme yolunu bulur: Zafer gününde kendisine kibar sözler söyleyen yabancı bir kadına duyduğu aşk, kendisine zamanı ve kadınları öğreten cinsiyetsiz bir oğlana duyulan benzer aşka dönüşür. Ona rolünü öğretmeye çalışırken kendi rolünü farkeder. Böylece, kadınsılık ve vasilik sınırlarını aşmış olur.

Romeo ve Juliet'te, aynı etki, Romeo'nun, Juliet'in aşk itiraflarına kulak misafiri olmasıyla da görünür. Böylece Juliet, artık numara yapamaz ve olay ortaya çıkar. Hastalıklı toplumları aşklarını onaylamadığı için, yok olurlar. Shakespeare türü aşk, her zaman sosyal, ancak asla romantik değildir. Onun aşkı, kendisini toplumdan, aileden ve kurumsallaşmış yetkililerden izole etme yollarını araştırmaz. *A Midsummer Night's Dream*'de tutku, toplumsal ayinle kurtarılan bir halü-

sinasyon ve çılgınlık olarak gösterilir. *The Merchant of Venice*'teki Partica, aşkı, eleştirmek için değil, erkek toplumunu birbiriyle kaynaştırmak için, kocasının arkadaşı ve bir hayırsever olan Antonio'yu savunmak için avukat cübbesini giydiğinde, Bassianio'ya mücevher kutusunda bulduğu şeyin gerçek değerini göstermeyi becerdi.

Seçenek, ultra-feminin ve amazon arasında uzanıyorsa, Shakespeare'in sempatisi, amazonlardan yanadır. Trajedilerin tüm kadınları feminindir -hatta Leydi Makbet (sıkça cadaloz olarak yanlış yekilde yorumlanan), özellikle, ahlaksal olarak bilinçsiz, aciz, şehvetli Gertrude ve onun daha genç versiyonu, çocuksu Ophelia, babasının akıldışı isteğine aptalca sırıtmayı ve karşılık vermeyi reddeden savaşçı prenses Cordelia ile zıtlaşan, Ophelia'nın arzulu kızkardeşleri Goneril ve Regan. Desdamona, tehlikeli bir şekilde feminindir, ancak bunun farkına varır ve Othello'yu nasıl ortada bıraktığını anlayarak ölür. Yalnızca Kleopatra, dişi kahraman statüsünü niteleyebilecek insiyatif ve isteğe sahiptir.

Halk olan kadınlarla, daha az bir şey olan kadınlar arasındaki zıtlık, komedilerin kadınları ile trajedilerin kadınları arasındaki belirsiz ayrılığa dayanmaktadır. Kocasını askeri genelevden evliliğe ve *All's Well*'deki şerefe kadar izleyen Helena gibi aşkı kazanan ve tembellik ve akılsızlıkla bunu kaybeden Cressida gibi daha belirgin örnekler var. *The Taming of the Shrew* (Hırçın Kız)'de Shakespeare, son sahnede, kur yapmanın her iki türünün açık değeriyle gösterilen evlilik teorisini göstermek için iki türü de karşılaştırdı. Kate, kızkardeşinin yüksek pazar değerine karşı bahis için bir yem olduğu, bitkin düştüğü bir dünyada kendi varlığı için uğraşan bir kadındır, bu nedenle idare edilemez, dırdırcı bir kadın olarak karışmamayı yeğler. Bianca, kadınların kurnazlık tarzını bulur ve daha iyi yararlanmak için yalandan kibarlık yapar. Yalan renk-

ler altında kur yapar ve kendi yıkımıyla sonuçlanan riskli bir oyuna babasını ve aşıklarını da sokar. Kate, farklı bir biçimde bu yıkıntıya davetiye çıkarır. Ancak, ne istediğini ve istediği şeyi alacağını bilen bir erkek olan Petruchio'yı bulabilecek kadar iyi bir şansı vardır. Petruchio, onun ruhunu ve enerjisini *arzular, çünkü o, evlenmeye* değecek bir kadın istemektedir. Bir atmacayı ya da cesaretli bir atı eğitir gibi, onu da yararlı bir hale getirir ve kadında onu, güçlü cinsel aşk ve yakıcı sadakatiyle ödüllendirir. Lucentio, kendini herkesin içinde utandırmaya hiç itirazı olmayan, soğuk ve vefasız bir kadını sırtlamış bulur kendini. Kate gibi bir kadının boyun eğmesi, içten ve heyecan vericidir. Çünkü o, özveride bulunacağı bir şeye sahiptir. Bu, bekaret onuru ve kişiliğidir. Bianca, ciddiyetsizlik ve kötü niyetle evlenmiş, düzenbazlık ruhudur. Oyunun sonunda, Kate'in konuşması, Hıristiyan monogamisi konusunda şimdiye kadar yazılanların en büyük savunmasıdır. Konuşması, bir kocanın, koruyucu ve arkadaş rollerine ilişkindir. Bu geçerlidir, çünkü Kate'in, her ikisini de yapabilen bir karası vardır. Petruchio hem kibar, hem de güçlüdür. (Kate'i sonsuza dek koruyacak bir erkeğin olması, oyunun berbat bir çarpıklığıdır). Mesaj, olasılıkla iki yönlüdür: Yalnızca Kate, iyi karılık yapar ve yalnızca Petruchio'lara yapar; geri kalanlara gelince, onların keki hamurdur.

Shakespeare'in evlilik görüşünde romantizm yoktur. Bunu, disiplin, cinsel enerji, karşılıklı saygı ve büyük hoşgörü gerektiren, yaşamın zor bir devresi olarak kabul eder. Evlilikle ilgili, birlikteliğin sürmesi için bir temel değildi ona göre. Ömrü, eski devletin çürümesinin, yenisinin gelişmesinin, Katolikliğin çöküşünün, İngiliz Protestanlığın katılaşmasının, evrenin, ahlakın, bilim ve sanat kavramlarındaki değişikliklerin, yani İngiliz Rönesansı'na tanıklık etti. Yazdıklarının çoğu, bu değişimlerle, bunların anlamlarıyla, yasallık ve yasalarla dayanışmayı; kendiliğindenlik ve ahlaki görevi, otorite ve inti-

kama karşı acıma duygularını dengelemeyi ele almıştır.

Yeni evlilik ideolojisi, kendi mitolojisine gereksinim duyuyordu ve Shakespeare bunu sağladı. Protestan ahlakçılar, cinsel unsurları daha az önemli göstererek ve kocanın yerini, karının arkadaşı olarak belirterek, evliliği, zinaya karşı bir çare olmaktan kurtarmanın yollarını aradılar.[14] Çocukların, ana-babalarının iznini almadan evlenmeleri, onlara göre düşünülemez bir şeydi. Ancak, yine her iki tarafın aynı sosyal sınıf, rahatlık ve yaştan olmaları, hastalık ya da kusur gibi bir durumları olmaması halinde, uygun bir çifte, ana-babaların karşı çıkması da düşünülemez bir şeydi. Mal-mülkün, evlilikte parsellenmesi ve transfer edilmesi, şimdi daha bölünebilir ve taşınabilirdir. Kızlar, daha çok seçim özgürlüğüne sahip olmuş olabilirlerdi, ancak eski koruyucular, aynı biçimde, uygulamayı durdurdular. Ana-babalar, damadın geçmişi hakkındaki herşeyi bilme haklarını talep ettiler ve iki eşli ya da yoksul olduğu kanıtlanabilen bir yabancıyla evlilik yapılmasından korku duydular. Kırsal kesim, evlilikler arasındaki farklılıklarla şehre sataştı, ancak şimdi, kentsel toplumlar, kırsal alan aleyhine büyüyor ve kırsal topluluk, bağlılığını kaybediyor.

Karının aktif bir şekilde, üretimde, ekimde, hasatta ve maden çıkarmakta yardımcı olarak çalıştığı yerde, doğal olarak, dolaylı boş zaman koşullarında, ailenin baş tüketicisi değildi. Birincil olarak görülen çekiciliği için seçilmedi. Kendi amaçları için kullanmadı onları. Gezip dolaşma, güzel giyecekler giyme ve fesat sokma olanakları hiç yoktu. Evlenme ve boynuzluluk konusunda yapılan popüler komedilerin ana teması, kocasıyla birlikte, onun işleri peşinde koşmayan, bütün gün oturup çene çalan, oynaşan, içen, yeni moda giysilerle gösteriş yapan, gizli aşk randevuları ayarlayan ve söylentileri yayan ya da papazları eğlendiren kasaba karılarıydı. Antoine

de la Sale'in, çok ayrıntılı raporu, Les Quinze Joies de Mariage, birkaç yüzyıl ilgi topladı, hatta 16. yüzyılın sonunda, Dekker tarafından tercüme edildi ve uyarlandı.[15] Bu, kadın düşmanlığı yapan bir rapor değildi, ancak, tüm yaşamı boyunca kadınlar tarafından sömürülmüş olduğunu hisseden bir adamın, yürekten gelen çığlığıydı. Kasabanın daha geniş topluluklarında daha çok bir cinsel rekabet vardı ve kızlar, kozmetik kullanarak, cinsel gösterişin diğer yollarını uygulayarak, göğüslerini ve kalçalarını ortaya koyarak, şanslarını artırmayı, çok erken öğrendiler. Anneleri bu sürece nezaret etti ve cinsel pazarlamanın sanatı yolunda, kızlarına emirler verdi. İşler kötüye giderse ve oynaşma, zamansız bir hamilelikle, avantajlı bir evlilik için tehlike oluşturursa, anne hemen bir kürtaj ayarladı ya da, az çok varlıklı bir enayiye, ivedi bir nikahla, kızını yamama işlemini yönetti. Bu durumdaki gerilime yasaların abarttığı durumlar da katkıda bulunurdu. Çıraklığı bitmediği için evlenemeyen bir genç, bu dönemi bitirdiğinde ve genç ve canlı bir kız bulduğunda, onun bir askerden hamile olduğunu öğrenirdi. Şehir karılarının çoğu aylaktı, ancak kent yerleşiminin daha erken dönemde geliştiği diğer ülkelerdeki kadınların tersine, bu kadınlar korunmadı, kontrol altında tutulmadı ve ev içinde kapatılmadı, aynı zamanda, serbestçe dolaşmasına ve tanıdıklarıyla selamlaşmasına izin verildi. Fransız ve İngiliz kaba güldürüsünün ana konusu, karısı, evi düzeltmeyen ve kendisine yemek pişirmeyen, çok çalışan ve kılıbık olan bir kocanın aldatılmaya gösterdiği kayıtsızlıktı.[16] Sefil koca, karısının şehvetinin, kendisinden başka her erkeğin bakışlarıyla ateşlenir göründüğünü, sürekli dırdır ettiğini, yabancıları cezbetmek için güzel giysiler alması konusunda kendisini tatlı sözlerle kandırdığını, ilk gebeliğinin, sağlığının bozulması ve kalıcı bir sağlıksızlık anlamına geldiğini farkediyordu. Açıkça görülüyor ki, böylesine kederli bir görüntü, bir abartıdır, ancak orta sınıf evliliğinin özellikleri zaten vardır:

Karı en önemli tüketicidir ve kocasının varlığının vitrinidir: Aylak, üretken olmayan, narsist bir insandır. Cinsel bir nesne olarak seçilmiştir ve tutkulu benzetmesi, onun durumuna daha uygun düşer.

Bu Londra kızları çok tombul,
Onlar, yaptıkları şey değiller;
Boks maçı yapmanıza izin vermeyeceklerdir,
Bir, ya da iki rütbeniz olmaksızın.

Dudaklarını ikiye katlar, saçlarını kıvırırlar
Nefesleri parfüm gibi kokar;
Kuyrukları frengi ile biberlenmiştir
Ve hoşgeldiniz derler.

Ancak bana dolgun bir taşra kadını verin
Avrattan sıcak sesler gelsin
Bu, çimlere yapılan bir dokunuştur,
Ay, evlen ve sana da teşekkürler.

Rengi, Haziran'daki bir gül kadar diriydi.
Huyu, bir kumru kadar nazik.
Genci, olumlu bir ezgi ile hoşnut edecektir,
Ve, özgürce ona, aşkı ver

English Ballad, c. 1719

Yüksek sınıfın zina romantizmi ile köy nikahının basit öykülerinin çarpışmasından gelişen gerçek dışı evlilik edebiyatından en çok etkilenen sınıf buydu. Edebiyat, görünürdeki önemli evlilik özelliklerini koruduğu sürece, aşk ve evlilik öyküleri, canlı, muğlak ve zeki olarak kaldı, ancak doğru aşk, moda söz olmaya gebeydi: Kırsal kesim, bu sözü, sıkıntı ve çabaların paylaşıldığı bir yaşama yol açan, masum bağlanmalar anlamını vermek için kullanırdı. Dini reformcular, Kutsal kitaptan aşırdıkları, "karınızın gençliğindeki neşe, göğüslerini sizin için her zaman zevk verir hale getirebilir" görüşünü eklediler. Evlilik içindeki cinsel haz, kutsaldı. Oysa, iyi bir karı, kocasının tutkusunu frenler ve evlilikte edeplilik ve ölçülülük yaşanır. Özellikle doğururken. Bu nedenle evlilik, şehvet düşkünlüğü için bir çare demektir aynı zamanda. Frenlenmeyen tiryakiliğin, hastalığa, kısırlığa, iticiliğe ve bozulmaya neden olacağı düşünülürdü. Bu nedenle, bir kadın, uygun olmasına rağmen, evlendiğinde, korkunç olarak değerlendirildi.[17] Ayağıma sürtündüğünüz, gözyaşı döktüğünüz, şiir ve şarkılarla pohpohlandığınız, yani "aşk ilişkisi içinde bulunduğunuz" bir kadınla evlenmek hata olarak değerlendirilirdi. Shakespaere, flört edilen kadına verilen sözle, karının gerçekçi olarak umduğu şeyler arasındaki farka dair yorumunu, *The Comedy of Errors*'daki Luciana ve Adriana'nın kişiliklerinde yaptı. İlahi metres, nikah saatleri içinde, bir karı haline dönüşüyordu. Tanrıça, kendisinin, süper hizmetçi olarak işe koşulduğunu görüyordu.

Dinî reformcular, zeki şair ve oyun yazarlardan, mal mülk sahibi ana-babaların gözü dönmüş ilgilerinden oluşan, evlilik davranışının kontrolünün alıkonması yolundaki, olumsuz baskılara rağmen, aşk ve evlilik, ucuz edebiyata konu olan, nikahta, kızın beyaz gelinlik giymesinin zaferiyle son buldu. Açıklamanın bir bölümü, Protestan İngiltere'de, Petrarkizmin başına gelenlerin hikaye edildiği yazılarda bulunabilir.

1950'lerin İngiliz sone dizileri, ya Sir Philip Sidney'inki gibi açıkça zina türündeydi, ya da Daniel'in Pembroke Kontesi için duyduğu yapay tutku gibi tamemen saygıydı. Wyatt, Petrarch'ın dramatik ve günlük konuşma dilindeki çevirisinde, gerçek fiziksel gerilimden uzak durmayı başaramamıştı, ancak bu yersiz şehvetle mücadele etmeyi asla bırakmadı. Sidney, böyle bir çaba göstermez. Penelope Rich ile yaşadığı cinsel başarılar, şiirlerde kayda geçirilmiştir.[18] Evliliğin, dinsel bir konum olduğu yolunda ve yarım yüzyıllık skandallardan sonra, soyluluk uygulamasındaki farklılık bilinci için mücadele eden bir toplumda, bu başıbozukluğa gösterilen tepki, aynı edebi düzeyde şöyle bir görünenden yavaş değildi. Puritenler, zina için, daha şiddetli cezaların verilmesini savunuyorlardı. Kilisenin kapısında beyaz bir çarşafa sarılarak teşhir edilmelerini öneriyor, bazı şen delikanlılarca, yiğitlik ve prestij olarak değerlendiriliyordu. 90'lı yılların zarif literatüründeki zina unsurlarına duyulan tepki, evlilik konusunda, kamu ilişkileri çalışması olarak yazılmış kasidelerde bulunabilir. Onların en iyisi, aynı zamanda hemen hemen ilki Spenser, örnekleri ise, başlıca Fescennine ve Latinate idi. Bunda, köy düğünleri-anılarını işleyen, aynı zamanda da entelektüel güzellik kavramıyla Platonik aşkı birleştiren, Şarkıların Şarkısından alınan benzetmelerinde olan bir şeydi. Sone düzenli bir başarısızlık olsa da, sonuç, şiirsel bir zaferdi. Spenser'in çok uygun kur yapmaya doğru attığı yöntemsel adımları tanımlamak için, Petrarch türünün uyarlanması, bir hatadır, ancak bu, yapılmasına devam edilmekte olan bir hatadır. Petrarch türü bir aşığın kederi ve tutkusu, onuru kırılmış durumdaki sinirliliği ve değişkenliğiyle, yapay bir şekilde uyarılır: Yasal talip, babanın kaş çatışına, asılsız bir çılgınlık nöbetine kendini kaptırır.[19] Zina türü ilişkilerin, evliliğe nazaran daha geniş bir esin sağladığını tartışmanın ötesinde kanıtlamak zorunda olan, Castara[20] ismini verdiği sıkıcı dizide, Petrarch tarzı yeni

nikah modelini izledi. Oyun yazarları, şairlere nazaran, evliliğin, romantik aşkın *gereksiz bir fazlalık olarak* kurulmasında daha etkili oldular. Ancak, evlenme ve sonsuza dek mutlu yaşama masalının gerçek kaynağı, aylak karıların, boş zamanlarını doldurmaları için yazılan aşk romanlarıdır.

Richardson'ın Pamela'sı, herşeyin kaynağıdır, ancak kendi varlığının dayandığı çeşitli kaynaklar da vardı. Matbaanın keşfedilmesi, edebiyatın artık, soyluların bir ayrıcalığı olmadığı, Tudors öncülüğünde yapılan ve Protestan kaygının arka çıktığı eğitimsel değişikliklerle, herkesin İncil'i okuyabilmesi anlamına gelmişti ve bu, pek çoğunda evliliğin bir macera olarak sunulduğu tüm kaçış edebiyat türleri için, bir pazarın gelişmesine neden oldu. Geleceği parlak kasabaların kızları, çatal ve bıçak kullanmayı ve toplum içinde osurmaktan nasıl kaçınacaklarını öğrendikleri aynı kaynaktan, romantizmi de öğrendiler. Evliliğin bir sömürü olduğu görüşü, öncelikle, kibar ayakkabıcı çıraklarına anlatılan, alçak gönüllü ayakkabı tamircisinin kaçırdığı prensesler öykülerinde ortaya çıkar.[21] Ayrıca, Fair of Fressingfield gibi erdemli sıradan bir insanın, bir soyluyu kazandığı öyküler de yaratıldı.[22] Nashe, Defoe ve diğer yazarların hergeleleri anlatan romanları, bayanlar için uygun değillerdi. *Moll Flanders* ve *Fanny Hill*, kibar seks için uygun kadın kahramanlar değillerdi. *Pamela* denemeler modeli, *The Golden Legend* modeliydi. Burada, bakire azizeler, şeytana ve onun yeryüzündeki acentalarına karşı, kendilerini, Cennet'te, İsa'nın kendisine temiz eşler olarak sunmak için mücadele ediyorlardı.[23] Pamela'nın kutsal eşi, beydi ve cennet, bir yılda kazanılan birkaç bin sterlindi. Richardson, öyküye devam etti, ancak, öykü, cinsel fantezi yapısına karşılık gelmesi için, uygun son, evlilik yaşantısına ve hayal edilemeyen mutluluğa giriştir. Richardson'ın hayranları, tanımlanamazı açıklamak için girişimde bulunmadılar. Romantizm denilen, aşk ve evlilik konularını işleyen, gerçekdışı roman sa-

nayisinin büyük bölümü, kendi dönemimize kadar, kütüphanelere nitelik kazandırmakla sağlanmıştır. Romantizm türü, ev kadınları tarafından oburca tüketildi. Bugün ise pazarda, ucuz cep kitapları ve sinema, kadın dergileri, aşk mizahları ve fotoroman yarışıyor. Temel kurgusunu, şu terimlerde kuran bir kadın dergisi, Gillian Freeman'a iş önerdi.

Öyküdeki kız, bir sekreter olmalı... erkek arkadaşı, sosyal anlamda ondan üstte olmalı -patronun oğlu, bir reklam yöneticisi, bir öğrenci ya da bir asker- ya da genç bir doktor olabilir. Öykünün, mutlu bir sonu olmak zorunda. Ne dinden, ne de ırktan söz edilmemeli ve sevişme, bir öpücükle sınırlanmalıdır.[24]

Cinsel özgürlük tartışmaları, bu aşk masalını etkiliyor görünse de, masal, her zaman olduğu gibi, hâlâ geniş çapta yayılmaktadır. Durumların büyük çoğunluğunda, gerçekte olanlarla, gösterilebilir hiçbir ilişkisi yoktur, ancak bu, gerçekte, zaten masallarda olan şeyleri yansıtmaktadır. Efsane,

> Bir arkadaşınız, sizi akşam yemeği için dışarı davet ederse, onun yaşamında oldukça özel birisinizdir. Akşam randevusu, onun, bir cüzdan dolusu şeyi, sizinle harcamaya aldırmıyor olmasıdır -daha da önemlisi, hiçbir şey yapmadan, yalnızca bir masada karşılıklı oturarak ve konuşarak uzun zamanı geçirmeye de aldırmıyor demektir. Ayrıca, sizi ve başgarsonu masaya kadar izlerken sizinle gurur duymayı dilediği anlamına da gelir.
>
> *'Datebook's Complete Guide to Dating', 1960, s. 115*

daima zenginliğe, yakışıklılığa, sevimliliğe, milyoner bir adamın anlayışlılığına dayanmaktadır. Milyoner bir koca buldukları için, övünmeye hazır yeterince kadın vardır. Diğer kadınları, yeterince zengin, yakışıklı bir aşık, yeterince usta, yete-

rince anlayışlı bir koca bulmaktaki başarısızlıklarının nedenini, kendilerinde bulunan aşağılık kompleksi ve çekici olmamaları nedenine dayandırmaya çalışırlar. Bu ülkedeki ev kadınlarının yarıdan fazlası, hem evde hem dışarda çalışmaktadır. Çünkü kocaları, kendilerini ve çocuklarını, adamakıllı bir yaşam standardında geçindirecek kadar çok kazanmamaktadır. Bir o kadarı daha kocalarının şiş göbekli, kısa, çelimsiz olduğunu, horladığını, koktuğunu ve giysilerini etrafa attığını bilmektedir. Çok yüksek bir oran, cinsel kucaklaşmada mutluluk bulmamakta, çoğu, kocalarının, önemsenen küçük şeyleri unutmalarından yakınmaktadır. Ve henüz masal, bir masal olarak hükümsüz kılınmamıştır. Her zaman, mazur gösteren bir durum, hükümet, yüksek vergiler veya da yorucu iş ya da hastalık, mistik değerinden uzaklaşmasını açıklamak için anında yürürlüğe konabilen basit bir hata ya da bireysel bir başarısızlık vardır. Masalın gösterdiği yolda ilerleyen kadınların çoğu, bir vefa borcu öder gibidir. Her günkü zorluklara rağmen mutludurlar ve gerçeklerle kaba çatışmasına rağmen, bunu savunmayı sürdürürler. Çünkü, hayal kırıklığını doğrulamak, başarısızlığı kabul etmek ve çabadan vazgeçmektir. Mutsuzluklarının nedenini, masalın kendisinde aramak hiç akıllarına gelmez.

Aşağı tabakanın kadınları, her zaman çalışırlar. Ya hizmetçidirler, ya fabrikadadırlar, ya terzidirler ya da kendi ev halkının hizmetindedirler. Orta sınıf masalının, onların kafalarında varlığını sürdürmediğini düşünebiliriz. Ancak, acı bir gerçektir ki, çalışan sınıf ailelerinin çoğu, "gelişme" ve "kendini geliştirme" modelini izleyip orta sınıf katılıyorlar. Kadının çalışması, pek çok durumda, geçici bir önlem, bir ev satın alma ya da döşemeye katkı olarak değerlendirilir ve herşeye kadir koca, onun evde kalacağı ve bebekler doğuracağı günü dört gözle bekler. Kesinlikle idare edemeseler de, annenin evde kalarak, orayı baba ve çocuklar için hoş tutmasını bile dü-

şünürler. Uç örneklerde, bir koca, karısının yerleri fırçalamasını, kendi erkek romantizminin aşağılanması olarak değerlendirip, bunu kabul etmeyebilir. Karısının para kazanmasıyla bir ev satın alabilecek, böylelikle orta sınıfa girebilecektir. Bunun ötesinde ise, masal tuzaktan ve tehlikeden uzak, güven içindedir.

Nikah, orta sınıf mitolojisinin en önemli törenidir ve çiftlerin, orta sınıf statülerine resmi girişi olarak işler. Bu, evlenmek için tasarruf yapmanın gerçek anlamıdır. Genç çift, sonraki yıllarda sürdürmeye zorlanacakları rahat bir yaşam hayalini kurmak için mücadele eder. Törenin maliyeti konusundaki kararlar, listedekilerin alınacağı mağazanın seçiminden büyük olasılıkla daha az önemlidir. Aileler, ne kadar zengin olmayı istiyorlarsa, o kadar pahalı hediyeler alırlar.

Kasabadaki en pahalı dükkanına yollanan liste, çifti ve birbirine giren aileleri, yüksek tüketim destekli sınıfa dahil eder. Sonuç, büyük bir iş ve karşılıklı hoşnutluktur. Harrords, yapması gereken şeyin, "damadı bul, gerisini biz yapacağız" olduğu yolunda geline güvence verir. Bazı dükkanlar, nişanı gazetelerde duyunca, hediye listelerinin kendilerine verilmesi için kızı davetiye bombardımanına tutarlar. Londra'da bir dükkan, özellikle anneyi etkileyerek, bu işte, yılda 2 ya da 3 milyon pound ciro yapıyor. En pahalı dükkan, misafirlerin yalnızca yarısının kendilerinden hediye almalarını hayal kırıklığı olarak değerlendirse de, orta pahalılıktaki dükkanlar, 500 pound civarında satacak bir liste umuyorlar.[25] Doğru model zaten kurulmuştur ve bu gözalıcı tüketime öncülük eden ve denetleyen gelindir. Çünkü, gelinin tuvaleti ve mücevherleriyle, konukların kılık kıyafeti, tüm klanın modaya uygunluğunu saptayacaktır. Evlilikteki başarısını tahmin eden kız arkadaşı, nişanı ilk ilan edildiğinde parmağına takılan taşın büyüklüğü ile ödüllendirildiği gibi. Yüksek tüketim faktö-

rü, her evin sıcak ve ışıklı, her eşin ince ve muhteşem ve her kocanın başarılı olduğu, evlilik konusunda yazılan kitaplar, oyunlar, çevrilen film benzetmeleriyle sürdürülür.

> Erkeğin sosyal ve ekonomik düzenlemeleriyle, kadın bağımlı olduğunda, sonuçta erkeğin de seçme şansı oldu. ...kadınlar da çekici olmak zorundaydılar. Ve yalnızca, cinsinden dolayı sahip olduğu yetenekleri ortaya koymakla kalmadı, erkeğin bir zamanlar kur yapmakta kullandığı, ancak mesleksel nedenlerden dolayı gereksiz hale gelen aksesuarları da harekete geçirdi. Çekici olmak isteği ve çekiciliğine kattığı süslerle, kadınlar hemen hemen saldırgan nitelikli bir kur yapma tavrı benimsediler.
>
> *W. I. Thomas, "Sex and Society", 1907, s. 235*

Aşk masalı, spor-toto'da kazanma umudu gibi kolayca yayılıcı özelliğe sahiptir. Sunday Times'da milyoner bir kadını okuyan, kılıksız çok çalışan bir dişi, 3 çocuğunun, bir aşçı/kahya, bir dadı, iki temizlikçi, üç bahçıvan, bir Rolls-royce, bir Fiat, bir normal otomobil, bir helikopter, Cheshire'de bir yazlık evinin, Belgravia'da bir dairesinin olduğunu, "kocam, her şeyle yakışan Gucci'den timsah derisinden yapılmış hoş bir çanta aldı. "Elbette ne kadar olduğunu bilmiyorum" demenin hayalini kurabilir. "Ayrıca, bana koyu kahve, Maxwell Croft yapımı, bir kişinin içinde kolayca yaşayabileceği bir de vizon aldı... Sabahlığımı ve geceliğimi elbette Fortnum mağazasından satın alıyorum. Fiatları konusunda hiçbir fikrim yok. Kocam, bazen beni çok hoşnut eden bunları verir... Kocam, mücevher hediyelerinde müthiş iyidir."[26] Sunday Times'ı okuyan kıskanç küçük kadın, bir sanayici sekreterinin, ona, o günün yıldönümü olduğunu hatırlattığını ve öğle arasında, mücevher

> Karıları, hoşnut edici doyuma ulaşmayan erkeklerin sayısını öğrenmek, gerçekten de şaşırtıcı değildir. Vibratörlerden söz açılmışken çocuklarınız tarafından bulunduğunda, "gizlemenin" zor olduğu, penis şekilli pil modellerine gereksinim duymadığınızı ekleyebilir miyim. Standard Pifco'larımız var ve gerçekten fantastik. Klitorisi, bunlardan biriyle uyarıldığında, kadının müthiş bir doyuma ulaşmadığını iddia eden birine meydan okuyorum.
>
> *R.W. (Cheshire), Forum, Vol. 2, No. 8*

satıcısının seçtiği bir parçayı çekle ödeyerek adama getirdiğini görebilse, herşey bozulmuş olurdu. Aşk, sıkıntı içinde yok oluyor, ya da zora düşmüş görünüyor. Bu nedenle de, cesur eş, "beni sevdiğini biliyorum" der. "Çok fazla söyleyemez, okşamaları ve cinsel ilişkiyi geride bıraktık. Ancak, beni ya da çocukları incitecek bir şeyi asla yapmaz." Aşkın, kapının çevresinde güllerin olduğu bir kulübede ya da bir aşçısı/kahyası, dadısı, iki bahçıvanı ve iki temizlikçinin olduğu bir evde, evin hanımının her zaman koku süründüğü ve güzel olduğu, Fortnum'dan alınan güzel aksesuarlarla süslendiği, başarılı kocanın seven kollarında dinlendiği ve mutlu olduğu yerde varlığını sürdürdüğünü hayal etmek kolaydır.

Hepimiz, erkeğin, içgüdüsel olarak kadına dayak için bel bağladığını biliyoruz. Anne ve çocuk ilişkisinden doğan doğal bir duygudur. Bu konudaki çabalarım, diğer yönlerden ödüllendirildiği için, yalnızca olayın erotizmi için değil, kocamın sürekli cezalandırma isteğine yürekten katılıyorum.

Kocamın, yalnızca cinsel ilişkide değil, genelev konularında da beni hoşnut etmek için, bitmek bilmez bir isteğinin olduğunu farkettim. Ev işleri, alışveriş, yıkama ve ütü işlerinde sorumluluk sahibidir. Yeni bir raf, fırının temizlenmesi ya da odanın düzenlenmesi gerektiğinden sözetmem, onun hemen yerine getirilmiş olduğunu görmekle aynı anlama geliyor. Şimdi, mutfak işleriyle ilgilenmesi için onu teşvik ediyorum.

Yalnızca kendi deneyimlerimle değil, diğer evliliklerden gördüğüm kadarıyla da, kocamın anormal olmadığına inanıyorum. 10 kocadan dokuzu, eğer karıları, dayak yemekten hoşlanıp hoşlanmadıklarını sorsa, kocalarının evet diyeceğinden eminim.

(Mrs.) L.B. (Essex), Forum, Vol. 2, No. 3

Ancak, bu doğru değildir ve asla doğru değildi ve bugün, emin olun, asla doğru olmayacaktır.

AİLE

Anne ördek, baba ördek ve küçük yavru ördekler. Ailenin, baba tarafından yönetilmesi ve geçindirilmesi, anne tarafından ise beslenip büyütülmesi, bize doğadan bir mirasmış gibi görünüyor. Anne goril, emzirir ve büyütürken, baba goril onu, vahşi doğanın tehlikelerine karşı savunarak nöbet tutar. Vahşi doğa, hiçbir tehlike içermediğinde bile; Adem araştırdı, Havva yün eğirdi ve Tanrı, babalarıydı ve iyi oldukları sürece, onların yanında olurdu. Kötü olduklarında, cennetten atıldılar ve kendi kendilerine bir aile kurdular. Oğulları, kardeş kavgasına düştüler ve cinayet oluştu. Apokrifa'da bir yerde, aşk ve çapkınlık sunan ve aile yapısını tehdit eden, yıkıcı bir kadın, Lilith gizlenirdi. Adem'in torunları, akrabaların kızları ile arkadaşlık etti. Tevrat'taki, babaerkil ailenin doğuş efsanesi belirsizdir: Baba intikamcı, anne onun kölesidir. Fahişe, aile yaşamı hapishanesinin dışına çağırırken, erkek kardeşler, önemli suçu ve baba sevgisi için cinayeti temsil ederler. Ancak, bu kaynaktan, Hıristiyanlık, kendi çekirdek aile örneğini geliştirir ve bunu, doğal yasada yansıtılmış bir şey olarak dikkate alır. Devletin yapısının, aileler koleksiyonu olarak değerlendirilmesi, doğal ilkeyi ortaya koyar: Kral/başkan yumuşak huyludur, ancak büyük bir ailenin tek babasıdır. Kilise'de bir tek lider bildirilmiştir. O da, Tanrı'nın kendisi için, bir *rahip vekildir*. Erkek ruhtur, kadınsa bedendir: Erkek akıl, kadın

yürektir; erkek irade, kadın tutkulardır. Oğlanlar, erkek rollerini babalarından, kızlar da, dişi rollerini annelerinden öğrendiler. Açık, basit ve değişmez görünmektedir. Baba, aile bireylerinden sorumluydu. Mal-mülkün sahibi oydu ve bunu, kendi adını taşıyan ilk oğluna geçirirdi. En büyüğünden en güçsüz köleye kadar uzanan emir zinciri tamamdı.

Ve çok gerekli ve kaçınılmaz görünen şey, tamemen koşulludur. Ataerkil aile, kadınların erkeklere verdiği, babalık hakkına dayanır. Olumsuz şekil hariç, bu kanıtlanamaz. En yoğun gözetim bile, bir erkeğin, oğlunun babası olduğunu, mutlaka garantilemez.

> Modern bireysel aile, kadının açık ya da gizlenmiş köleliği üzerine kurulmuştur... Aile içinde, erkek burjuvaziyi, karısı ise proletaryayı temsil eder.
>
> *Frederich Engels,*
>
> *'The Origin of the Family', 1943, s. 79*

Erkekler için olunacak başka bir yol yok,

Ancak kadınlar yarı-işçi mi olmalıdırlar? Hepimiz piçiz...[1]

Devrilecek bir varlık ve yürürlükte olan bir yasallık varsa, kadınları, koruyucalarla kuşatmak, doğal meraklarını ve hareket ve ifade etme isteklerini, olabildiğince gelişmemiş bir düzeyde sınırlı tutmak, kaçınılmazdır. Savaşçı baronların, savaşa giderken, karılarına taktıkları bekaret kemeri, bu kısır uğraşın şekilsel bir amblemi, kadının karnı için bir barikat oluşturma girişimidir. Son zamanlarda kadınlar güven istiyorlar ve yasal konularda ölümsüzlüğü garantileme karşılığında, korunma, beslenme ve barındırılma için yapılan sözleşmeden şeref duyarak, babalık konusunda kendi özgür güvencelerini sunuyorlar.

Genç bir erkeğin, kendine yeterli bir yerleşim alanına, gelinini yerleştirmesiyle kurulan aile, babalığı garantileme işlevlerini yerine getirebilecek şekilde iyi düzenlenmemiştir. Kadın, hiçbir refakatçı olmadan, günün çoğunda tek başına evde bırakılır: İstenen güvencenin düzeyi, bağlantılı olarak büyüktür. Modern aile yaşamında ne hizmetçiler vardır, ne de kocanın ilgisini devam ettiren akrabalar vardır. Şimdi bu, daha önceden gelmiş olan diğer tüm ataerkil türlerin mantıksal sonucu gibi, doğal ve doğru görünüyor. Gerçekten de, Antropologların ve sosyologların *çekirdek* aile dedikleri, tek evlilik ailesi belki de şimdiye kadar gelişmiş en kısa ömürlü aile sistemidir. Feodal dönemlerde ailenin, *kök* aile denen bir türü vardı: Ailenin başı, en yaşlı erkekti. Oğullarını, onların karılarını ve çocuklarını yönetirdi. Eve ait işler, söz konusu kadının statüsüne göre bölünürdü: Evlenmemiş kızlar, yıkama, yün eğirme ve dokuma işlerini, doğuran kadınlar doğurma işini, en büyük kadınlar, çocukları yetiştirme ve eğitme işini yapar, yemek pişirmeyi ayarlarlardı; en yaşlı karı, evin tüm rutin işleyişine komuta ederdi. Ev halkını çok sinirli yapan, yalıtılmışlık olmazdı. Uyuşmazlık vardı, ancak birlikte yaşayan çiftlerde görülen yoğun ve içe dönük kederi oluşturmak için hiç şansı yoktu. Aile sorunları, aile forumlarında açıkça tartışılır, yaşlıların kararlarına saygı duyulurdu. Birlikte yaşama için bir güdü olan Romantik aşk, nerdeyse önemsizdi. Bir erkek, kendi ev halkına uyum sağlayabilecek bir kadından çocuk sahibi olmaya gereksinim duyuyordu yalnızca. Hayal kırıklığı, küskünlük ve bezginlik, çok az alan bulabiliyordu. Çocuklar, anlaşmalardan yararlanıyordu. Yunanistan ve İspanya'nın bazı bölümlerinde ve Güney İtalya'da hâlâ yapıyorlar. İster büyükbaba, evlenmemiş bir amca, ister bir hala olsun, birinin, her zaman soruları yanıtlayacak, öyküler anlatacak, yeni becerileri öğretecek ya da balığa gidecek zamanı vardı. Çocuklar yürümeye başlar başlamaz, küçük bir sorumluluk alırlardı

-tavuklar ya da güvercinlik, bir kuzu ya da büyütülecek bir bebek- Kendilerinden büyükler mutfakta konuşurken, çocuklar karanlık bir odaya gönderilmezler, birinin kollarında uyuyakalana kadar dinlenmelerine ve öğrenmelerine izin verilirdi. Daha sonra, sessizce soyundurulur ve uyandırmadan yatağına konulurdu. Hiçbir kuşak farkı yoktu. Çünkü ev halkı, tüm yaş gruplarını temsil ediyordu. Güney İtalya'da, küçük bir köyde yaşadığımda, en acımasız yoksulluğa ve Almanya'da çalışıyor olan erkeklerin çoğunun olmamasına rağmen, cesurca bir arada kalan böyle bir aile gördüm. Çocukları, şimdiye kadar gözlemlediklerim içinde, en mutlu, en az nazlı ve sinirli olan çocuklardı. Tüm komşu aileler, akraba olduğu için, topluluk, güçlü bir şekilde kenetlenmişti. Bu tür grup yaşantılarının ivedi gereksinimleri, her zaman saygı duyulan güçlü terbiye ve görgüler yarattı. *Latifondise*'nin açık pazarlarında, astronomik fiyatlarla yiyecek almaya gücümüz yetmeyeceği için, akraba-ailelelerin, bizim bolluğumuz için fazladan sahip oldukları malları değiş tokuş etmeseydik, açlıktan ölmüş olurduk.

Kök (Geniş) aile, devlet denetimine direnç gösteren bir bağlılık kaynağı oluşturabilir. Çünkü hareketli değildir ve en güçlü vefası kendine yöneliktir. Bu ilke, kurumlaşmış otoriteyi hiçe sayarak ortaya konulursa, kötü Mafya *ailesine* dönüşebilir. Aile şerefi törenleri, sosyal olmayan *vendetta* ve *omerta'* törelerini içeriyordu, ancak ailesel, bölgesel topluluk, siyasi otorite tarafından tehdit edilene kadar, bunlar önemli değildi. Amerikalı aşırıcılar, Mafya'nın Sicilya'daki örgütsel önemini görmekte gecikmediler; görmedikleri şey ise, getirmek istedikleri bağlılık türünün zaten uyumsuz olduğu ve ekonomik olarak uygulanamazlığıydı.

Sanayileşme ve kentleşmenin, yerleşim modelini değiştirme ve işgücü hareketliliğini gerektirmekteki etkileri, batı Av-

rupa'da, 16. yüzyıldan önce azalan kök ailenin çöküşünü hızlandırdı. Toprak kullanımı hakkındaki değişiklikler, bölgesel otoritenin çöküşü, hükümetin ve arazilerin merkezileşmesi, para rantının gelişmesi ve mal sahipliğinin olmaması, hepsi çekirdek ailenin gelişmesinde rol oynadı. Ve yalnızca son zamanlarda, çekirdek aile, şu andaki toplum yaşantısına uymak için, giderek küçüldü. Çalışan topluluğun en büyük oranı, geniş ev yaşantısı içinde bulunduğundan, bekar kadınlar ve evlenmemiş oğullar, evde yaşandığında, oğullar ve kızlar, diğer evlerde çalışmak üzere uzağa gönderildiğinde, aile organik ve dış etkilere açık kaldı. Kocalar ve karılar, boşanmaya karşı olan yasalarla, kamu düşüncesi ve ailelerin kontrol edilmeyen büyüklükleriyle, önemli şekilde desteklenen ilişkileri konusunda aşırı içedönüklüğe ses çıkaramadılar. Yaşlı ebeveynler, ev içinde tutuldu ve bakıldı. Ancak, artık, geliştirilecek ve hizmet edilecek bir aile işi, bir miras yoktu. Kent toplumunun yoğunluğu, yakın komşuluktan uzaklaşmayı gerektirdi ve iş bulma zorunluluğu, oğulların, ailenin yakın etki alanı dışana taşmasına neden oldu. Eğitimin etkileri, özellikle ilkokul eğitimi, ebeveynlerinden daha okur-yazar olan bir kuşak yarattığında, aileleri daha da uzaklaştırdı. İbsen ve Strindberg ev içi trajedilerini yazdıklarında, aile, gençlerin, yaşlıların ölü elinden kaçmak için mücadele ettikleri, dış toplumun yalnızca polisle, doktorla ve kiliseyle temsil edildiği, hizmetçilerin yabancı ve sınıf düşmanı oldukları bir hapishane oldu. Püriten ahlak, ikiyüzlülükle, ketlenme ve pornografiyle son buldu. Koca ve karı, gündüz cinayet dansı yapıyorlardı. Koruyucu, üstünlüğün ve yiğitliğin diğer alanlarında bir şey iddia edemeyen baba, rolüne uymasa da, ilke olarak ahlaki söz sahibi insandı. Karı, kocası konusunda hayal kırıklığına uğramış, kendi aylaklığına ve önemsizliğine kızan, kafası karışmış, entrikacı bir oyuncak bebekti. Veblen'in tanımladığı, boş zaman sendromu, bir kısır döngüydü. Kadın işleri,

açık bir biçimde, her zaman olduğundan daha anlamsızdı. Evli çiftlerin kızgınlığı, o kadar yıkıcı olmuştu ki, boşanmayı kolaylaştıracak yasalar, batılı ülkelerin çoğunda yaygınlaşmaya başladı. Kadınlar ev dışında çalışma hakkını elde etmek için gürültü çıkarmaya başladılar. Genişleyen sanayi, özellikle, erkek gücüne dayalı I. Dünya Savaşı yıkımıyla birlikte, kadınlara gereksinim duydu. Evlenmemiş kadın sayısı, yüzyılın dönüşünden beri varolan bir sorunu kötüleştirerek, daha da büyüdü. Yavaş yavaş, büyük, Viktorya zamanında yapılmış evler, daha küçük birimlere bölündü. Daha yüksek yoğunluktaki ev gereksinimine yanıt olarak, daire biçimlendi. Geniş evin işlevleri, devlete devredildi: Yaşlıların, hastaların, akılsal olarak zayıf ve geri olanların bakımı vb.

> Sıkı bir tek eşlilik, tüm erdemlerin doruğuysa, o zaman en büyük ödül, tenyanın olur. Bedeninde 50-200 bölümün her birinde dişi ve eril cinsel organlarını taşır ve tüm yaşamını, bunları çiftleştirmeye harçar.
>
> *Fredrich Engels*
>
> *'The Origin of the Family', 1943, s. 31*

60'lı yılların ailesi, küçük, kendine yeterli, ben-merkezli ve kısa ömürlüdür. Genç erkek, eğitim ve iş olanaklarını izleyerek yapabildiği kadar kısa sürede ana-babasından ayrılıyor. Çocuklar, yaşamlarının çoğunu okulda, babalarsa, işte geçiriyor. Anne ise, babanın kazancını, yediği, uyuduğu, televizyon seyrettiği çevreyi güzelleştirmek için aldığı mallara harcayan, ailenin cansız yüreğidir. Çocuklar, savaştan beri, giyimin ve törensel davranışın kabilesel özelliklerini ortaya atarak, daha önemli kendi gruplarını oluşturmaya yöneldiler. Kızlar bile, işe gitmeye ve belli başlı şehirlerin tek odalı evleri

olan bölgelerindeki evlere yerleşmeye yöneldiler. Kadın eş, doğururken ve küçük çocukları yetiştirirken, *tek başına* önemlidir, ancak, bu önemli işini sürdürdüğü ve bunu yerine getirmek için uygun tarz konusunda yaşadığı karmaşanın egemen olduğu koşullar, onun, toplumdan soyutlanmasını artırmakta ve bu, ilk yıllardaki annelik ilişkisini yoğunlaştırmaktadır.

Evlenen ve evlendikten sonra bir süre için çalışan ve doğum yapmak için işinden ayrılan işçi kızın, çekirdek aile yaşamının yalnızlığına uyum sağlaması, çok zordur. Daktilo yazma, ya da satış yapma, garsonluk ya da memurluğun hizmetci işinden zevk alıp almadığını gözardı edersek, hiç değilse, bir dereceye kadar, hareket özgürlüğü vardı. Ufku, ev, alışveriş merkezi ve televizyon ile sınırlı kalır. Çocuğu, çok fazla özen görür, gün boyunca, büyük çabalarla gözönünde tutulur. Kocası işten eve döndüğünde, kısa zamanda çocuk, yetişkin

> Freudçularca bilinen ve evrensel olduğu iddia edilen kompleks, yani, Oidipus Kompleks, Romalı yasası ve Hıristiyan ahlakının desteklediği gelişmiş "patria potestas"la birlikte ataerkil Aryan aileye denk düşer ve varlıklı burjuvazinin modern ekonomik şartıyla güçlendirilir.
>
> *Bronislaw Malinowski*
>
> *"Sex and Repression in Savage Society", 1927, s. 5*

dünyasından alınıp yatağa götürülür ki, baba rahatlayabilsin. Evlilikte her zaman yinelenen Oidipal durum, şimdi, Freud'un onay gördüğü düzeye kadar yoğunlaştırılır. Baba, gerçek bir rakip ve bir yabancıdır. Gün boyunca çocuğa, sevildiği kadar sık, kötü de davranılabilir: Kesin olan şey, tamamen emrine amade biri tarafından çok fazla özen görmesidir. Anne ve çocuk arasındaki yakınlık, kabul edilebilir olmadığı gibi,

sağlıklı da değildir. Çocuk, kendisi için hiçbir gerçek sonucu olmayan soru ve isteklerle annesini rahatsız ederek, herkesin önünde onu utandırarak, şeker alması ya da kendisini taşıması için şantaj yaparak, annesinin ulaşabilirliğini sömürmeyi öğrenir. Bağımlılık sevgi demek değildir. Çocuğun zorunlu bir yakınlık dönemiyle geçen beş yıldan sonra, çocuğu annesinden uzaklaştıran okula yönelik tutumu, çocuğun annesi için duyduğu duyguları kadar kararsızdır. Bir kaçış fırsatı olduğu sürece, okulu sever, ancak zorunluluk olduğunda, anne ve okulu birbirine karşı kullanabileceğini keşfeder. Annelerin okul için duyduğu kıskançlık ve okulun, çocuk üzerinde, annenin tersi yolunda bir denetim kaynağı kurma girişimi, oldukça tatsız durumlarla sanlanabilir. Bu, sosyal olmayan anne-çocuk ilişkisinin doğası, özellikle disiplin sorunu ya da duygusal rahatsızlık sağaltımı olduğunda, okul öğretmenleri için çok aşikardır.[2]

Talihsiz karı-anne, diğer yönlerde de kendini anti-sosyal bulur. Ev, çalışma alanıdır ve orada yalnızdır. Tek önemi, hemen hemen bu hayali grupla yaşadığı ilişkide olduğu için, ailesinin kendisiyle zaman geçirmesini ister. Yasaklar koyarak, yatmayıp onları bekleyerek, ilişkilerine karışarak çocuklarını elinde tutmak için mücadele eder. Çocuklar, iletişimsizliğe girerler ve pek de gizlemedikleri saygısızlığa yönelirler. Kocasına, arkadaşlarıyla dışarı çıkmaması için yalvarır ve yağmur altında futbol seyredebilmesine, daha sonra çatıyı onarmak ya da güzel bir günde çimleri kesmek söz konusu olduğunda ise, çok yorgun olmasına şaşar. Çocukların ne düzeyde olduğuna aldırmamasına, disiplinin tamamen kendisine bırakılmasına, hiçkimsenin kendisiyle konuşmamasına, ihmal edilmesine, yaşamın en iyi yıllarını, minnet duymayan serseri takımına vermiş olmasına, söylenir durur. Siyaset bir sırdır ve sıkıcıdır: Spor, erkeklerin büyümeyi başaramamış olmalarının kanıtıdır. Olabilecek en iyi şey, başlandığında hiçbir terfi,

hiçbir önemli ödül ve ufkunu genişletecek hiçbir şey umamayacağı, yalnızca geçici bir önlem olan, bıraktığı işine dönmesidir. Hiçbir şey umamaz, çünkü, aile yaşamının istekleri hâlâ karşılanmak zorundadır. İşin her türü, hipnotik özelliğe sahiptir. Temizler, örer, nakış işler, vb.

Kendilerini sosyal ilişkilerden soyutlamaya yönelik çekirdek aile eğilimine karşı koymaya çalışan kadınların özel zorlukları vardır. Anne Allen, evli bir genç kadınla yaptığı görüşmeyi, Sunday Mirror'da yazdı:

"Bak, dedi. Yaklaşık bir düzine iyi arkadaşımız var. Bunlar, ailemdeki birine göre daha yakın olduğum insanlar. Daha iyi tanıdığım ve sevdiğim insanlar.

"Ancak ne oluyor?" Görüşmek için kendimizi ayarlamak zorundayız. Biri, bir bebek bakıcısı bulmak zorunda. Diğer çift, bizim için hoş bir akşam yemeği hazırlamayı zorunlu hissediyor.

"Daha sonra, ya bebek hastadır, biri kendini yorgun hissediyordur ve siz de böyle bir şeyi ayarlamamış olmayı diliyorsunuz ya da o kadar çok zevk alıyorsunuz ki, bu kadar erken sona ermesi, gerçekten üzücü oluyor.

Ancak, eğer, yakın bir arkadaş grubu, aynı binadan ya da aynı sokakta yaşasalardı, ne olurdu bir düşünün. Bu olabilirdi.

"Herkesin, kendi küçük ya da büyük komünal yaşama alanlarının olduğu, bir ya da iki bina üzerinde çalışan mimarlar var.

"Kişisel olarak, cinsel anlamda paylaşıma katlanamam ve mutfağı paylaşmakta annem kadar kötüyümdür... Özel şeylerime çok önem veririm.

"Gündüz, konuşmak için birini özlediğim o kadar çok an var ki ya da kocam mesaiye kalınca, yalnız olduğumda ya da onunla tartıştığımızda ve bir saat için uzaklaşmak istediğimde.

"Kocamla ve çevremizdeki en yakın arkadaşlarımızın çoğu ile yaşadığımdan daha iyi bir yol düşünemiyorum. Hepsinden öte, binlerce insan, komşularıyla yakın arkadaş oluyor. Biz yalnızca yöntemi tersine çeviriyoruz."[3]

Bir zamanlar, herkes, sokakların arkadaşlarla dolu olduğu, geniş komünal alanları olan, dostlarla dolup taşan bir evde yaşardı. Çünkü, toplumun durağanlığı, tüm üyelerin birbirlerini ve aile geçmişlerini bilmesi demekti. Sistemin, kendi dezavantajları vardır: Tutucu olmayan bir sistem, sık sık dayanılmazlığı kanıtlar ve tüm toplumun, bireylerin davranışlarına gösterdiği değişmez ilginin, avantajlara nazaran daha çarpıcı dezavantajları vardır. Böyle bir toplumda, yaşlı bir kadın, kırılmış bir kalçayla, merdivenlerin dibinde dört gün boyunca uzanıp kalamaz, ancak, aynı zamanda bir kadın, yasak bir ilişki de kuramaz. Son günlerde, insanlar, şimdiye kadar olandan daha yakın bir biçimde yaşıyorlar, ancak bu kalabalıkta yaşanan bir yalnızlıktır. Yüksek bloklar, genelde pek çok ortak yanı olan, düzinelerce insanı barındırır, ancak bu insanların hepsi birbirine yabancıdır. Ön kapıları, birbirlerinin gürültülerini şikayet etmenin dışında, boş koridorların ve asansörlerin ötesinde ileşitim olmadığı, özel dünyalara kapalıdır. Komünal oyun alanlarında oynayan, çocuklarını seyreden kadınlar, bazı davranışlar, ailesel müdahaleyi gerektirdiğinde diğer çocukların ana-babalarıyla tanışırlar. Rekabetçilik, her ailenin, üstünlük, ırksal, ahlaki, dini, ekonomik ve sınıfsal bir fanteziye sarılması demektir sık sık. Şehir plancıları, yüksek binalarda oturanların, komünal alanlarını temiz ve hoş tutma sorumluluğunu üstlenmeyeceğini üzüntüyle ifade ediyorlar ve bu yeni yerleşim kurbanları, kulelerin yüksek ve dar olması ile bağlantılı olan özel kaygılara neden olduğundan yakınıyorlar. Asansörlerle inip çıkarken, birbirlerini asla görmezler. Birbirlerinin pencerelerini göremez ya da, verandayı temizlerken girişte birbirleriyle konuşamazlar. Yakınlığı harekete geçirmek için yapılan yapay girişimler işe yaramaz. Kadınlar, kıskanç bir biçimde yabancıların içeri girmesiyle yaşam tarzlarının ya da çocuklarının yozlaşmasının hayalî korkularıyla, aile yaşantılarının ayrı olmasını sağlarlar. Anne Al-

len'in konuştuğu ev kadını, cinsel paylaşım olasılığını reddeder, en azından açık bir biçimde bunu dikkate alır. Akrabalardan oluşan topluluk, ensest kısıtlamalarla, kendi cinsel ilişkilerini güvence altına alır. Ensest kısıtlamalar, anti-ensest yasalarla uygulamaya koyanların amacı, çiftleşme sonuçlarından korkmalarıydı. Onun dışında başka bir neden yoktu. Yüksek bloklarda oturan kadınlar, yabancı kadınlarla yakın olmanın etkilerinden bilinçli bir biçimde korkmuyor olabilirler, ancak yine de gerilim vardır. Belki de, böyle bir toplumsal yaşamın başarısızlığı, her blokta bir pub ve çamaşırhane ile bertaraf edilebilirdi, ancak ekonomik olarak düşünüldüğünde, öyle görünüyor ki, gerçek bir organik ilişki olursa, yaşanan her birimde hiç durmadan tekrarlanan işlerin paylaşılması zorunludur.

Çekirdek ailenin mimarî sonuçları, evrensel olarak düşünüldüğünde, çok kötü görünüyor. Ana caddeler boyunca evler kurma tarzının, küçük kutu alanlarının çirkin bir biçimde yayagınlaşması, tüm şehirlerimizin görüntüsünü harap etti. Bu tür alanların bakımı, çok fazla pahalıdır. Hizmetlere ulaşmak, ayarlanması zor bir şeydir. Yüksek yoğunluklu yerleşimi savunanların öne sürdüğü şey, bunların kullanılabilir ve rahat olmasıdır. Farkına varmadıkları şey, çekirdek ailenin, kendilerini reddettiğidir. Hiçbir antropometrik araştırma; ışık, sıcaklık ve açık manzaraya yönelik temiz ve kullanışlı ev birimlerini tercih etmeye yönelik hiçbir zeki yönelim, her Oidipal kompleksli birinin, bir diğerine karşı hissettiği kuşkuyu dağıtamaz. Evlilikle ilgili zorluk ve gerilimler, daha geniş bir ufku hoş göremez. Seçeneklerden biri, şirket çalışanlarının gelir ve konumlarına göre yerleştirildiği ve paylaşıma teşvik edildiği, Amerika'da özellikle kurulan köylerde olduğu gibi, işverenin, bir baba olarak sorumluluğu üstlenmesidir. Kadın eşler, fakülte ve şirket karıları olurlar. Birliktelik, yaygındır. Uzun vadeli sonuçlar, bana göre, hayal bile edilemez. Aile ya-

şantısının her yönü, şirket tarafından yönetilir hale gelir, talihsiz erkek, işini, tüm ailesine bağlı kişilik değerlendirmesine dayalı olarak elde ederken, kişisel yaşamının her yönünde, şirketin rolünü de sürdürmek zorundadır. Cinsel ilişkisi bile, bir iş konusu olabilir: Masters ve Johnson, hedonizm normunun şeklini çizmiş bulunmaktadır. *Jus primae noctis* yasası altında debelenen, oğullarını, kendi derebeyi hizmetine veren hiçbir serf, bunu daha kötü yapmadı. Herhangi bir altın arayıcısı ya da özgürlüğünü elde etmiş köle kadar emin bir biçimde, ruhunu, şirketin mağazasına teslim etmiştir. İş gücü hareketi üzerindeki iş denetiminin mantıklı sonucu ortaya çıkar. Güvencesinin sürmesi, tüm ailenin davranışlarına bağlıdır. İstenen sonuç, hareketsizlik ve tahmin edilebilirliktir. Fakültedeki kocaların, diğerlerine nazaran daha düşük bir libidoya sahip olmasının nedeni budur. Onlar, Lionel Tiger'in[4] iddia ettiği gibi, kadınlarının yakınlığından dolayı değil, hijyenik laboratuvarlarda, şişman beyaz fareler olduklarından, böyledirler. Büyük Baba yani, *Who's Afraid of Virginia Woolf**da ortaya çıkan hayalet, yani işveren, oğullarını hadımlaştırmıştır. İnsan ruhu, çok sağlamdır. Bu nedenle ve eğer grup, özel vicdan oluşturacaksa, daha sonra onu aciz kılacak günah, bir grup günahı olmalıdır ki, hiçkimse Büyük Baba'yı parçalayamasın. Amerikalının çöküş modeli, komünal sarhoşluktur. Öncelikle bu, sarsürlenmiş davranışa ve tamamen 20. yüzyıl ensest ilişki türü olan eş değiştokuşuna giden tek yol budur:

1962, Sonbahar. İki çift, skandal derecesinde birbirlerine yakındırlar. Frank ve Marcia, hiçbir çaba göstermeden, sık sık yalnız kalmalarından zevk almışlardı. Janet ve Harold, gizli bir biçimde, diğer iki aşığın gizleyemedikleri oyunlarıyla dalga geçtiler. Bu şakalar, dörtlü konuşmalarında da açığa vurulmaya başlandı...

* Amerikalı oyun yazarı Edward Albee'nin bir oyunu (Kim Korkar Virginia Woolf'tan)

Diğer çiftler, onları Aplesmiths diye çağırmaya başladılar... "Bunu hissetmiyor musun? Çok yanlış. Şimdi, gerçekten yozuz. Hepimiz öyleyiz."[5]

Eş değiştirme, "insan ilişkileri dergilerinde" yazan yazarlar tarafından ciddi bir biçimde desteklenmektedir. Örneğin *Forum*'da. Kötüyle giden evlilikleri canlandırmak için kullanılacak bir yöntem olarak sunulmaktadır. Paylaşılmış, ancak bir sır olan davranış, herhangi bir grubu birbirine tutuşturacaktır, ancak sonuçlar, katlanamayacak kadar zor olabilir. Eşleri değiştirme, o kadar mükemmel bir zoraki davranıştır ki, gercek cinsel isteğin heveslerinden ayrılır. -Kare dansın bir çeşidinden başka bir şey değildir. Böyle bir işlemde acı çeken cinselliktir. Tutku, zamparalık olur. *Zevk alma* türlerindeki değişikliklerin kapısını çalmak, sıkıntının görünümünü değiştirir, ancak yaşamı yenilemez. Bu tür koşullarda yapılan seks, bir iletişim yolu değil, daha çok bir saptırmadır. Bingo, oyun makinası, holi-hop ve yo-yo gibi eğlencelidir. İdare edilebilir, gösterişsiz zevktir. Masum değil, hesaplanmıştır; dinamik değil, durağandır. Büyükbaba, bu tür yaramazlıkları desteklediğinde, cinsellik bile, onun yumuşak desteğinin egemenliği altına girecektir. Fazla beslenmiş, cinsel iştahı az olan beyaz farelerin, başka birinin kafesinde, kısa bir süre neşelenmesine izin verilmiştir. Cinsel homojenlik, bu yolla yerine getirilebilir: Bay Jones, bayan Smith'den öğrendiğini, Bayan Jones'a uygulayabilir. Evrensel aile yaşamı, her şeyi örter (gömer).

Anne Allen, duyarlı, orta-liberal bir İngiliz ev hanımıdır. Genç konuşmacısına, anlayışlı bir bakış atarak devam eder:

'Bu fikri, teoride oldukça çekici buluyorum. Ancak pratikte, bir düzine ya da bir düzinenin yarısı kadar çiftle, bu kadar yakın olmak isteyeceğimi sanmıyorum. Ya da, kim, bizimle bu tarzda yaşamayı isteyebilir...

Çocuklarını yetiştirdikleri tarzdan hoşlanmıyorum. Çocuklarıma az ya da çok cep harçlığı veriyorum, bu da kavgalara neden olabilir.

Mutfakların, tuhaf yemek kokuları ve pisliklerle dolu olmasından nefret ediyorum. Ya da, oldukça kararsız ev idarem üzerindeki küçücük gözlerini hissediyorum.

Ancak, çoğu zaman, çaresiz ve umutsuz bir şekilde sahiplenici bir insanım. Kocama her bağırdığımda, yakınındaki çekici bir kadınla beni terketseydi, cinayet çıkardı.'[6]

> Sosyal bir birim olarak aile, en saldırgan bireysel dürtülerle harekete geçirilen birey demektir; toplumun temeli değil, inkarıdır. Çatışan bireysel çıkarların toplamı dışında, insan toplumu, empatik olarak ortaya çıkmamıştır ve asla çıkamazdı. Yükselişini, bireysel içgüdülerin, bağımlılık, sadakat, birlik, özveri gibi duyguların bağlayıcılığı ile oluşturulmuş güdülerle yokedilmesine borçludur. Bu duygular, çekirdek aileden daha geniş bir topluluğu biraraya getiren ve sonsuza dek kaynaşmasına neden olan kaynaklardır.
>
> *Robert Briffault, 'The Mothers', 1931, s. 509*

Anne Allen, konuştuğu kadına nazaran, çok daha ortalama bir İngiliz ev hanımıdır. Ayrıca, fakülte karısından, şirket karısından, ya da değiş-tokuş edilen kadınlardan çok daha normaldir. Böylesine yakın ilişkileri hoş görebilecek tek bir çiftin olmadığını ve bu anlamda yakın olduğu çok fazla çiftle beraber olmadığını söylese de, ailesinin anti-sosyal doğası konusunda utanç duymuyor. *Çiftler* teriminin kendisi, kilitlenmiş bir dişi-erkek birimini ifade ediyor: Ailelerden sözetmiyor. Bu, çekirdek ailenin ne durumda olduğunu gösteriyor. Kadın dergileri, kadınların, çocuklarla ilgilenmeleri sonucunda yorulacağını ve böylelikle kocasının isteklerini yerine getirememesi sonucunda, karı-koca ilişkilerinde rahatsız edici etkileri

olacağını üzgün bir şekilde belirtiyorlar. Ne düşünce ama - çocuklarının tehditi altındaki bir aile! Doğum kontrolü, çiftin bencilliğini artırmıştır: Planlanan çocuklar, ayarlanması gereken bir modeldir: En azından, planlanmamış çocukların, bazı olasılık avantajları vardı. Ana-babaları sevsin sevmesin, ilk ve en önemli olan *onlardı*. Sınırlı çekirdek ailede, ana-babalar müdür, çocuklar, yenice amaçlı tarzda idare edecekleri kendileridir. Çocukların, ana-babalarını rahatsız etmemek için günün belli zamanlarında kendi odalarında ya da başka yerde olma zorunlulukları, bu ailelerdeki, kuşak farkını yoğunlaştırıyor. Bundan daha az olan herhangi bir şey, sefalettir. Anneler, denetim altında tutabileceklerinden daha fazla çocuk sahibi olmamalıdırlar: Denetim, günün çoğunda, tam özen göstermek, daha sonra soyutlama demektir. Küçük çocuk, anababası dışarı çıkarsa, ağlayacağı için, bebek bakıcısı, sessizce evin içine sokulmalıdır. Calabria'da insanların özgürce gelip gittiği, acı hariç, hiçbir çocuk çığlığını duymadığım, 12 yaşındaki halanın, sevecen bir biçimde çamaşır yıkarken şarkı söylediği, yaşlı babanın, kolundaki torunu ile zeytin ağaçları arasında yürüdüğü, kirli, iki odalı evi düşünüyorum. İlk dersleri, yetişkin kölelerinin sömürülmesi olduğu için, İngiliz çocuklar, masumluklarını kaybetmiş durumdalar. Hadım edilmiş bir ebeveyn, çocuklarının hareminde yaşayan bir harem ağasıdır. Emin olun, iyi işleyen bir doğum kontrolü, cinsel haz için gereklidir ve cinsel hazda gerekli bir şeydir, ancak ekonomik nedenlerle yapılan doğum kontrolü, başka bir konudur. "Yalnızca iki çocuğu kaldırabiliriz" cümlesi, sefil bir iddiadır, ancak, "biz çocukları sevmiyoruz" cümlesine nazaran, toplumumuzda daha çok kabul görür. Sterilize edilmiş bir ebeveyn, sonsuza dek, sahip olduğu çocuklara bağlıdır ve bu çocuklarda daha kesin bir biçimde ona bağlıdır. "İki çocuğa katlanabiliriz" demek, gerçekte, "iyi okullara giden ve iyi bir iş sahibi olmak için yetişen, temiz, iyi eğitilmiş orta sınıf çocuklarını sevi-

yoruz" demektir. Çünkü, çocuklar, bir amaç için biriktirilen paranın tümünü tüketmeyi becerirler. Bu bazen, ailenin tüm geliri olabilir. Ev işi, elverişli zamanı doldurabacak kadar artar bu arada. Hadım edilmiş ebeveyn, tamamen evcil bir hayvandır. Erkekler, kadınların kendilerini yetiştirdiği tarzda çok az deneyim sahibi olsalar da, ataerkil kültür, güçlü bir anti ehil ruh yapısın içerir. Büyümekte olan bir oğlan için, kusursuz eş fantezisinin yanısıra, aile kavramı da gelişir.

Evlilik, gerçekten, beni ürküten tek şeydir. Doğru kızla, varsayalım, tamam dedim, ancak kendimi bir ev ve karı sahibi olarak düşünemiyorum. Kendimi özgür hissetmekten, herhangi bir yere gitmekten ve endişelenmek zorunda olmamaktan hoşlanıyorum. Kız arkadaşınızın olmamasının güzel yanlarından biri bu: Dışarı çıkmakta, ahbaplarla hoş zaman geçirmekte özgürsünüz. Bir kız arkadaşınızın olması, sizin için bağlayıcı olur.

Bir kızla ne kadar çok dışarı çıkarsanız, o kadar çok yakın ilişkide olursunuz. Bağlanmaktan korkuyorum. Bu beni tüketir- Bir bağlılığı asla yıkamadığımdan, kız için de iyi değil. Pek çok genç insan, evliliğe balıklama dalıyor...

Akıllı bir kız arkadaşım olur ve sürekli çıkarsak, ta baştan, her hafta dostlarımla özgür bir gece geçirmek istediğimi açıkça belirteceğim. Bir kez, tüm arkadaşlarınızı kaybettiğinizde, kızla tekbaşınıza kalakalıyorsunuz ve işiniz bitiyor.[7]

İşin bitik, sonun geldi, mahvoldun! Yakın ilişkide olmak, işlerin arap saçına dönmesi, özgürlüğün kısıtlanması demektir.

Çoğun insan, yapabileceği en iyi işi elde eder, terfi için çalışır, yeterince para kazandığında da, bir kızla tanışır ve onunla evlenir. Daha sonra, bir ev ve araba almak zorunda kalırsınız -ve oraya, yaşamınızın geri kalan bölümünde zincirlenirsiniz. 35 yaşınıza geldiğinizde, güvencenizi kaybetme olasılığına karşı, herhangi bir yeni şeyi denemekten korkarsınız. Daha sonrası, yapmayı istediğiniz şeyler konusundaki pişmanlıklarınızla dolu bir yaşam demektir.[8]

Düş kırıklığına uğramış bu çocukların görme gücü, kapitalist toplumdaki ataerkil aile biriminin işlevini gözler önüne sermiştir. İşçiye, güvence düşüncesiyle eziyet edilebilsin diye, onu hareketsizleştirir ve onu savunmasız yapar. Eksiksiz bir şekilde kendini adadığı, denetlenebilir bir tüketim modeli verilir kendisine. Bağlılığı, toplumuna değil, küçük ailesine ve patronunadır. Grevciler üzerindeki karı baskısının etkileri, bildiğim kadarıyla analiz edilmemiştir. Bir grevciyi keskin harekete iten şey, sıkça, ailesine duyduğu sorumluluktur. İşverenler, yeterince uzun süre dayansalar, işçiyi işine döndürecek şey, yine bu aynı duygudur. Karılar, kocalarının boş zamanına güvenmezler. Karılar, sık sık, kocalarının sokaklarda bela çıkarmaları yerine, daha az para kazanmalarını tercih ettiklerini belirtir. Endüstriyel toplumun aile konusunda yaptığı en üzücü yorumlardan biri, madencilerin karılarının yaptığıdır. Madencilere çalışmadan ücret verilmesi önerisine, kocaları bütün gün evde oturacak ve sokaklarda hır çıkaracaklar diye, karşı çıkmışlardı.

Pek çok kız, cinsel lütuflarına karşılık olarak, erkek arkadaşlarının, arkadaşlarıyla olan ilişkilerini şiddetli bir biçimde kısıtlayarak, anti-sosyal işlevlerini çok erken devralırlar. Bu, yalnızca kadınların bencilliklerinden kaynaklanmaz. Çünkü, onu tehdit eden erkek gruplar, özel durumlar ve özel bir kapasite dışında, kızı kabul etmezler. Kız, okçuluk oyunu oynayamaz, bira içemez ya da topa vuramaz. Bu faaliyetlere karşı güvensizliği, erkeğinin buralarda şirketteki diğer kadınlarla düşüp kalkması değildir, ancak bu faaliyetlerden hoşlanıyor ve onlara bağlı olduğunu biliyor olması, bir yönde, erkeğin kendisinden hoşlanmaması ve ona bağlı olmamasıdır. Kız, erkeğin cinsel ilişkilerini kıskanmıyor, ancak onun cinsel tutkusunun yanlılığını ve erkeklerle zevk aldığı daha büyük birlikteliği kıskanıyor. Her kadın eş, ev ve aile olmanın dışında, bir hiç olduğunu bilirek, yaşamak zorundadır. Evi, yorgun savaş-

çısının, en kötü yanlarını ifade edebildiği, en az düzeydeki eğlenceli konuşmasını yapabildiği, ideal bir üstür. Tabii, bu arada yaralarını iyileştirir ve başka bir sorti için çamaşırları, tuvaleti ve öğlen yemeği hazırlanır.

Açıkçası, yaşamdan zevk almak ve kendi potansiyeline dair bir ifade tarzı yaratmak için, kendini özgürleştirmenin en yalın tarzında düşünen bir kadın, böyle bir rolü kabul etmez. Ve evlilik henüz, kocasının adını alan, dönüşünde bildirilen vergisi olan, kocasının sahip olduğu evde oturan ve her zaman parmağında onun yüzüğünü taşıyarak, onun eşi olarak, herkesin önünde volta atan bir kadının ailesel ilişkisine dayanmaktadır.

> ... Evlilik sözleşmesini imzalamak, bu zamana kadar, bulaşdığınız en önemli ticari işlemdir... İlkelerin biri ya da diğeri, aile yaşamının yöneticisine yön verecek şekilde işlemelidir. Bu yönetici, tercihen kocadır. Oysa, bu konum için, zaman zaman tek niteliği, hayvani gücüdür... Çocuklar, gelişirken, şirketin devralacağı yeni yatırımlardır ve yöneticiler yatırılan servet için iyi bir karşılık olduğunu görmek zorundadırlar.
>
> *Cyrus Fullerton*
>
> *'Happiness and Health in Womanhood', 1937, s. 40-41*

Ayrıntıdaki değişim, herhangi bir şeydeki değişim değildir. Kendisinin de bir yüzük takacağını, ortak bir banka hesaplarının olacağını, evin, her ikisinin de adını taşıyacağını kabul eden bir koca, bir kadının kişisel gereksinimlerine yönelik hiçbir ciddi ödüne yeltenmiyor. Kurumun en önemli özelliği, yavaş yavaş kendini göstermektedir. Bu tür ödünlerin, bir karının iddia edemediği, kendi özel sahiplik ve daha is-

tekli kulluğu içeren ayrıcalıklar olduğu bir gerçektir. Ve, bir kadın çocuk sahibi olacaksa, insanlık varlığını sürdürecekse, seçenek ne olabilir?

Bununla başlarsak, insanlığın varlığını sürdürme güvencesi, gelecek kuşakların doğumunu sağlamak değil, onu sınırlamaktır. İnsanlığa yönelik direkt tehlike, insanoğlunun üreme başarısızlığı değil, bir ya da iki kuşağın toptan yokolmasıdır. Yaşam tarzlarına yönelik seçenek arayan bir kadın, ahlakî olarak, doğaya olan borcunu artık ödemek zorunda değildir. Ebevenylerin kendilerini iki çocuğa devrettikleri aileler, yetişen çocuklar için en çok istenen aileler değillerdir. Çünkü, yoğunlaştırılmış Oidipal durumdan kaynaklanan nevrozlar, ebeveynlerle yaşanan ilişkilerin, erkek ya da kızkardeşlerin grubuna uyum sağlama sorunlarından daha baskın olduğu durumlarda daha kötüdür. Çocuk sahibi olmayan kadınların, sorumluluktan kaçtığı yolundaki tez, ahlakî önyargıdan başka bir şey değildir. Tüm kadınların, kendilerini çocuk doğurmak için zorunlu hissetmesinin nedeni bu ahlakî önyargıdır. Bir çocuğu olan bir kadın, daha sonra otomatik olarak onu büyütme amacına kendini adamaz. Çoğu toplum, kadınların çocuklarını yetiştirmek için, bakıcıların devlet göreviyle atanmasını desteklemektedir. Çocukları bakıcıya bırakma uygulaması, piskopatlar yarışına neden olmaz. Bir çocuğa bakım ve özen gösterilmelidir, ancak, bu bakım ve özen, tek, sürekli varolan bir bireyden kaynaklanmamalıdır. Çocuklar, çevrelerindeki insanlarda olan değişikliğe nazaran, yer ile ilgili değişikliklerden daha çok rahatsız olurlar. Çevrelerindeki yetişkinler arasındaki uyuşmazlık ve hastalıklı duygularla, farklılıklara nazaran, daha çok felakete sürüklenirler. Bir grup çocuk, kendini sıkıcı ve zorlayıcı bulan tek bir kadındansa, gönüllü olarak bu işi üstlenmiş bir yanda iki kadın tarafından, daha başarılı bir biçimde yetiştirilebilir. Seçenek, ana-babalık işlevlerini, bürokratik bir tarzda kurumlaştırmak değildir. Hiçbir

şey, bir bebek çiftliği kadar soğuk ve tehlikeli değildir. Çocuk toplumunun, yetişkinlerle ilgili dolu ortamlarda bütünleşebildiği geniş ve organik bir ailedir seçenek. Aile, bir sistemde varolmanın gerekli bir koşulu olarak değil, yaratıcı bir türün bir amacı, bir başarısı olabilen seçilmiş bir yaşam tarzı olarak anlaşıldı.

Eğer kadınlar, çocuk doğurmayı, bir görev, kaçınılmaz bir yazgı olarak değil, çalışabilecekleri bir ayrıcalık, erkekler de bir aileye sahip olma hakkı için çaba gösterdiği bir yol olarak görürlerse, çocuklar asla istemedikleri ancak kendilerine verilen yaşam için minnet duymadan büyüyebilirler. Zeki kadınlar, doğurmuyorlar, çünkü çocuk doğurmak, tam gün bir iş olarak değerlendiriliyor; genetik olarak doğuruyor oldukları düşünülebilir. Diğer şeyleri yapabilmesi için, kendisini özgür bırakırken, zamanın bir kısmını alan bir aile yaşamına bir çocukla katkıda bulunduğu bir durumda, zeki kadınlar, doğurmaya meylettirilebilir. Zaman zaman, bir kocaya ve ailenin isteklerine uyum sağlamakta çektiğim zorluklardan ve benim nevrozlarımdan etkilenmeyecek bir çocuğa sahip olma konusunu düşünüp taşınmaktayım. Asla bir klişe olmayan, bir tür rüya olan plan, evrim geçirdi. Bence, hiçbir çocuk, kol ve bacaklarını ya da ciğerlerini çalıştırmak için çok az şansının olduğu, şehir apartmanlarının klastrofobik ortamında yetişmemelidir; işim için gerekli şeylerin ve pazarın elverişli olduğu bir şehirde çalışmak zorundayım. Kendine ve ona bakmak için çok çalışan tek bir küskün kızla, hiçbir çocuk yalnız bırakılmamalıdır. Yeniden, Calabria'da tanıdığım çocukları düşündüm. Orda, aynı sorunları olan bazı arkadaşların yardımıyla da bir çiftlik evi satın almayı planladığımı düşündüm. Bu, İtalya'da, şartlar izin verdiğinde kalabildiğimiz, çocuklarımızı doğurabileceğimiz bir yerdi. Babalar ve diğer insanlar, çocuklarla eğlenmek, dinlenmek hatta çalışmak için, istedikleri sıklıkla burayı ziyaret edebilirlerdi. Belki de, bazılarımız,

istediğimiz kadar uzun süre orada yaşayabilirdi. Ev ve bahçe, orada yaşayan yerel bir aile tarafından işletilebilirdi. Çocukların keşfetmek için sahip olacakları bir bölgeleri, hepimizden öğrenecekleri farklı yetenekleri olurdu. Cennet olmazdı belki ama, her iki cinsten ebeveyni ve seçeceği çok sayıdaki rollerle yaşama şansı olan küçük bir toplum olurdu. Çocuklar, yaşdaşlarıyla cinsel deneyimler yaşamak için kandırılmak zorunda olmadıkları için, kibutizm çocukları için ciddi sonuçlar yaratacak olan doğal olmayan kısıtlamadan, yani İsrail'de yaşanan kolektiv çiftlik yaşantısının en kötü yönünden kaçınılabilir. Çocuğumla ve onun arkadaşlarıyla olabilmek, işleyebileceğim bir ayrıcalık ve bir zevk olurdu. Eğer gerekliyse, çocuk, onun, biyolojik annesi olduğunu bile bilmeyebilir ve ben, diğer çocuklarla da, pekala ilişki kurabilirdim. Eğer çocuğum, Londra'ya, New York'a gitmek ya da bir yerdeki formal okula devam etmek istediğini ifade etseydi, bu, cezalandırma olmadan denenebilirdi.

Bir kadının tasarladığı yeni bir düzenleme, tuhaf dezavantajını beraberinde getirecektir: Çocuklar, homojen yaşta, diğer çocuklar gibi yetiştirilemezdi. Yüzyüze gelinecek yasallık ve uyrukluk sorunları vardır. Toplumumuz, pek çok hastalığı kaynağı olan *parçalanmış yuva* söylencesini yaratmış bulunuyor ve yıkılması gereken parçalanmış yuva, çok az deneyimden çıkarabileceğim gibi, çok daha büyük bir gerilimin kaynağıdır. Yapay aile yaşamımın kopuk organik yapısı parçalanmayacak, çelişkili klişeleri uygulamaya çalışan iki şaşkın bireyin omuzlarındaki sorumluluk alınmış olacaktı. Bu küçük toplum, kendi normalliğini yaratır ve uygarlıkla ilgili ilişkilere teşvik edilirdi, ancak, bu tür çocukların, toplumla bütünleşmeyi olanaksız görmesi ve toplumdışı ya da şizofren olmaları da, pekala olasıdır. Böylelikle, tanıdığım diğer çocuklardan çok farklı olmazlardı. Toplum, homojenmiş gibi, toplumla bütünleşme görüşünün kendisi, yanlış bir düşüncedir. Kendi

yaşam tarzlarını yontmaya çalışan o kadar çok tip var ki, benim çocuklarım, hayali çoğunluğun azınlık gruplarının birinden daha yalıtılmış olamazlar. Bilgisayar çağında, çözülme, bütünleşmeye nazaran daha yüksek değere sahipmiş gibi görülebilir. Alaycılar, ailemin çocuklarının, doğal bir karşı-tepki olarak normal aileler oluşturmak isteyebileceklerini iddia edebilirler. Belki de böylesine kuşkulu olasılıklarla yüzyüze gelindiğinde, yararlanılacak tek şey deneyciliktir. Kazayla ya da sonuçları için hiçbir sorumluluk taşımayacağım durumundaki kıt kanaat bir tarzı protesto etmenin dışında, fiziksel olarak çocuk sahibi olmazdım. En iyisini yapmış olmayı isterim.

> Bir erkek ve kadın için, sürekli birlikte yaşamak... biyolojik olarak düşünürsek, son derece doğal olmayan bir durumdur.
>
> *Robert Briffault, 'Sin and Sex', 1931, s. 140*

Organik ailenin amacı, çocuklar öncelikle kendilerine ait olsunlar diye, ebeveynlerinin uzantıları olma dezavantajlarından onları serbest bırakmaktır. Yetişkinlerin, onlar için, bağımlılık kurmadan doğal bir biçimde yerine getirdikleri hizmetleri kabul edebilirler. Kendi faaliyetlerini ileri götürmek, kendi öğrenim biçimlerini ve boyutlarını belirleme olanağına sahip olurlar. Kendi garipliklerine kızabilirler, ancak diğer koşullarda, normalliğe öfke duyabilirler. Uyum sağlama sorunlarıyla yüzyüze geldiklerinde, şamar oğlanları olarak, anababalarını ve uygulanan terbiye yöntemine saldırırlar. Eğer aileler, sömürme ve karşılıklı suçlama devresinden kaçınmayı istiyorlarsa, çocuklarından zevk almayı öğrenmelidirler. Onlardan zevk almak için de, böyle bir zevkin olası olabileceği bir durum oluşturmak zorundadırlar.

Kendi kendini düzenleyen organik aileler kurumu, bir kaosa dönüşüyor gibi görünebilir. Gerçek kaos, karşılıklı yıkıcı olan, çatışan sistemlerin yarattığı kaostan daha üretken olabilir. Yalnızca zenginler güç ve devingenlik kazanıyor olsun diye, katılım çürüdüğünde ve bürokrasi kural olduğunda, ailenin babaerkil modelinde ayak diremek zorunda olması, saçmalıktır. İnsanlar, hâlâ bahçeli bir kulübede yaşıyor görünürken, öncekinden daha sıkışık yaşamak zorunda olmaları, saçmalıktır. Boşanmak, her zaman olasıyken, insanların, bir yaşam boyu kendilerini rehin vermek zorunda olmaları, çok tuhaftır. Ana-babalığın anlamı ve işlevi konusundaki karışıklık, çocuklar on yıl arayla ve birbirlerinden birkaç mil uzaklıkta, tamamen farklı bir biçimde yetiştirebildiği anlamına geldiğinde, ailelerin normallik iddiasında bulunmaları saçmalıktır. Meme vermek ya da vermemek? Tuvalet eğitimi, ne zaman ve nasıl? Eğer olacaksa, cezalandırmak? Ödüllendirmek? Pek çok çocuğun, varolmalarının onaylanmadığı şartlarda büyümek zorunda olması saçmalıktır. Çocukların, yakın ailesi dışındaki yetişkinlerden korkmak zorunda olması, anlamsızdır. X kuşağı, kuşak farkı, Alafranga Gençler, Rockçılar, Hipiler, Yippiler, Dazlaklar, Maocular, Avrupa'nın yeni faşistleri, neden olmaksızın ayaklanıyor. Ailelerin kuşağı, onlar için ne kadar patronluk taslayıı isimler bulsa da, gençler, büyüklerini sahte bir yetkinlikle kendi karmaşalarını gizlemekle suçluyorlar. Vandalizm, çelik-başlıklı botlar, uyuşturucu, futbol ayaklanması: bunların hepsi, birer kaostur ve bunlarla başetmeye çalışan kurumsal otoritenin çabaları daha karışıktır. Genç asi, sisteme ya da onunla başedecek sistemlerden birine meydan okur ve sonuç başarısızlıktır. Statüko, düzen adıyla maskelenmiş bir kaostur. Çocuklarımız, devlet otoritesini saçma yapabilen, yepyeni bir organik toplum oluşturmak için birarayа geliyorlar. Kaliforniya Polisi, ana-babaları, bu güce sahip olmuş olsalardı, yapacakları şeyleri yapmayı reddeden ve

kendi ceza yasalarını boşa çıkaran Cehennem Melekleri'nin işlerine karışmaya cesaret edemiyor. Aynı türden bir alay, Siyah Panter tarafından dile getirilmektedir. Aile zaten parçalanmıştır. Teknoloji, gelenekselliği yarışta geçmiştir. Devlet-babanın, bu kontrol edilemez çocuklarla başedebilmesinin tek yolu, sokaklarda onlara vurmak ya da ateş etmek, onları bir savaşa, tamamen bir kaosa yollamaktır.

Reich, otoriter zorlayıcı ailenin, "otoriter devlet ve toplumun önemli aynı zamanda da ilk koşulu" olduğunu ileri sürmüştür.[9] Devlet de aile gibi, kendisini yine kendi karmaşa ve tavizkarlığıyla yalanlasa da, otoritesini göstermek için seçtiği yol acımasızlıktır. İngiltere'de, gençliğin aşırılıkları, tedbirli bir şekilde kontrol edilene ya da cezalandıralana kadar, denetim altında tutulmakta ve hızını kaybetmesine olanak sağlanmaktadır. Böylelikle, bu aşırılıkların, uyuşuk genç nüfusu gereğinden fazla tahrik etmemesi amaçlanmaktadır. Sonuç, siyasi ve sosyal karmaşa, "cinsel başıbozukluk"tur. Rüyalarımın aile yaşantısının yasallığının olmaması, şekilsizlik, çelişen bağlılıkların, çelişen eğitim araçlarının, çelişen yargıların kaosuna karşı bir güvencedir. Çocuğum, hiçbir zaman yönlendirilmeyecektir, çünkü bu toplumun ona sunduğu yön verme, onu aynı anda geriye, ileriye ve yanlara yönlendirme yollarını aramaktadır. Eğer, yaşamda, sevinç ve dinginliği keşfedeceksek, çocuklarımızın, bize, kendi tarzlarında söylemek istediklerini dinlemek ve çılgın ailelerimizde, kendi hastalıklı imajlarımızı onlara empoze etmemek zorundayız.

GÜVEN

Güven diye bir şey yoktur. Asla da olmamıştır. Güven sözcüğünden, henüz insanların isimlendirdiği bir şey olarak sözediyoruz. Nevrozu ve psikozu, bunun eksikliğinden kaynaklanan bir şey olarak açıklıyoruz. Güven, şeylerin doğasında olmasa da, talihi yenmek için stratejiler icat ediyor ve bunlara sigorta, emniyet ve sosyal sigorta gibi tanrımsı isimler veriyoruz. Sigorta hizmetleri kuruyor, güvenlik muhafızlarına para ödüyoruz. Ve, evrende, güvence verilemeyen ve öngörülemeyen felaket güçler olduğunu biliyoruz. Süper aylık ve emeklilik taslaklarının, günümüzdeki para dalgalanmalarına karşı dayanıklı olmadığını biliyoruz. Paranın, kayıp bir bacağı, ya da baş ağrısının süresini ya da yara izi bulunan bir güzelliği, geri getiremeyeceğini biliyoruz, ancak yine de bunları düzenliyoruz. Önceden bilemediğimiz şeylere karşı ne kadar çok savunma yaparsak, kader karşısındaki boynu bükülüğümüz de o kadar artar. Bankada paralar, kendi evimiz, yatırımlar zarar görebileceğimiz alanların artmasıdır. Kişi, emekliliği için ne kadar yığınak yaparsa, onu baybetmekten de o kadar korkar. Devlet, bir insanı, hastalıktan ve yoksulluktan koruma işini ne kadar üstlenirse, o kadar, onun evini yıkma, hayvanlarını öldürme, çocuklarını hastaneye yatırma ya da onları uygun görülen yuvalara gönderme, ortak mallara kurban etme hakkına da sahip olur. Adınız resmi kayıtlarda ne kadar çok

görülürse, size kara çalınma olasılıkları da o kadar sayısız boyutlara ulaşır. John Greenway, sosyal devlet mitolojisine aldandı ve 18 yaşından önce de, kendisini kıvrandıracak canavara izin verdi.

Kendimi çok güvende hissetmiyorum ve bir gün evlenmek istiyorum. Sanırım, güven için.

Öncelikle, kendinizi güvende hissetmek zorundasınız. Banka da, bel bağlayabileceğiniz hiç paranız yoksa, asla endişeden kurtulamazsınız...

Bu, evimde çok güvensiz olduğum anlamına gelmesin. İyi bir evim var, dünyanın durumundan dolayı, kendimi güvende hissedemem...

Gerçekten, iyi para getiren güvenceli bir iş bulabilecek kadar şanslı olsam, diğerlerine aldırmayacağım. Bankadaki küçük tutarda paranın ve güzel bir evin, size ne yarar sağlayacağı şaşırtıcıdır. Bir arabanızın olması, bahçenizi düzgün tutmayı, sosyal güvenceyi ve iki televizyon setini düşünmeye başlarsanız, Afrika'da kaç insanın açlıktan öldüğü gibi konular için endişe duymaya zamanınız yoktur.

Güven, bir katil olabilir, aklınızı ve ruhunuzu kemirebilir. Ancak kendimi güvende hissetmek isterdim.[1]

Belki de, bir insan, kendisini gerçekten güvende hissedebildiği tek yer, serbest bırakılma tehdidi olmasa, çok iyi korunan bir hapishanedir.

John Greenway gibi genç erkeklere, güven görüşünün ne tür bir şey olduğu gösterilmelidir, ancak bunu anlayacağına dair, hiçbir gösterge yoktur. Güven, her şey yerli yerinde olduğunda ve başınıza hiçbir şey gelemeyeceğinde vardır; güvenlik, yaşamı inkar etmektir. İnsanlar, değişmez güvenle uyum sağlamaktan çok, felaket ve zorluklarla başedebilecek şekilde donatılmıştır, ancak güven, bir toplumda en yüksek değer olduğu sürece, kendileri için buna karar vermek için çok az olanakları olabilir. İngiliz erkeklerinin, savaşla daha iyi başa çıkabildikleri ve hergünkü bombardıman altında, bugünkü ba-

rış zamanına nazaran, daha neşeli, eğlenceli ve arkadaşça oldukları yolunda fikir birliği vardır. Afrika'da kaç insanın açlıktan öldüğü kaygısından çok uzak kaldığımızda, İngilizlerin Nijerya'da yürüttüğü politikayı hoşgörebiliriz. John Greenaway, güvence kalelerinin, tehdit için yeni olanaklar sağladığının farkına varmadı. Elizabethçiler, bu olguyu, *değişebilirlik* olarak isimlendirdiler. Tanrısal bir amaç ve ilerlemenin, fikirsel dünyanın Platonik değişmezliğinde birleşimi, elementlerin Heraklitvari dansında seyrederek, güzel ve sağlam şeyleri geçişine bir tür melankolik sevinçle kederlendiler.[2]

Greenaway, ne bu tür bir felsefik yansızlığa ulaşabilir, ne de, mevsimlerin güvenilmezliğiyle her zaman çaresizliğe düşen köylünün fatalizmine uyum sağlayabilir. Güven(ce) diye bir şeyin olduğuna inanır: Öyle ki, bir işveren daha az para verebilir, ancak güvence hakkını garanti eder. Parasını öderse, aynı evde yaşamasına ve ölmesine izin verilebilir. Terkedilmeye ve yalnızlığa karşı güvence olarak, kendini bir karıya ve aileye sıkıca bağlayabilir.

20. yüzyılın güvence canavarı konusundaki en garip şey, en büyük tehdit çağına hamle yapmış olmasıdır. Atom çağından önce, hiçbir felaketin, topyekün bir savaş olarak bu kadar kontrol edilemez ve yakın olduğu asla hayal edilmemişti. İnsanoğlu, sanki bir tehdit türünü zararsız hale getirir getirmez, başka bir illet ortaya çıkıyor. Hastalıklar daha karmaşık hale geliyor. Saldırganlık ve yıkım olasılıkları, Papa Gregory'nin en çılgın rüyalarını bile aşıyor. Uluslararası anlaşmalar, gaz kullanımını yasaklıyor ve bundan dolayı mikrop savaşı geliştiriliyor. Ve sonrakiler. İnsan yaşamındaki güvensizlik, değişmez bir etkendir ve sanırım onu ortadan kaldırmak için yapılan çabalar da değişmez gibidir.

Greenaway, yaşam ve eşya güvencesini, duygusal güvence ile birleştiriyor. Bunun aksini nasıl yapacağını görmek ise

zordur. Bu kavramı kullanışımızdaki gizin bir bölümü, kişiliğe uyarlandığında, güvensiz kişi ifadesindeki utanç önerisidir. Daha da ötesi, kadınların, özellikle güven duygusunu hissetmeye, sevgiyle yatıştırılmaya ve evin konforuyla desteklenmeye gereksinim duydukları iddia edilmektedir. Evlenmeyi reddeden kadınlar, kimsesiz yaşlılık dönemiyle yüzleşerek, yoksulluk ve aşağılanmayı göze alarak, güvensizliğe meydan okuyan kişiler olarak görülmektedir. Oysa, kocalar ölür, aylıklar yetersizdir, çocuklar büyür ve uzaklara gider, anneler kaynana olurlar. Kadınların işi, evli olsun ya da olmasın hizmetçi türünde ve düşük ücretlidir. Kadınların mal sahibi olma hakları, hele evlilerse, daha kısıtlıdır. Evlilik, güvenceyi nasıl sağlayabilir? Kocanın kaybedilen ya da çalınan bir eşya olduğu bir durumda, iki çocukla terkedilen 30 küsur yaşındaki bir kadın, çocuklu ya da çocuksuz evlenmemiş bir kadına nazaran, sorumluluklarında daha sahipsiz ve güvensizdir. Boşanmayı kolaylaştıran yasalar, bir kadının güvensizliğini artırır. Duygusal güvensizlik şakası, kendisinin terkedilmeyeceğine inanan bir kadının, kendini kandırmayı reddetmesine yönelik bir eleştiridir. Gerçekten de, güvenceye dair isteklerle denendiğinde daha bile kırılgan olacak, belirsiz ilişkilere dayanması zordur. Evlilik töreninde, güvence sağlanacağına söz verilir: Dinciler için, kutsal bir işarettir ve güvence, kocaların ve karıların tek beden oldukları cennetteki bir güvencedir. Bunu, kişisel idarenin bir erkek tarafından ele alınması için yapılan yaşam boyu sürecek bir tür kontrat olarak düşünen kadınlar için, açık bir biçimde doyurucu olmayan bir belgedir. İş kontratlarında olduğu gibi, garanti ve güvenceler, ilk başta belgeye yazılmalıdır ve o zaman, en azından, bir iş belgesi değerine sahip olabilir. Tanrı tanımaz bir dönemdeki kutsal bir işaretin hiçbir değeri yoktur. Sözleşmenin özü, bir parça daha açık olsa, tüm ilgililer için daha iyi olurdu.

Eğer evlilik, üstünde gösterilen güvence ve teminatları

olan bir sözleşme olsaydı, duygusal güvence sağlayamazdı. Değeri, kadınlar, hiçbir güdüsel kalıcılığı olmayan bir konuma mutlak bir biçimde bağlı kalmaya yüreklendirilmesin diye, onu sağlıyor *görünmeyen* şeyin içinde olabilir. Ev kadını, sürekli bir iş güvencesine karşılık, kocasının evinde para olmadan çalışan bir işçidir. Onun durumu, işinin kalıcı olmasına karşılık, daha düşük bir ücreti kabul eden bir çalışanın *daha şişirilmiş* durumudur. Ancak en az parayı alan çalışanlar, işten çıkarılabilir ve çıkarılmaktadırlar. Tabii ki karılar da. Hiçbir birikmişleri yoktur ve işten atılmış olmanın utancına katlanmak zorundadırlar. İşçi ve karı için tek seçenek, güvence tuzağı yemini reddetmek ve açıkça pazarlık etmektir. Bunu yapmak için, bir kadın, farklı bir güvence türüne, güvensizliği, özgürlük olarak değerlendirmesini sağlayacak bir tür kişisel özgüvene sahip olmak zorundadır. Kadınlardan, ona sahip olmasalar bile kişisel güvencenin erdemini yaşamaları istenir. Çünkü, evlilikleri içinde korkmamaları ve çıkarlarını güvence altına almak için önlemler almamaları düşünülür. Oysa onlar, bunların hepsini yaparlar. Kendine güvenme, teorik olarak, evlilikte o kadar gereklidir ki, bir sonuca götürüp götürmeyeceğine bel bağlanmaması gereken asılsız güvenceyi kabul etmek için, hiçbir neden yoktur. Güvence arayışı, kişiliğin en zayıf bölümü, korku, yetersizlik, bitkinlik ve kaygı tarafından üstlenilir. Kadınlar, erkeklerin olduğu kadarının küçük bir boyutunca bile kumarbaz değildirler. Karılar, kocalarının girişimlerini, özellikle risk içeriyorsa, kısıtlamaya çalışırlar ve sonuç olarak, başarı, haz ve sürprize dair olanaklar sınırlanır.

Evlilik -bir yuvaya, karıya ve çocuklara sahip olmak- yaşamda çok önemli bir yer tutar. Bir erkek, bunlar olmadan, tam sayılamaz- ancak, önce, kendi başına bir şeyler yapmış olana kadar, kendi kendini sınırlamaması gerektiğine inanıyorum.

Çoğu insan, elde edibildiği en iyi işi alır, terfi için çalışır ve yeterli para

kazanıyor olduklarında da, bir kızla karşılaşır ve evlenir. Daha sonra, bir ev ve araba almak zorundasınızdır ve oradasınızdır- yaşamınızın geri kalan bölümünde, zincirle bağlısınızdır. 35 yaşına geldiğinizde, güvencenizi kaybetme olasılığına karşı, herhangi bir şey denemekten korkarsınız. O zaman da, bu, yapmayı istediğiniz şeyler konusundaki üzüntülerle yaşamak demektir.[4]

Bu, *Edinburg Evening News*'de gazeteci olarak çalışan, 21 yaşındaki Mike Russell'in, 1964 yılında evliliğe ve güvenceye nasıl baktığıdır. Tanımladığı şey, kocasını, ticari makinadaki yerine vidalayan bir karının işlevidir. Sosyal devlet, güvence söz vererek, varlığını temize çıkarmakta, işçiyi, yaşlılığı için katkıda bulunmasını önleyecek bir kaza ya da hastalıktan dolayı maaşını alamama huzursuluğuna karşı sigorta yaptırmaya zorlanmakta, aynı zamanda, savunma adı altında varlığını sürdürmekte en büyük tehditlerin geliştirilmesi için, kazancının bir kısmını kullanmaktadır. Bir karı, böyle bir baskıda müttefiktir. Evin giderleri; ipotekler ve taksitle yapılan alışveriş ödemeleri ile, erkeğin işini ve ilgilerini kendisinin seçmesine karşı çıkarak, işinin hareketsiz hale getirici eğilimleri destekler. Eğer doğru ücret düzeyi sağlanırsa, durumun kuraldışılıkları, çok açık seçik değilse, erkek, güvenilir ve halim selim bir işçidir. Usta bir muhafazakar parti üyesi, güvensizlik korkularını, göçmenler konusuyla kışkırtıp, ücret dondurulmaları ve üretkenlik dağıtımından kaynaklanan tedirginliği kullanarak, işçi sınıfını, en kötü muhafazakara dönüştürebilir.

Kadınlar, güvencesizliği özgürlük olarak tanıyıp, bu modeldeki rollerini reddederlerse, bundan daha kötü olmaz. Olumsuzcular (Kinikler), evlenmemiş çiftlerin, evlenenlere oranla, vergilendirme ve pek çok şeyde, ekonomik olarak daha iyi olduklarını ifade etmektedirler. Ruhsal anlamda alırsak, bir kadın, değeri bilinebilirse, daha iyidir. Açıkçası, karşılıklı sömürü modelleri gelişirse, resmi olmayan ilişkiler, formal olanlara nazaran, daha sınırlayıcı olabilir ve genellikle bunu

yaparlar. Ancak kadınlar, eğer, kendiliğinden oluşan ilişkileri bir ideal olarak benimseseler di, birlikteliğin gülünç etkileri azaltılabilirdi. Konum, gelişimi daha zengin alanlara taşımaya

> Aşk, doğası gereği kısa ömürlü olmak zorundadır. Onu sabit kılacak sırrı aramak, felsefe taşı ya da müthiş bir ilaç kadar hoş bir araştırma olurdu: Ve keşfetmek, aynı biçimde işe yaramaz ya da insanlık için oldukça tehlikelidir. Toplumun en kutsal bağı, arkadaşlıktır.
>
> *Mary Wollstonecraft,*
>
> *'A Vindication of the Rights of Women', 17902, s. 56-57*

elverişli, açık kalırdı. Kadınlar, hoşlarına giden ilişkilerin ödüllendirici ve diğer olasılıkların sansürcülüğüyle korunmadığından emin olursa, zina, hiç tehdit içermezdi. Yalnızlık, iletişimin kesildiği, yakınındaki biriyle hissedildiğinden asla daha acımasız değildir. Kocasının gazetesinin arkasına gözünü diken ya da yatakta onun nefes alışını dinleyen bir ev kadını, kiralanmış bir odadaki bir bekar kadından daha yalnızdır. Yalnız insanların çoğu, kendilerini bir evlilik düzenine yerleştirmeyi becerememelerinden değil, güvensiz ve bencil olmalarından kaynaklanmaktadır. Evlilik anlaşması, duygusal güvence sunduğu düşünülürse eğer, yaratılamayan bir şey sunar. Çünkü böyle bir güvence, bireyin başarısıdır. Sahiplenici aşk, tüm müptelaları için, kişisel dengeyi parçalar ve kurbanlarını, yeniden savunmasız bırakır. Kendilerinin bu sefalete ve yalnızlığa bulaşmalarına izin veren erkekleri suçlayan bu sefil kadınlar, kişisel sorumluluklarını onlar için feda ettiklerini her gün yeniden canlandırırlar. Evli kalsalardı, daha mutlu olmazlardı. Bir erkek, bir kadına kur yaptığında, bir erkeğin bir kadın için olduğu kadar, kendini de vazgeçilmez yapmak

için, büyük çaba harcar: Kendine olan güvenini parçalamak için, onu hamile bırakmaya bile karar verebilir. Tam bir insan olarak kalma ve yetersizliği yerine, bütünlüğünden kaynaklanan sevgi mücadelesinde, bir kadın zor görünebilir. Kadın, eski koşullanmalarının kendisini şiddetli bir biçimde ters yöne çektiğini hissedebilir, ancak, öncelikle kendisi için sevildiğini anımsamak zorundadır. Kendine sıkıca tutunmalı, kendini aciz, dırdırcı, itici ve tuzağa düşürülmüş hissetmemelidir. Belki de, kendine güvenen kadınların daima sevildiklerini iddia edecek kadar yaşlı değilim, ancak onun sevincine, gücüne gereksinim duyan insanlar olduğu sürece, kadın yalnız kalmayacaktır. Ancak, kendi deneyimlerimde her zaman böyle olmuştur. Rahatsız olduklarında gitme özgürlüğüne sahip olan aşıklar, her zaman geri dönerler. Değişme özgürlüğü olan aşıklar, her zaman ilginç kalırlar. Bireylerin, siyam ikizleri olmadığı yerde, boşanmanın acı kini ve müstehcenliği, bilinmezdir. Kendi isteğiyle yatağınıza gelen bir ağışın, uyuyacak başka hiçbir yeri olmayan bir aşığa nazaran, gece boyunca kollarını size dolayarak uyuması daha olasıdır.

NEFRET

NEFRET ve İĞRENME

Kadınların, erkeklerin kendilerinden ne kadar nefret ettikleri konusunda çok az fikirleri vardır. Endüstriyel bir İngiliz kasabasında yetişmiş olan bir oğlan, oğlanların dans salonlarına gidip, cinsel arzunun en basit baskısı, kendilerini *bir civciv tavlamaya* sevkene kadar, bütün gece orada nasıl dikildiğini anlatabilir. Bu, ne kadar kolaysa, kızlardan o kadar iğrenirler ve onları, rezil cinsel boşalımlarının neden olduğu suçlamayla tanımlarlar. "Otobüs durağına doğru yapılan bir yürüyüş, genellikle masturbasyon için iyiydi" derler acı bir biçimde. Belki de, kızlar, biraz sevgi verdiklerini ve koruyucu bir duygusallık yaratılabileceklerini hayal etmenin rahatlığını umarak, bağımsız, uysal ve çaresizdir. Bir duvarın karşısında, ayakta durarak ya da *Woolworth*'un bisiklet barakasında yere atılmış bir deri ceketin üzerine uzanarak, en umarsız biçimde cinsel ilişkiye girerler. Böylesine donuk bir hareketten, hiçbir doyum alınamaz. "Masturbasyon, bugünlerde atlamak kadar iyidir". Sonrasında ise, oğlanlar, kızları otobüs durağına aceleyle götürüp, yalnızca, diğer oğlanlara zaferlerini anlatmaktan zevk alan kaba çocuklardır. Boşalmadan sonraki anlarda, öldürücü bir nefret hissederler. "Şurası bir gerçek ki, işim bittiğinde, ben de biterim. Onu hemen orada boğmak ve sonra da yatıp uyumak istedim."[1] Onların hepsi, sürekli parasızdır. Ana-babalarıyla yaşarlar; bir kızla sağlam bir ilişki

kursalar bile, amansız bir monotonluktan ve yakınmadan ibarettir. Kendilerini tamamen ve gelişigüzel verdikleri rahatlama yolu, bir döğüş için iyi olan diğer grubun oğlanlarıyla kavga etmektir. Kinle kavga ederler, hazırlıksız düşmanlarının üzerlerine atlarlar, yüzünü ya da boynunu vahşi bir biçimde ısırır ve intikamını alamadan, ezik bir sessizlikle uzaklaşırlar.

Böylesine buruk çocuklar için tek ilginç kadın türü, elde edilebilir kadınlardır; daha sıkı bir pazarlığa çatma arzusunu böyle bir seçkinlikte buldukları için, elde edilemez kızları, pek düşünmezler: Bunlar, orospular, diğerleri sürtüklerdir. Bir erkek, ya birini ya da diğerini bulmakla sınırlanmıştır. Evlilik, kadercilikle birlikte düşünülür. Er ya da geç, doğal yaşamımızda, donuk bir kasabadaki, yetersiz bir evde solgun bir kadınla, gürültücü çocuklarını tutmak için, çıkmaz bir işte çalışarak, kendilerini kalıcı bir biçimde sistemin içine vidalamış bulacaklarından emindirler. Çok yakın bir zamanda, kavga etme enerjileri azalacaktır. Kaçışlar, anlık olacaktır. Hatunun izin verdiği sıklıkta, bir pubda geçirilen bir ya da iki saattir. Bu nedenle, seks yapmayı, mahvolma nedeni olarak, kadınları da, bunun habersiz uygulayıcısı olarak görürler.

> Şebekler arasındaki savaşların, erkekler ve dişiler için de, özgür olduklarında zalim ve berbat olup olmadıklarından kuşku duyma hakkımız vardır.
>
> *Paul Schilder.*
>
> *'Goals and Desires of Man', 1942, s. 41*

Tüm bunları bana açıklayan adam, tüm erkeklerin, seksten sonra, tiksinti hissettiğini iddia ediyordu. Cinsel ilişkiden sonra, erkeklerin açıkça gösterdiği soğukluğun, gerçekte nef-

ret olduğundan emindi. Tek bir kadın hariç, nefretin olmadığı bir seks yaptığını bile anımsamıyordu. Bunun, özel bir müşkülpesentlik türünün tek bir örneği olduğuna karar vermek, çok kolaydır. Sıkıntı ve kısıtlamanın ürünü olan insan değerinin kaybının hissedilmesinden kaynaklanır. Makul zenginlik düzeyinin, cinsel birleşmelerde, estetik olmayan unsurların azaltılabildiği yerde, nefret azaltılabilir, ancak seks, gizli ve kirli olduğu sürece, cinsel ilgi nesnelerine yönelik bazı derin kararsızlıklar kalmak zorundadır. Aşırı durumlarda, bir karı aşağılanmamak zorunda olduğu için, evlilikte cinsel iktidarsızlığa bile neden olabilir.

Freewheelin'in Frank'i, Michael McClure'e 1967'de, LSD aldığından beri, artık kadınların "pis ve ahlaksız" olduklarını düşünmediğini söylediğinde, tüm gerçeği söylemiyordu. Cehennem Meleklerinin baş kaldırması, geleneksel estetik değerlerini tersine çevirdi. Böylelikle, kendilerine dayalı, en iğrenç cinsel ritüelleri, bir nefret kutlaması olarak empoze ettiler:

> Amcık yemekten sözettiğimizde, onu olabildiğince pis ve bayağı biçimde yaparız- kişiyi kusturmak için yaparız. Melek anneler, seksle ilgili bir şeyi yapacak cinsel isteği çok yoğun kadınlardır. O anda, Melek anne, adet kanamasındadır, regldir ve gerçekten kanlıdır. Herkesin önünde -en az altı üye- onun üstüne çıkar ve yaptığı şeyler, onun itibarını artırır... Bazen üyenin, bu işi yaparken kustuğu bilinmektedir.[2]

Eldridge Cleaver, San Quentin'den çıktığında, "bilinçli, dikkatli, inatçı ve sistemli bir şekilde" ırz düşmanı oldu.

> Pek çok beyaz, zenci erkeklerin, rüya gibi bir beyaz kız için duydukları tutku ve isteğin, estetik bir çekicilik olduğu fikriyle, kendilerini beğenirler, ancak, hiçbir şey gerçekten bu kadar uzak olamaz. Zenci erkeği güdüleyen şey, o kadar kanlı, nefret dolu, acı ve kötüdür ki, beyazların bunu hoş karşılayabilmesi gerçekte çok zordur.[3]

Irza geçmenin, karşı konulmaz bir çekiciliğe karşı, kontrol edilemez bir isteğin ya da bir tür zorlayıcı tepkinin ifadesi olması, değersiz bir yanılgıdır. Kendisine saldırılan ve kaçırılan herhangi bir kız, adama nedenini sorduğunda, adamın da, "çünkü seni seviyorum" ya da "çünkü çok güzelsin" ya da buna benzer saçmalıklar söylemesinin komikliği çok açıkça ortadadır. Hareket, kendinden nefret etmekten kaynaklanan ve nefret edilen diğerlerine yöneltilen, tehlikeli saldırganlıklardan biridir. Erkekler, kendileri, nefretlerinin derinliğini bilmezler. Bu, kamyoncu kahvehanelerinde yüksek ücretle satılan- erkeklik sorunları olan kuş beyinliler için düzenlenmiş dergilerdeki kışkırtıcı makalelerle kötüye kullanılmaktadır: "Arzulu Kadınlar: kendilerini nasıl açığa vururlar", diye yazar Alex Austin, *Erkek* dergisinde ve kadınlardaki gizlenen pisliği gösteren, bir dizi zararsız davranışları açıklar: (yiyecek için) aşırı iştahlı olmak ve bir ayakkabıyı yavaşça çıkarıvermek vb.[4] Barry Jamieson, *Stag* adlı dergide, "Gönüllü Üç Kağıtçı: Karınızın En İyi Arkadaşı" adlı yazıda, el altındaki taktikleri anlatıyor.[5] Bu tür makalelerin amacı, dünyanın, tüm cilve ve nazlarına rağmen en kaba saba kurlarla baştan çıkarılabilecek, içki seven kaltaklarla dolu olduğu izlenimini vermektir.

Kemiklerimdeki iliği emdiğinde
Ve yorgun bir biçimde, bir öpücükle
Ona doğru döndüğümde,
Birden, arkamda,
Kenarları yapıştırılmış, bir deri çanta dolusu,
İrinden başka bir şey görmedim!

Boudelaire

Bu tür tadınlar, *elde edilebilir, kolay ve çabuk kapılan* türden-

dirler. Kendilerine ne yapılırsa yapılsın, buna layıktırlar. Bilinen türdeki bir erkek, bu tür hayali ayrımı temsil ederek, sokaktan geçmekte olan kadınlara edepsiz sözler fısıldar ve onların yaşadığı utanca ve karmaşaya gülerler. Bunu, kendisinin sözünü ettiği, gizli hayvanî isteklerinden dolayı duyduğu suçluluğun delili olarak anlar. Çoğu kadın, söylenen mesajı yakalayamaz, ancak sesin tonu ve sırıtış açıktır. Kadınlara, otobüslerde, alt geçitlerde, arsız bakışlarla değer biçen ve ceplerindeki bozuklukları şıngırdatan erkekler, aynı nefret dolu kinayeyi iletiyorlar. Ne tür bir yanılgı olursa olsun, kalabalık şehir caddelerinde kendilerine aldırmayan kadınları izlemek için erkekleri kandıran şey, ağırbaşlı bir dış görünüm altında gizlenmiş aşağılama için duyulan hayvanî isteklerden kaynaklanmaktadır.

> Eğer, insanın varoluşundan günümüze kadar tüm dönemlerde bile seksin yaygınlığının doğa ve niteliklerini, ciddi bir şekilde dikkate alırsak, yalnızca, kendi içlerinde aşırı derecede şeytan olmadıklarını, aynı zamanda, pek çok soylu ve ünlü erkeklerdeki, cinayet, putperestlik ve diğer çeşitli günahların, ana araçları ve nedenleri olduğunu pekalâ algılayabiliriz.
>
> *'A brief Anatomie of Women', 1953, s. 1*

Gevşek kadınların tutkusu, ayrışmamıştır. Erkeğin, kadının isteğine yönelik önceki duyarlılığı, uygunsuz ve iğrençtir. İsimlerini verdiğim makaleler, bu tür ateşli orospulardan kaçınma yollarının belli açıklamalarını da içermektedir. Bununla birlikte, çoğu kadın, cinsleri ve cinsellik konusundaki bu görüşü reddedebilirler, ancak yine de Hell's Angels'in (Cehennem'in Melekleri), Angel mama (Melek anne) kıtlığı çekmediği görülüyor. "Yaşlı kadınlar" olsalar da, tüm grupla ilişkiye girmek için kavgalıyorlar. Kadınların güdülenmesi, *Male* ve *Stag*'ın

fantezilerinden farklı olsa da, aşağılanmayı, onu onlara sunan erkekler kadar çalışkan bir biçimde ararlar ve sayıları, hayali olarak belirtilenden çok daha azdır. Freewheelin'in Frank imajı, o kadar iyi işledi ki, kendi payından daha çok şeyle yüzyüze geldi ve sonuç, bizim beklediğimiz biçimdeydi.

... Daha sonra, çenemi, boynunun çevresine bastırdım... Bu onu iki yandan sıkıca bastırıyordu. Öyle bir korku yaşadı ki, mutlu oldu. Daha sonra, radyoda, "Herkes Aya Gitti" şarkısı çalmaya başladı.

"Nerede olduğumuzu biliyor musun?" dedim.

"Benimle seviş" dedi.

Öfkeyle , "seni orospu" dedim, soğudum ve dönüp müziği dinledim... Gece boyunca, bazen döndüğümde yüzyüze geliyordum. Solumda, ölmüş gibi, geniş bir biçimde açılmış gözleriyle yatardı. Bu, tekrar uyumama yardımcı olurdu. O da tekrar uyumak istedi. Bir keresinde, çıkıp yürüyüş yapmak istedi. "Git ve kapıyı arkandan kapat" dedim.

Kadınları sevmiyorum, onlara sinir oluyorum. Artık, onları memnun etmeye çalışmıyorum. Çevremde uzun süre kalırlarsa, çılgına dönüyorum. Onları içeri alabilir ve onları atabilirmişim gibi hissediyorum."[6]

Dışkı ve idrar arasında bir yerde dölleniyoruz ve bu boşaltım işlevleri, doğuştan iğrenç olarak alındığı sürece, diğeri, yani boşalma da, öyle değerlendirilir. Uyku boyunca, istemeden spermin boşalması, gece *kirlenmesi* olarak isimlendirilir: maddenin kendisi, yapışkan, kılçıklı, beyazımsı ve kekremsidir. Sümüğü iğrenç olarak kabul ederseniz, bu onun daha iğrenç halidir. İnsanların, koşullanmalarından olağanüstü kaçıardır. Öyle ki, trende dalgın bir biçimde burnunu karıştıran ve ne bulduysa onu yiyen melon şapkalı bir beyefendi görebilirsiniz. Onu tam bir bilinç düzeyine getirirseniz, derin bir utanç, aşağılanma, nefret, hatta iğrenmeyle sonuçlanabilir. Cinsel ahlakın yabanıllığı arasında bir yol bulmaya çalışırken, iğrenme batağına saplanmak kolaydır. Çünkü, utanç verici ve zorlayıcı hareketler, tüm utanç ve zorlayıcılık karşıdaki eşe yüknerek uzaklaştırılabilir.

Kadın beni baştan çıkardı, ben de yokettim.

Bir erkek, cinsel boşalımı için bir kadın beklemenin yanısıra masturbasyon yapmaktan utanç duyduğunda, bu eyleme yönelik duyulması gereken utanç kadına yöneltilir. İki durum arasında, birinin bir kadın organı tarafından sağlanan sürtünme, diğerinin ise vajina içinde oluşan boşalım olmasının dışında önemli fark yoktur. Erkek, kadını spermlerini boşalttığı bir kutu, bir tür insan hokkası olarak değerlendirir ve nefretle ondan kaçar. Erkek, cinselliğiyle barışık olmadığı ve kadını cinsel bir yaratık olarak düşündüğü sürece, en azından zaman zaman ondan nefret edecektir. Seks nefreti ne kadar isterik olursa, iğrenmenin ifadesi daha aşırı olacaktır. Örnekler, çarpıcı ve inanılmaz olsa da, kadınların, kiliseye ve ayinlere girişi konusundaki ortaçağ kısıtlamalarından alıntılar yapmanın gereği yoktur. Rönesans'ta, tutkunun duygu ve etkilerini anlamak için bazı girişimler yapıldı.

Eğer derin tutkum, durumların çocuğu olsaydı,
Kısmetin, babası belirsiz piçi diye anılabilirdi;
Canı isterse severdi onu zaman, istemezse sevmezdi;
İster ot gibi görür, ister çiçeklerle derlerdi.
Ama hayır, o kader kısmet işi filan değildi;
Bu yüzden, ne talih yüzüne güldüğünde şımarıp azar,
Ne de, bu ara benim gibilerin başına sık geldiği gibi,
Aşağılık bir serserinin saldırısından korkar.
Çıkar peşinde koşanların her zaman uzak kalır;
Kısa süreli kazançların büyüsüne hiç kapılmaz;
Kendine güvenir, tek başına ayakta durmayı bilir;
Sıcak gördü mü hemen şişmez, sellerde boğulmaz.
Bence, ömür boyu kirli yaşayıp temiz ölme heveslisi,
Zaman'ın o kuklaları, kulak vermeli bu söze hepsi.
Shakespeare, 124. sone (Bülent-Saadet Bozkurt çevirisi)
s. 144

Shakespeare, tutku güdüsünün gücüyle, bunu izleyen nefretin yoğunluğunu eşlerken haklıydı. Avrupa'da frenginin ilk belirtileri, hastalığın bugünkü seyrinden, çok daha şaşırtıcıydı: Bulaşıcılık doğasını ihmal etmek, *sekse* karşı tutumları renklendirmeye de yardımcı oldu. Kocalarını kamçılatan Wife of Bath*'ın onuru gibi bağlıklı hayvanî zevke dair satırları, ortaçağ şairlerinin eserlerinde görmek, çok seyrek değildir. Pek çok hümanist için, zevkin kendisi, kuşku uyandırıcı bir şey oldu ve cinsel nesnenin peşinden koşmak, bayan boyun eğdiğinde bile, yanıltıcı olarak görüldü. Çünkü alınan zevk, tutkuyla dolu beynin fantezilerine eşit değildi. Ancak, neoplatonikçiler, seksi, duyguyu ve duyumsal bilgiyi değersiz kılmak için ne kadar çok araştırma yaptılarsa, o kadar çok deneycilik, boy attı; çarptırılan, yüceltilen ya da saptırılan daha çok cinsel istek, tuhaf belirtilerle aniden patladı. Shakespeare'nin şiirinin sonunun hâlâ arzu ile başı dertte söz diziminin şiddeti, tutkunun devam eden gücünün kanıtıdır. Hastalık, idealizm, nefret, Elizabethçilerin cinsel enerjilerini tamamen saklayamadı. Çünkü yarı-açık tuvalet kullanmaya, iğrenç bulacağımız yemekler yemeye zorlanıyorlardı. 20. yüzyıl insanını karakterize eden titizlik derecesinde alışkanlıkları olmuş olsaydı, varolmayı beceremezlerdi.

Her hayvan çiftleştikten sonra üzüntü duyar. Romantikler, erotik yazılarda varolan bir öneriyi geliştirdiler. Duyulmamış melodilerin, duyulana göre daha üstün olması gibi, gerçek cinsel zevkin, şehvetin ısıtılmış hayallerinden daha kötü olduğuydu. Büyük aşk maceraları, ölümle kesilmiş olanlardı, ya da bazı engellerle asla sahip olunamayanlardı. Platon'dan kaynaklandığı düşünülen beden-ruh ikilemi, Avrupalıların duyarlılığı ile gerçekten kurulmuş, daha sonra, Descartes tarafından da kanıtlanmıştı. Can çekişen kadın kahraman ko-

* İngiliz Ortaçağ yazarı Chancer'ın Canterburry Tales'inden bir Karakter.

nusundaki Romantik zevk, cinsel nefret ve kadın düşmanlığının bir göstergesidir. Ölen bir kadını hayal etmek, onu öldürmekle aynı değerdedir: Bir kadının ölümlülük tasında kurban edilmesi, korku dolu bir coşkuyla seyredilebilir. Kafasını meşgul eden dudaklarını büken ve gözlerindeki ateşi söndüren yasak bir aşkın feci ateşiyle eriyip biten büyük aşık, Byronik, asla olamayacak bir rüya için, tüm gerçek olayların zevklerini yok saydı. Sahip olunamayana yönelik ölümsüz hayranlık, sahip olunanın reddedilmesi demekti. Dylan gibi bir şairin bile, hayalinde iki tür kadın karakteri vardır- ovaların üzgün bakışlı bayanı. Kuzeylidir. Bozulmamış ve dokunulmazdır. Diğerleri ise, insandır, aklı karışıktır ve aşağılıktır. Romantizmin bu kaba versiyonu, toplumumuzda hemen hemen, evrensel olarak baskın çıkan iki tür kız arasındaki farkın altını çizer. Özellikle, yenilikçi cinsel ahlakın, nefretin yanmış ve nevrotik bir duygu olarak kalıp değiştirmesinde ve zihinden çıkarılmasında başarı sağlayamamış olan bölgelerde durum böyledir. Bir erkekle, ilk kez yatağa giden bir kadın, kendisine hor davranılma riski olduğunu bilir. Seçilen aşık, orgazm olduktan sonra, hemen onu terkedebilir, sırtını dönebilir, uyuyormuş gibi yapabilir ya da uyuyabilir. Sabah, suskun ya da kaba olabilir. Tekrar aramayabilir. Adamın, arkadaşlarıyla, kendisi aleyhinde konuşmayacağını umut eder. Kendileriyle birlikte olmak isteyen erkeklerle cinsel ilişkiye girmeye istekli olan kadınları tanımlamak için kullanılan sözcükler, estetik anlam ve romantik fantezilerle değerli kılınmayan seks için aktarılan aşağılayıcı lakaplardır. Bu yerdeki pek çoğu için aşık olmak, dalga geçmek ve cinsel ilişkinin çıplak gerçeklerinin ortaya çıkması demektir.

Oh! Caelia, Caelia, Caelia sh (its)[8]

Kültürlü erkekler, bu nefretin, utancın yansıması olduğunun farkındadırlar ve bu yüzden bunun olmasına izin verme-

yeceklerdir, ancak nefret ve aşağılamanın kurbanları olarak, aynı süreç tarafından uygarlaştırıldıkları ve tuvalet eğitimi aldıkları için, hâlâ bunun sancılarını çekerler. Hâlâ, kin dolu bir hakaret olarak, seni s.....m derler; hâlâ, amı kelimesini, sözlük anlamı dışında en aşağılayıcı lakap olarak kullanırlar. *Am yalama, anne s....e ve penis emme* rencide edici bir duyguyu kışkırtmak için kullanılan sözcüklerdir. Cinsel ilişkide bir kadının rolünü oynamaya zorlanmak, hayal edilebilecek en derin aşağılamadır. Eğer kurban, bu dehşetten hoşlanırsa, daha kötü olur. Kendimizinki gibi uygar bir toplumda bu duygunun boyutunun değerini saptamanın hiçbir yolu yoktur. İnsanlar, kendini beğenmişliklerinin aşkı için bunu aza indirgemeye yönelirler, ancak, onunla bununla düşüp kalkmanın ayrılmaz parçası nefreti kabul etme konusunda, hiçkimse sıkıntı çekmez. Oysa, eğer seks yapmak iyi bir şeyse, sık sık ve farklı insanlarla yapıldığında, iğrenç olması gerektiği tartışılabiliyor. Sofistike iddia, başkalarıyla düşüp kalkmanın, seksin değerini azalttığı, onu sıradanlaştırdığı ve kişiliksizleştirdiği

> Sıradan erkeklerin (kadınlara) bağışlamaya bu kadar hazır oldukları ahlaki üstünlüğü kabul etmenin, kadınları, erkeklerle eşit hale getirecek önemli ayrıcalıklardan yoksun bırakmak için onları sakinleştirmek için, kompliman ve centilmenlik rüşveti olduğu inancındayım. Özellikle, bunu, kadınlara oldukça nazik davranan, onları melek diye çağıran, gizli bir biçimde onlar için en büyük küçümsemeyi yaşarken, sevgi gösteren erkekler de görüyorum.
>
> *J. Mc Grigor Allen,*
>
> *The Intellectual Severance of Men and Women'*
>
> *1860, s. 23*

yolundadır, ancak gezici müzisyenler gibi, az ya da çok koşulların zorlamasıyla, farklı kadınlarla yatan erkeklerin hissettiği can sıkıntısı, gerçekte, hâlâ aynı eski nefrettir. Geçici bir süre için önüne gelenle yatıp kalkan çok az erkek, birlikte yattığı kadınlarla insanca sohbet edebilirler. Pek çok kadın, cinsel tekniklere daha çok alışmasının, polimorfoz eşinin gereksinimlerine gösterdiği daha duyarlı anlayışının, cinsel cömertliğinin, sonuçta aşığının ani duygu değişimine ve soğumasına neden olduğu üzüntülü bir biçimde ifade ediyor. Cinsel saldırganlığın ve cinayetlerin nedeni, erkeklerin evlenmek için yeterince iyi ve hoş bir kadın bulduklarında, korkularından kurtulamamaları ve sonunda bastırılmış duygularının onu zorladığı şeye duyulan nefret ve dehşettir. Fahişeliğin en kötü yanı, uygar erkeklerin, cinsel boşalım için gerekli buldukları hayvansı törenlere, bir fahişenin maruz kalmak zorunda olmasıdır. Pek çok fahişe, bunu sosyal işlevleri olarak kabul eder. Kendi çoraplarıyla boğulmuş olarak bulunan, şişelerle tecavüze uğrayan talihsiz kızlar, erkek fetişizminin ve iğrençliğinin kurbanlarıdır ve henüz hiçbir kadın, cinsine dayalı böyle bir rencide edici olaya karşı, hiç "niçin bizden böylesine nefret ediyorsunuz?" diye haykırmamıştır. Oysa, nefret açıkça budur işte.

Brooklyn'e Son Çıkış kitabının neden olduğu şok ve korkunun bir kısmının nedeni, Tralala'nın sonu konusunda, olayın insanî duygulardan yoksun olduğunu kavrayan okuyucuların duyduğu suçluluk duygusuydu: Kasvetli doktorlar, ceset taşlarında ne vahşetlerin son bulduğunu gözler önüne serselerdi, toplumumuzdaki kadın cinsel organına yönelik nefretin daha kötü kanıtları ortaya çıkardı.

... 40'tan fazla, belki de 50 kişi geldi. Onu düzdüler ve tekrar sıraya girdiler, bira içtiler, yüksek sesle konuşup güldüler. Biri, arabanın, kadın cinsel organı koktuğunu söyledi, böylelikle, Tralala ve koltuk, arabanın dışına çıka-

rıldı ve oraya bırakıldı. Koltukta çıplak bir halde yatıyordu, gölgeleri sivilcelerini ve yaralarını örtüyordu. Biri, eliyle göğüslerini kavradı ve içti. Diğeri, birayı ağzına doğru itti ve hepsi güldü. Tralala lanet okudu ve bir diş parçasını fırlattı ve biri yeniden birayı itti... Bir diğeri saldırdı ve bu kez dudakları yarıldı ve kan çenesine doğru aktı. Biri, biradan sırılsıklam olmuş bir mendille yüzünü temizledi ve bir bira kutusu eline verildi. İçti, göğüsleri konusunda bir şey söyledi ve başka bir diş fırladı. Dudaklarındaki yarık genişledi ve herkes ona kahkahayla güldü. O da güldü, içti içti içti. Kısa zamanda kendinden geçti. Birkaç kez tokatladılar. Tralala, bir şeyler mırıldandı, başını çevirdi, ancak onu ayıltamadılar. Bu nedenle, kırın ortasındaki araba koltuğunda baygın yatan Tralala'ya tecavüz etmeye devam ettiler. Kısa bir süre sonra, ölü bir parçadan sıkıldılar ve Willies'e geri döndüler. Yunanlılar, alçaklar ve küçük oğlanlar orada olanları seyrediyor, hayal kırıklıklarının acısını Tralala'dan çıkarmak için, sıralarını bekliyorlardı. Elbiselerini yırttılar, göğüslerinin üzerine birkaç sigara bastırdılar. Üstüne işediler, bir süpürge sopasını bir yerine sıkıştırdılar. Daha sonra, sıkıldılar ve onu orada, kırılmış şişeler, paslı kutular arasında yatar bıraktılar. Jack, Fred, Ruthy ve Annie, gülmeye devam ederek arabaya doğru ilerlediler. Pencerenin yanına doğru yöneldiler. Kanlı sidik ve spermle, bacak arasından kan akarken, bacaklarının arasındaki koltukta küçük bir leke ile orada çıplak yatan Tralala'ya iyi bir bakış attılar...[9]

Nefret, korku ve tiksintinin hedefi olduğu için, büyülü deliği, cinsel organıyla ve ağzıyla cezalandırıldı, cezalandırıldı, cezalandırıldı. Zavallı Tralala. Cinsel nefret suçları, erkek bedeninde işlense bile, kadınlar bu suçlarda asla araç değillerdir. Bu durum, kadının özgürleşmesi konusuna yönelik bir hareket tarafından iyi anlaşılmalıdır.

Cinsel organ nefreti, binlerce küçük biçimde, uygarlığımızda varlığını sürdürmektedir. Ancak çoğu, bunu gösteren tarafından inkar edilir. Jenital bölgeyi birazcık gösteren pozların seçimiyle, açıkça gösterilen çıplak kadın resmindeki kunduz kürküne karşı duyulan derin nefret, organın kendisine dair duyulan bir nefretle kısmen harekete geçilir. Bayan Fabi-

an'ın sözcüklerini kullanarak ifade edersek, *Groupie*'nin yazarı gibi *erkeğin cinsel organını yalamaktaki* yetenekleriyle ün salan engin deneyim sahibi kadınlar, *kadın cinsel organını yalamanın* daha az ilginç olduğunu ve seviştikleri erkeğin bunu yapmasını gerekli görmediklerini ifade ediyorlar.

Diğer kadınlar, cinsel organlarının yalanmasından utanırlar ve erkeklerin de, bunu iğrenç bulduklarından emindirler. Kendi iyi niyetime rağmen, sık sık kendim de böyle hissediyorum ve çok yakın bir davranış ve kişilik dışı olduğu için, tamamen öyle diye görünemem. Vajina salgılaması, çok geniş bir folklorun konusudur. Cinsel bölge için yapılan deodorant ve esanslar konusunda yapılan müthiş reklamlar, kadınların, doğal toz ve kokularının kabul edilebilirliği konusundaki endişelerini, planlı bir biçimde artırmaktadır. Bir vajina deodorantı, tazelik ve insandışılık yanılsamasını sağlasın diye nane ile bile harmanlanmıştır. Diğerleri mentollüdür. Vajina, yakın olmanın hoşluğunu engelleyen bir sorun olarak vurgulanmaktadır. Kimyasal katkı maddeleriyle, aşırı yıkama, gerçekte, vajinada bulunan organizmaların doğal dengesine zararlıdır ve henüz hiçbir doktor, açıkça bunun zararlı olduğunu söylemeye cesaret edememektedir. Kendisiyle anlaşmaya ve gerçekte yaptıklarından ne kadar uzak olduğunu anlamaya istekli kadınlar, kendi tepkilerini dikkate alabilirler. Parmaklarındaki kendi salgılarını tadabilirler, ya da, kendilerini, bir aşığın ağzındaki tazelik tadını alabilirler. İkna edici çalışmalarıma rağmen, bu kitabı atfettiğim kadınlardan biri, kendi adet kanını, aşığının penisinde tattığını söylediğinde, yaşadığım şoku itiraf etmeliyim. Bu kanda, hiçbir dehşet, hiçbir zehir yoktu; kanayan bir parmağı emerdim ve kanayan bir dudağı öpmek için tereddüt etmezdim... Bu tür bir boş inanç içik tek çare, masum deneyciliktir.

Kadın jenital organları için duyulan bastırılmış nefret,

vulva kaşınmaları ve yanmalarının nedenlerinin, doğru bir biçimde araştırılmamasına neden olur ve pek çok kadın, tedavi imkansız olana kadar, nedeninin kronik, sinirli ya da ahlaki olarak değerlendirdiği durumlar için aptalca kendi kendilerini tedavi ederler. Tedavi edilemez enfeksiyon örneklerinin çoğu, korku, batıl inanç ve doktorların özensizliğinin bir kombinasyonuna bağlıdır. Penis ile ilgili hastalıklar, bir aletin ayağı kadar sıradan ve gülünç olabilir. Ve tabii, vajina hastalıkları da. Her durumda da, inceleme yapılmalıdır. *Şehvetli vajina girişi* ile aşırı cinsel istek arasında kurulan hayalî bağlantı, kadınların kaşınmalarının ciddiye alınmamasının diğer bir nedenidir. Çok istekli vajinanın yanıcı kaşınma fantezisi, doktorların görüşünü bile etkileyen kadının cinsel organının rengi ve biçimi konusundaki görüşleri de kabul eder. Erdemli ve diri bir kadının cinsel organının, pembe ve yumuşak olması düşünülür. Klitoris, çok az bombeli, dudak zarı pürüzsüz ve ince olmalıdır. Koyu tenli kadınların morumsu organı, şüpheli bir durumdur. Dudak dokusunun diriliği, aşırı heyecan, masturbasyon ya da alışkanlığı göstermek için kullanılır.

Amerika'daki doktorlar, yüzyılın dönüşüyle, kadının cinsel organının rengi ve biçimi konusundaki rastgele iddialar temelinde, yüzlerce, alışkanlık haline gelmiş masturbasyon örneğini keşfettiler ve tedavi için hayal edilebilecek en barbar tarzı benimsediler ve onlara klitorektomi kullandılar.[11] Erkek masturbasyonu için böyle bir çare, asla önerilmedi ve kadınların iğdiş edilme örneklerinde, bu gerçekten yaşandı. Uygulama, en basit fizyolojik terimlerle bile, bağışlanamaz bir şeydir. Çünkü klitorise giden sinirler, ano-vajinal bölge ya da masturbasyonun diğer kalanına da bağlanır. Tabii, şu ya da bu biçimde ya da doktorların dediği kadar çok oluyorsa ve tüm organizma üzerinde sağlığa zararlı etkileri varsa. Bunlar, sinir yorgunluğu, anorexia, kan basıncında değişmeler dermansızlıktı ve kolay bir biçimde diğer bölgelere geçebilirdi. Bu

tür bir terapi için ikna edici tek güdüleme, kadın cinsel organı nefretidir. Bazı ilkel toplumlarda, genç kızların sünnet edilmesinin de, böyle cezalandırıcı ve savunucu işlevi vardır.

Kadın organına dair evrensel saygı eksikliği, kadının özsaygısındaki eksikliğe dönüşür. Organları konusunda ürkek ve ketumdurlar. Organlarının işlevleri konusunda da durum aynıdır. Ancak, daha da dehşet verici olanı ise, alt tabakadan erkeklerle arkadaşlık ederek, aşığını, kendine kötü davranması için davet eden, aşağılanmayı arayan kadın olgusunun varlığıdır. Çok eğlenceli bir İtalyan filmi, sarhoşken yalvararak, şoförüyle aşk yapan zengin bir kadının öyküsü etrafında döner. "Bana vur", diye yalvarır kadın. Erkeklerin kadınlara yaptığı en acımasız ve rezil şeylerin çoğu, kadınların kışkırtmasıyla yapılmaktadır. Kadın cinsel organından nefret etmenin en dehşet verici kanıtı, kadınların kendi kendilerine, vajinalarına ya da uretkalarına tehlikeli nesnelerle girdikleri örneklerde bulunabilir.[12] En eski jinekolojik örneklerde, mesanelerine iğne ya da ona benzer şeyler sokarak, kendilerini öldürmeye çalışan kadınlar vardır. Jinekolojinin öncüleri bile, bu mantıkdışı kazaların olduğuna inanmayı reddetmişlerdir. Operasyon, henüz bebeklik çağındayken, böyle bir suistimal, genellikle öldürücüydü. Şimdi bile, bu tür suistimallerin olması hiç de seyrek değildir. Pek çok regl dönemine bağlı rahatsızlıklar, kadınlığı ve beraberinde gelen sonuçları kabul etmekte gösterilen yeteneksizliktir. Epsom içen, kendini sıcak bir banyoyla haşlayan pek çok genç kızın amacı, çocuğu düşürmek değildi. O, kadınlığından dolayı cezalandırıyor ve bu yönteme başvuruyordu. Kendinden nefret etmek, Nimfomani'deki önemli bir etkendir. Nimfomani, genellikle zorlayıcı bir kendini aşağılamadır. Pop psikolojisi, bunu, kendi imajının düşük olması anlamında bir şey olarak değerlendiriyor.[13]

Kadınların beyni, olmak zorunda oldukları imaj konu-

sunda o kadar çok yıkanmıştır ki, popüler kurguya rağmen, çok nadiren, harikulade bir etki bırakacak biçimde soyunur. Bedenleri konusunda, medya aracılığıyla yayılan ve istenen imajla ilgili olarak düşünürler, bu yüzden de sık sık savunmacıdırlar. Göğüsleri ve kalçaları her zaman çok büyük ya da çok küçük, ya da şekli bozuk, ya da fazla yumuşaktır. Kolları ya çok kıllı, ya çok kaslı ya da çok incedir. Bacakları çok kısa, ya da çok iriyarıdır. Sanmayın ki, tüm baheneler, iltifat almak içindir. Gerçekten üzüntülerini dile getirirler. İltifat, bu eksikliklerin önemli olmadığı yolunda değil, bunların hiç de öyle olmadığını güvence altına almak için, gerçekten gereklidir. Arkasının çok sarkık olduğundan yakınan bir kadın, kendisine "hiç önemi yok, çünkü seni seviyorum" denmesini istemez. Oysa ona, "aptal kız, harika kalçaların var, sen kendini benim gördüğüm gibi göremiyorsun", denmelidir. Çok bilinen bir gözlem vardır ki, o da kadınların, saçları kıvırcık ise, düzleştirmek, düz ise kıvırcık hale getirmek, göğüsleri büyükse sıkıca bağlamak, küçükse desteklemek, saçlarını, açık ise koyulaştırmak, koyu ise açıklaştırmak için sonsuza dek çaba sarfedecek olmalarıdır. Hepsi, asıl olan bedenlerinden hoşnutsuzluklarını yansıtır, aksini yapmak için inatçı istekleri vardır. Doğal değil, kontrollü ve fabrik olmak isterler. Kadınların benimsediğ malzemelerin çoğu, kozmetik ya da süs değil, korku ve zevksizlikten kaynaklanan gerçeğin gizlenmesidir. Loş ışık, dantelli iç çamaşırları, içki ve müzik, keskin ve oldukça çıplak ışıkta, kolayca iğrenç olabilecek bir vücudu erkeklere yutturmaya yarar. Egemen ideal evrensel kadın tipi, erkekteki ve kadında kadın nefretinin tek en önemli faktördür. Kadın, buplastik hayaleti, kendisinin ve kocasının kafasından atamadıkça, kocasının şiş göbeğini, sarkık gıdığını, kötü nefesini, osurmasını, uzamış sakalını, kelliğini ve diğer çirkinliklerini, yakınmadan kabul ederken, kendisi için üzüntüsünü ifade etmeye ve kendini aşağılamaya devam edecektir. Erkek, ol-

duğu gibi sevilmek ister ve kadının estetik duyarlılığına ters düşen insan bedeninin daha üzücü bozukluklarının gelişmesini önlemeyi bile reddeder. Diğer yandan kadının, yalnızca sağlıklı ve hareketli olması yetmez: Doğanın çalışkan sapması olmadan asla varolmayan bir şey gibi görünmek için, çaba göstermelidir. Kadınların, çirkin eşinin okşamalarına sunacağı süper insan güzelliğine ulaşmak için verdiği mücadeleden kurtulmasını söylemek çok mu fazla olur? Kadınlar, asla iğrenmediğini tekrarlayıp durmaktadır. Acı gerçek, sık sık böyle oldukları, ancak erkeklerden değil, onların önderliğinin arkasından giden kendilerinden nefret ederler.

AŞAĞILAYICI SÖZLER

18 Aralık 1969 tarihinde Humpreys ile Regina davasında, Mr. Frisby QC, savunma, tecavüze uğradığı söylenen Miss Pamela Morrow'u, bir cehennem zebanisi olarak göstermeye çalışmakla suçladı.[1] 20. yüzyıl avukatlarının, bir kızı, cehennemden gelen iğrenç bir şeytan olarak suçlaması, Kral Lear oyununda Zavallı Tom'un sırtına binen ve acımadan ona vuranla aynı ve inanılmaz görünüyor.[2] Kelimenin anlamı, belki de cadı avlarında gelişigüzel kullanımından dolayı, önceki etkisinin, donuk gölgesinde kalmıştır, ancak, kökeni bir gerçektir. Bakire olmayan kızların, parlemento üyeleri aleyhinde tanıklık ettikleri duruşmaların, cadı avından çok da farkı yoktur. Mr. Frisby'nin bu kelimeyi kullanmasında, kendişinin de farkında olduğundan daha çok şey olabilirdi, ancak en büyük aşağılayıcı sözcüklerin gelişigüzel kullanılmasıyla, kişilerin durumunun zayıflatılması, örnek olarak alınmaktadır. *Umacı* sözcüğü, korkunç görünüşlü, şeytanla ilgisi olan kişi için kullanılırdı: Şimdi, yalnızca, iyi görünmeyen kadın anlamına geliyor. *Umacı görmüş*, başının eti yenmiş bir kocanın çektiği eziyet değil, uykusunda şeytani ruhların sıkıntıya soktuğu bir ruhun durumu demekti. Bu tür kaba sözlerin, kurbanların üzerinde yarattığı etkisizlik, bunları, sonunda zararsız hale getirdi. *Şirret kadın* (cadaloz) sözcüğü, *chansons de geste* destanında, mahometan tanrıça anlamına gelen bir sözcüktü,

şimdi ise, dırdırcı bir kadın anlamına geliyor. Gelişigüzel kullanılma sonucunda, bawd'dan türemiş *karı* ve *kaltak, şırfıntı, sürtük, öcü* (eskiden korkunç maske) gibi sözcüklerin yanısıra, sevginin argo anlamı olarak başlayan, aşağılayıcı bir biçime dönüşen, bugün ise yumuşak bir hakaret sözcüğü olan *fahişe*'nin etkileri zayıflamış bulunuyor.[3]

Aşağılayıcı sözlerin, isterik bir abartmayla zayıflatılması, ne yazık ki, kadına duyulan nefret dilinde, yaygın bir olgu değildir. Hem kadınlar, hem de erkekler için kullanılan pek çok sözcük, cinsel ayrımla birlikte kesinlik kazandı. *Kaltak* kelimesi, 17. yüzyıla kadar, yalnızca kadınlara ait değildi. Çifte standart çağında, erkekler için, asla karşılığı olmadı. *Fahişe* sözcüğü, 1700'lerin sonuna kadar, her iki cins için de kullanıldı. *Kaltak* ise, artık erkekler için kullanılmıyor. *Şirret* sözcüğü, önceden, İskoçların kullandığı ağır bir sözdü, şimdi ise, tahmin edildiği gibi, dırdırcı kadın demek. *Büyücü*, her iki cinsten de olabilir, ancak aşağılama olarak kullanıldığında, yalnızca kadınlara yöneltiliyor. Delişmen, eskiden, bir hayvanın genci demekti, daha sonra, çocuk anlamında kullanıldı, son zamanlarda ise, aptal bir kız anlamına geliyor.

Sınıf düşmanlığı, etkilerini, kadının statüsüne yönelik kelime dağarcığından da kendini gösteriyor. Aşağı sınıfın, fiyaka ve inceliğe duyduğu güvensizlik, *madam, leydi, hanımefendi* ve *düşes* gibi, ironik kullanımlara neden oldu. Bu, *sürtük, quean, donah, dell, moll, biddy* ve *bunter* (bir zamanlar *rag-picker* (kırıntı toplayan) demekti, şimdi ise fahişe demek) gibi sözcüklerde olduğu gibi, kadınlara dair, aşağılayıcı çağrışımlar yaratan bir dolu diyalektik isimler için oldukça iyi bir takastır. Vasıfsız işlerle ilgili aşağılayıcı sözlere en son eklenen örnek, kolay elde edilen (orta malı) bir kız için kullanılan *çamaşırcı* sözcüğüdür. Bu tür linguistik hareketleri, ayrıntılı ve kapsamlı olarak inceleme olanağı verilseydi, çifte standardın ve

kadınların aşağılanmasının izlediği gelişimi anlamak için, bununla ilgili bir haritayı önümüze koyardık. Köy ve şato sözcük dağarcığı, ayrı olduğu sürece, *sürtük* ve *kraliçe* sözcükleri birbiriyle çatışmaz; çatışırlarsa, her iki kavramda eklenir ve kaybeden taraf kadın olur. Beden nefreti, ne kadar çoğalırsa, o kadar, cinsel işlevden nefret edilir ve sonucunda, kullandığımız dilde, daha pek çok aşağılayıcı sözcüğü rastlarız.

Aşağı sınıfa ait kızların çoğu, evde, erkeklerin cinsel sömürüsünden kaçmak için mücadele ederek, evcimen olarak geçim sağladığında, onaylama dili, ahlaki kusurlarla eşdeğer görülen temizlikteki hatalarla daha çok ilgilenir oldu. Kirlilik ve şerefsizlik anlamına gelen pasaklılık ve kaltaklık sözcükleri, pek çok yeni kötü sözün ortaya çıkmasına neden oldu. Bunlar, *yavan, kaltak, slommack, slammerkin, traipse, malkin, trollop, draggle-tail* sözcükleridir. *Pasaklı* sözcüğü, erkekler için kullanım alanını yitirdi ve yalnızca kadınlar için kullanılır oldu.

Kadınlar için kullanılan en saldırgan kelime grubu, erkeğin yasak ve rastgele seks için duyduğu nevrotik nefretin ağırlığına katlanabilenlerin kullandıklarıdır. Sefa düşkünü kadınlardan nefret eden Puritenlerin, bunu en üst düzeye getirdikleri Restorasyon döneminde, hiç yakınmadan her şeyi kabul eden hanımları tanımlamak için, kökeni bilinmeyen yepyeni bir kelime bulundu. Heryerde hazır ve nazır *punk*. Zührevi hastalıklar düşüncesi, dile, yeni bir boyut kazandırdı. Duygusal saflığın izleri, kullanımlarında, her zaman, tamamen daha acı olmayan, *orospu* ve *trull* gibi sevgi ifade eden ironik kelimelerin kullanılmasının yanısıra, *bed-fagot, pretty, porsebreaker* gibi sözcükleri bize ihsan eylemek için çevremizde yeterince uzun bir tur atsa da, hastalıklı kadınlar, *fireships, cehennem ateşi, laced mutton, blowens, bawdy baskets* ve *bobtails*'lerdir. Şimdiki kullanımda en bildik kullanım, erkeklerin

spermlerini koydukları değerlendirmesini yansıtan, reddetmek için, kadınları kutular olduğu kadar, tramp, scow, scupper ya da, en çağdışı, en iğrenç lakap slag olarak görmektir. Bu sözcükler bile, canlılıktan uzaktır. Kadınlar, *douche-bag* ya da uyaklı argo olan *toe-rag*'den irkilseler de, kendileri *bag* (çanta) gibi bir sözcüğü, gelişigüzel kullanıyorlar.

Domuz, domuz eti ya da köpek gibi sözcükler, belki de, doyumsuz bir sevişme sonrasındaki üzüntü duygusu ile kullanılıyor. Bunlar, *beast* (hayvan) sözcüğünde olduğu gibi, geniş kapsamlı kullanılmalarından dolayı, etkilerini yitirirler. Onların yerine yenileri sürekli türetilmelidir. Kişiliksiz sevişme sözcükleri, alışılmışın ötesinde, perişan ediliyor. Kim, biriyle çabucak yatmak, kıskanılmak, bir deri parçasını çekmek, bir göbeği ya da fıstığı soymak, onu düzmek ister?

Meat, pussy, snatch, slit, crock ve *tail* sözcükleriyle aşağılanan, yalnızca vajina olsaydı, belki biraz daha katlanılır olabilirdi, ancak, bazı kaşarlanmış yerel dillerde, *gash, slot* gibi sözcüklerle kadının kendisinden sözediliyor. Kısmen de olsa, bütünü gösteren şiirsel görüntüler, kadınları, etekler, danteller, piliç, fıstık ya da bir içim su sözlerle gösterirken acı bir şekilde kullanılmaktadır.

Bu terimlerin hepsi, ölü, etli ve insanlık dışıdır ve bunlara içerlemek, çok kolaydır. Ancak, kadınlara yönelik kullanılan sevgi sözcükleri de, aynı şekilde ruhsuz ve aşağılayıcıdır. *Bal, şeker, piliç, tatlı, kiraz, kurabiye, tavuk* ve *güvercin* gibi sözlerin temelinde, yiyecek düşüncesi vardır. Bir kadın, eğer bir yiyecek maddesi ise, cinsel organı da, tüketim içindir elbette. *Bal çanağı, hair-pie ve kek ya da jelly-roll (dürüm pasta)* gibi *Doll, baby* ya da hatta *baby doll* gibi güzel oyuncak isimleri vardır. Anlam olarak, *inek, kancık, tavuk, fare, kaz, tay, yarasa, karga, düve* ve *tilki* sözcüklerinden anlam olarak çok az farklı olan civciv, kuş, kedi yavrusu ve kuzu gibi sevimli hayvan te-

rimlerinin yanısıra, Şikago varoşlarında ortaya çıkan belirsiz bir *tilki* sözcüğü de var. Sözcükleri, *balık eti, koyun eti, folya balığı, kadayıf, lahana, yeşillik, et* ve *ekmek* gibi kaba saba sözlere ne kadar yakın olduğunu ortaya koyduğumuzda, terimler çekiciliklerini kaybeder. Terimler, özellikle kadının cinsel organı için kullanılmış, ancak sık sık, kadının kişiliğine kadar genişletilmiştir. Kim, *bakliyat, patates, domates* ya da *karnıbahar* olarak çağrılmak ister?

Onay gören cinsel yasaların dışında yaşayan kadınları tanımlamak için, nefret ya da aşağılama unsurlarının olmadığı sözcükler vardı, ancak günlük kullanımdan kalkmış durumdalar. Kapatma ve telekız gibi düpedüz aşağılama sözcükleri, *özgür kadın, hayat kadını, zevk kadını, metres, canan, dost, orospu* ve *mondaine* kelimelerinin yerine kullanılır oldu. Frank Zappa, özgür aşkın ilahesi olarak, *groupie* mitolojisini başlattığında, bunu, aşağılayıcı renkten uzak kalacak bir terim olarak kullanmıştı, ancak müthiş bir olumlu eleştireye rağmen, ancak 6 ay kullanılabildi. Müzisyenlerle birlikte olan kadınların çoğu, bunu bir hakaret olarak görmeye başladılar. Belirttikleri şeyin gerçekliğiyle, hızla işlevlerini kaybetmek, örtmecenin (euphemism) alın yazısıdır, bu nedenle düzenli bir şekilde yer değiştirmelidirler. Özgürlükçü toplumda metres anlamına gelen *nişanlı* sözcüğünün, ideoloji, davranışla mucizeyi bir şekilde aynı düzeye gelmezse, bir tabu olması, çok uzak değildir.

Ahlak kurallarının dışında yaşayan kadınlara yönelik en kırıcı sözler, erkeklerden gelmez. Kendilerini ucuz hale getiren kadınların kayıtsızlığıyla, cinsel teknik pazarlarının tehlikeye girdiğini gören kadın kurumu, aşağılanmasında çok daha gürültücüdür. Davranışlarıyla gösterdiklerine nazaran, kendi değerlendirmelerinde, kendilerini daha çok aşağılayarak, aşırı bir utanç ve suçlama ile küçülürler. Bu davranışın zorlayıcılığı, eğitimdeki baskının sonucudur: Kadınlar, cinsel

başıboşluğa sürükleniyor. Yasak ve heyecanlı olması onları çekiyor, ancak böyle bir suç için ödedikleri bedel, çok ağır oluyor. Sonuç, Nathan Shiff'in *Bir Nymph'in Güncesi* isimli kitabında açıklanan, fonksiyonel bir nymphomanya. Bu durumda bir kadın, kendi davranışının sorumluluğunu üstlenmeyi reddeder, eylemini, kendini ele geçiren bir *üst-benliğe* maleder. Cinselliği yaşadığı iki kişi arasında seçim yapamaz, çünkü iradesi yürürlükten kalkmıştır, ki bu da onun sonunu hazırlar. Shiff'in kahramanı, Christine, seksi, kirli ve bayağı bir şey olarak tanımlıyor ve 'yeniden temiz olmak', ondan kurtulmak için yanıp tutuşuyor.[5] Aynı kendini kötüleme sendromu, kadın dergilerinin, mektup sütunlarında ortaya çıkıyor. 'Kendimi çok aşağılık ve utanç dolu hissediyorum...'; 'Kendimi o kadar iğrenç buluyordum ki, kocamın sevgisine karşılık veremiyordum. Şimdi, daha da kötü. Zührevi hastalıklar konusunda bir şeyler okudum ve bana da bulaşmış olmasından çok korkuyorum...'; 'Kocamı her zaman sevdim, ancak 3 yıl önce kocamın beni affettiği, utanç verici bir ilişkim oldu... Yeniden, başka bir adamdan etkilenmiş durumdayım...'; 'geçmişimi değiştiremem, ancak dersimi aldım ve alay olduğundan beri de üzülmekteyim...'[6] Bu mektupları yanıtlayan kadınların hiçbiri, bu ilişkinin neden bu kadar utanç dolu olduğunu, niçin üzülmek gerektiğini, alınan dersin ne olduğunu, utancın, niçin bu kadar orantısız olduğunu ya da kadının, çekici derken, gerçekte neyi anlattığını sorgulamıyor ve araştırmıyor. Gerçekten de, tüm bilgiçler, kadınlara, suçlarını kabul etmeye devam etmelerini ve yenilenmiş özverilerde, günahtan arınmayı öğütlüyorlar. 'Gerçek aşk' öykülerinde, kadınlar cinsel ahlakla ilgili, ufak tefek sapmaları yüzünden, kendilerini acımasızca aşağılarlar. -'O kadar korkunçtu ki, bir daha asla temiz olamayacağını hissediyorum. Asla. Yaşayamayacak kadar kötüyüm. Tamamen utanç doluyum. Bu adamı çok az tanıyordum. Nasıl bu kadar ucuz ve kolay olabildim?'[7]

Kültürlü kızların en büyük korkusu, *çok sayıda erkekle birlikte olmaktır (onunla bununla düşüp kalkmadır).* Bu, o kadar kötü tanımlanmış bir düşüncedir ki, eğer bir kız, kendini öyle hissediyorsa, onun öyle olduğuna karar vermek zorundayız. Gael Greene'in, kolejde okuyan kızlarla yaptığı görüşmeler, kızların, birbirlerini 'seven' insanlar arasındaki seksi hoşgördüklerini, ancak bunun dışında kalanları, düşüpkalkma olarak değerlendirdiklerini ortaya koydu. Bu hayalî hastalık, etkileri açısından o kadar güçlüdür ki, Dr. Graham B. Blaine'e göre, kızların psikiyatrik yardım istemelerinin en yaygın nedenidir.[8] Tek eşlilik anlayışlarından gurur duyan kızlar, öyle olmayan kadınlar için, seksi aşağılayan sözcük cephanelerinin tümünü kullanmakta hiç tereddüt etmezler. Seksin, kadınlar için *kullanılma* ve *yağmalanma*[9] olduğu düşüncesine yönelik bilinçsiz bağlılıklarını gözler önüne sererek, 'kampüs puncboard'ından ya da 'eski, haşatı çıkmış ayakkabılar'ından sözederler. Düşüp-kalkma düşüncesinin tehlikeli gücüne dair son sözü, Jim Moran, *Erkekler Niçin Evlenmemeli* isimli kitabında, çifte standarda savaş açarak, şöyle dile getiriyor: Bu kelimenin (düşüp-kalkma) kullanımının, bağışlatıcı bir özelliği var. Kullanana, bekaret yanlısı, sorunlu ve puriten bir kimlik kazandırıyor.

Moran, sözlerini, öncelikle erkeklere yöneltti: Ancak, kadınlar da bunları, acilen önemsemek zorundadırlar. Eğer, kadınlar, erkeklerin, kendilerine değer vermelerini istiyorlarsa, kendilerine daha çok değer vermek zorundadırlar. Kendi kendini kandırmış ahlaki bir tutukluk içindeyken, baştan çıkarıcının, isteksizce sergilediği iyi niyete güvenerek, baştan çıkarılmalarına izin vermemelidirler. Acınacak bir sevgi arayışıyla, kendilerini kandırarak, yataktan yatağa koşmamalı, sahte tevazu, utanç ve duygusal şantaja düşmeksizin yapacakları şeyi, bilinçli bir şekilde yapmalıdırlar. Kadınlar kendilerini cinsel nesneler olarak gördükleri sürece, erkeklerin sözlü saldırı-

larıyla incinecek, daha da kötüsü, kendilerinden utanç duymaya ve aşağılanmaya devam edeceklerdir.

Cinsel nesneye saygı duymamak, kadınlığın yalın gerçeğini belirten sözcüklere kadar bile yansır. *Dişi* ve *kadın* sözcükleri, kibar terimler değildirler: Küçük bir kız olarak, her zaman *hanım* ya da *küçük hanım* sözcüklerini kullanmam söylenirdi. Bundan kaçınmak, *karşı cins* gibi, saçma formüllerin ortaya çıkmasına neden oluyor. Kadınların aşağılanması, korkak ya da beceriksiz erkekler için kullanılan küçültücü sözlerde, kadın terimlerinin seçilmesinde farkedilebilir. Londralılar, en derin bir aşağılayıcı tonla, 'sen, kız' diye seslenirler. Feministler, '*Nessy* ordaysa, gelen bir sonar şoku vardır', başlığında, Lock Ness Canavarından bir kadın olarak sözedildiği gibi, kadın tanımının, cinsiyeti belirsiz nesne ve yaratıklara verilmesini dikkate almayı isteyebilirler. Belki de, bu tavrın altında, sadizmden kaynaklanan gizli bir dürtü çıkar sayabiliriz.

Genç ve güzel kadınlar, kadınlara dağıtılan kaba sözlerin miktarı konusunda kendi kendilerini kandırabilirler. Böyle kaldıkları sürece, bu sözlerin çoğundan korunurlar. Islıkların gerçek bir beğeni, iltifatların ise bir övgü gibi görünmesi hiç zor değildir, ancak aslında öyle değillerdir. Güzel kadınlar, bazen, geri zekalı oldukları yolundaki evrensel varsayımın etkileriyle tedirgin olurlar, ancak, genelde, erkeğin yanılsamalarını kullanmak daha kolay gelir. Bir kadın, kendi ruh sağlığı için, her ne kadar bunu en aza indirebilirse de, kendini içinde bulduğu, her türlü ayrım ve aşağılama basmakalıbından uzaklaşmak zorundadır. Güzel olmayan bir kadın, *çantada kekliktir*. Yaygın görüşte, çok az yetersiz önlemler vardır. Onay görmeyecek kadar şişman bir kadın, şişko, cazibesiz ve komiktir. İstenmeyecek kadar zayıf bir kadın, arık ve kurudur. Bacakları güzel değilse, korkunçtur. Bedeni çok güçlü ve

atik görünüyorsa, zor, kart ve erkeksidir. Çalışkan, becerikli ya da hırslıysa, normal bir kadın olarak, doyum bulamamış olduğu varsayılır. Bununla, hormonal bozukluğu ya da cinsel bir sapması olduğu bile ima edilir.

Cinsel nesne basmakalıbı; kadın insanlığı gerçeklerini maskelemek için kullanılan klişelerden yalnızca biridir. Bu bile, aşağılanmaktan kurtulamaz. Belli bir erkek tipi, kendi yetersiz egosunu göklere çıkarmak için, kadınların, her zaman, duygularını tahrik etmek için kendilerini sergileyeceklerini, sonra da reddedeceklerini düşünür. Kadınların, erkeğin zaaflarını insafsızca sömürerek sıvışacağını düşünür. Aşağıdaki alıntılar, son günlerde, İngiltere'de yeniden basılan, *Sane and Sensual Sex* isimli, seks yönerge kitabında vardı.

Erkek, (kadının sandığı gibi), her zaman, kadını çırılçıplak görmekten hoşlanmaz. Onu külot ve sütyeniyle görmeye de pek hevesli değildir. Kadının etekleri güçlü bir rüzgarla açıldığında ve her şeyi ortaya çıktığında da başı dönmez. Elbisesinin yakasından taşan ya da dar bluzunu zorlayan cömert göğüslerden de çılgına dönmez. Eteğinin altında sağa sola sallanan kalça görüntüsünden de mest olmaz.

Ancak, ortalama kızlar ve genç kadınlar, bunların erkekler için çok büyük hipnoz olduğunu düşünür. Cinselliğin en iyi örneği olduğu ve ilk görüşte her erkek tarafından arzulanacağı fikrine kapılır gider. Beden ve ruh barışı için vazgeçilmezdir. Pek çok ülkenin yasaları, kızları, on üç yaşından, her yan bakıştan ve şehvetli bakıştan, çimdiklerden korunduğu noktaya kadar şımartır ve pohpohlarlar

Sonuç olarak, kızlar, kendileri isteyene kadar, dokunulmaz oldukları inancıyla, bir Bakire-Meryem Kompleksiyle yetişirler.[11]

Bu, olağanüstü arzu ve nefret karışımı satırları yazanın, süslü iç çamaşırlarını övmek için uzun zaman harcamasına ve kadınların cinsel konularda hayali egemenliğine karşı olmasına şaşmamak gerekir.

Kadınlar, her zaman bir el üstün olacaklardır, çünkü erkek alır, kadın ise *verir*.

Bundan dolayı, teşhirciye her zaman hakaret edecek, erkeğin cinsel çekiciliğiyle ilgileniyormuş gibi görünecek, onun da içine ve dışına iyi giyinme hakkının olduğunu kabul etmeyecektir.

Çünkü cinsel cazibe ve çekiciliğin, gizem ve zarifliğin, yalnızca kendi cinsine ait olduğuna inanır.

Son sözleri bir katil gibi vurucudur. Ancak, eğer özen gösterilirse, bir erkeğin bedeni, kadınınkinden daha iyi giyinir. Ve kadın, cinsel ruhunu teslim ettikten sonra, erkek uzun süre güçlü ve etkilidir.'[12]

> Çoğu erkek güzel bir yüze aşık olur, ancak sonunda, kendilerini, nefret dolu bir yabancıya bağlanmış bulur, cadının mutfağı ve iş arasında hiç durmadan gider gelirler.
>
> *Schopenhauer*

Güzel kadınlar, süreç başlamamış olsa bile, yaşlandıklarının hep farkındadırlar: Yaşlı bir güzellik, belki de, diğer kadın stereotiplerine nazaran, daha çok sıkıntı çekmiştir. Ancak, erkeklerin beğenisini kazanma konusunda hiçbir iddiası olmayan kadınlar için bile, bireyselliklerine yönelik istekleri nedeniyle, aşağılayıcı klişeler vardır. Gösterişsiz ve çalışkan kız, kişiliksiz, cinselliği olmayan bir inek olarak karakterize edilir: Ev kadını, başında bigudiler ve sabahlıkla gezen, yaygaracı, dırdırcı, mutfakta, aile bütçesinde giyecek seçiminde ve araba konusunda beceriksiz olarak tanımlanır. Yaşlandıkça, dana itici olur; çok şişmanlar, göğüsleri kocaman ve sarkıktır, bigudiler hep saçlarındadır, sesi yüksek ve daha ısrarcıdır: Sonunda, en çok nefret edilen kadın durumuna dönü-

şür, bu kadının annesi, her yerde hazır ve nazır kayınvalidedir. Çocuk gelin, eninde sonunda büyümeli, ağlanıp sızlanmayı ve mızıldanmayı kesmelidir. Kadın evladını ve tapınç istasyonunu terkettiği ve evi idare etmeye başladığı andan itibaren erkek alayı da başlar. 'Güzel kız, bir kelebekten bir tırtıla dönüştüğünü, kocası görmesin diye, onun gözlerini bağladı.'[13]

Philip Wylie, kendini gösterişli bir çılgınlığa sürükledi. Bu, Amerika'daki kadın nefreti frekansını o kadar doğru bir şekilde yakaladı ki, gerçek iddiasının saçmalığı, düzmece bir olgu olan 'Momizm'in' oluşmasını engelleyemedi. Jimmy Porter gibi pek çok zeki erkek, anlayışlarını terkederek, kadınları karalama lüksüne katıldı. Örneğin; Wylie, kadınlara oy hakkı verilmesinin, Amerika'daki siyasi çöküşün gerçek nedeni olduğunu belirtmektedir.

Kadınların oy sandığında hoş varlıklarını göstermesiyle birlikte, politik çürüme, kabadayılık, gangsterlik, emek çekişmesi, tekelci haydutluk, ahlaki yozlaşma, kentsel çürüme, kaçakçılık, rüşvetçilik, hırsızlık, cinayet, eşcinsellik, ayyaşlık, mali depresyon, kaos ve savaşın başlamasıyla aynı zamana denk düşer. Bunu bir yere not edin.[14]

Elbette, Wylie ciddi olamaz. Yeterince doğrudur. Bu tür şeyler, yalnızca şaka olarak söylenebilirler, ancak yine de ciddidirler. Kadınları reddetmenin en iyi örnekleri şakalarda göze çarpar.

Genç kadın eve döndüğünde tuhaf bir manzarayla karşılaştı. Annesi, ayakları bir kova suyun içinde, sandalyenin üzerinde ayakta duruyordu. Bir parmağını lambanın duyuna sokmuştu ve başının iki yanında iki tel bağlıydı. Kocası, sigortanın yanında, eli düğmede bekliyordu.

'Ah, Henry'nin romatizmamı tedavi edişini görmek için tam zamanında geldin' diye bağırdı mutlu anne.[15]

Genellikle, bu yönde açıklansa da, babalara yönelik böyle

bilgi küpü şakaların olmayışı, kadınların espri anlayışına sahip olmadığı, gerçek değildir. Kendilerine yöneltilen saldırılara katlanmalarını, güldürü anlayışı olmaksızın açıklamak zordur. Güldürüye dayalı başka bir aşağılama türü, zenne sanatçılarının, kadınların zaaflarıyla biçimsiz bir şekilde alay etmesidir. Travestilerin gösterilerinin bazıları, kadınsılığın cinsellikten uzak yönlerinin sergilenmesidir ve küçük bir kadınsılığın ne kadarının gerçek cinsellikle, ne kadarının aldatmaca ile ilgili olduğunu belirlemede, özellikle değerlendirilmelidir. Pek çoğu ise, kadınsı çekiciliklerle yarışırken, kadının göz süzerek yaltaklanmasını ve iki yüzlülüğünü karikatürize ederler. Her iki tür eğlencede de kadınlar, gereken yerde gülen ve alkışlayan seyircilerdir.

Bir kadın, kadın milletinin aşağılanmasıyla ilgili bu araştırmaya kendisi için devam edebilir, ancak hiç seçenek yoksa, kadın paranoyasını artırmanın gereği yoktur. Kadınları aşağılamak için kullanılan sözcüklerin azalması için gerekli ilk koşul, kadınların, dilenmeyi bırakmasıdır. Kadınlar, giyim kuşamlarında ve davranış biçimlerinde kendi kendilerini karikatürize ediyorlar. Bunu da, kendilerini, aptalca isimler ve amaçlı mükemmellikle karşı karşıya koyarak, kararsızlık ve acizliklerini abartarak ve bir gün terketmek zorunda kalacakları hoş oyunları taklit ederek yapıyor. Kesik kesik olsa da çağdaş sanatta ortaya çıkan, kadınları öven yazılardan, kadınlar yararlanmalıdır. Troggs, *Wild Thing*'in övgülerini şarkı yaptıklarında ya da Aile, *İkinci Kuşak Kadını* kutladıklarında, kadınlık imajında yeni olanaklar açtılar, ancak, bu seferki, yürekler, çiçek ve mücevherlerle sınırlandırılmayan bir tablo oluyor. *Long Tall Sally* ve *Motorcycle Irene*, yaratılmış soyut bir kadın tipi değil, gerçek birer kimliktirler. Sayıları, Kuzey ülke kızlarından ve diğer kişiliksiz tanrıçalardan, henüz az olsa da, en azından buraya kadar gelmişlerdir. Onları karşılamaya gitmenin tam zamanıdır.

Yapacağın son şey
Seni sevmesini söylemendir
Hiç gerek yok

Doğru zamanı bilir
Sana, kavgasız gelir,
O da ister.[16]

MUTSUZLUK

Kedere katlanmak, mutsuzluğa katlanmaktan daha kolaydır. Zalim, sarhoş ya da bir sapıkla evli olan kadın, acısından mazoşistik bir zevk duyar ve dünya ona anlayış gösterir. Terkedildiği için içkiye, uyuşturucuya ya da toplumsal suç sayılan yabancılarla birlikte olmaya başlaması, toplum karşısında kadını haklı çıkarır. Kadının, bu şekilde ortaya koyduğu mutsuzluk, yakınacak hiçbir şeyi olmayan kadınların yarattığı günlük boşluk kederi kadar acıklı değildir. Bu iç karartıcı kederin kanıtı, yaşlanan kadının yüzünde bulunabilir: Kadınları çirkinleştiren kırışıklıklar, dert değil, gerginlik, represyon, endişe çizgileridir. Gevşediklerinde, bu özellikleri okumak kolaydır, ancak izlendiklerinin farkına varır varmaz, suçlu bir şekilde gözlerini uzaklaştırır, çenelerini kaldırır ve aslında hiç hissetmedikleri sakin görüntüye bürünürler. Evli kadınların, yenilik ya da yakınmaya karşı önyargıları çok güçlüdür: Sıkıntı ve tedirginliği herkesin önünde açığa vurmak, derin bir hainlik, nankörlük ve ahlaksızlıktır. Evliliğin 'alma ve verme' gerektiren zor bir iş olduğu öne sürülür, ancak, kocasağlayıcının sabit, kadının ise değişken olduğu o kadar sık kabul edilmez.

Gündüzleri tamam: Meşgulüm. Ancak akşamları, saat 8'den geceye kadar, örgüm ve TV ile başbaşayım. Bu da bana mahkummuşum hissi veriyor.

'Kocam, lokalde çalıştığı için, dışarı çıktığım kişiler ya kızkardeşimdir ya

da akşam sınıflarıdır. Bir erkeğin size gecede 1 saatlik arkadaşlık etmesi yeterli değildir, elbette? Kendimi, modern bir Sinderella gibi hissediyorum ve bunun gibi geçecek başka bir 12 yıla dayanamam. Bebek bakıcılarının sayısı az ve burada böyle bir servis ayarlamak zor. Çünkü yakınımda, benim durumumda olan çok az anne var.'

Bir gerçekle yüzyüze gelelim: Kocanız, 12 yıldan sonra değişmeyecektir. Davranışında hiçbir kötülük göremez ve ne kadar çok yakınırsanız, o kadar çok, barın ona sağladığı sükunete koşacaktır.

Siz, *kendinizi değiştirebilirsiniz.* Öncelikle, erkeğinizin pek çok erdemi olduğunu düşünün: Daha sonra, onunla geçirilen zaman, o kadar hoş olmalı ki, seni bırakmak istemesin.

Sonuç olarak, sosyal yaşantınızı yeniden düzenleyin. Haftada iki kere arkadaşınızla yemek yemeniz, kağıt oyunu oynamanız hiç fena olmazdı, böylelikle kocanızı kafanızdan atmaya yarardı. Ve anımsayın, o, diyelim bir gemici olsaydı, yıllarca uzakta olurdu. Kocanızın yokluğuyla uzlaşın: Ve sizin onun yokluğuna çok fazla aldırmadığınızı farketmeye başladığında, evde kalmaya daha hazır olabilir. [1]

Bir kadının tek kayda değer başarısı, kocasını mutlu etmektir- erkeğin, kadını mutlu etmekten çok daha önemli işleri olduğu anlaşılmaktadır. Kadının tedirginliği, rahatsız etmeye başladığında, belki de onunla daha çok konuşması, onu daha sık dışarı çıkarması, güller ve çikolatalar alması ya da iltifat etmesi gerektiğinin farkına varır. Bu da pek işe yaramaz.

> Becerikli olduğum için takdir ediliyorum. Çok iyi yemek yapar, dikiş diker, örgü örer, çalışır ve sevişirim. Değerli bir şeyim aynı zamanda. Bensiz, acı çekerdi. O varken ben yalnızım. Sonsuz kadar yalnızım ve bazen kaymak kadar anlamsızım. Ha ha ha! Düşünmeyin! Tüm bedeller ödenmiş gibi yapın.
>
> *Christine Billson, 'You can Touch me', 1961, s. 9*

Kadın, halihazırda ev kadınlarının sendromu olan kayıtsızlık ve aşırı duyarlık özelliklerine batmışsa, gerçekten, konuşma isteği yoktur, dışarı çıkamayacak kadar yorgundur, çiçekler ona rüşvet gibi gelir ve onu güldürür.

Dırdır etmek, şişmanlık ve erken yaşlanma, mutsuzluğun dıştan görülen belirtileridir ve toplumumuzdaki kadınlar arasında o kadar yaygındır ki, göze çarpmaz. Kadınlar, bunların hepsinden de suçluluk duyarlar: Onlar, "doğal davranmanın" baş günahlarıdır. Yorgunluklarını ve aşırı duyarlılıklarını, hastalıklarla açıklayarak, varedene kadar, varolmayan acılar öne sürerek bahaneler yaratırlar: Sinsi başağrısı, iştahsızlık, romatizma. Betty Friedan'ın farkına vardığı, gerçek bir ev kadını hastalığı olan "kadınların ellerinde ve kollarında birdenbire çıkan büyük, kanayan kabarcıklar"dan etkilenen kadınların sayısı, keyifsizliklerinin böyle bir dış işareti olmayan kadınların sayısından daha azdır.[2] Organik nedenleri olmaksızın, karınla ilgili yakınmalarından dolayı ameliyat olan kadınlar hakkındaki istatistikler dehşet vericidir. "Yaşamdan zevk almanıza yardım edecek", "sizi sona götürmeyecek", "sizi, gevşek, rahat, başarmak için hevesli yapacak", "canlılık", "coşku", "enerji", "form", "yaşama gücü", "mutluluk", "renklilik" pazarlayan firmalar konusunda yapılmış pazar araştırma bulgularını elde edersek, bazı gerçek istatistikleri tahmin edebiliriz. Bu yolla reklamı yapılan ürünlerin büyük kısmı alışkanlık yapmaz ve zararlı değildir. Oysa, kadınlara, acıyı olduğu kadar, depresyona ve aşırı duyarlılığa karşı mücadele veren bir psikoterapi olarak sunulan ağrı kesicilerdeki kurnaz tarz, tehlike doludur. Aspirin ve codeine alışkanlığı konusunda yapılan hiçbir istatistik yoktur. Çünkü bunlar, ülkenin dört bir yanında satılmaktadır. Salicylates'in tehlikeleri konusunda, kadınları uyaracak hiçbir kampanya yoktur.[3] Arasıra, tipik bir ev kadını sendromu, kadın dergilerinin profesyonel öğüt bölümlerinde görünür: Evelyn Home'dan bu konuda yardım istenmiş.

Belki de, benim sorunum Dr. Meredith'in konusuna giriyor, ancak kendimi sürekli çok bitkin hissediyorum. Beş çocukla, (üçü okula gidiyor), yapacak çok şeyim olduğunu tahmin edersiniz.

Uyandığım zaman, kendini çok yorgun hissediyorum. Bununla nasıl başedebileceğimi bilemiyorum. İşe başlayamıyorum. Çok az ev işi yaparım. Bazen, en küçüğü, kocam akşam eve gelmeden hemen önce giydirebiliyorum. Bunu da yapmak zorundayım. Çünkü kocamın tepesi atar.

Bana, bunun yorgunluk hastalığı olduğunu söylüyor.

Altıda kalkabilen, her şeyi yapabilen ve kendini dünyanın tepesinde hisseden kadınları nasıl kıskanıyorum. Onların yaptıklarının yarısını yapmak isterdim. Kendimi kötü hissediyorum ve hiç de çaba harcayacak gibi hissetmiyorum. Son zamanlarda, düşüncelerim beni dehşete düşürdü; onları yapmamam için beni durduran şey, her ne kadar bunu hissetmesem de, çocuklarımı sevdiğim düşüncesiydi.

Her şey ortada; suçluluk, çünkü kadınların literatürü, "Bakın imkansızı nasıl iyi yapıyorum: Beni sevin" diye hay kıran dişi Stakhavonistlerin ilanları ile dolu. Hastalık ve güçsüzlüğe dönüşen yetersizlik duygusu, kendisini eleştiren kocasıyla yaşadığı anlamsız ilişki ve "onları seviyorum, (ancak bunu hissetmiyorum)"; cümlesiyle dile getirilen politik bir cümleyle yokedilemeyen, çocuklar hakkında belirsiz duygularla doludur.

Evelyn Home'un yanıtı tipikti ve işleyebilen bir seçenek düşünmek zor olsa da, hiçbir doktor, bunu yaptığı için kendisine teşekkür etmez.

Oldukça haklısınız; bu bir doktor davasıdır, bundan eminim. Doktorunuza gidin, ona her şeyi, depresyonu, yorgunluğu, bitkinliği açıklayın; size yardım edebilir.

Ve neşelenin. Beş çocuğu ve sivri dilli bir kocası olmayan pekçok kadın, kendini sizden daha kötü hissediyor ve sizin yaptığınız işin daha azını yapıyor. Hasta olmanız dışında, hiçbir şeyiniz yok.(!) Önce hastalığınızı tedavi ettirin, diğer sorunlar, yoluna girecektir.

Her şey, doktora bağlı. Varsayılım ki, öküz kadar güçlü. Hiçbir demir eksikliği yok. Varsayalım ki, onu tonik ve vitaminle tedavi ediyor? Varsayalım ki, ona sızlanmayı kesmesini ve toparlanmasını önersin? Doktorlar, bu tür öneriler yapmak konusunda oldukça iyidirler. Varsayalım ki, katlanamadıkları ya da öncekinden daha bile zor ve isteksiz bir fiyaskoya dönen bir tatil önersin? Hiçbir mucize olmayacaktır. Belki, bir ya da iki bardak tonik şarabı deneyebilir? Büyük olasılıkla, doktoru, eğer yeterli bir şekilde rahatsız edildiyse, bir mutluluk hapı, bir amfetamin, bir anti-depressan, bir uyarıcı reçetesi yazacaktır. İngiliz gazeteleri, ev kadınları arasında, uyarıcılara ve uyku haplarına yönelik bağımlılıklardaki artışları yansıtan raporlarla gürlüyor.

Son zamanlarda yayınlanan bir TV programı, Britanya'da, bir milyondan fazla kadının, bugün sakinleştirici bağımlısı olduğunu açıkladı. Bunları hiçbir zaman almamış bulunanlar için, bu, bir tehlike işaretidir, ancak, gerçekten bunun müptelası olanlar, gerçekte bunun ne kadar korkunç olduğunu bilirler. Bir yıldan fazla, anti-depressan ve gevşetici olarak açıklanan bir hap alıyorum.

Evliliğimle ilgili bir sorun hakkında, yardımına başvurduğum aile doktoruma gittiğimde, sakinleştiricilerle başladım.

Bu mektup, *Forum*'da, katlanılamaz bir durumda olan kadınların, sonu felaket olacak bu tür tedavi yöntemlerine başvurmamaları için uyarı olarak yayınlandı. Bayan J.S., tüm saflığıyla, iki kutu kullandı ve bıraktığında, alışkanlık haline geldiğini keşfetti:

Yeni bir kutu tükendiğinde, onlar olmadan da yapabileceğimi düşündüm. Birinci gün, birazcık tedirginlik hissettim, ancak bir-iki kadeh içtikten sonra, sinirlerim sakinleşti. Bir sonraki gün daha kötüydü. Kocama ve çocuklarıma karşı aşırı duyarlıydım. Çarpıntım vardı ve avuç içlerim terliydi. Günler geçerken, sorun yoktu, ancak sakinleştiricilere bağımlı hale gelmiştim. Daha çok hap almak zorundaydım.

Bağımlılığın tedavi edilmesi için başka bir doktora gitti,

ancak o da, daha çok hap verdi. Bağımlılık, hiç değilse, dayanılmaz duruma göre, daha ivedi ve karmaşık olmayan bir sorun sunuyordu. Öyküsünün sonu yok:

Yeni endişelerim konusundaki kaygılarımı durdurmak için, sakinleştiricilerimi almaya devam etmek zorundaydım. Bugün, bir alkoliğin, içkisiz yapamayacağından daha da yoğum biçimde haplarımın olmadığı bir yaşamı düşünemiyorum. Psikiyatriste giden bir arkadaşımla, geçen hafta konuşuyordum. Her neyse, arkadaşım, analizin nasıl harika bir şey olduğunu ve doktorun kendisine nasıl yardım ettiğini anlatıyordu. Birkaç saat onunla birlikteydim ve bu zaman boyunca, elinin iki kez çantasına gittiğini ve bir küçük hap aldığını farkettim. Onların, benimkilerle aynı olduğuna yemin edebilirdim. Onların, küçük birer mucize olduğunu sanıyor. Ona, onların yararsızlığını açıklamaya bile gerek duymadım.[5]

Birmingham'da, All-Saints Hastanesinin, uyuşturucu bağımlılığı bölümünde, pskiyatr işçi olarak çalışan Bay Michael Ryman, yüksek dozda uyku ilacı, sakinleştirici ve uyarıcılardan etkilenerek kliniğe sürüklenen ev kadınlarının sayısının arttığını (sayı vermedi), 11 yıldır gözlendiğini açıkladı.

Bir Hollywood yapımcı-yönetmeniyle evli olan Bayan Simmons açıklama yaptı: "Richard filmler nedeniyle uzaktayken, korkunç yalnızdım. Ekranda gördüğünüz gibiydi. TV ve içkiye bağımlıydım.

"Felaket bir bileşimdir. Çocuklarla, TV seyrederek ve içerek yatakta otururdum. Geceler, geceler.

"Çocuklarla birlikte olmak çok hoş. Tracy, şimdi 13, Kate ise 8 yaşında. Ancak, elbette kendi arkadaşları var.

"Ve, geceleri, büyük bir evde, orada yapayalnız oturmak, çok sıkıntılı olabilir. İşte, içkinin, benim için büyük bir sorun olması böyle başladı."

'News of the World', 5 April 1970

Bunlarla sağlanan başarı oranlarının, düşük olduğunu özellikle belirtti. Profesyonel tutumun, her zaman olduğu gibi, tavrı ahlaksaldı. Uyku hapı kullanan kadınlardan sözetti. Kullanıyorlardı. "Uyuyamadıkları ya da çok ateşli kocalarının (son fikirde çifte düşünce ilginç) cinsel yaklaşımlarına karşı koyamadıkları" için uyku hapı, "evle ilgili küçük sorunlarla başedebilmek için yatıştırıcı", "saçma ve sıkıcı günlerini geçirmelerine yardım edecek anti-depressan kapsüller yutuyorlardı."

"Sakinleştirici bağımlılarının, haşlanan patateslerin dibe tutması, elektrik ampulünü kırılmış bulmaları, ya da haftalık çamaşırdan geri kalmaları gibi çok küçük sıkıntılar nedeniyle aceleyle hap şişesine koştukları bilinmektedir."

Ufak tefek sorunların dayanılmaz hale geldiği böyle bir duruma kadınların kendilerini nasıl soktukları konusunda kafa yormaz. Eğer, kadınlara yapılan analizin düzeyi bu ise, başarı oranının böylesine küçük olması, şaşırtıcı değildir.[6] Çocuklara Yönelik Acımasızlığın Önlenmesi için çalışan Royal Scottish Topluluğun, Glasgow Komitesi; Glasgowlu annelerin ahlaki açıdan başka bir kuşkulu konu olan, "gerçeklerden kaçmak için" ilaç alanların sayılarının arttığını kaydetmiştir.[7] Ev kadınlarının yaşamı, gerçek değildir: Çelişkili ve engelleyici niteliktedir: Kadınlar, dört duvara ve özelliği olmayan kendinden iki adım yüksek insanlara dönmek için çok çeşitli yaşam türleriyle karşı karşıya bırakılmaktadır. Bunun, ödüllendirici bir yaşam olduğunu kabul etmeyi reddetmek, gerçeği kabul etmeyi reddetmek değildir. Yorgunluğun, bezginliğin "sinirlerin" tüm bu semptomları, sinir yorgunluğudur ve adının da çağrıştırdığı gibi, karmaşık psikomatik kaynağı vardır. Kadınlar, evdeki tekdüze işin bir amaca hizmet etmediği ve işe yaramadığına inandırılmadıkları sürece, direk tıbbi müdahale etkin olamaz. Bir ev kadınının yaptığı işlerin sonuçları yoktur,

bilirler, ancak, karılarının yatakları da dahil, başka yerlerde de kendilerini kontrol edebilirler. Bu yüzden, Burun'daki cinsel faaliyet derecesinin çok düşük olduğuna inanılmaktadır.[8] İnsanların boşanmaya katlanamadıkları İngiltere'nin yoksul ve arka sokaklarında bile, gitgide organize olmuş kaos eğilimlerinin mantıksal gelişimi olarak Kennedy Burnu'nun bilgisayar toplumunu alabiliriz. Bir kozmonotun karısı, şişman ve rüküş olamaz, bu nedenle, mutsuzluğunu, hiç değilse modaya uygun ve pahalı alışkanlıklar olan başkalarıyla düşüp kalkmayı ve sarhoşlukla ifade etmek zorundadır. İngiltere'de, "ihmal edilmiş", ve "ezilmiş", "sıkılmış", "yalnız" bir ev kadınının, çok fazla, çok fazla çerçöp yemesi olasıdır. İngiltere'de çikolata ve bisküvi reklamları, son zamanlarda, yemek yemenin, kaçış işlevini kabul etti. Böyle bir makina-yapımı tortudan beklenen için bize söylenen şey, "zevk duyumu", "bir dışavurum", heyecan ve uzak yerlerin hayalleri. Şekerleme konusunda yapılan televizyon reklamları, hayal ve orgazm umudunu veriyor. Elbette, bir mars Bar, bir boşanmadan daha ucuza mal olur.

Kadın başkaldırısı, tuhaf ve karmaşık şekiller alıyor ve en büyük bedeli yine kadınlar ödüyor. Herşey yanlış göründüğü için, kendisiyle sevişmek için çabalayan kocasına karşı uzak durarak, yıkıcı dırdırıyla, kocasını kendisinden uzak tutar. Frijitlik, hâlâ en önemli sorundur, ancak kadının yapısı ve orgazmı konusundaki beceri, bunu değiştirmeyecektir. Kadınlar, cinsel gerçekliği ve orgazmı kabul etmek konusunda, koşullanmalarıyla yanlış-uyum sağlamışlardır. Kocalar, soğukluğun, evliliğin ilk günlerinde seksten hoşlanıyor görünen kadında geliştiğini sık sık belirtirler. Cinsel aşk, bir orgazm ya da romantizm sorunu değildir: Birbirlerine zıt kutuplardan yaklaşarak, karı ve kocalar, karanlıkta birbirlerini kaybeder, hayallerde kavrarlar. Doğum kontrolü, kadın cinselliğini azaltıyor. İngiltere'de en bilinen doğum kontrolü yolunun, hâlâ

Kocamın benimle çok sık sevişmek istememesi, seviştiğinde de bunun çok seyrek olması gerçeğine kırılıyorum. En çok da onun üzerinde donup kalmama öfkeleniyorum. Çünkü, hâlâ aramızda birşeyler varmış, ya da, başka bir kadınla beraber değilmiş gibi (birkaç tane kız arkadaşı olduğundan eminim) gibi görünerek, kararsız çabalarda bulunduğunu hissediyorum. Sık sık, bunun hakkında atışıyoruz; bazen inkar ediyor, bazen de, ona karşı soğuk olduğum için, kendisini başka kadınlara ittiğimi söylüyor. Ancak, bir kadın, hiçbir zaman romantik bir şey söylemeyen bir erkeğe karşı nasıl sıcak olabilir?

(Mrs) C.T. 'Forum', Vol. 2, No. 2

prezervatif olması, korkunçluğu yansıtıyor. Beş çiftten biri, hâlâ ilkel geri çekilme yöntemini uyguluyor. Bir milyon üç yüz bin İngiliz kadını, hap kullanıyor. Bu, ev kadını nüfusunun 1/8'i bile değil. Hap kullansalar bile, tüm sorunlar çözümlenmemektedir. Her hafta basın, başka bir hap kaynaklı dehşet öyküsünü yazıyor. Evliliğinin ilk haftalarında, trombozdan ölen bir gelinin öyküsü, buna örnektir. News *of* the World'deki bir öykü, Aile Planlama Kuruluşunun, kuruluşun verdiği hapları kullanan 400.000 kadının, 50 kadar yan etkiden etkilendiğini uyardığı yolundadır.[9]

Paddintgton'daki St. Mary Hastanesi'nde çalışan Prof. Victor Wynn, hap kullanmanın, tromboz'a, ciğer hastalıklarına, şişmanlığa ve depresyona neden olduğunu söylüyor.[10] Hap aldığım zamanlar, uyuşukluk ve ödem yakınmasıyla doktoruma gittiğimde, onun bu fikri alaya aldığına tanıklık etsem de, ona inanmaya başlayabiliriz. 1969 yazındaki Lancet'deki birkaç yazı, hap-depresyonunu irdeledi ve hap hormonunun, "iyi sağlık için gerekli, aynı zamanda ruh halinin kontrolüyle

de bağlantılı olabilen beslenme kimyasal maddesi" olan tryptophan salgısını engellediğini kabul etti.[11] Pazardan 16 markanın geri çekilmesi, şimdi, diğerlerini kullanan kadınlar için pek fazla işe yaramadı. Spiralin, yaklaşık % 20'de kalan acı verici başarısız bir oranı var ve vücutta, tuhaf bir şekilde kaygı verici bir durum olabilir. Bayan Monica Foot, *Sunday Times*'da, yay biçimindeki spiralin neden olduğu korkunç bir kendiliğinden olan düşük olayını yazdı ve açık sözlülüğü için hakarete uğradı.[12] Diyafram, bir baş belasıdır ve kadınlar için kavranılabilirdir, spermi önleyici maddeler, salgıları ve zarın çevresindeki dokunsal duyumları engellemektedir. Daha da ötesi, kocalar hamile bırakmakta ısrarlı iseler, onu uzatabilirler. Kadınlar, hergün doğum kontrolü konusunda düşünmek, haplar, prezarvatifler ve tüm aletler konusunda endişelenmek zorunda oldukları sürece, daha pek çok mantıksızlıklar, davranışlarında kendini gösterecektir. Adet görme geriliminin hemen hemen evrensel olan sorunu, elbette, bugünün kadınlarının canını sıkmaktadır ve ayrıca buna eklenen sinir yorgunluğu, bunu daha da keskinleştirmektedir. Mutsuzluk, mutsuzluk, mutsuzluk.

İntihara kalkışan kadın sayısı, erkeklerden daha çoktur. Yine, akıl hastanelerindeki kadın sayısı, erkeklerden fazladır.[13] Her yıl, azgın ana-babaların yaraladığı yüzlerce çocuk vardır. Hatta, bebek bedenleri, manyak anneler tarafından ölüme terkedilmektedir.[14] Doğum sonrası ağlama, bilinen bir sendromdur. Bazı kadınlar, çocuğun doğumundan sonra, bir yıl boyunca, bundan olumsuz etkilenirler. Bebek dövenler, koca katilleri azınlıkta olsalar da basına geçerler. Kadınların çoğu, doğru şeyi yaptıklarını umarak, bir gün bir ödül alacaklarını bekleyerek, günden güne kayıtsız bir çöküş içine sürüklenmektedir. Çalışan bir kadın, çocuklarının büyümesini, tekdüze işini haklı çıkarmak için daha iyi yapmayı bekler. Onların hoşnutluklarını, uzaklaşmalarını, tuhaf alışkanlıklar edinmelerini ve ana-babalarını reddetmelerini seyreder. Aylak

kadın eş, orta yaşın eylemlerini yapmaya hazırlanır, okula gider, çok sık yanlış nedenlerden dolayı, yanlış şekilde bilgi alarak akademik ilkelerle dalga geçer. Kendi annem, en büyük çocuğunu, dırdır ederek ve başının etini yiyerek evden kaçırdıktan sonra, (onun ne yapmakta olduğunu kesinlikle bilmemesine rağmen, sanki varmış gibi konuşarak, bu gerçeği kabul etmek istemedi) böyle bir sorumluluğun görünen yararsızlığına rağmen, bale dersleri aldı, muhasebe okudu ve yıllarca başarısız oldu. Dini denedi, kayak dersleri aldı, son olarak da İtalyanca öğrendi. Gerçekten de, bir roman ya da gazete okumak için gerekli konsantrasyon gücünü yitirmeden önce, çok zamanı oldu. Her faaliyet, devam ettiği sürece, bir saplantı idi. Bazıları bir ay sürdü ve bunlar, liste yapılamayacak kadar çoktur. Bilinen uyutucalara, televizyona, ev işlerine ve örgü örmeye direndi. Kısmen orta sınıf züppeliğinden dolayı, bingo ya da diğer oyunları oynamadı. Bir köpeğe ya da bir muhabbet kuşuna aşık olmadı. Diğerleri yapıyor.

Kadınsı başarının bir ölçütü olarak evlenmesi için yapılan korkunç baskıdan dolayı, elbette bekar kadınlar, kadın mutsuzluğundan kaçamaz. Açıkça sefil olan, çıkmaz sokak işlerinde oyalanır ve hayal kurarlar. Çünkü, toplumsal olarak öyle düşünürler. Karşı cinste hiçbir karşılığı olmayan, yaşamlarını yaşlı ana-babalarına adayan bekar kızlar olgusu, bu kadınları teşvik eden, kendilerini inzivaya çekme unsurunu dikkate almazsak, tamamen anlaşılmaz. Bekar ya da asık yüzlü kadınlarla alay etmek, önyargının ifadesi değildir. Çünkü bu kadınlar, memnuniyetsizlik, hoşgörüsüzlük ve kendine acıma duygularını dışarı sızdırıp yayarlar. Her zaman olduğu gibi, bu bir kısır döngüdür.

Bir yaşam tarzı olarak evliliğin zorluğunu ve bekar olmanın daha da büyük zorluklarını verdikten sonra, kadınlar, mutluluğu, olumlu bir başarı olarak görmelidirler. Kadının, toplumu için yapacağı en büyük hizmet, mutlu olmaktır. Mutluluğu elde etmek için göstermek zorunda olan değişikliklerin tek göstergesidir.

İÇERLEME

Mutsuzluk, küskünlük olmadan oluşmaz. Cinsler arasında, devam eden bir savaş olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir, ancak, direk düşünme cesaretini gösteremediğimiz diğer çoğu gerçekler gibi, bundan da daha çok ciddiyetten uzak olarak sözedilmektedir. Savaş evrenseldir ve kadınların, erkek kuruluşlarına karşı gösterdiği özgürleşme hareketinin izole edilmiş çekişmelerinin tersine, son derece ciddidir. İster evde sürsün, ister dışarda, her zaman, kural ya da anlaşma olmadan süren çekişmedir. Bunu her zaman izleriz, ancak dişimiz ve tırnağımızla savaşırken bile, ne olduğunu çok seyrek olarak farkederiz. Erkekler, bir el üstün oldukları için, savaş

> Bunu bilmese de, birkaç kez cenaze törenine katılmaktayım. Her seferinde, siyah dar takımım ve İspanyol dantel peçemle büyüleyiciyim. Ve her seferinde, adamakıllı bir süre geçtikten sonra, çok zengin bir adamla evlenmiş ve güzel solgun yüzümdeki ruhani bakışla ünlenmiş bulunuyorum.
>
> *Christine Billson, 'You Can Touch Me', 1961, s. 20*

alanında, kendilerini, kadınlardan daha incelikle yönlendirirler. Erkekler, kaybedene, ya da boşanma davasının harap edi-

ci ödünleriyle yüzleşene kadar, ölümüne bir mücadele içinde olduklarının farkına varmazlar. Savunmalarını ihmal etmenin aptallığı sonucu, hayalkırıklığı yaşadıklarında, dünyanın, yırtıcı ve acımasız kadınların yararına çalıştığını ifade ederek, duygularını şamatalı bir şekilde dışa vururlar. Kazanan kadın, başarısının boş bir zafer olduğunu bilir.

Dişi içerlemesinin şaşırtıcı bir toplumsal ifadesi vardır. En hızlandırıcı durum, bir partidir. Toplumumuzdaki partiler, çok seyrek, kendiliğinden bayramsı hale dönüşen özel olaylardır. Genellikle bir amaç için düzenlenirler: Yeni gelen birini, gruba tanıtmak, bir olayın önemini vurgulamak, birbirini tanımak için yapılır. Ayağa kalkmanın ve hesaba alınmamanın zamanıdır. Erkekler, kadınları partilere götürürler ve bu nedenle, dışardan bakıldığında, kadınlar, dezavantajlı durumdadırlar. Grubun bağlılığı, erkeklerin ilişkilerinden kaynaklanır; düzen, mevki farklarının korunmasıyla sağlanır. Kadınların, bu nüanslara bağlı olarak ahbaplık etmeleri ve grupta, erkeklerin temsil edilmesini güçlendirmeleri beklenir. Kavalyesinin kollarında içeri giren kadın, rolünün ne olduğunu bilir ve ancak alışkanlıkla, şaşırtıcı bir dizi belirsiz taktiklerle, sosyal durumu altüst eder ve yıkar. Ciddi bir bağlantısı olmayan kadınların genellikle uyguladığı en açık taktik, az ya da çok, kurnaz bir flörtle, erkek rekabetini uyarmaktır. Bir kadın, bu tekniği bilinçsiz bir şekilde uyguluyormuş gibi görünebilir; tamamen onun denetimi altında olduğu zamanlar çok seyrektir, ancak büyük oranda etkindir. Bu oyunu oynarken, erkek grupta zaten varolan gerilim avantajını elde edebilir ve durumu şiddetlendirir. En iyi oyunu, arkadaşlarının yanında birlikte olduğu erkek hakkında konuşarak, erkek üstüncülüğünü (şovenizmini) sömürmektir. Onun çok hödük olduğunu, (çünkü bardağı *saatlerdir* boştur) cana yakın hoş bir insan olduğunu (bu, o kişi aptal demektir) belirtebilir, ona karşı söylediği anekdotları hoş karşılayabilir, ya da kadın,

gerçekten hiç metelik vermezse, onun bir arkadaşı, ya da en iyisi, en iyi arkadaşı ya da en başarılı rakibini tercih ederek onu reddedebilir. Geri dönülemez şekilde erkeklerine bağlı kadınlar, bu teknikleri ölçülü bir şekilde kullanırlar. Çünkü onlar, ufak ağır topların bütün bir bataryasını, seçilen kurbanlarını binlerce kez kesmenin uzun süren ölüm türünü kurmuşlardır. Kocaların fıkra anlatmaları, rizikolu bir girişimdir. Çünkü karısı kederlenecek ya da, herkesin onu daha önce duyduklarını ya da Max Bygraves'in bunu çok daha iyi anlattığını söyleyecektir; ne olursa olsun, gülmeyecektir. Eğer, kocası, partinin neşe kaynağı ise, mutsuz olacak ve sızlanarak, eve götürülmeyi isteyecek ya da içkiye yenik düşerek, hızla kendini rezil etmeyi başaracaktır. Eğer kocası, iyi zaman geçiriyorsa, kulağına eğilerek, sarhoş olduğunu ve kendisini aptal durumuna düşürdüğünü fısıldayacak, ya da eve gitmek zorunda olduğunu anımsatacaktır. Kocası, ona boyun eğmezse onu, odadaki her çekici kadının arkasından bakmakla suçlayacaktır. Tüm bu yıkıcılık, orada, yalnızca kocasının uzantısı olarak bulunduğu yolundaki saçma endişesinden kaynaklanmaktadır. Bağlı olmadığında yapmaya hazırlandığı tüm şey, bir ilgi kurmaktı: Şimdi, bu onun küçük işe yaramaz fikrinin yaptığıdır ve konuşma yeteneği soldurulmuştur. Kendini aptal, belki de demode hissetmektedir. Rekabetin ve pohpohlanmanın odağı olduğu zamanlar dışında, aslında kendisini eğlendiremez ve nasıl iyi vakit geçireceğini bilmez. İyi vakit geçiren eşinin görünüşü, küçümsenişini yeniden canlandırır. Kendisi orada olmasa, kocasının daha çok eğleneceğine bahse girer. Bu, gerçekte pek de yanlış değildir. Olanlara karşı, kırıcı bir şekilde karşılık vermezse, enerjisinin, kesinlikle bir çıkış noktası yoktur. Kırar geçirir, yokeder ve daha büyük arkadaşları, evlendiğinden, birlikte yaşamaya başladıklarından beri nasıl sinirli olduğu konusunda aralarında konuşurlar. Geleneksel parti şartlarını tersine çevirse

ve kocasını gölgede bırakarak (en büyük olasılıkla onun hesabına) ışıldasa, düşünemeyeceği kadar acı bir intikamı daha sonra kocası alacaktır. Parti bitene kadar beklemek, son şantaj numarası olarak, gizlice oradan ayrılmak ve kocasının endişelenmesini sağlamak en iyisidir. Çoğu kadın, kaplı alandan saldırıya geçmek için, ayrılma çaresini benimsiyor.

Etkisi açısından düşünüldüğünde daha şaşırtıcı taktikler görmüş bulunuyorum. Tanıdık bir kız, durumda hiç ilerleyemediğinde, tuvalete kapanır, gözlüğünü parçalar, güçlü bir adam kapıyı kırana ve onu tuhaf bir bozuklukla dışarı taşıyana kadar, cam kırıklarının içinde yuvarlanırdı. Başka bir kız, dayanılmaz bir şekilde, haykırmanın çaresiyle, suratının ortasına keskin bir tokat yiyene kadar, avazı çıktığı kadar bağırır ve tüm enerjisini, oradaki adamlar onu engellemek için el uzatsınlar diye, kendisini merdivenlerden aşağı savurmak için harcardı. Başka bir kız, bir damla içkiye aceleyle koşar, eşi onu sakinleştirmeye çalışırken, üstünü başını yırtardı ve partide bulunan diğerleri, özgür bir davranış sergileyerek seyrederlerdi. Bu, yaşlı bir adamın cinsel gücünün flörtünün aşırı ve bohem şekli olan, bayanın isteklerine eşit olmadığı yolundaki üstü kapalı stratejinin bir bölümüdür.

Çoğu kadının ihmali ve dışlanması, konuşmakta becerikli olmadıkları anlamına gelmektedir: Eşleriyle yaptıkları iletişimlerinin çoğu, güç savaşının devamıdır. Sonuç ise; kadınlar akşam partilerine getirildiklerinde, gerçek konular hakkındaki medeni sohbetler, kişisel tartışmalara saptırılır. Eşleri davet etmek zorunda kalmamayı dileyen ev sahiplerinin sayısı bir alaydır. Bir erkeği akşam yemeğine davet etmek için karısının yokluğu bahanesini ileri sürenlerin sayısının, kendince önemi vardır. Çünkü zavallı koca, kendisi bir şey yapamaz (görünürde). Bu, erkeklerin, savaşta yerlerini almadıklarını göstermek için alınmamalıdır. Onların taktikleri, kadının, bir

tartışmaya katılma girişimlerine patronluk etmek ya da lütufta bulunmak, onun fikirlerini bir kenara koymak, ya da dikkate almamak, diğer kadınlara yönelik abartılı kurlar, yemeğe karşı iltifatlar (sanki evde açlıktan ölüyormuş ya da zehirleniyormuş gibi), küçük kadınlarla dalga geçmeyi sevmek vb. Kazançlı konumları nedeniyle, teknikleri, tatsız, ayıp, ya da antisosyal değildir ve bu gerçeğin kendisi, kadını deliliğe ya da direk saldırganlığa itebilir. Üniversitede, Dernek toplantısında, kendisine patronluk taslanmasından bıkan ve başkanın üzerine dolu bir kutu birayı atan kız öğrencilerimden birini anımsattı bu. Kızın geçici doyumu, başarısız olmasıyla sonuçlandı.

Sosyal şartlara kendini adamış, çok kötü davranışlara rağmen, cins savaşının gerçek yeri, aile ocağıdır; orada, aralıksız bir şekilde yürütülmektedir. Durumun eşitsizliği ve bir eylemi anlatmanın olanaksızlığından dolayı, kadın, yüreğini, kelimelerle açmak ve bir sokak kadını gibi küfür etmek zorundadır. Çünkü, Hamlet'in, kendi örnek davranışından tahlil ettiği gibi, kadın, sıkıntıyı daha acı yapacak nefretten yoksundur. Sözle yapılan saldırganlık, penis düşmanlığının yansıması değil, ancak neden olunan güçsüzlüğün kaçınılmaz sonucudur. Bununla birlikte, suçlamaların yararsızlığı ve aynı yapmacık (yapmacık, çünkü gerçek şikayet nedenini gözardı etmektedir) yakınmaların sonu gelmeyen tekrarı, söylediği şeyin gerçek anlamına dair, artan bir tiz seslilik ve korkunç bir dikkate almamayı getirir. Saldırıları daha yıkıcı ve affedilmez olur. Kendi evini kendi elleriyle parçaladığını, çaresizce farkedene kadar bu böyle sürer. Ancak, kendi çevresini zalimleştirmeyi durduracak güçten yoksundur. Ardarda "sen, her zaman" ve "sen hiçbir zaman"la başlayan pespayeleri işitir ve söylediği şeylerin çoğunun haksız ve yersiz olduğunu farkeder, ancak kötü biçimde süren bir yanlış vardır. Bunun ne olduğunu nasıl söyleyebilir? Suçluluk duygusu artar; eskiten ve onu tanımayacak ölçüde değiştiren durumu yıkma gücü,

her gün azalır. Zaman zaman yıkan ve kendisindeki sorunu bilmediğini kabul eder. Kocası, ilaç almasını önerir. O da bu acınacak durumunun kısmi sorumlusunun kocasının aptallığı ve kalpsizliği olduğunu ileri sürerek, yeni bir konu bulup, kavgaya devam ederler.

Ev kadını, başkaları için katlanılan bu hayatı, kendi payına kabul eder ve kocasının soylu çabalarında ona destek ve dayanak olacağını hayal eder. Ancak, sinsice, kabul edilmemiş kıskançlığı, kocasının, tutkuları ve zorlukları konusunda anlattığı şeyleri takdir etme becerisinin kuyusunu kazar. Onu küçümser, yarım yamalak bilgisiyle, zor kararları konusunda yüksek sesle tartışmaya girer, kendi başarısızlık korkularıyla onu kızdırır. Bu durum, kocası ona bir şeyler anlatmayı kesene kadar sürer. "Büro'da geçirilen gün" konusundaki soruları, bir formalite olur. Kocasının yanıtlarını, kocasının, kendi sıkıcı gününün açıklamalarını önemsediğinden daha fazla dinlemez. Sonunda, tartışmalar, tümüyle kesilir. Zaten yararlı da değildir. Kocanın, kadının ketlenmesini anlayabilecek bir yolu yoktur-kadının yaşamı ona çok kolay görünür. Kadın da, günlerinin ne kadar korkunç olduğunu, adamın bilemeyeceğini hisseder. Konuşmalar, bir güç savaşı olur. Alışkanlığın gücü ile zıt düşer kadın. Neden, erkek her zaman haklı olmak zorundadır? Her zaman haklı mıdır? Erkekler, bir konunun, başka tür bir karşılaşmanın vesilesi olduğuna inanmadıklarından, bu durumda yanılmaktadırlar. Evimizin hemen dışında büyüme mücadelesi veren büyük bir ağacın iyi ve kötü nitelikleri konusunda annem ile babam arasında hüküm süren bir tartışmayı anımsıyorum. Babam, hamaratça olumlu ve olumsuz yanları tarttı ve ağacın biraz daha büyüme mücadelesine izin vermenin en iyisi olduğuna karar verdi. Çünkü ağaç, evin inşasıyla yaralanmıştı ve başka bir mevsimde, daha iyi bir gelişme gösterebilirdi. Annem, babam kesinlikle onun duygularına karşı olduğuna karar verene kadar, konuy-

la karşı karşıya gelmeyi reddederek, rol yaptı. Annem, bir sonraki gün dışarı çıktı ve ağacın kabuğunu soydu. Böylelikle ağaç kesin olarak öldü ve kesilmek zorunda kaldı. Babam, evdeki yaşamın oldukça dayanılmaz olduğuna çok önceden karar vermişti; ömrünün çoğunu, klüpte geçirdi. Eve yalnızca uyumak için geliyordu. Annem, buna karşı gelmedi. Çünkü bu durum ona, çocuklara baskı yapması ve babamı tamamen dışarda bırakmak için yardımlarını elde etme fırsatı verdi. Ancak, pek çok kadın eş, basit kıskançlık dışında, kocalarının boş zamanlarını değerlendirme biçimlerine ağır kısıtlamalar koymaktadır.karşı geliş, pek çok hesapta yapılır. Yalnızlık, (sık sık gerçektir) eve birinin gizlice girmesinden duyulan korku ya da ev işlerini yürütmenin bazı konularında yardım gereksinimi. İşçi sınıfının karıları, parayı paylaştırarak, kocalarının boş zamanlarını geçirme biçimlerini, şiddetli bir şekilde denetim altında tutarlar. Bunu, adam, ödemenin yapıldığı gece, nihayet eve vardığında, yaşlı adamın cebinden maaş paketini aldıktan sonra yaparlar. Toplumcu devlete karşı koymanın birkaç eyleminden biri, kumarın temsil ettiği güvenceyi reddetmektir ve bu gevşeme biçimine en çok karşı çıkanlar, kocalarını kendilerine bağlama görevlerini yerine getiren kadınlardır. Sarhoşluğun serbest bırakılması, benzer şekilde, bazen iyi nedenlerle, ancak sık sık bunun tersi nedenlerle, kadınlar tarafından, olabildiğince çok engellenmektedir. Kadınların, acı bir şekilde karşı çıktıkları sarhoşluğun derecesi, o kadar azdır ki, algılanamayabilir bile. İçen erkeklerin, kadınlar üzerinde gerçekleştirdiği şiddetin çoğu, sesli ya da sessiz yapılan suçlamalarla tahrik edilmektedir. Kadınlar, kocalarının çeşitli rahatlama biçimlerinin olduğunu kabul etmeyi reddederler, çünkü, kocalarının durumlarının kötü olmadığını düşünürler. Çünkü, durumları, kadınlarınki kadar kötü değildir ve kadınlar, göründüğü kadarıyla rahatlama yolları aramazlar.

Aile içi kavgalarının en kötü yanı, çocukların silah ve savaş alanı olarak kullanılmalarıdır. Tüm kadınlar, annemin, bana "babamın kocamış yaşlı bir keçi" olduğunu söylediği zamanki kadar çaresiz değillerdir. Çocukların, genellikle hem silah, hem de çekişme nedenleri olarak kullanılması, daha kurnazcadır. Çocukları, yapabildiği süre boyunca korumak, kadının ilgi alanı içindedir. Çünkü, daha sonra, erkek çocuklar olsalar bile, anneyi reddedemezler. Nedeni de, onun yardım ve hizmetlerine gereksinim duymalarıdır. Anne, babalarını etkisiz bırakır, çünkü erkek, çocukların neye gereksinim duyduklarını bilemez. Baba, çocukları, yağmurda futbol maçına götürdüğünde, anne feryat eder, çocuklar dışarı çıktığında, onları beklemek konusunda ısrar eder. Çünkü hem, her zaman, kendisinin sahip olduğundan daha fazla görünen özgürlüklerini kıskanır, hem de, çocukların kendi yardım ve denetimine gereksinim duyduklarını kanıtlamak ister. Çocukların, kadınlar tarafından sömürülmesinin en aşırı hareketleri daha az, ancak daha çarpıcıdır. Açık bir örnek, babanın yetersizliklerinin insafsızca altının çizildiği, daha yoksul ailelerde çok yaygın olan, babayı hükümdarlığından indirmek için erkek çocuğun babanın yerini almasıdır. Erkek çocuk, zalim babanın ellerinde ızdırap çeken annenin değerini anlar ve babayı, kendi evinden etmek için Satürn gibi uğraşır. Daha az güçlü bir Oidipal durum, göz önüne alınırsa, erkek çocuk, kendisini, annesi tarafından, babasına ulaşmak için saldırıya uğramış bulabilir. Bir keresinde, annem, küçük erkek kardeşimin göğsüne diz çöktü ve babamın önünde, yumruklarıyla yüzüne vurdu. Şiddetli bir misillemeyle dehşete düştü. Anımsayabildiğim, babamın zokasını yutmasıydı. Erkek kardeşim, o zaman, yalnızca üç yaşındaydı.

Kadının frijitlik nedeninin çoğu, asla kabul edilmese de, ceza olarak, zevkten geri çekilmektir. Benzer biçimde, hastalıkların, hastalık hastalığı ve hipokondri noktasına kadar

abartılması, sık sık, sürekli suçlamalarla harekete geçirilmektedir ve bir organik temeli yoktur. Oyunun daha zarifçe oynanan şekli, küçük kadının, hastalığının tüm iniş-çıkışlarına rağmen ayakta kalmasıdır, böylelikle herkes kendini suçlu hisseder. Cinsel ilişkiden geri durmak ya da ilişkiyi denetim altına almak, erkeğe gücenmenin ifadesinde kullanılan önemli bir silahtır. İngiliz toplumunun soylu toplumsal sınıfında bile (örneğin, bazı meslektaşlarımın karıları arasında) seksin, kocaya, başarılan bir şey için bir ödül ya da bir yenilgi için avundu olarak başedildiği doğrudur. Şantaj ise, cinsel ilişki içinde kadının kendisi için bir şey olmamasıdır. Böylelikle koca, karısı kendisine, cinsel ilişki deliğini kullanmasına izin verdiğinde, kendini hayvan ve minnettar hisseder. Son zamanlarda, bu tür bir barış görüşmesi, kadının, doğum kontrolünün hiçbir şekline katlanamadığı, doğum kontrol drama kılığında sık sık ortaya çıkıyor. Kadın, doğum kontrol yöntemi uygulandığında, cinsel ilişkiden hiç zevk almadığını iddia eder ya da kocasını, *geri çekilmesi* için zorlar. Adam geri çekilemediğinde de, bencil bir hayvan olduğu için, kendisine ihanet ettiğini iddia edebilir. Her iki durumda da kadın, kaybeden taraftır, ancak motivasyonunda önemli olmayan farklı bir tutumla, nasıl kazanacağı konusunda hiçbir düşüncesi yoktur.

Bir kadın, sevecen bir şekilde Jones ailesinin kendilerinin sahip olmadığı şeyleri gözlemleyerek, kocasını daha çok çaba sarfetmesi için teşvik eder. Amaç, Jones ailesinin sahip oldukları şeyi söylemek değil, kendilerinin sahip olmadıkları şeyi söylemektir. Böylelikle, kocanın yetersizliği vurgulanır. Böyle bir karı, kocasını önceden görülebilen br kronere ya da uzun bir dulluğa itekler. Ki, bu, onun istediği şey değildir. Çünkü ona, eşinin ölümünü hızlandıran kendi dürtülerini anlaması için hiç fırsat verilmemiştir. Bu, kocanın evin dışındaki yaşantısına duyulan kıskançlığın başka bir boyutudur.

Aşırı durumlarda, bir karı, sevdiği ya da çok iyi yaptığı işini bıramması için kocasının başının etini yer. İstediği şey, bıktırıcı, ancak, aileyi Joneslar gibi birarada tutacak yararlı bir şeydir. George Elliot, Lydgate'in şımarık bir sevgiliyle yaptığı felaket evliliği, tipik bir örnek olarak verilebilir. Rosamund sendromu, "Kemanlarını, beni sevdiğinden daha çok seviyorsun' gibi unutulamaz bir diyaloğa neden olur. Kadın kıskançlığının, bir erkeğin yaşamını mahvetmesinin en aşırı biçimidir. Diğer yandan, kocasına iyi karılık yapmak için kemanını bırakan ve berbat bir kemancı yaptığını belirtemeyecek kadar kibar olan karılardan biri için de durum aynıdır. Daha ucuz biçimiyse, evlenebileceği çok başarılı erkeklerin listesini yapmak ya da sonu gelmeyen bir suçlama olan "Yaşamamın en iyi yıllarını sana verdim" cümlesidir. Erkekler, kadınların bu tür kışkırtıcı davranışlarının altında yatan dürtünün aç gözlü olduğuna inanmaya yönelirler: Gerçekten de, motivasyon, daha çok, daha basittir. Kocanın yetersiz, aşağılık ya da her ikisi olduğunu kanıtlamak gereksinimini isteklendiren kızgınlıktır (küskünlüktür). Her dost, savaşta kullanılabilir ve kullanılmaktadır. Doktorlar, analistler, kız arkadaşlar, hatta sekreter ya da patron, aynı zamanda çocuklar, kocayı sürekli sıkıştırmak için listeye dahildirler. Sürecin etkisi, bir kadın başarısı olarak yorumlanamaz, ancak bilinmeyen intikamın yanlış meyveleridir.

Kadınlığı sefil yıkıcılığına yönelik bir öyküyü, Charles M. Schultz zeki *Peanuts* (Fıstık) destanındaki Lucy van Pelt karakterinde yapmıştır. Lucy'nin dinmeyen kaygısı, tüm uyarıcılara karşı vurdum duymazlığı, Charlie Brown'un yetersiz korkularının katı başbelası, Linus'un battaniyesini kıskanması, Schroeder'in müziğine mutlak anlayış göstermemekle birlikte, onu baştan çıkarmak için yaptığı komik girişimleri, haşinliği, ev bakımı konusunda rahatsız edici yoğunluğu, kötülük ifade eden gülümsemeleri, Charlie Brown'un şanssız

beyzbol takımı üzerindeki etkisi, hepsi oradadır ve belki de belli belirsiz olmasından dolayı, bu mutsuz küçük yüzde kendi imajını tanıyamayan bir kadın, henüz, durumun ciddiyetini anlamamıştır. Schultz'ın başı dertli kadın portresi tamamlanmamıştır. Lucy'nin yıkıcılığını tümlemek için, Strindberg'in The Dance of Death'de cinslerin ölümlü dansı konusundaki tümceleri olduğu kadar, İbsen'in *Hedda Gabler* ve *A Doll's House* gibi oyunlarındaki daha dolaylı ifadelere gereksinim duyuyoruz. İçtensizlik ve iki yüzlülük ve karşılıklı haince davranışlarla yapılan bir savaş, bir oyun gibi görünüyor ve Eric Berne, kadınların benimsediği en yapay taktiklerin bazılarını, çok tutulan kitabı *The Games People Play* (İnsanların Oynadıkları Oyunlar)'de açıkladı. Ancak "Evlilik Oyunları" adlı 7. bölümü okuyan bir kadın, bir puan ya da onun almadığı diğer kavga teknikleri ekleyebilir. Daha çok cinsler arasında olan, yani, babadan kız çocuğa, modası geçmişten, modayı belirleyene kocadan karıya, anneden oğlan çocuğa kadar, ilişkilerimizin çoğunu karakterize eden tüm muazzam tuzaklara ilişkin son yorum, çok uygun bir şekilde, Berne'in kelimeleriyle ifade edilmektedir: "Oyunların çoğu, rahatsız insanlar tarafından şiddetli bir şekilde oynanmaktadır; genel olarak konuşursak, ne kadar çok rahatsız ise, o kadar sıkı oynuyor". Oyun oynamaya, savaş oyunu olan savunma işlemine alternatif olan şey, her kadının kendisi için özerklik aramak zorunluluğudur.

Belirli şanslı insanlar için, davranışın tüm sınıflandırmalarını aşan bir şey vardır; ve bu farkında olmaktır; geçmişi planlamanın üstünde yükselen bir şey vardır ve bu yakınlıktır. Ancak, bunların üçü de, hazır olmayan insan için ürkütücü, hatta çok tehlikeli olabilir. Belki de, onlar, oldukları gibi, "birliktelik" gibi popüler özel hareket tekniklerinde çözümlerini arayarak, daha iyidirler. Bu, insan ırkı için hiç umut olmadığı anlamına gelebilir, ancak aynı zamanda, onun bireyleri için umut anlamına da gelebilir.[2]

BAŞKALDIRI

Her zaman, toplumdaki rollerine başkaldıran kadınlar olmuştur. Bunlardan en çok adı kötüye çıkanlar, büyücüler, evdeki hayvanları ya da tanıdıklarıyla iletişim kurmak için, "normal" ilişkilerden geri çekilen, köylülüğün saf dilliğini ve şifalı otlar konusundaki bilgilerini sömürerek bir şekilde geçinen, belki de, diğer olasılıkların, siyah ya da beyaz sihri, belde Satanizm'in gizemine kapılan kadınlardır. Büyücü duruşmalarındaki tanıklıkları dikkatlice okumak, bazı kadınların, büyücüler için yapılmış korkunç adetlerle eziyete maruz kaldığını gözler önüne serer. Çünkü, onlar, köylüleri, açık başkaldırıya ya da bozguna teşvik eden, baş belalarıdır. Cezalardan biri olan, suya daldırma taburesi, en ilkel cezalandırıcı psikoterapi şeklinden biriydi. Ve bu, bugünün melankolik ve dik kafalı kadınların şok tedavisine denk düşmektedir.

Çok cesur bilinen bir kadın vardı,
Cezalandırılması kararlaştırıldı;
O zaman, büyüklerine yanlış yapmıştı.
Onu hapse gönderen, zincire vuran büyüklerine
Mahkeme günü geldiğinde,
Önemli büyüklerinin önünde, bu onun kötü yazgısıydı.
Kafa ve kollarından suya daldırılmalıydı.
Uzağı görenlerin önünde 3. kez suya daldırıldı.

Ancak henüz bayılmamıştı,
Görebildiğim kadarıyla henüz gözü korkmamıştı,
Su her tarafını kapladığında,
Ellerini kafasının üzerinde birbirine vurdu,
O zaman konuşamadığını belirtmek için yapmıştı,
Ancak henüz, ellerinin yürümek zorunda olduğundan emindi.
Hiç gücü yoktu, ancak bir amacı vardı,
Yapabilseydi eğer, hâlâ azarlanırdı
Daha sonra, yeniden eski haline getirildiğinde,
Hiddetle, onlara karşı geldi, daha sonra sövüp saydı,
Bu, bazı kadınların, aklının boş olduğunu gösterir.
Akılları olsaydı, huysuzluk ederler miydi?[1]

Bu öyküye konulan geçersiz sonuç, tipik erkek kibridir; kadının şikayetinin içeriğini dikkate almayı reddetmek, durumlarını değiştirme umuduyla bir eyleme girişen kadınların çabalarına karşı takınılan tutucu tavırlardır. Penis düşmanlığı, mantıksızlık ve sapkınlık suçlaması, yazarın, kadın kahramanının akıldan yoksun olduğu iddiasından daha saygıdeğer değildir. Büyücü yakmakla, kadınlara verilen diğer ceza örneklerindeki satır aralarını okumayı öğrendiğimizde, feminizmin tarihi konusunda daha çok şey öğreneceğiz. Pek çok kadın sapkınlığı -Sevgi Ailesinin üyeleri gibi- hiziplere konulmuştur. Çünkü, onlar, kendi geleceklerini belirlemek için, yeni bir alan sunmuşlardır.[2] Kocaları kafese koymak ve karıları geliştirmek kadar, zina ve kürtaj hakkını elde etmek için dayanışmayı gerekli kılan kadın dedikoduculuk olgusunun, elbette feminist öğeleri vardır. Aynı zamanda da, eğitilmiş kadınların çağlar boyunca, erkek egemenliğine boyun eğmek konusunda isteksiz olduğuna dair delil vardır: Şimdi olduğu gibi, kusurlu bulunan, erkek egemenliği değil, eğitimdir.

Lezbiyenliği, özellikle travesti türü, kadının edilgenlik, iki yüzlülük ve dolaylı hareketlerinin kısıtlanmasına karşı bir başkaldırı olduğu kadar, erkek cinselliğinin kaba ve mekanik oluşunu reddetmek olarak anlaşılabilir. Lezbiyenliğin her türü, içinde erkeğimsi ve kadınsı düzeye yönelik ilişkilerde erkek-dişi zıtlığı varolsa bile, yaşama yeni bir seçenek sunmayı gerektirir. Erkekvari olan lezbiyenler, yapay penis kullanmazlar. Sevişmede en önemli lezbiyen türü olarak tribadizm'in hüküm sürmesi, ilişkide erkek fantezisinin göreceli önemsizliğini ortaya koyar. Bu tür cinsel sapmalar, o kadar kaba şekilde eleştirilmiş ve saldırılara uğramıştır ki, çoğu lezbiyen, kendi yaşam biçimlerini bir seçenek olarak, politik bir konuma oturtamamışlardır. Sonu gelmeyen suçluluk ve utanç aşılama çabaları, lezbiyenin durumunu gizlemesine ve doğuştan bir çürüme ya da ailesinin hatalarının sonucu olarak alıp, yanlış değerlendirme yapmasına neden olur. Toplumda kabul gören rolü oynayamamasının büyük olasılıkla koşullanmada başarısız olmasından kaynaklandığı doğrudur, ancak bu, bu tür duygular olsun ya da olmasın, ilke olarak utanç ve aşağılık duygularını reddederek, lezbiyenliği, şeref duyulacak bir tarz olarak seçme yeteneğinden yetkisiz kılınmak değildir. Lezbiyen, pekalâ, izleyecek, başka bir kabul edilebilir hareket tarzı olmadığını öne sürebilir ve kendi yaşam tarzı konusunda, kendini haklı çıkarmaya çalışabilir. Ne yazık ki, çok sık olarak, kendisini eleştirenler kadar o da normallik düşünceleriyle, kâr olmuş gibidir.

Kadınların başına bela olan yetersizlikler konusunda en bilinçli kadınlar, erkeklerin yaptığı gibi aynı tür yükselmeleri talep etme ve hak kazanma noktasına ulaşmış eğitimli kadınlardır. Kadınların yalıtıldığı daha yüksek eğitim kuruluşlarında, meraklı bir kabız başkaldırı ortamı vardır. Çoğu kadın öğretmen, evli değildir ve karşı cinsle çok önemli herhangi bir cinsel ilişkisi yoktur. Öğrencileri, bazen, birbirleriyle olan cin-

sel ilişkilerinden şüphelenirler ve elbette, kişisel ilişkilerinde bir yoğunluk vardır. Bu tür kadınların diğer konularda kendilerine bir yaptıkları aşırı bastırmaların, bu konuda zayıf olduklarını gösterdiğini savunsam da, ilişkilerindeki yoğunluk, bir ölçüde, engellenen çekim ve ilgiyi ortaya koyar. Bir grup kız, kaçmadan önce bütün bir yılını hapsolma şanssızlığına uğradığım bir kadınlar kolejinin müdüresine oldukça kaba ifade edilmiş bir şikayet listesi sunduklarında, o ve arkadaşları, bizim çok mutlu olmamızı istediklerinden ve bizim onları *kırdığımızdan* yakınmanın dışında, dilekçede belirtilen konularla uğraşmayı reddederek, birlikte, onun Hollywood'da iç tarafındaki bir kulübede birbirlerine yapıştılar. Bu, kozmetik ve alımlılık işine karşı yapılan bir tür kadın başkaldırısıdır ve bu tür kurumların bazıları, elbette, eğitilmiş saygın pasaklı kadınlığa, etkili derecede karşı çıkar. Görgülülük, aynı zamanda terkedilir. Kırmızı triko mayosu içinde kabarık görüntülü, beylerin yanaklarından makas alıp onları sıkıştıran böyle bir seçkin bayan, masada osurması ve geğirmesiyle ünlüydü. Bir keresinde, yere düşürdüğü bir bezeyi tekrar tabağına koyduğunu ve tamamen ilgisiz bir tavırla yediğini gördüm. Bu yetenekli kadınlardaki bazı tür genetik dengesizliklerden daha çok, anırıcı sesler ve sarsıcı adımlar, kadınsı mırıldanma ve aşırı dikkatli adımlara karşı yapılan amaçlı tepkilerdi. İyi ahbap olan, saban ve atın gemini tutmakta, pek çok erkekten daha yetenekli olan onaylayabilir. İngiliz aristokrat kasaba-kadın stereotipinin otaya çıkması, onlara yardımcı oldu. Onların yönetimindeki, kızların yalnızca küçük bir oranı onlara gıpta etti. Çünkü çoğu, hâlâ ergenliğin son aşamalarını geçiriyor ve kadın öğretmenlerinin, kendilerini, hokey oynamak ve yıl sonunda erkeklerin rekorlarını kırmak için, gösterdikleri çabalara rağmen, daha ortodoks kadınsı çizgiler izleyerek gelisiyorlardı.

Kadınsı role karşı yapılan başkaldırının, böyle dikkate

alınmamış ve bilinçsiz biçimleri, eski ve etkisizdir. Yüksek öğrenim kuruluşlarının erkek sakinleri arasındaki eşcinsellik, yumuşaklık ve kadınsı hareketleri göz önüne alsaydık, erkeğin adale gücü ve duyarsızlık stereotipine karşı yapılan geçerli bir tepkiyi sezebilirdik. Ancak, durum akılsallaştırılmadığı sürece, nevrozlardaki kısmi bir etken ya da kişisel bir motivasyon dışında, çok az önemi vardır. Rasyonalizasyon (Akılsallaştırma) başlamış bulunuyor ve öncelikle, cinslerinin en ayrıcalıkları olan bu sınıftan kadınlar tarafından yaşama geçirildi. Kadınlara oy hakkı verilmesi için çalışan grubun tarihi ve günümüze kadar varlığını sürdürmesi, bu kitabın alanının ötelerindedir, ancak, bugünün militan kadınlarının kaç tanesinin, kafalarına başkaldırının tohumlarını ekme yollarını (boşu boşuna) araştıran birkaç olağanüstü yaşlı hanımefendiyi anımsayabildiği kayda değerdir. Zaman zaman, harika bir canlılığa sahip yaşlı kadınlar, TV'de görünürler, ya da *The Times*'da ölüm ilanları yazılır. Onlar, yalnızca bize, eylemin devam ettiğini anımsatmak içindir. Zamanları bir örnek olmadığından beri süren bir gelişme: Kadınların giyecekleri bol ve rahat ile sıkı ve dökümlü arasında değişim göstermiş, kadın roman kahramanı, önce cesur ve neşeliyken, daha sonra, bir kez daha zayıf ve seksi olmuştur. Bu kitabında bir bölüm olarak değerlendirilmesi gereken, ikinci feminist dalgasının başlangıcı, Amerikan kadınlarını fabrikaların dışına ve evlerine geri götüren, savaş sonrası cinsel dalavere ile ilgili, Betty Friedan'ın yaptığı araştırmaydı. Bayan Friedan, Smith Kolejinin başarılı bir mezunudur ve Berkeley'de psikoloji dalında çalışma yapan bir araştırma derneğinin çalışmasını yürütmektedir. Dikkate değer bir tanınmışlığı ve becerisi olan profesyonel bir kadındır. Kitabı üzerinde çalıştığı 5 yıl boyunca bulduğu şey, şimdi 3000'den fazla üyesi ve pek çok şehirde şubeleri olan, en etkin kadın gruplarını, Ulusal Kadın Örgütünü oluşturmasına neden oldu. Yolunun üstünde bir yerde, kitabını it-

haf ettiği kocasından kurtuldu. Kurduğu bu örgüt, ülkenin politik gücünün de onaylandığı tek şeydi. NOW (National Organisation of Women) oluşturulduğunda, Meclis kayıtlarına okundu:, bu motivasyonun ve şimdi çeşitli Meclis kitlelerinde şekillenen sayısız kadın grupları ve komiteleri için gerekli personelin çoğunu sağladı. Açıkçası, Bayan Friedan'ın önerdiği şey, hiç de radikal olamaz. Onun tüm davası, fizyolojinin bir alın yazısı olduğunu ileri süren Freudçu düşünceye kendini kaptıran eğitim görmüş kadınların olumsuz etkilendiği ketlenmeye dayanmaktadır. Ona göre, cinsellik, analık anlamında gibidir. Bu, diğer feminist grupların da yanlış yönlendirildiği bir iddiadır. Bundan dolayı, kadınlar, kendilerinin kuralcı seks rollerini reddederek, libidonun yitip gitmesi pahasına bir kadının alın yazısının cinsel olmayan yönlerini vurgulamaya zorlanmaktadır. Bu ciddi sonuçlar doğuracak bir hatadır. Amerikan orta sınıf kadınlığının kalbur üstü tabakasını temsil eder ve onlar için istediği şey, statüko içinde fırsat eşitliği, ülser ve kroner dünyasına serbestçe girme iznidir. 1923 yılında başlatılan Eşit Haklar Yasası'nın meclisten geçmesi ve en ince zeminlerde, boşanma yasalarının feshedilmesi için kampanyalar yapmaya devam etmektedir. Onlar, özgürce konuşmaya yönelik kısıtlamalar ve gizlilik ihlalleri olarak, kurumsal olmadıklarını iddia ediyorlar. Ev kadınlarının nevroz sorunlarının, sosyalleştiklerinde, topluma, mutfağın ötelerinde bakmaları için cesaretlendirildiklerinde, çözüleceğine inanıyor.[3] Şimdiye kadar, küçük ilanların ırk ayrımcılığını ortadan kaldırdı. Bunu da, erkek şovenizminden uzak ve önyargısız olmakta *New York Times*'ın, tanınmışlığını artırmayı zorlamada başarı kazanmıştır. Elbette, mesleklerin ırk ayrımcılığını ortadan kaldıramadı: Bu taktiğin en direk sonucu, daha nitelikli kadınların, öncelikle alma şanslarının hiç olmadığı, işleri okuyarak, başvurada bulunarak ve reddedilerek daha çok zaman ve enerji harcadıklarıydı. Kadın işverenlerin bile, erkek

çalışanı tercih ettiği sürece, bu tür reformların yalnızca olumsuz sonuçları olacaktır. NOW, iş ayrımına karşı yapılan bir protestoda Colgate-Palmolive'i de boykot etti. Oysa, aynı değersiz bileşenler, en ucuzundan, en inanılmaz ölçüde pahalı karışımları oluşturduğunda ve bu pis karışımlar, her zamankinden daha hızlı satılsın diye, kadının güvensizliği, reklamlarla işlendiğinde, saçma kozmetik endüstrisinin tümüne karşı hiçbir önemli saldırı yapmadı. NOW, günün belirli zamanlarını hariç kadınların kabul edilemediği, o belirli zamanlarda da, bir erkek eşliğinde gelmesini şart koşan, Plaza Hotel'deki bir bara da baskın düzenlendi.

NOW'un zeki üyelerinin olduğunu farketmeleri uzun zaman almadı. Eylemde ortaya çıkan ve en ilginç kadınlardan biri, Ti-Grace Atkinson'dur. En radikal ve en seçkin kadın gruplarının lideridir. Seks Rollerini Ortadan Kaldırma Politik Örgütünün lideri, bir feministtir. Bu, kapalı bir propaganda grubudur. Sevgi geleneği ('kurbanın, tecavüzcüye verdiği karşılık') evliliğin patentli ilişkisi ve hatta rahim hamileliğinin bile artık sürmeyeceği lidersiz bir toplum düşüncesini geliştirmeye çalışıyorlar. Açıklamaları, karakteristik olarak serttir ve özdeyiş niteliğindedir. Ortalama, zihni karışık bir kadına korkunç gelebilirler. Onlar, erkekleri, düşman olarak karakterize etmekteler. Erkekler, kendileri ve kadınlar tarafından yanlış şekillendirilmiş ve sürdürülmüş rollerini oynamaya devam ettikleri sürece, şüphesiz ki haklıdırlar. Yine de, devrim yapmak için, devrimci bir teoriye gereksinim duyacağınız doğru değildir: Sistemin hasta ettiği, akıllarının ise planlandığı bir teorinin, kendisini değişen şartlara uyduramayacağını, pekala keşfedebilirler. Cinsellikten yenilikçi bir yöntem olarak sakınmak tehlikelidir. Çünkü, cinsellik , yeni değerlerin işleyebildiği ilkesel bir biçim olduğunda, şimdi olası olmayan anlamda köleleştirici, ancak otantik değildir. Üniforması dışında, pek çok açılardan ona benzeyen başka birine düşman olan, üni-

forması içindeki öfkeli gencin olduğu gibi, erkekler de düşmandır. Tek olası yöntem, üniformaları çıkarmayı denemektir.

Daha genç kadınların özgürleşme gruplarının çoğunu destekleyen lobi, üniversitenin sol kanadıdır. 1966 yılının *New Left Review*'un Kasım-Aralık sayısında, Juliet Mitchell, sosyalist-feminist durumun en tutarlı ifadelerini yayınladı ve çeşitli formlarda yeniden bastı. Yöntem açısından, açıkça yetersiz olsa da, konuyla ilgili çoğu sosyalist, teorileşme için temel oluşturuyor. *Kadınlar-En Uzun Devrim* Marx'ın, Bebel'in ve Engels'in ilkelerine dayanmaktadır. Diğer teorisyenlerin tersine, Engels'in şüpheli antropolojisine aldanmaz, ancak, gösterilebilecek gerçeğin titizlikle incelenmesini yapar. '... kadınların fiziksel zayıflığı, onu üretken çalışmasından hiç mi hiç uzaklaştırmamış, bu davalarda kendi gösterdiği sosyal zayıflığı, onu, kendi kendisinin kölesi yapmıştır.'[4]

Gitgide artan sanayileşmenin kadınlara, üretken çalışma alanında bir yer garantisi vermediğini görür. Çünkü, kadını dışarda tutan şey, kas gücünün yetersizliğinden çok, özel mülkiyetin ve üretim araçlarının özel sahipliğinin gelişmesi ve kadınların, yaşanılan boş zamanı temsil eden hizmetçi statüsüne indirgenmeleridir. Bunun rolü, sırasıyla, ister istemez, ataerkil olan ailenin yapısı, üremenin, bir üretim parodisine doğru çarpıtılması, cinselliğin, sadistçe bir sömürüye dönüşmesi ve kadının tek ve uzatılmış sorumluluğu olarak bilinen çocuğun sosyalleşmesidir. Bu dört yapı, üretim, üreme, cinsellik ve sosyalleştirme, eğer herhangi bir ana değişime yol açacaksa, yeniden düşünülmelidir. Belki de, sosyal eylemlerdeki kadın faaliyetlerinde, kısa zamanda ortaya çıkacak olan gelişmeler umduğu için, kararı, feminist hareketi, proletarya devrimi ile birleştirmek için çaba harcamaktır. Oysa, varolan grupların ya da böyle bir davanın saygı gördüğü sosyalist re-

jimlerin yapısında böyle bir gösterge olmadığını bilmesine rağmen, bunu bekliyordu:

... Sosyalizm, ailenin lav edilmesi değil, bugün ona zorla ve sert bir şekilde dayatılan, sosyal olarak kabul edilen ilişkilerin değişime uğramasıdır. Bu, kurumların -ailenin lav edilmesinin ise hiç gerektirmediği-çoğul dizisi demek olurdu. Birlikte yaşayan ya da birlikte yaşamayan çiftler, çocuklarla uzun vadeli birleşim, çocuk yetirtiren bekar ana-babalar, biyolojik ana-babadan çok, çocukların geleneksel olarak sosyalleşmesi, geniş akraba grupları vb. - bunların hepsi, serbest icadı ve erkek ve kadın çeşitlerini eşleyen kurumlar dizisiyle sağlanabilir.

Bu kurumları denemek ve tanımlamak, aldatıcı olurdu. Geleceğin koşullarına bağlı hesaplar, idealistik, daha da kötüsü statiktir. Sosyalizm bir değişim, bir oluşum süreci olacaktır. Geleceğin sabit imajı, en kötü anlamda, tarihsel değildir; sosyalizmin aldığı şekil, kapitalizmin önceki tipine ve çöküşünün doğasına dayanacaktır. ...Kadınların, Sosyalizm altında özgürleşmesi rasyonel bir başarı değil, ancak bir insan başarısı olacaktır. Doğadan, kültüre doğru yapılan uzun geçiş, tarih ve toplumun tanımıdır.[5]

Kadınların zulme karşı verdiği mücadelenin, sınıf mücadelesinin bir bölümü olduğunu kanıtlamak için girişilen en saf girişim, 1954 gibi yakın bir zamanda, Evelyn Reed tarafından yapılmıştı. Sosyalist İşçi Partisi'nin, Ekim Tartışma Bülteni'nde, cinsel çekişmenin ve kadınların cinsel nesneler olarak ortaya çıkmasının, burjuva kapitalizminin sonuçları olduğunu kanıtlamak için, çaba sarfetti. Kozmetiklerin, kimlik aracı olarak kullanıldığı, cins sömürüsü, mülkiyet ya da rekabetten kurtulmuş, ilkel bir toplum düşüncesini yürürlüğe koydu. Dişiliğin propaganda mekanizmasını, kocaman kısıtlamalarını, 20. yüzyıla kadar genişleten 19. yüzyılın para gözlü kapitalistlerinin amaçlı, uğursuz kurnazlığı olarak tanımlıyordu. İddianın temel eğilimi, büyük olasılıkla doğru, ancak deliline yönelik -ifade ettiği şeylerin hiç kaynağı yok- kanılarında o kadar dayanıksız ki, en hoşgörülü okuyucuyu bile, da-

ha iyi bilmenin yolunu bilmiyorsa, yabancılaşıyor. 1969'da kadın sorununa yaptığı katkılar, *Kadınların Özgürleşmesinin Sorunları* isimli kitapçıkla piyasaya sürüldü. Bu bir *Marksist Yaklaşımdı*. İddiaları, tikip Marksist terminolojisi ile ifade edilmekte, sahtekar antropoloji ve fakir bir bilim ile desteklenmektedir. Kapak, gerçek ölü bir yaban kedisi tutan hoş bir Bakanten'ken, anaerkilliğin tanrıça sembolü olarak yanlış tanımlanmış bir Antik vazo üzerindeki bir şekil reprodüksiyonu resmeder. Evelyn Reed, çalışmasının, dökülen saçlar, yılan taçlı, hippi ve uyuşturucu kültür sembolü ile süslendiğinin farkına varmış olsaydı, dehşete düşerdi. Hatada bir sembolizm var: Marcuse'de, Marks'a göre, kadınlar için daha çok umut var elbette. Geçersiz sonuçları tartışmak için, çok zaman harcanacağı için, kitapçık, bazı yönlerden talihsizdir, ancak, olağan olmayan bir şekilde iyi dağıtılmıştır ve etkili olabilir. Juliet Mitchell'in makalesi, çok daha iyi tartışılmıştır ve çok daha doğrudur.

Sosyalist gruplarda çalışan kadınlar, işçi sınıfının özgürleşmesinin, kendi özgürleşmeleri olacağı fikri ile yatışmışlardır. Stalin'in, otomatik boşanmaya ve kürtajın serbest olmasına izin veren Sovyet yasalarını, yürürlükten kaldırması ve analığın ödüllendirilmesini kurumlaştırması, kolayca görülen bir ihanetti.[7] Sovyetler'de kadın doktor sayısındaki artış, kadının, hizmet rolünün arındırılmasıydı.[8] Rusya'da kadın inşaat işçilerine hiçbir yetenek öğretilmemiş, hiçbir alet verilmemiştir.[9] Çin'de, kadınların askere alınması, kozmetiğin ve yararsız giyimin yasaklanması, metresliğin daha açık kötülüğünün kökü kazılsa da kadının, ailesinin hizmetçisi olma rolünün düzeltilmesini gerektirmemiştir. 1967 yazında, SDS Ulusal Kongresinin kadınlar kurulu, SDS oturumunda zor kullanarak, az çok duygularını ifade ettikten sonra, bir bildirge hazırlamaya başladılar. National Guardian'da oturumu açıklayan Susan Surtheim, kadın gruplarla ilişki kurmak için erkek öz-

gürleşmesi fikrini destekledi ve sorunun, cinsel rollerdeki hatalarla kısıtlandığını iddia ederek, erkeklerin de, kadınların toplantılarına davet edilmesini önerdi. Bildirge, tasarlandığı gibi, onun gibi, kadınların görüşlerini yansıtıyordu. Bildirge şöyle sonlanıyordu:

1- ...S.D.S'deki erkek kardeşlerimiz, kişisel, sosyal ve politik ilişkilerinde, kendi erkek şovenizm sorunlarıyla uğraşmak zorunda olduklarını kabul etmek (zorundadırlar).

2- S.D.S'nin bu toplantısında da açıktır ki, tek avantajı, kadınların yeteneklerinin ve potansiyel katkılarının alınmış olmamasıdır. Kadınları, pul yapıştırmaktan, liderlik pozisyonlarına kadar, hareketin her yönünde, tam katılım talep etmeye çağırıyoruz.

3- Liderlik konumunda bulunan insanlar, liderlik yaratılmasındaki dinamizmin farkında olmalıdır ve harekete elverişli olan tüm kadın kaynaklarını kullanmakla sorumludur.

4- Tüm Üniversite yönetimleri, kampüs düzenlemelerinin özellikle kadınlara karşı olduğunu kabul etmeli ve kadın haklarını korumak için olumlu olarak harekete geçmelidir...

Biz, tüm insanların özgürleşme yollarını araştırıyoruz. Kadınların özgürleşmesi için verilen mücadele, özgürlük için yapılan daha büyük bir kavganın parçası olmalıdır. Erkek kardeşlerimizin, erkek şovenizmi ile başederken karşılaşacakları zorlukları kabul ediyoruz ve (kadınlar olarak), onlara, bu çelişkiyi çözmelerinde, tam bir sorumlulukla yardımcı olacağımızı iddia ediyoruz.

Özgürlük, şimdi! Sizi seviyoruz![10]

Ne tuhaftır ki, çok yakın bir zamanda, *New Left Notes*, Fidel Castro'nun, Küba Kadın Federasyonu'na yönelik, bu politikadaki kusurları aydınlatacak bir konuşmayı yayınladı. Devrim için mücadelede, kadınların rolünü kabul ettikten ve erkeklerin yanında omuz omuza oldukları için teşekkür ettikten sonra, onlara, önceki hizmetçi rollerine geri dönmeleri için istirhamda bulundu:

"Hâlâ öğlen yemeği için eve gelen çocuğa kim yemek yapacak? Bebekleri kim büyütecek ya da okulöncesi çocuğa kim göz kulak olcak? Koca, işten eve geldiğinden, ona kim yemek pişirecek? Kim çamaşır yıkayacak, temizlik yapacak ve işlere bakacak?"

1967 sonbaharında, kadınların, konumlarını gözden geçiriyor oldukları açıktı. Kanada'nın, öncü Yeni Sol Örgütü, Barış Hareketi için Öğrenci Birliğinin 4 kız üyesi, Marks'ın, "sosyal gelişme, kadın cinsinin sosyal konumlarıyla ölçülebilir" sözüne dayalı, *Kız Kardeşler, Erkek Kardeşler, Aşıklar... Dinleyin* diye isimlendirilen bir broşür yayınladılar. Broşürde, cinsler arasındaki gerçek farklar konusunda zorluklar var. Çünkü, kadınların, genetik anlamda bir dezavantaja sahip olup olmadıklarından emin değiller. Ancak, Marks'ın, gelişmenin böyle kökleşmiş farklılıkların üstesinden geleceği fikrini benimseyerek, onunla idare etmeyi umuyorlar. Juliet Mitchell'in dört konulu teorisini ve onun, kadınların rolünün kültürel determinasyonu konusundaki kuramlarını yeniden belirtiyorlar. Bir kez daha, Stokeley Carmichael'den gelen bir cümle ile aydınlığa kavuşan, radikal eylemlerdeki kadınların rolünün daha acı bir tanımlamasıyla karşılaşıyoruz: "SNCC'de kadınlar için uygun tek pozisyon, başın eğik duranıdır."

Bazı eylem kadınları, devrim için hazırdır. Kendimizi düşünüyoruz. Gerekli okumayı, yazmayı, göreve dair analiz ve teoriyi bulmak için konuşmayı yapıyoruz. Bunu yapacak deneyim birikimine sahibiz. Bizi, bunu yapmaya zorlayan, dışarıda bırakılmış olmanın düşkırıklığını yaşıyoruz...[12]

Onlara göre, radikalleşmenin, akademik bir süreç olduğu izlenimi, aşamalı olarak daha uzun ve kapsamlı olan bir dizinin ilkini, listeyi okumayı içerlemesiyle güçlendirilmektedir. Bir üniversiteli kadınlar eylemini göz önüne alırsak, bu tür bir fikir özümlemesi, asla yapmamış, anlayamadıkları ya da yaşama geçiremedikleri için, iddiaların hiçbir değer ifade etme-

diği kadınların büyük çoğunluğu için, bu tür yöntemler, ilgisiz ve anlamsız kalır. Akademik özgürlükçülerin en kuşkulu yönlerini mırıldanan kadın proletaryanın liderlik iddiaları ve kadınların uyum sağlamada çok az başarı gösterdiği erkek grup ve örgütsel yapı türlerini benimsemeleridir. Erkek-kadın uymazlığını tüm boyutuyla anladıklarına, *Soviet Weekly*'yi okuduklarına, Devlet Öğretim Bilimler Kuruluşunun üyelerinin, öğretme endüstrisinde kadının egemen olmasının, "erkek otoritesinin eksik olduğu" oğlanlar üretmesinden endişe duyduklarının anlatıldığına dair, herhangi bir göstergeyi teorilerinde bulamayız.[13]

Bu kadınların akademisyenliği, üniversitedeki çoğu kadın özgürleşme gruplarının içine kadar sokulur. Seçkin grup, Feministler'in kurucu üyesi de olan Ti-Grace Atkinson, tarihe ve kadınlığın konumuna yönelik araştırma projelerinin sponsorluğunu yapacak olan bir organizasyon olan Kadınlar için İnsan Hakları yararına çalışmaktadır. Ölmüş, kadın hakları savunucularının, Kadınlara yönelik İnsan Hakları oluşmadan çok önce, bu tür tasarıları finanse ettiklerini, aynı zamanda da kadın mühendisler ve benzeri bilimsel çalışmalara gelir sağladıklarını dile getirmek, belki de iyileştiricidir. Kadın derneklerinin çoğunda, bu türün mirası vardır ve genel olarak ele alınırsa, kadının özgürleşmesine yaptıkları katkı, çok azdır.

1967 Manifestosuna dair ilk direk saldırı, Aralık ayında *New Left Notes*'a yazan ismi meçhul bir erkekten geldi. Gelişmemiş bir kadını, liderlik konumuna getirmekte tehlike olduğunu öne sürüyordu. Ona göre, bu durumda kadın, elbette başarısız olacak ve bu nedenle aşağılık duyguları yoğunlaştırılmış olacaktır;[14] daha da ötesi, kadınların, kendilerini erkeklerden ayrı tutamayacağını, çünkü kadınların erkeklere gereksinim duyduklarını, rollerinin daha düşük olduğunu, erkeklere nazaran daha onaylayıcı ve sevecen olduklarını öne

sürdü. Kadınların, öncelikle, hareketin liderliği için geçerli meydan okumayı yapmak için kendilerini eğitmeleri gerektiğini, belki de evlendiklerinde bekarlık soyadlarını kullanmak zorunda olduklarına inandı. Halim selim SDS kadınları söylenmeye başladılar ve bir sonraki Ulusal SDS Kongresine kadar, mırıldanma homurtuya dönüştü. 10 Haziran 1968'de, Marilyn Webb, *New Left Notes*'a, SDS'in kadın üyelerinin durumunu anlatan keskin bir açıklama yazdı. Erkeklerin egemen olduğu bir hareketten resmen ayrılmayı savunmasa da, daktilo yazarak, broşür dağıtarak, polisler tarafından dövülerek, devrimci bir yoldaşın ev işlerine yardım ederek geçirilen zamandan kalan boş zamanı da, tamamen özgürleşme hareketine harcamaya yöneldiler. Doğruluğu, her radikal kızın, yeni bir kırgınlıkla canını yaktılar.[15] 1968 yılındaki kongrede kadınlar, yanlış hareket etti ve erkeklerin, kendileri üzerindeki kızgınlığana yöneldi. Diğer insanların kavgalarında döğüşerek, özgür olamayacaklarını anlamaya başladılar. Egemen kadınlara karşı geleneksel iddiaları kullanan erkeklerle, zıt olmanın içten içe yayılma özelliğini kavrayan kadınlar, bazı sıkı düşüncelerin kabul edilmesi ve tamamen yeni stratejilerin tasarlanması gerektiğine karar verdiler.

Radikal üniversite hareketinin iki yaşlı üyesi, o zaman, böyle bir stratejiye yönelik bir ilk cümle hazırlıyordu. Tek sayfalık gazete, *Kadınların Özgürleşme Hareketinin Sesi*, başlatıldı ve manifestoları *Kadınların Özgürleşme Hareketine Doğru* ile gelişini müjdeledi. Carol Thomas'ın ikinci kez tutuklanması ve uzun bir mahkumiyet için hapse atılması, davaya keskinlik ve aciliyet ekledi.

Önce, siyahların davranışları konusundaki şehir konseylerinin iddiaları ile, bunun renksiz liberal reformizminin kusurlarına işaret ederek, kadınların bildirgesine saldırdılar. Siyah Gücün gelişimini ataerkil yasalar modeline yapılan ilk

önemli saldırı olarak örnekleyerek, ilk ayrıcalığın, gücü, kendine güveni ve otantik bir kadın stratejisini geliştirecek bir Kadın Gücü Hareket türünü ortaya attılar. Beverly Jones, gitgide, kadınları, kutsanmış rotaları olan Kutsal Mutfak ve Çocuk'a doğru hareket etmekten alıkoyan yeteneksizlikler konusunda henüz açık bir fikir oluşturmamış olan ayrıcalıklı kadınların, SDS'nin üyesi olan kadın öğrenciler olduğunu belirtti. Sorunların, gerçekte ne olduğunu bulmak için -SDS ile belirtirsek "Karşı karşıya gelme, politik farkındalıktır"- kendi mücadelemiz içinde kavga vermeye gereksinimimizin olduğunu vurguladı. Erkeklerin egemenliğinde olan hareket içinde başarılı olan kadınlar, özel konumlarını işleterek, erkek değerlerinin zayıflıklarından yararlanarak, böyle olmuşlardı. Böylelikle, siyah işadamlarının nasıl, Harlem'i temsil etme hakları varsa, kız kardeşleri adına da konuşma hakkı vardı. Oysa, henüz bekar ve göreceli olarak enerjik olan bunlar için bile, erkeklere, ego ya da prestij konusunda bağımlı olmaları, yaşamlarını, reddedecek bir onuru ve aklı olmayan bir kabusa ve travestiye zaten dönüştürmüştür. Evli bir kadın, kendisini bekleyen dehşet verici bir görüntü çizdi. Ve genç kadınların özgürleşme gruplarında az ya da çok temel olduklarından, 9 maddelik mantıklı bir tasarı düzenlediler.

1. Bizzat, hareket faaliyetlerine girmek için baskılara karşı durmalıyız. Cinsler arasındaki ilişkiler, yeniden yapılandırılana kadar, toplum yeniden yapılanamaz. Evdeki eşitsizliğe dayalı ilişkiler, belki de tüm kötülüklerin anasıdır. Erkekler, kötü bir suç işleyemezler ya da ruhlarının bozulmasında, korkakça acı çekemez ya da, kendilerine huşu, saygı, belki de sevgiyle davranılacak bir evden ayrılamazlar. Erkekler, bu koşullar altında, gerçek kimlikleri ve sorunlarıyla asla yüzyüze gelemeyecekler. Biz de öyle...

2. Kadınlar, büyük ölçüde, fiziksel zor korkusuyla yönetildiklerinden, kendilerini korumayı öğrenmek zorundadırlar...

3. Medyayı, realizm pozisyonuna doğru zorlamalıyız...
4. Kadınlar, ev içinde ve dışında, egemen olmanın pek çok psikolojik tekniğini anlayana, tanımlayana ve ifade edene kadar, deneyimlerini birbirleriyle paylaşmalıdır. Bunlar basılmalı ve genel bilgi olana kadar geniş çapta dağıtılmalıdır. Hiçbir kadın, kocasıyla tartışırken, kendini aciz ve sersem hissetmemelidir...
5. Kadınların, insanlığı yaşamak için, yeterince uzun olan ağırlıklarından kurtulabilecekleri toplumları tasarlayan biri, buna başlamış durumdadır...
6. Kadınlar, kendi tarihlerini öğrenmek zorundadırlar, çünkü onlar, gurur duyacakları ve kızlarına gurur verecek bir tarihe sahipler... Yürekli kadınlar, bizi kölelikten çıkarıp, bugünkü gelişmiş konumlarımıza getirdi. Onları yüzüstü bırakmamalıyız, onlardan öğrenmeli ve bir kez daha davamızda yer almalarına izin vermeliyiz. Piyasa, feminist literatür, olgun bir tarihe sahiptir. Bunu kullanmalıyız.
7. Bilimsel bir yeteneği olan kadınlar, cinsler arasındaki gerçek huyla ilgili ve zihinsel farklılıkları araştırmaya başlamalıdır...
8. Eşit işe eşit ücret, radikallerin alaya aldığı bir tasarıdır, ancak olmamalıdır, çünkü bu bir kölelik aracıdır.
9. Sözünü etmek zorunda olduğum, tükenmeyecek bir listede kürtaj yasalarıdır.[16]

Madde 7'yi dikkate almamak için kusur bulmak, çok kolaydır (cins farklılıkları konusunda yapılan araştırmalar, 50 yıldır devam ediyor) ya da 8. maddeyi, söz dizimsel olarak anlamsızlığı nedeniyle gözardı edebiliriz. Madde 2, yani, kendini korumayı öğrenmek, o kadar zor bir şey değildir. Çünkü silahları edinmek, oldukça kolaydır ve karate dersleri, genç kızların okul bitirme programında vardır. Zorluk, bir insanın tek umudu olan, fiziksel şiddeti, anlamsız kılmaktır, ancak feminist grupların hiçbiri, şimdiye kadar böyle bir strateji ile ortaya çıkmamışlardır. *Kadınların Özgürleşme Hareketine Doğ-*

ru'nun ikinci bölümü, Judith Brown tarafından yazılmıştır. Florida Üniversitesi, Psikiyatri bölümünde araştırma asistanıdır. SDS'deki radikal orta-sınıf kadınların konumunu da açıkladı ve kadın sorununda çok popüler ve çok yanıltıcı olan zenci/kadın benzetmesi kullanarak, zencilere yönelik birleşmenin, kadınlara göre ne olduğunu sorarak, bir evlilik fikri geliştirdi. Tüm radikal kadınlar için kadın komünler önerdi, ancak kadın komününün, sosyal ve biyolojik rollerine karşı başkaldıran kadınların, statüko konusunda hiçbir baskı ortaya koymadıkları, akılsal ve ahlaki hoşnutluk bulabildikleri ortaçağ manastırlarından hiç de farkı yoktur. Bekarlığı, bir taktik olarak değerlendirmesi, stratejisinin, geleneksel yönlerini daha da belirgin hale getirmiştir. Birleşmeye seçenek olarak Lezbiyenlik ve masturbasyonun getirilmesi, geleneklerin gücünü önemli bir şekilde zayıflatmaz. Bildirge, Carol Thomas'ın ikinci kez tutuklanması ve önemli bir süre için hapse atılması konusunda imzasız bir anlamsız ağıtla biter. Amaç, onun, bir kadın olarak, özellikle kurban edildiğini göstermek değil, devrimci kadınlar arasındaki dayanışmanın bir göstergesi olarak alırsak büyük olasılıkla biraz değeri vardır. Gerçekten tutuklandığı konusuna dair, suçlamanın ismi verilmedi.

Sessizliğimize bir bahane olarak, politik felci vererek, kendimizi kandıramayız. -biz boyun eğdirilmiş bir toplumuz. En önemlisi, bir kadın hareketi geliştirmeye gereksinim duymaktayız. Çünkü bu sosyal düzene karşı, tüm yeteneklerimizle, tam gaz kavga etmek zorundayız. Ayrı mekanlarda yaşadığımız cinnetimizden kurtulup, ışığın solmasını engellemek için, sosyal öfkemizi yaşama dönüştürebilmek için, başkaldırmalıyız. Hep birlikte malzemelerimizi almalı, bu sistemin ölümcül sosyal ve askeri oyuncaklarını sökmeye başlamalı ve bulunduğumuz her yerde bizi yöneten çılgın köpekleri durdurmalıyız.[17]

Kendi kendini tanıma arayışı içindeki kadın, birden bire,

tamamen yeni bir cephane keşfetti. Bu, Masters ve Johnson'ın *İnsanın Cinsel Tepkisi* başlığıyla 1966'da yayınlanan bir çalışmasıydı. Kadının kurtuluşuna dair etkileri, ilk olarak Mette Eiljerson tarafından acımasız bir şekilde özetlendi ve daha sonra, bir feminist olan Anne Koedt tarafından orjinal Danimarkaca ile okundu. Bayan Koedt'in iddiası, *Vajina Orgazmının Gizi* konusundadır. Ona göre, orgazma dair güç, Freud ve Reich'in anatomiyi gözardı etmesi nedeniyle, kadın için ulaşılmaz bir nokta ve cinsel tavırda büyük bir utanç ve samimiyetsizliğin nedeni olmuştur. Ve bu, kesinlikle doğrudur. Ancak hatanın, erkek şovenizminin amaçlı sonucu olması, vajinanın, kadının cinsel hazzı için anlamsız olduğu, erkeklerin vajınanın içine girmekte ısrar etmesinin nedeninin, vajinanın, bir penis için en zevk verici yer olduğu (burada erkek şovenizmine bir dokundurma var!) yolundaki çıkarımları olsa olsa sonucu şüpheli şeylerdir. 'Erkekler, klitoris orgazmın, kadınlar için temel haz olarak, vajina orgazmının yerini almasından ve cinsel anlamda gözden çıkarılmaktan korkuyorlar...'[18]

Bayan Koedt'in kiminle yattığı merak edilebilir. Çoğu erkek, klitoristen haberdar ve gerçekten, yalnızca bir cinsel nesne olarak istenmekten dehşete düşüyorlar. Her zaman sert bir penisi olmasını umut eden erkek, vajinasının, böyle bir penisin ilk itiş hareketiyle patlayacağını düşünen kadından daha özgür değildir. Erkekler, cinsel organlarının anatomik olanıksızlıklara elverişli olduğunu varsayan kadınlar kadar, beyni yıkanmış varlıklardır. Bayan Koedt'in iddiaları, onların değil, kendi yıkanmış beyniyle görmüş olduğunu gösteriyor. Son nokta, en tuhaf olanı.

Lezbiyenlik -kadınların, kadın aşık aramalarının anatomiye dayalı nedenleri bir yana, erkekler tarafında, kadınların tamamen insan temelinde diğer bir kadın arkadaş arayacakları konusunda büyük bir korku vardır. Klito-

ris orgazmının bir gerçek olarak belirlenmesi, heteroseksüel *kurumu* korkutur. Zalim, her zaman, zalimliğe maruz kalanların birleşmesinden ve bugün, erkekler ellerinde olan psikolojik baskıdan, kadınların kaçmasından korku duymaktadır. Bireyler arasında, gelecekte özgür bir ilişki hayal etmekten çok, erkekler, kadınların intikam alacağı yolundaki paronayak korkularıyla karşılık vermeye eğilimlidirler. (V. Solanas olaylarıyla tanıklık edildiği gibi).[19]

Koedt'in versiyonuna göre kimin kime ateş ettiği düşünülebilir! Erkeklerin birliği, grubun erkek üyeleri arasındaki herhangi bir cinsel ilişkiyi yasadışı ilan etme pahasına korunmaktadır. Cinsiyet, tek başına, kenetleyici bir güç değildir. Bildiğimiz gibi, toplum içindeki eşcinsel grupların kenetleyicilikleri ya da dayanışmalarına dikkat çekilmemiştir. Bu, suçluluk ve namussuzluğun kaçınılmaz unsurlar olduğu farklı bir durumda eşcinselliğin reddedilmesi değildir. Böyle bir bildirinin arkasındaki iddiaların en ustacası, bu örnekte, 1960'lardaki orta sınıf Amerikan aşıklarının vajinaya dayalı duyarlılığı olan statükonun, tek olası durum olmasıdır: Anne Koedt, teorisini geliştirirken, tüm kadınları bu duruma zorlar. Tahiti'de ya da diğer tuhaf yerlerde (hâlâ yok olmamışlarsa) deneyler yapılana kadar, duyarsızlığın, anatomik olarak ne düzeyde belirlendiğini bilmeyeceğiz. Herşeye rağmen, söyleyebileceğim kadarıyla, içi dolu bir vajinayla ulaşılan klitoris orgazmı, boş olanla varılandan daha hoştur. Bunun yanısıra, bir erkek, yapma bir penisten daha fazla şey ifade eder. Nancy Mann, Bayan Koedt'in makalesine yönelik bir düzeltme yazdı ve bu *New England Free Press* tarafından dağıtıldı. Deneyimin elzem doğasına dönmediğimizde, çoğunlukla doğru yapmadığımız zeminlerde, kadının orgazmı başaramamasının yeni bir açıklama getirmeye çalışıyor. Elde ettiği sonuç, masturbasyon yapmak ya da tribadizm'i öğrenmek istemeyen kadınlardan biri için umut vericidir.

Bu ülkedeki çoğu insanın, kötü bir cinsel yaşamlarının olmasının rast-

lantı olmadığından eminim. Bu, yarar sağlamanın mantığı lehinde, insanın zevklerini genel olarak gözardı etmeyi desteklemektedir. Açıkçası, insanların, sevişmedeki hareketleri üzerinde gerçek bir denetim ve sorumlulukları vardır. Ancak, kadınlar için, her şeyi erkeklere yüklemek (ya da erkekler için her şeyi kadınlara yüklemek) kötü politikalardır... Seks, iş, aşk, ahlak, toplumun ortak kanısı- bizi hoşnut edecek en büyük potansiyele sahip bu şeyler, sosyal örgütlerimiz tarafından yavaş yavaş zayıflatılmakta ve istismar edilmektedir. Mücadele etmek zorunda olduğumuz şey, işte budur.

Sevgilinizle geçinemiyorsanız, yatağından kaçabilirsiniz. Ancak, ülkeniz, size tekrar tekrar tecavüz ediyorsa ne yaparsınız?[20]

Nancy Mann'in, Anne Koedt'in penisi dışlayarak ulaştığı acımasız doyumu, açıkça yumuşatması, kendisini, kadın köşe yazarlarının kırıcı şikayetlerinden kurtaramamıştır; *New York*'ta çıkan alaycı makalesinde Julie Baumgold, kendisininki kadar iyi bir Yahudi adı olan, Miss Mann'in soyadının, kadın şovenizmi ve penis düşmanlığının bir kanıtı olduğunu demeye getirdi.[21] Gerçekten de, basının genel olarak alaycı tavrına rağmen, kadın kurtuluşuna yönelik hareketler, şimdiye kadar medyanın büyük bir ilgi alanı olmuştur. Gazetelerin, yeni şeyler için duyduğu müthiş iştah, deriye sürmek için bulamaç haline getirilmiş yağlar, vajinayı daha istekli hale getirmek için yapılmış kokulu sular ve kadın basmakalıbı için, kadın stereotipleri tarafından yapılan diğer piyasalara yönelik reklamların yanısıra, kadınların kurtuluş öykülerinin anomalisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kadının kurtuluş hareketleri, cinsel sapkınlık ortamı, kadın ahlaksızlığı, sansasyon ve görkemli anlamsızlıklardan dolayı, haber öyküleri için iyidir.

1968 yazı, yalnızca, kadınlar, Yeni Sol'da kenetlenen birer grup olarak ortaya çıktıklarında değil, aynı zamanda da Valerie Solanas, Andy Warhol'u vurmasından dolayı da, kadınların hareketi için çok önemliydi. Birdenbire, Erkekleri

Yok Etme Topluluğu, SCUM, gazetelerin ilk sayfası için Bobby Kennedy'nin suikast haberiyle yarışan, büyük bir haberdi. Bayan Solanas'ın kendinden başka, SCUM'un işlediği yolunda çok az kanıt vardır. Çok kolayca, nevrotik, sapmış bir teşhirci olarak karakterize edildi. Andy Warhol'un, olaya bir sirkteymiş gibi yaklaşmasıyla, Solanas'ın iletisinin, çarpıtılmadan yansıması olası değildi. Ancak, insanlar onun kitabını, heyecan için okudular ve verdiklerinden daha çok şey aldılar. Erkekleri ve Kadınları insanlıktan ayıran ve zıt kutupların ortasına yerleştiren bir uçurumu, zıtlık sorununu, çok sayıda kız öğrenci iyi yakaladı. Kadınları, insanlığa geri dönmesini sağlayacak, en şok edici stratejiyi öne aldı -basitçe, insanlık, erkeklerin kökünü kazımaktır. Büyük olasılıkla, bu, erkeklerin, dişilik konusundaki saplantılarına dair ödün vermeyen cümlelerinin vahşi enerjisi ve lirizmi, Ti-Grace Atkinson'ı NOW'ın dışına itecek kadar radikalleştiren, hatta böyle bir zalimliği arındırma işlemini çekip çevirene kadar bu bayanların sloganlarını canlandıran ve sonunda, WITCH'ın (Women's International Terrorist Conspiracy from Hell) ortaya çıkmasına neden olan, kendilerinin penisle ilgili saplantılarına ulaşmak için verdikleri çılgınca bir savaştı. WITCH, aslında medya ile yapılan bir deneyimdir. Herkesin gözü önünde sütyen yakmak, Chase Manhattan Bankası'nı kuşatmak, süpürge sopalarına dayanarak, cadılar gibi giyinmiş bir halde, Madison Square Bahçesinde yapılan yıllık Gelin Festivalini basmak, gürültülü propaganda çalışmalarıydı. Kendi yöntemlerine yönelik ticari sistemin duyarlılığı göz önüne alınırsa, Wall Street piyasasının 5 puan düşmesine neden olacak noktaya kadar çalıştılar. Ancak, son zamanlarda, Taktiksel Polis Gücü ve diğer kurumların misilleme yapma korkusuyla, aslında bir tanıtım hareketi olan şey meçhullüğe büründü ve yeraltına çekildi.

İlk alaycı tanıtım hücumundan sonra, Kadın kurtuluş hareketi basına karşı, kuşkuluydu ve işbirlikçi olmayan bir

tavır takındılar. Bu, onların kamusal imajlarını hiçbir yönden geliştirmeyen ya da onları, Pazar eklerinde ve renkli dergilerde geniş bir ölçüde boy göstermekten bile koruyamayan bir taklitti. Gerçekten de, hiçbir tanıtım, kötü tanıtım değildir. Özellikle, alaycılığın çoğunun kendileri üzerinde tüketildiği özensiz okuma alışkanlığına sıkı sıkıya bağlandıklarında ve kendilerini istismar eden medyanın kötü davranışına maruz kalan bireyler için belli bir sempati uyandırmadığı yerde, kötü değildir. Kadınlar, "burada bir şey oluyor"u bilmekten, "tamamen açık olmayan bir şey" olsa bile, memnundular. Evli bir kadın olarak mesleğini yapmasını engelleyen vergilendirme, ya da cinsel egemenlik ve samimiyetsizlik nedeniyle, kurtuluş arayan bir kadının bir sözü, her zaman gazetelere ulaşır, karşılık muazzamdı ve çekişme, birkaç konuya kadar yayılır. Vivian Gornick'in, *Village Voice*'ta yazdığı bir makaleyi örnek olarak alırsak, bunu görebiliriz.[22] Editöre bir mektup yazan her kadın, yazamayan yüzlerce kadını ifade ediyor ve bir erkeğin korku ve alayla yazdığı her mektubun yüz kez altı çizilmektedir. Daha çok kadının, kendi haklarında yazı yazılmasındansa, onlar hakkında yazarak medyayı etkilemesi umulmuş olmaktadır. Günlük televizyonlar, kocaman karınları doyurmak zorunda oldukları için, etki, diğer medyaya da yayılabilir ve eğer feminist programlar, kozmetik şirketleri tarafından finanse edilirse, çok daha iyi olur. Onlara, kendi mezarlarını kazmalarının bedelini ödettirebiliriz pekala. Ne olursa olsun, gazetecilere hakaret etmek ve hesaba almamak, onlara karşı hiçbir savunma değildir; sansür, bizim değil, baskının silahıdır.

Şimdi, Amerika'da çalışma yapan pek çok başka kadınların kurtuluş hareketleri var. Bu hareketler, 25 gibi büyük bir katılım sağlayan ve kendi sorunlarıyla ilgili yerel gösterilerle sınırlı kalan üniversite kısımlarından, Marcus türü anlamda bilinçyükseltme konusunda yoğunlaşan, Washington'da anti-

açılış tören gösterisinde erkeklerin alayına uğradıklarında kuulan Red Stockings (Kırmızı Çoraplar) gibi gruplara, Anne Koedt ve Shulamith'in üyesi olduğu 17 Ekim hareketine, Cell 55'e, bir karate gösterisi (Rockefeller ve Roxanne Dunbar'ın yeşil kuşakları var) seyretmek için, bir Pazar sabahı, saat 10'da kalkan 500 kadının katılımıyla, geçen yaz konferans veren, Abby Rockefeller'in Boston-temelli Kadınların Kurtuluşu Hareketine ve Kadınları (ne yazık ki yalnızca 500 kadın biraraya geldi) Birleştirme Kongresine kadar çeşitlilik göstermektedir. Hareket, durmaksızın bölünmektedir ve bölünüyor, ancak bu, güç değilse eğer, yaşamın bir işareti olarak alınabilir.

İngiltere'de, Kadınların Kurtuluşu çalışma alanları, eğitimli ev kadınların şehir dışındaki uğrak yerlerinde ve üniversitelerde görünüyor. Ne teorilerinde büyük bir tutarlılık, ne de yöntemlerinde gözlemlenen özel imgelem ve verimlilik var. Tufnell Parkı Kurtuluş çalışma grubu, *Shrew* isminde dağıtımı çok kötü yapılan bir gazete çıkardı. Denemek ve numaraları ele geçirmek için 5 telefon görüşmesinden sonra vazgeçtim. Bu değerli hanımlar, Dünya Güzeli yarışmasında, 'Bizler, cinsel nesneler değiliz' diyen pankartlarıyla göründüklerinde, (hiç kimsenin inkar etmeye yönelmiş görünmediği bir iddia) Worwick Üniversite hareketinden olan kızların polisin çevresinde bağırdığını ve dansettiğini görerek dehşete düştüler. Onları bundan vazgeçirmek için yalvardılar, çünkü bu tür bir davranış bir hanıma yakışmıyordu ve imajları zaten kötüydü. *Shrew* gazetesinin bir sonraki sayısında bu tuhaf kadınların tutumları resmi olarak kınandı. Bu kınamada, bu kadınların, her birinin 4 çocuklu Goventry ev kadınları olduklarından, görgüsüzlükleri için, üzüntü duyduklarından söz ediliyordu. Kadınların, bunlara yardım etmek için kaygı duyduklarını iddia ediyorlardı! Gerçekten de, bu eylem, Coventry kadınlarının katıldığı, çok nadir eylemlerden biridir. Bunlar, "eşit fırsat" düşüncesinden başka bir şey talep etmeyi bugüne kadar

öğrenememiş diğer ayrıcalıklı kadınlara, nasıl bir yol izleyeceklerini söylemeleri açısından anlamlı bir eğilim kazandırabilirler.[23]

Yine de, kaoslara ve yanlış anlamalara rağmen, yeni feminizm, hızla büyümektedir. Red Stockings'in sponsorluğunu yaptığı yeni Feminist Tiyatrosu, New York'ta Village Gate'i doldurmaktadır. Çok az kadın, erkek şiddetini yenilikçi bir taktik olarak öğrenerek ya da bekarlığı uygulayarak yanlış yönlendirilseler de, kadın eşler ve anneler, nafaka istemediklerini bildirerek posterlerle Hudson Caddesi nafaka "cezaevi" çevresinde toplandılar. Gloria Steinem'in belirttiği gibi, kurtuluş hareketinin büyümesi, "örgütlenmeyle değil, temas yoluyla sağlanmıştır."[24] Gerçek hareket yayınları, NEFP ve Agit-prop tarafından yayılan yeraltı örgütlerinde daha öteye ve derine genişlemektedir. Hatta, Bayan Friedan'ın kadın kuruluşundan daha geniş alana yayılmıştır. Son olarak benim konuştuğum bir üniversite tartışmasından, anti-kadın kurtuluşu bir hareket, çoğu erkek olan dinleyiciler tarafından ezici bir şekilde bozguna uğratıldı. Beş yıl önceki bir tartışma, bundan daha iyi tartışılmış olsa da, adamakıllı bozguna uğratılmıştı. Bir hafta önce, Teesside'deki bir yetişkin eğitim merkezindeki karışık ve olağan dinleyicilere hitap ettiğimde, yumuşak konuşan sinirli bir kadın, kocalarının önünde, en bozguncu fikirler hakkında konuşuyordu. Hemşireler edepsizlik ediyor, öğretmenler grevde, etekler her boyda olabiliyor, sütyen satın alınmıyor, kürtaj talep ediliyor... başkaldırı hızla bir araya geliyor ve devrime dönüşüyor.

DEVRİM

DEVRİM

Tepki, devrim değildir. Baskı gören, baskıcıların davranışlarını benimser ve kendi yararına baskı uygularsa, bu, bir devrim işareti değildir. Kadınlar erkekleri, erkekler de kadınları taklit ettiklerinde, ya da hatta eşcinselliğe karşı olan yasalar yumuşatıldığında ve belirli türdeki giyecek ve davranışların bazı cinslere atfedilmesi azaldığında bile, bu bir devrim işareti değildir. Yasadaki kutuplaşmanın şiddetini azaltmak için yapılan girişim, insanların akıl ve yüreklerindeki kadın-erkek düşüncesine yönelik hiçbir anlayışı etkilemez. Barbara Castle'ın kırışık yüzünün iticiliği ile Wilson rejiminde, baş sorun çözümleyici olarak üstlendiği görev, daha çok kadının, güçsüz kadınsılıklarına daha sıkı sarılmasına neden oldu. Onu örnek alarak, erkeklerin farklı dünyasında yarışmaya heves eden kadınların sayısı azdır. Bu kadınların, güçlü pozisyonlara ulaştıklarında, kendi cinslerini desteklemediklerini, işveren olduklarında kendi cinslerine iş vermediklerini biliyoruz. Ayrım için hiçbir temel olmadığında bile, durum böyledir. Herşeye rağmen, erkeklerle iyi geçinirler. Çünkü yaşamlarında, erkeklerin gizli isteklerini, suçluluk duygularını ve zaaflarını kullanmaktadırlar. Böyle kadınlar, beyaz adamın sağ kolu olan zenci gibidirler. Onlar, bir erkek kadar iyi ve çok daha güzel, gerekli ve istisnai yaratıklardır. Erkekler, onlara teslim olurlar.

Bir savaşçı güç olarak, kendilerini eğiterek, kendi şartları içinde bir devrimin yollarını araştırmak zorunda olan kadınlar, devrim ile tepkinin ya da başkaldırının karıştırılmasının en açık örneğidir. Savaş, artık endüstri gibi, süper fiziksel güç gerektirmiyor. Bu nedenle de, kadınların insanlığa kabul edilmesi savaşında da artık önemli değildir. Günümüzde, şiddet insandışı ve aseksüel olmuş durumdadır. Şiddet, gelişmiş silah yapımı, polis gücünün artırılması ve varlıklarıyla savaş kaoslarının gelişimini hızlandıran, kocaman savunmaların düzeyini artırmakla aynı anlama geliyor. Savaş, çıkar çatışmaları cephesinde, tartışmaya girmektir. Konu, savaşla şansa bırakılır, en iyi adamın kazanacağı yolundaki gizli iddia, hiç haklı çıkmamıştır. Tarih, onu, herşeye rağmen en iyi adam olarak görüp, saçma bir oyuna devam etse de, en kötü, en vicdansız adamın kazanması, aynı şekilde tartışılabilir. Yalnızca, Almanya'nın topyekün öldürülmesinde, İngiltere'nin rolü konusunda karar vermek için, Hochhuth'ın çabalarını ve bu kaçınılmaz sürecin farkına varmak konusunda Winston Churchill'in gösterdiği sağduyulu körlüğü düşünmek zorundayız. Savaşlar *kazanılamaz*. Kendi savaş sonrası yazgısını, Nazi Avrupa'sının suçlularıyla karşılaştıran bir İngiliz, zihni karışık bir şekilde bunun farkındadır. Kurtuluşu araştırma biçimlerinde savaşla ilgili tutumları benimseyen kadınlar, insanlığın insanlıktan çıkarılmasının son çarpıklığını dile getirmeye mecbur ediyorlar kendilerini. İnsanlıktan çıkarmanın, görünen tek bir sonucu vardır. Bu da, intiharın, özellikle erkeksi sonucudur.

Boston Kadınları Kurtuluş Hareketi, kadınların, bireysel koşullarda fiziksel saldırganlıkla sindirildiği zeminlerde, kareteye ilgi duymalarını haklı çıkarmak için, kadınların rahatça eyleme geçmeden önce, bu korkudan kurtulmaya gerek duyulduğunu iddia ediyorlar. Erkeklerin, genellikle yapmacık bir şekilde, dırdır yapan karılarını susturmak için fiziksel güç

tehdidini kullandıkları doğrudur; ancak bu, hemen hemen her zaman bir düzmecedir. Gerçekte, sinirlerin savaşıdır ve oldukça kolay bir şekilde etkisiz hale getirilebilir. Yaşamımın çeşitli dönemlerinde, şiddeti ile tanınan erkeklerle birlikte oldum. Bunlardan ikisi ağır yaralama (Grievous Bodily Harm) nedeniyle hüküm giymişlerdi. Ancak hiçbir durumda, fiziksel saldırganlıkla karşılaşmadım. Çünkü, bundan etkilenmeyeceğim, tavırlarımdan, çok fazla belliydi. Şiddetin, çoğu kadın için bir çekiciliği var; kavgalarda, seyirciler olarak hareket ediyor ve filmlerdeki kanlı şiddet sahnelerinden hoşlanıyorlar. Kadınlar, publarda ve dans salonlarında şiddet sahnelerinin gelişimlerini hızlandırırlar. Erkekleri şiddete teşvik eden şey, gerçekte, kadınların, şiddetin heyecanına gereksinim duymalarıdır. Çoğu kavgalar, aşağılayıcı, karışık işlerdir: Çoğu erkek, hedeflediği şeye vurmaz, kendi mazoşizmlerinden dolayı, kendilerinin de yaralanmalarına izin vererek, kavgayı bitirirler. Gerçek bir sert adam, karateyle ya da Queensberyy Markizi'nin kurallarıyla eğlenerek vakit geçirmez. Kırık bir şişe, bir tekerlek kuşağı, bir levye ya da bir balta kullanır. Kavganın gidişatını görmez, ancak yapabildiği kadar kısa sürede, yapabildiği kadar çok zarar vererek, çabuk bir şekilde işi bitirmenin yollarını arar.

Eğer kadınlar, şiddet çatışmalarındaki fatihi sevmeyi birdenbire bırakırlarsa, gerçek bir devrim olurdu. Kadınlar, niçin yaban erkek imajını çok beğenirler? Yalnızca, kaslarını, cesaretini ve yumruklarını kullanmaya teşvik edilen (çarpık görüntülü güçlü erkekler, kendilerini kanıtlamak gereksinimi duyan daha az erkeksi olan erkekler tarafından her zaman iş başına çağrıldıkları için) erkeğin mutsuzluğunu görseler... İster asker, güreşçi, futbolcu ya da model olsun, onun kaderi, kendi kaderine benzediği için, güçlü adamın tanrılaştırıldığını niçin anlayamazlar? Eğer kadınlar, şiddetin ayak diremesine yönelik gerçek bir seçenek sunsalardı, dünya, daha az acı çe-

ker, biraz daha nefes alırdı. Kadınlar, güreş maçlarını seyretmeyi bıraksalardı, bu endüstri çökerdi; askerler, tüm kadın lütuflarının geri çekilmesiyle yüzleşselerdi, -Lysistrata'nın uzun zaman önce gözlemlediği gibi- kavgadaki sihir birdenbire azalırdı. Bizler huri değiliz; savaşçıların ödülü olmayacağız. Ve erkek dergilerinde, Vietnam'a gitmek üzere olan oğlanlara, Amerikan şehirlerinin, fahişeleri bir lütuf olarak sunduklarını yeni okuyoruz.

Erkeğin şiddet sapkınlığı, kadınların aşağılanmasının çok önemli bir şartıdır. Penis, bir silah olarak düşünülüyor ve kadın üzerindeki hareketi, her nasılsa yıkıcı ve yaralayıcı olarak anlaşılıyor. Penis bir tüfek olmuştur ve İngilizce argoda, kadınlar, eşlerinin boşalmasını istediklerinde, 'beni vur! beni vur!' diye bağırırlar. Kadınlar, tüfekleri ateşlemekte erkekler

Kadının Kavgası

(Ton: 'Juanita')

Toprak Ananın yumuşak göğsünde uyuyabilir,
Dünyanın uyanışı için soyluca çalışmış biridir o.
Kadının yüreğinde tüm acıyı iyileştirecek bir dilek yatar,
Bırakın, erkeklere, her zinciri kırmakta yardım etmeyi öğrensin.

Kadın, ah kadın, prangalarını geçmişte bırak:
Doğrul ve hakkını iste ve sonunda özgür ol
Anne, karı ve bakire, ellerinizde büyük bir güç yatıyor:

Ona özgürlüğü, gücü ve özveriyi verin.
Tepenin zirvesi, gelen günün ışığını kırıyor,
Kavga hâlâ bekliyor, o zaman kalk ve git.

I.W.W. Şarkıları

kadar yetenekli olsalar da, güçsüzlüklerinden, bir tüfek yardımı ile kurtarılamazlar. Her zaman kadınlara, özel bir kavganın süresi için bir tüfek verilmiş; geri alındığında ise, kendilerini, öncekinden daha güçsüz bulmuşlardır. İzlenecek yol, bunun tersidir: Kadınlar, penisi insanlaştırmalı, tüm sertliğini almalı ve sonra yeniden eski haline bırakmalıdır. En özgür kadının yaptığı şey, hatanın nasıl kaynaklandığını ve kendileri üzerinde ne etkiler yaptığını görmek yerine, penisi, kendisini yanlış sunumundan dolayı, alaya almak, erkeklik güçlerini abarttıkları için, erkeklerle eğlenmektedir. Erkekler, sevişmenin tüm sorumluluğunu üstlenmekten yorgun düşmüşlerdir. Onları rahatlatmanın tam zamanıdır. Lezbiyenlik, büyük ölçüde benimsensin demiyorum. Yalnızca, erkek cinsel organına verilen önemin kaldırılıp, insanın cinselliğine önem verilmesini öneriyorum. Kadın cinsel organı da kendini kanıtlamalıdır. Kadının şiddete yönelik tavrındaki sorun, bu sorundan ayrı tutulamaz. Belki de, kadınlar, gerçekten şiddetten nefret etmekle işe başlayabilirler. En azından, şiddet çatışmalarında kazananı ödüllendirmek yerine, ilgilerini, kaybedene yönelterek şiddeti reddetme yolunda emek harcayabilirler. Eğer, seyircilerini, erkek rekabetinden tamamen geri çekselerdi, şiddeti destekleyen güdülemeninde çoğu yokolurdu.

Pek çok kadın, sert çatışmalarda, kendilerini, kazanana yakın hissetmeseler de, kavgadan galip çıkanın çevresinde ilgi çemberi oluşturmasalar da, daha geniş bir sosyal anlamda alırsak, hepsi, kazananı tercih eder. Güney'de bir üniversitede, yetişkin bir eğitim grubuna söylev çeken seçkin bir hanım profesör, erkek şovenizminin, kültürlü erkekleri, aynı kurumdaki eşit şekilde nitelikli ve eğitimli kızlarla çıkmalarını engellediği gerçeğini kederle ifade etti. Kızların, daha az kültürlü, daha aşağı tabakadan erkeklerle arkadaşlık etmesi beklenemezdi. Bu nedenle kızlar da hiç kimseyle çıkmadılar. Ancak, eğer erkekler, boş zamanlarını, entelektüel olarak kendilerin-

den aşağı olanlarla geçirmekten hoşnutlarsa, neden kadınlarda öyle yapmasın? Kadınlar, küçümseyici bir tavırla, erkeklerin 9'dan 5'e kadar entelektüel olduklarını, mesai bittikten sonra gevşeyebildiklerini ve bir geri zekalı ile çene çalabildiklerini söyleyebilirler. Onlar, her şeyi bilen Baba ve seçtikleri kadın da, nefes kesen kız rolünü oynar. Genellikle, alay doğrudur. Ancak, pek çok durumda, kadın entelektüellerin, kibirli, saldırgan, zorlayıcı ve gergin oldukları da doğrudur. Daha sıradan ve yalın eğlencelere katılmaz, kuşkulu eğitimsel başarılarına fazla değer verirler. Başarıları kendininkine değer katacak bir erkek, kendi yetersizliklerinin yerine koyacak bir ego ararlar. Çoğu erkek bu arayış telaşını farketmekte gecikmez. Pek çok erkek, geri zekalı kadınlardan, çabukça bıkar, ancak kadın entelektüellerden de bir o kadar nefret ederler. Rakipleriyle çıkmak ve onlarla birlikte olmanın yollarını aramaktansa, kendilerinden "daha aşağı" olanların arkadaşlığıyla rahatlamak ve zevk almak, niçin kadınlar için de olası olmamalıdır? Bir erkeği *takdir etmek* gereksiniminden kurtulup, onları sevmenin daha yumuşak rolünü kabul etmeye gereksinim duyarlar. Bilgili bir kadın, entelektüel rakibinin yaptığı gibi, bir kamyon şoförünü iğdiş edemez, çünkü, şoförün, kadının kitabi yeteneklerine karşı hiçbir abartılı saygısı yoktur. Geleneksel eğitime getirilen seçenek, aptallık değildir ve pek çok zeki kız, bir yoksulun ruhunun gerçek bilgeliğin güzelliğine gereksinim duymaktadır. İşçi sınıfı ailelerinde, babanın paternal rolü, orta-sınıf ailelerindeki babanın rolü gibi değildir. Çünkü işçi sınıfındaki kadınlar, okuma-yazmada ve yetkilileri idare etmekle, kocalarına göre daha hızlı ve ustadırlar.[1] Bir işçi, "düşünen" bir eşe sahip olmaktan, pekalâ gurur duyar. Evlilik, vergilerden sonra, kadının kazancının, ailenin mali durumuna küçük bir katkı yapması demekti. Bu ülkede profesyonel kazançlar, o kadar düşük, çalışma saatleri o kadar uzundur ki, hiçbir erkek, kazanç kapasitesinin, karısının

kazancından daha düşük olma tehlikesini yaşamaz. Karısı çok da nitelikli olsa, durum değişmez. Hareket içinde, orta sınıfın devrimci erkeklerine, el, ayak ve kalça hizmeti verdikten sonra, ayrı ayrı gruplarda ateş püsküren sosyalist kadınlar, sahip oldukları bilgi ve yeteneklerini, istedikleri sınıfın hizmetine verseler, daha iyi iş yapabilirler. Kadınların başarısı genellikle, evlilikle, ait olduğu sınıfın ne kadar uzağına gittiğiyle değerlendirilmektedir. Bilinçle sağlanacak bir devrim, bu düşünceyi tersine çevirebilir. Elbette, bu içtenlikle yapılmalıdır. Alçak gönüllü olmanın olanağı yoktur.

Eğer kadınlar, durumlarında önemli bir iyileşme gerçekleştirebileceklerse, evliliği reddetmek zorunda oldukları, açıkça görülüyor. Hiçbir işçinin, tüm bir yaşamı için sözleşme yapması gerekmez: Öyle yapsaydı, patronu, onun daha iyi ücret ve şartlar kazanmak için harcadığı çabaları gözardı ederdi. Bir işverinin, iş tekeline sahip olduğu yerlerde, bu olgu gözlenebilir. İyi kalpli olduğunu düşünerek bir patronun, işçisine iyi koşullar sağlaması beklenmez: İşçiler, pazarlık güçlerini koruyarak, gururlarını yitirmekten kaçınmalıdırlar. Kadınların, evlilik sözleşmesi ile tüm yaşamı için imza atmadığı, çünkü boşanmanın her zaman olası olduğu iddia edilebilir. Ancak göründüğü kadarıyla, boşanma, erkeğin yararına çalışıyor. Nedeni de, yalnızca erkekler tarafından düzenlenmiş ve kurumlaştırılmış olması değil, boşanmanın hâlâ paraya ve bağımsız gelire dayanıyor olmasıdır. Evli kadınlar, çok nadiren, ikisinden birine sahiptir. Erkekler, nafaka yasalarının kendilerini felce uğrattığını iddia edebilirler ve bu, açıkçası doğrudur, ancak nafakayı gerekli kılan gerçek için yalnızca kendilerini suçlamalıdırlar, çünkü çocukların gözetimini anneye bırakmışlardır. Çocuklarını babasız yetiştiren, nafaka bağlanmış kadın, şimdiye kadar olduğundan daha özgür değildir. Yalnızca patronun feshedeceği uzun ömürlü bir hizmet sözleşmesini imzalamak bile daha az anlaşılır. Biraz daha acı

olan ise, çalışkan kadının kazandığı gelirin, kocasının gelirinin bir parçası olarak değerlendirilmesinin yansımalarının varolmasıdır. Diğer yandan, erkek, ne kadar kazandığını, karısına söyleme zorunluluğu hissetmez. Eğer, bağımsızlık, özgürlüğün gerekli bir doğal sonucu ise, kadınlar evlenmemelidir.

Ortalama bir kız neden evlenir? Yanıt, büyük olasılıkla, "aşk için" şeklinde olacaktır. Aşk, evliliğin dışında varolabilir - Gerçekten de, uzun zamandır, her zaman öyle olduğu varsayıldı- Aşkın, pek çok çeşidi olabilir; niçin kişiye özel olmalıdır? Güvence mi? Güvence, özellikle evlilikte varolan mutlu birlikteliğin korunması anlamına geliyorsa, bir canavardır. Zina ya da ayrılma gibi görünen felaketler olmamalı mı? İnsanlar, zamanla değişmektedir: Sonunda, eş, başlangıçta evlenilen kişi olmayacaktır. Eğer bir kadın, çalışmaktan bıktığı için evlenirse, istediği herşeyi elde eder. İş olanakları geliştirilmeli, terkedilmemelidir. Eğer bir kadın, çocuk sahibi olmak için evlendiyse, ortalama aile koşullarının, çocuklar için çok iyi bir yetiştirme zemini olmadığını dile getirebilir ve dünyanın, nüfus artışı için aceleye gereksinimi olmadığını görerek, doğum kontrolü olası olduğu için, bazı uygun koşullar kendini gösterene kadar bekleyerek, daha iyisini yapabilir. İpotek yapamayan ve sık sık, istenmeyen kiracı olarak değerlendirilen bekar bir kızın acısını çektiği aşağılama ve yetkisizliği, yalnızca bekar bir kız yaşayabilir. Yine buna, o meydan okuyabilir. Korku ile yapılan evliliğin bunları değiştirmeye yönelik hiçbir yolu yoktur. Yasadışı bir çocuğu yetiştirmenin beraberinde getirdiği, daha çok sorunlar olsa da, hatta, dostça bir arada yaşamak bile, ortodoks vatandaşların öfkesi ve suç duyurumunda bulunmasıyla karşılaşabilse de, bu zorluklardan sakınmak için evlenmek, anlamsız bir kaçıştır.

Kurtuluşu arayan bir kadının evlenmemesini, kesin bir

biçimde belirtmek doğru olsa da bu, evli kadınların, birer kayıp oldukları anlamına gelirse, herhangi bir geniş ölçekli kadın özgürlüğü, süresiz olarak ertelenmiş olur. Çocuğu olmayan evli kadın, terkedilme tehdidinin korkusunu yendiği durumda, pazarlık gücünü, bir derece de olsa, hâlâ elinde tutabilir. Evli insanlar arasındaki pazarlık, genellikle adaletsiz işler: Kadın, sonunda, kendi yaşamının radikal olarak değiştiğini, ancak aynı şeyin kocası için geçerli olmadığını görür. Bu durumun, genellikle haklı olduğuna inanılır: Örneğin, bir İçişleri Bakanlığı kararı, kadın bir Hindistanlı ile evlendiği için ve "kocanın vatanını benimsemek, kadın için alışılmış bir şey olduğundan"[2] kadının kendi ülkesinde oturma hakkını, son zamanlarda reddetti. Aynı şey, kadının kendi şehri, kocasının çalıştığı yer, seçtiği ev ve arkadaşları içinde geçerlidir. Evlilikte, karşılıklı özveride eşitsizlik, pek çok durumda bir blöf olsa da, özde yatan duygusal eşitsizlikle çok iyi biçimde açıklanabilir. Pek çok erkek, terkedilmekten karıları kadar çok korkuyorlar. Kocalar olarak, karılarının korktuğu kadar, onlar da başarısızlıktan korkuyorlar ve kendi kendini idare etmekten korkmayan bir kadın, bu durumu ustaca kullanabilir. Bu, büyük oranda bir sinir savaşıdır. Kadın nüfusundaki dalgalanma büyürken, Girls of Independent Means'de çizilen bir durumu dikkate alırsak, şimdi, öncekine nazaran daha az kadın klüpleri ve katılımcı toplumlar olsa da, çeşitli türdeki yararlı girişimlerin, bireyin bağımsızlığını desteklemek için ortaya çıkmasını sıkı takibe almak gerekir. Örgütlenmedeki, ilkesel değer, politik bir hareket oluşumu değil, oldukça küçük bir ölçekte yararlı olabilen, dayanışma ve karşılıklı yardımlaşmanın gelişmesidir. Anne evine dönmek, oldukça tatsız bir numaradır, çünkü anne, genellikle birlikte yaşamak için zor, suçlayıcı, tutucu, çocukların sorunlarından dolayı bezgindir. Çoğu kadın, kendine ait bir odaya hâlâ gereksinim duymaktadır ve onu bulmanın tek yolu, kendi yuvalarının dışında olabilir.

Asi Kız
Söz ve Beste Joe Hill'e ait, Copyright 1916

KORO
Bu, asi kız, bu, asi kız.
İşçi sınıfı için o, değerli bir incidir
Dövüşen asi gence,
Cesaret, onur ve sevinç getirir;
Daha önce de kızlarımız vardı,
Ancak, Dünyanın Endüstri İşçileri arasında
Daha çoğuna gereksinim duyuyoruz.
Çünkü, özgürlük için, bir Asi Kızla
Birlikte kavga etmek müthiş bir şey.

I.W.W. Şarkıları

Annelerin durumu, diğer kadınlardan daha zordur. Çocukların sayısı ne kadar çoksa, durum o kadar umutsuz gibidir. Ve çocuklu kadınlar, çocuğuyla ya da çocuksuz, kirişi kırar. Tessa Fothergill, iki çocuğunu da alarak, kocasını terketti ve kendi başına bir daire ve iş bulma mücadelesine başladı. O kadar çok zorlukla karşılaştı ki, kendi gibi sorunları olan kadınlar için bir örgüt kurmaya karar verdi ve adına Gingerbread dedi Benzeri bir başka grup, Mothers-in-action adıyla zaten vardı.[3] Resmî engeller, süreci yavaşlatsalar da, birlikte başarmak, daha kolaydır. Bu tür grupların kendi oluşumlarını duyurabildiği ve beraber çalıştıkları kişilerle tartışabildikleri bir kadın gazetesi kuruldu. Çocuklarının sosyalleşmesini

sağlayanlar ve hamiller olarak, rollerinin önemi konusunda oluşturdukları iddialardan dolayı, çoğu kadın, kocasını ve çocuklarını terketme düşüncesinden ürkerdi, ancak bu, tatsız olsa da, açıkça yeniden düşünme sorumluluğunu üstlenmeyi gerektiren bir durumdur. Öncelikle, çocuklar ona ait değildir. Gözetim durumunda, çoğu mahkeme, babanınkine karşı, annenin istekleri lehinde çalışıyorsa da, çocuklar; annenin malı değildir. Acının olduğu bir ortamda büyümek, çocuklar için, rejimdeki bir değişikliğe uyum sağlamaktan çok daha kötüdür. Uyum sağlamada yaşanan zorluk, göbek bağının antisosyal güçlendirmesi ise, kendisi bir delildir ve belki de, çocukların, sonunda, anneleri üzerinde tartışmasız egemenlikleri olmadığını anlamaları daha iyi olur. Ne olursa olsun, durum açıklanmalıdır, çünkü, her zaman, huzursuzluk hisseder, karanlık olasılıklar konusunda, gerçekler karşısında duyduklarından daha çok endişe duyarlar. Kocasını terkederse, kendi geçimini sağlasa da, çocuklarını ancak bir düşkün evinde büyütebileceğine, bir kadın, duyarlı bir biçimde karar vermeli, evden kaçan kadına karşı varolan derin önyargıyı hiç düşünmeden reddetmelidir. Pek çok durumda, çocuklarını alıkoymasına izin verilerek, koca avutulur ve bir kadının gösterdiğinden daha az kaygı göstererek onları eğitmeye çalışır. Bir kadına göre, bir kahyaya yada bir dadıya para ödemesi, daha olasıdır, vesaire. Çocuklarını yanında tutma mücadelesi veren boşanmış bir kadının arkasında, seçeneklerin en kötüsü olan, "çocukları bir yuvaya yerleştirmek" tehdidi, her zaman vardır. Kocasını ve çocuklarını terkeden bir kadın, onlara nafaka verebilir. Elbette, toplum ona bu olanakları sağlarsa.

Evli bir kadının kurtuluşundaki en önemli unsur, durumunu anlamaktır. Dayanılmaz bir düzendeki başarısızlık suçuna karşı gelmeli, düzeni sorgulamalıdır. Sağlığı, ahlâkı ve cinselliği konusunda yapılan açıklamaları gözardı etmeli ve

hepsini kendisi için değerlendirmelidir. Düşmanlarını, yani doktorları, psikiyatristleri, sosyal hizmet verenleri, evlilik danışmanlarını, rahipleri, sağlık ziyaretçilerini ve popüler ahlakçıları tanımalıdır. Alışveriş alışkanlıklarını, her günkü kaçamak ve içtensizliklerini, acılarını, çocuklarına, geçmişine ve geleceğine yönelik gerçek duygularını analiz etmelidir. Böyle bir değerlendirmede, en iyi yardımcıları, kız kardeşleridir. Kocasıyla yaptığı tartışmalarla, aklının karışmasına izin vermemeli, kendini gülünç duruma düşürmemelidir. Durumundaki kısmî masumluğun ve akla uygun bir öneride uzlaşma önerisindeki yardımseverlik tehdidini kabul etmemelidir. Aslında, kendi istediği, amaçlarını yakalamalıdır. Bu oldukça "mantıksız" önerileri ya da istekleri sonuca vardırma konusunda, amaç ve istekleri kullanıma koymak için, enerji gerekli olabilir.

Bu, Ti-Grace Atkinson'ın yaptığı gibi, erkeklerin biyolojik üretme sırrını çözdüklerini belirtmek için, kadın cinsine boyun eğdirme gelişiminin tam bir açıklaması değildir. Gerçekten de, onlar babalık gizini çözmediler ve çözmemiş bulunuyorlar. Bir babanın gerekli olduğu biliniyor, ancak olumsuzu hariç, onu nasıl tanımladığı bilinmiyor. Kadınlar, babalığın bu yetersizliğine, belki de hapse atma ya da gözetimle zorlandıktan sonra, babalık güvencesi ve onun doğal sonucu sadakat önererek, rahat bir biçimde karşı atağa geçmiş durumdalar. Şimdi, karıları manastıra kapamak olanaksızdır ve biz pekalâ, güvenceyi geri çekebilir, tüm grubun babalığını, -bütün erkekler, bütün çocukların babasıdır- koruma konusunda ısrar ederek, ataerkil aileyi olanaksız kılabiliriz. Babalık güvencesini geri çekmek, ilk aşamalarda öyleymiş gibi görünse de, zorunlu olarak onunla bununla düşüp kalkmayı gerektirmez. Sıradan sekreterlerin, iş seçerken pek çok firmaya giderek, firmaya ve çalışmalarına yaptığı katkıların dikkate alınmasını dayatması, devrimsel bir öğelem olarak işleyebilir; benzer şe-

kilde, monogaminin sevgi kanıtı olduğu fikriyle ve köpek türü bir bağlılıkla kendilerini bu işe adamakta, kadınların gösterdiği sakınmayı, başlangıç için gerçek bir "düşüp kalkma" ile desteklemek zorunluluğu ortaya çıkabilir.

> Şu anda iyi ve övgüye layık her şey, eğer tüm evlilik yasaları yarın yürürlükten kaldırılsaydı, varolmaya devam ederdi... Sevebildiğim birini sevmeye, sevebildiğim kadar uzun ya da kısa süre boyunca sevmeye, istediğimde bu aşkı her gün değiştirmeye, elden alınamaz anayasal ve doğal bir hakka sahibim.
>
> *Victoria Claflin Woodhull, 20 kasım 1871*

Kadınlar, kapitalist konumdaki, temel tüketici olma rollerini de reddetmek zorundadırlar. Kadınların işini artıran ve gerek duyulandan daha çok eve bağlayan eve ait aygıtların satın alınmasını reddetmek, geri bir adım olsa da, kadınlar, diyelim ki, bir çamaşır makinesini üç aile arasında paylaşsalar ve prestij ve başarının gerekli endeksi olarak en son model olmasına önem vermeseler, bu sanayilere büyük bir darbe olurdu. İş paylaşımı yapan aile dayanışmaları oluşturarak, birbirlerinin birkaç gününü boşaltıp, birbirlerini rahatlatabilirler. Çocuklar, birbirlerine karşı küçümseme durumuna sokmak yerine, sıkılır sıkılmaz ıskartaya çıkarılıp ortalarda duran oyuncakları paylaşmaya teşvik edilebilir. Bu, ailelerin düşündüğü gibi, çocuklara itici gelmez. Dört yaşlarındayken, tüm oyuncaklarımı hediye ettiğim için dayak yediğimi anımsayabiliriyorum. Gerçekten, oyuncaklarımı artık istemiyordum. Çocukların, pahalı oyuncaklara gereksinimi yoktur ve kadınlar, her Noel'de, kendileri sayesinde milyonlarca lira kazanmanın yollarını araştıran reklamcılığı reddedebilir. Sabun ve benzeri

şeylere konulan zamlardan, ambalajsız, markasız mallardan satın alarak ve pateklemenin çekiciliğine direnerek kaçınılabilir. Aynı şekilde yiyecekler, direk satıcıdan satın alınabilir ve kadınlar aracıyı ortadan kaldırmak için bir araya gelirlerse, bunun çalışmasında daha iyi bir şansları bile olabilir. Düzineyle 'daha ucuz', tek aileyle sınırlanmamalıdır. Kadınlar, kullanılmış giyecek ve mallardan hoşlanmama önyargısından da kurtulmalıdırlar. Büyüyen çocukların giysileri paylaşılabilir ve çocuklar, hali hazırda göklere çıkarmanın kurbanı olmadılarsa, buna aldırmazlar. Bebek arabaları ve buna benzer şeyler, zaten, çoğu işçi sınıfı ailerinin çevresinde değiş tokuş edilmektedir. Bu dayanışma girişimlerinin amacının bir bölümü, tek aile ve tek ebeveyn ayrışmasını parçalamaktır. Ancak ilke olarak, kadınların, reklamcılık için ana şamar oğlanı, ulusun ganimetinin baş tüketicileri olma işlevlerine kısa devre yaptırma yollarını düşünüyorum.

Pek çok kadın kurtuluş hareketi, bu tür aşağılık, değersiz süsleri aşmaları için, kadınları zorlasa da, çoğu kadın için giyim ve kozmetik alanındaki ilgiyi terketmek zor oluyor. Kozmetik ürünleri, bilinçli ve yaratıcı bir yönde süs için kullanıldığı sürece, samimiyetsizliğin amblemi değildirler: İşlevlerinin kuşkulu olduğu bir dünya için onay görebilsin diye itici bir şeyi saklayarak, kusurları örterek, gerçek şey olarak sunulduğunda, içtensizliğin amblemidir. Takma kirpikleri olmadan dışarı çıkmaya cesaret edemeyen kadınlar, ciddi psikolojik sorun içindedir. Kozmetiklerin en pahalı karışımları, öz olarak, en ucuzundan hiç de farklı değildir. Hiçbir mucizevi merhem, gerçekte yıpranan dokuları onarmaz. Perhiz yapmalı, güzelliğin hammaddeleri için dinlenmeli ve kozmetikleri, tam olarak eğlence için kullanmalıdır. En ucuz ve en eğlenceli boyalar, sahnelerde kullanılan renklerdir. Kohl, en iyi ve en ucuz göz makyajıdır ve çeşitli şekillerde satın alınabilir. Fransız markasıyla pazarlanan, pahalı esanslar yerine, kadınlar, kâfur ru-

hu, karanfil yağı ve tütsü ile kendi parfümlerini yapabilirler. Bunun yanısıra parçalanmış lavanta, petfuli (Hindistan'da yetişen bir bitki) ve gülyağı da kullanılabilir. Saç stilinin yıllık değişmelerini izlemek yerine, saçlarını en iyi uzatma ve koruma yolunu bulabilirler. Kafalarıyla değil, modanın tayin ettiği şekilde saçlarını yaptırmak yerine, kendi tarz ve ruh hallerine göre olası değişiklikleri deneyerek kendilerine uygununu bulabilirler.

Bu eğilimlerin bazıları, zaten görünüyor. Çoğu genç kız, anneleri kadar sık kuaföre gitmiyorlar. Tek başına, modacıların hakkından gelmiş bulunuyor, en eski ve romantiğinden, erkek spor giyiminin en aşırı alanına kadar, neyden hoşlanıyorlarsa onu giyiyorlar. Yemek yeme alışkanlıklarını, özellikle alkol ve şaraptan uzak durduklarını gösteren işaretler var. Çoğu, öğrenci olarak hayatta kalmanın yollarını buluyor. Sigara ve birayı reddederek, yasaklanmış marijuana kullanımını artırırlarsa eğer, bunun, ekonomiye dair geniş kapsamlı etkileri olacaktır. Doğal yiyeceklere yönelmek ve az yemek, hem yemek yemeye, hem de yiyeceklerin pazarlanmasına yönelik bir tutumdur. Şimdiye kadar, bir azınlık bu eğilimi izleyegelmiştir, ancak, bu, kadınların kurtuluşunun bayrağı gerisinde trompet çalanlardan çok daha büyük bir azınlıktır. Oysa, onların aradığı kurtuluş, bunun aynısıdır. Hippilerin, şiddeti reddetmesi, başarısızlığa uğramış olarak düşünülebilir. Çünkü polis, bir çiçeğe, sopayla karşılık vermekten utanmadı. Ancak, sorun tanımlanmıştır ve tartışma henüz bitmemiştir.

Kadınların özgürleşmesinin temel yolu, zorlayıcılık ve zorlama yerine, zevk ilkesini koymaktır. Yemek pişirme, giyim, güzellik ve ev bakımı, kaygının, uzun süre, zevk ya da başarı duygusunun yerini almasının söz konusu olduğu zorlayıcı faaliyetlerdir.Yemek yapmayı, giyimi, kozmetiği ve ev bakımını, *eğlence* için kullanmak olasıdır. Zevkin özü, isteyerek yap-

maktır. Bu durumlarda, isteyerek yapmak kişinin birlikte yaşamak zorunda olduğu normu reddetmek ve kendini düzenleme ilkesini kurmak demektir. Benzetme, içki örneklerinde, en iyi şekilde anlaşılabilir: Kadınlar, uyuşturucu ilaçları, zorlayıcı olarak gerilimi ya da acıyı azaltmak ya da kaygı semptomlarına karşı durmak için, bir yatıştırıcı olarak kullanırlar. Böylelikle, hemen hemen otomatik bir şekilde, bir bağımlılık sendromuna girerler. Sonrasında da ilacın, semptoma neden olup olmadığını anlamak olanaksız olur ve bu böyle sürer. Mariuana kullanan bir kişi, böyle bir şey yapmaya gerek duymaz. Kendini belirli bir durumda hissetmek için kullanır, olmayı istediği noktaya geldiğinde, almayı keser. Kullanımın, bir tür terapi olarak göstermek için nedenler uydurmaya kalkmaz. Oysa, kendir konusunda yapılan düzenlemeler, bunun bir tür tedavi olduğu tanımını getiriyor. Aynı şekilde, herkesin yemek istediği, sizin de pişirmek istediğiniz bir yemeği yapmalı ve istediğiniz biçimde sunmalısınız. Belirli bir program uygulayarak, her gün belirli bir yemek yapmak ya da tüm yeni ve değişik yemekleri yapma zorunluluğu duymayın. Herhangi bir ilgi hissetmiyorsanız, yapmayın. Ne yazık ki, bu ülkede program yapma alışkanlığı güçlü bir biçimde oluşmuştur ve sıradan kadınlar bile, bingo ve konken partilerini programlı olarak sürdürürlr. Bunlar, kadınların, "onsuz ne yapacaklarını bilmedikleri şeylerdir". Ev işi, tipik bir kısır döngü olarak kabul edilmektedir; iş daha çok iş yaratır ve devam eder. Böyle bir döngüyü kırmak o kadar zordur ki, onu tam doğru yerinde kırmak ve hep birlikte bir şey yapmak konusunda direnmek hemen hemen zorunludur. Bu döngü içinde, düzenli aralıklarla yaşanan özgürlük, hâlâ vardır ve çalışmalarının nedeni de budur. Uzlaşma biçimleri, kaygıyı geçici olarak azaltsa da, bütünüyle sorunu çözmek de bir işe yaramaz. Aynı nedenden dolayı, döngü içinde kendilerinin seçtiği bazı işleri dahil etmek, işe yaramayacaktır. Çünkü enerji ve sabır,

durmadan azalmaktadır. Döngüyü parçalamanın (fıtık etmenin) dışında hiçbir seçenek yoktur.

Bazılarına göre, çemberin kırılması, merkezin, denetimi elinde tutamaması ve dünyada kaosların etkili olması demektir. Özgürlük korkusu, içimizde güçlüdür, ancak korkunun kendisi, statükonun dayanma gücünde inşa edilmiş etkenlerden biri olarak anlaşılmalıdır. Kadınlar, maskülin-feminin zıtlığını kabul etmeyi bir kez reddettiklerinde hata yapma olasılığını ve riskin varlığını kabul etmek zorundadırlar.

> Beyefendi mantîki düşüncelerime göre, tarafsız bir biçimde tartışmaktayım -Kendim için değil, cinsim için diliyorum. Uzun zamandır, yaşamın görkemli hediyesi, her erdemin temeli olarak düşündüğüm bağımsızlık- ve çorak bir kırda yaşamak zorunda da olsam, isteklerimi daraltarak, her zaman sağlam tutacağım bağımsızlık.
>
> *Mary Wollstonecraft*
>
> *'A Vindication of the Rights of Women, 1792, s.iv'*

Köleliğin terkedilmesi, aynı zamanda güvence canavarının sürgün edilmesidir. Dünya bir gecede değişmeyecek ve birey kadınlar, kimsesiz, eksantrik, sapık ve onlara isimlendirmek için seçilen sıfatları -her neyse- taşımadan, kurtuluş olmayacaktır. Bugün gereksinim duyduğumuzdan daha yürekli, her şeyi göze almış ve çok az şey kazanmış, ancak herşeye rağmen ayakta kalmış, pek çok kadına, geçmişte rastlayabiliriz. Bağırıp çağıran kadınlar, basında alaya alındı ve şişkin bir ücret zarfı toplayan ve pekalâ da, kadınlık konusunda kendileriyle gurur duyan diğerleri tarafından küçük görüldüler, ancak en azından onlar artık yakılmıyorlar. Genellikle, kişiliksizleştirmenin daha çok onay gören semptomları yok olsa da,

kendilerini özgürleştirme işine koyulan kadınlardan, sağlıklı, mutlu, yaratıcı ve işbirlikçi olmalarını beklemek çok fazla olur. Bu durum, meydan okunduğunda, tüm kendi sonuçlarında ortaya çıkacaktır yalnızca. Ve kadınlar, önceden, polisin "kadınlara vurulmaz" inancını hemen terkettiklerini ve kendilerine yöneltilen aşağılayıcı kaba sözlerden ürkebilirler, ancak bu tür yöntemler, yalnızca, kadınların daha inatla devam etmesini isteklendirir. Kurtuluş stratejisinin anahtarı, durumu açığa vurmakta yatar ve bunu yapmanın en basit yolu, konuşmada ve bedensel duruşlarda küstah bir tavırla, erkeksi gösterişi, saçmalığı ve haksızlığı teşhir etmek için "kadınsı mantık" kliğini kullanarak, bilginleri ve uzmanları hiddetlendirmektedir. Kadınların silahları dilleridir ve temel devrimci taktik, her zaman, bilginin yayılması olmuştur. Önceden olduğu gibi, bugün de, kadınlar, yumuşak başlı ve hilekar olmayı reddetmelidirler. Çünkü, saklayarak, gerçeğe hizmet edilmez. Dünyayı, cinsel organları ve tatlı sözlerle ikna etme yolunu kullanarak idare ettiklerini sanan kadınlar, aptaldırlar.[4] Bu tür taktikleri, benimsemek zorunda olmak köleliktir.

Yeni bir cinsel rejimin ne olacağını önermek, bu noktada zordur. Yaşamak için, yalnızca bir hayatımız var ve ilk amaç, bu hayatı, uygarlaşma işinde üstüne yüklenen yetersizliklerden kurtarmanın yolunu bulmaktır. Statükonun, saptanmış bir dönemdeki gelişme hatlarını gösterecek yeni olasılıkları, yalnızca deneme ile başlatabiliriz. Kadınların devrimi, ister istemez duruma bağlıdır. Sosyalistler, özel milkiyeti ortadan kaldırmakla ve üretim araçlarının mülkiyetini kamulaştırmakta başarılı olduklarında, herşeyin iyi olacağını iddia edemeyiz. Bu kadar uzun süre bekleyemeyiz. Kadınların kurtuluşu, ataerkil aileyi feshederse, otoriter devletin gerekli yan kuruluşunu da feshedecektir ve bu, bir kez gerçekleştiğinde de, Marks ister istemez doğru çıkacaktır, bundan dolayı bunu sürdürelim. Proletaryanın, komünist yerine taksitle alışveriş

yapan bir köle olduğu fabrikalarda, bırakalım erkekler broşür dağıtsınlar. Taksitle alışveriş yapan kölelerin varolması, evde kalan bir tüketici olarak, kadının işlevine de dayanmaktadır. İstatistikler, hemen hemen tüm taksitli alışveriş sözleşmesinin evli insanlar tarafından yapıldığını gösteriyor. Eğer kadınlar devrim yaparlarsa, bu durum da değişmelidir. Kadınlar, yaşamı sözleşmeye bağlanmış ücret almayan işçilerin en baskı gören sınıfını temsil ederler. Onlar için köle deyimini kullanmak, çok fazla melodramatik bir tanımlama değildir. Onlar, geride kalan tek ve gerçek proletaryadırlar. Onlar, küçük bir farkla, nüfusun çoğunluğunu oluşturuyor. Öyleyse onları ne durduruyor? Yanıt, çoğu sıkıntılarının, köle sahiplerine meydan okuyabilen, güvenilir bir tür grup oluşturmak için birleşme yolunda engel oluşturuyor olmasıdır. Ancak erkekler, ciddi bir hata yaptılar: Belirsiz reformist ve insancıl ajitasyona verdikleri yanıtta, kadınların politikaya ve iş hayatına girmelerine izin verdiler. Bunu, uygarlığımızın kuyusunun kazılması, devletin ve evliliğin sonu olarak gören tutucular, herşeye rağmen haklılardı; yok etmeye başlamanın zamanıdır. Savaş açmak için, kimseye meydan okumaya gerek duymuyoruz. Çünkü en etkili yöntem, bize baskı yapan, bir sistemi oluşturmakta işbirliği yapmayı reddedip, emek gücümüzü geri çekmektir. Şurayı burayı karıştırabilir, ayrılmış barlarda ve güzellik yarışmalarında nöbetçilik yapabilir, komitelerde görev alabilir, medyaya saldırabilir, kısacası ne istiyorsak, onu yapabiliriz, ancak yalnızca, bazı şeyleri yapmayı değil, onları yapmayı istemeyi de reddetmek zorundayız.

Deneyim, bedeli yüksek bir öğrenmedir: durumu araştırmak için hepimiz evlenemeyiz. Daha büyük kız kardeşlerimiz ne öğrendiklerini bize öğretmek zorundadırlar. Her zaman, her birimizin deneyimlerinden bir şeyler öğrenmeli, aceleyle, ukalaca ya da maskülin kritere göre karara varmamalıyız. Seçkin bir feminist grup oluşturma yönelimine ya da kendi po-

litik yapılarımızdaki maskülin türü yetki hiyerarşisine karşı durmalı ve dayanışma ile birliğin anaerkil ilkesini sağlamak için mücadele etmeliyiz. Anaerkilliğin, tarih öncesi bir toplum türü ya da ataerkilliğin kapitalist bir saptırma olduğunu kanıtlamak, feministler için gerekli değildir. Kendi davranışlarımızı (politikalarımızı) haklı çıkarmak için bunlara gereksinimimiz yok. Çünkü zihnimizde canlandırdığımız yaşam türü, pekalâ, alışılmış tarih kadar tamamen yeni bir şey olabilir. Çalışkanlığa yatkınlığı olan kadınlar, doğal kavramlarımızı ve kadın etki alanındaki olanağın sınırlarını belirlemek için yaptığı bazı girişimlerde, kadının tarihî rolü konusunda araştırma yapsalar da, kendimizi ifade etmek için, şüpheli antropolojiye gereksinim duymuyoruz. Bazı kadınlar, dinlemeye hazır olduklarında zamanı gelmiştir ve bu kadınların sayısı hızla büyüyor; bu kadınlar için belli belirsiz ve duraksayarak olsa da konuşma zamanı, dünya için de, dinlenme zamanı gelmiştir.

Kadınların, doğruluk yoluna yönelik en emin rehber, mücadeledeki sevinçtir. Devrim, ezilenlerin festivalidir. Uzun zaman, kadınlar, kadınlar için yeni, irade gücü ve bütünlüklerinden başka, algılanabilir hiçbir ödül olmayabilir. Sevinç, curcunalı bir neşe demek değil, kendilerinin seçtiği bir girişimde, enerjilerini amaçlı bir biçimde çalıştırmaları demektir. Gurur ve güven demektir. Arkadaşlıklarında ve kendilerindeki hazza dayalı, diğerleriyle kurulan iletişim ve dayanışma demektir. Acizlikten ve zorunluluktan kurtulmuş olmak ve dünyada özgürce yürümek. İşte bu sizin yeniden doğuşunuzdur. Aksayarak yürümeyi ve deforme olmayı reddetmek ve güzelliğin kendi yasalarını kabul ederek, bedeninizi ve onun gücündeki zaferi ele geçirmek. İsteyecek, yapacak, başaracak ve sonunda verecek gerçek bir şeye sahip olmak. Suçluluktan, utançtan ve kadınların yorulmaz öz eğitimlerinden kurtulmak. Öyleymiş gibi görünmeyi ve gerçek duygularını gizlemeyi, güzel sözlerle aldatmayı ve idare etmeyi durdurmak, denet-

lemeye ve duygularını paylaşmaya başlamak. Maskülin özellikler olan gönlü yücelik, cömertlik ve cesaret erdemlerine sahip çıkmak. Çalışma şartlarını tamamen yenilemek zorunda olduğu için, eşit işe eşit ücret talebini aşmaktadır. "Fırsat eşitliği" cümleciğini anlamaz o. Çünkü, olanaklar tamamen değişmek zorunda olacak gibi görünmektedir ve kadınlar, geri

> Doğrunun Kurulması, Yanlışlığın sürekli olarak yok edilmesine dayanır.
> Sünnete dayanır, barikeliğe değil, ey İngiliz düşünürleri!
> *Blake, 'Jerusalem', s. 55, pl. 65-66*

çekilmek yerine olanak isterlerse, kadınların ruhu değişmiştir. Kadınca yolumuzda, özgürlüğe doğru, patırtılı bir şekilde ilerlerken, göreceğimiz ilk en önemli şey, erkeklerin özgür olmadıklarıdır. Ve onlar, bunu, niçin hiçkimsenin özgür olmaması gerektiği konusunda bir tartışma yapma yollarını arayacaklardır. Yalnızca, kölelerin, sahiplerini, esir aldığı yanıtını

> ... Tanrısal dine inanmayanlar arasında, yarım yüzyıllık bir yaşam boyunca, erkekler ve kadınlar için eşit haklar doktrinine yönelik tek bir rakip bulamamış durumdayım.
> *Long, 'Eve', 1875, s. 112*

verebiliriz ve kendi misyonumuzu koruyarak, erkeklere, kendi sıkıcı işlerinin ötesine geçtiklerinde, izleyebilecekleri yolu gösterebiliriz. Ayrıcalıklı kadınlar, kolunuzdan çekecek, reformlar için yapılacak "kavgada" sizi de aralarına almak için çalışacaktır, ancak reformlar, yozlaştırıcıdır. Eski işleyiş kırılmalarıdır. Yenileştirmek yetmez. Acımasız kadınlar, sizi başkaldırıya çağıracak, ancak yapmak zorunda olduğunuz çok şey var. *Ne yapacaksınız?*

NOTLAR

ÖZET

1. 'Boadicea Rides Again' ('Boadicea Yeniden Ata Biniyor') *Sunday Times Magazine*, 21.9.1969.
2. Ibsen *'A Doll's House'* (Bebek Evi), III. Perde.

CİNSİYET

1. Antropolojik ve etnolojik önyargılar konusunda, H.H. Ploss ve M & P. Bartels'in incelemelerini içeren 3 ciltlik harika bir yapıt. Orjinal Almanca baskısının baskı kalıpları, Hitler tarafından yokedildi. Ancak bundan önce, Dr. Eric Dingwall, İngilizce versiyonunu *Woman (Kadın)* (Londra, 1935) ismiyle hazırlamıştı. Bu eser, Ploss ve Bartels olarak anılmaktadır.
2. F.A.E. Crew, *Sex Determination (Cinsiyetin Belirlenmesi)* (Londra, 1954), s. 54.
3. Ashley Montagu, *The Natural Superiority of Women (Kadınların Doğal Üstünlüğü)* (Londra, 1954), s. 76-81.
4. 1969 yazında, Cambridge Üniversitesi'nde, Kromozom Bozukluklarının Kriminolojik Sonuçları konusunda, Cropwood Konferansında bu konu uzun uzadıya tartışılmıştır. XYY sendromu konusunda yazılan bibliyografilerin sayısı, 500'e kadar ulaşmıştır.

5. Gray'in *Anatomy (Anatomi)* adlı kitabı (Londra, 1958), s. 219-220.

6. Robert Stoller *Sex and Gender (Cinsellik ve Cinsiyet)* (Londra, 1968), passim.

KEMİKLER

1. Örneğin Joan Fraser'e bakınız. *Stay a Girl* (Londra, 1963), s. 3:

   Bir kadının gereksinim duyduğu egzersiz türü, bir erkeğinkinden farklıdır. Erkek, fiziksel gücünü geliştirmeyi ve kaslarını sıkılaştırmayı sağlayacak hareketlere gereksinim duyarken, bir kadın, sert kaslar istemez. Yorucu olmayan, kendini rahatlatan ve gevşeten hareketlere gereksinim duyar. Böyle bir hareket türü, kaslarını, eklemlerini, salgı bezlerini, solunum ve sindirim organlarını rahatlatmasının yanısıra, kadınsılığını artıracak.

2. Kadınların pedomorfizmi, her zaman Bichat'ın *(General Anatomy) Genel Anatomi* (Londra, 1824) adlı eserinde ve elbette Ploss ve Bartels'in (s. 90) yapıtlarında işlenmektedir, ancak, bu commentators, W.I. Thomas'ın (Sex and Society) Cinsellik ve Toplum (Londra, 1907), s. 18, 51 adlı ve Ashley Montagu'nun (s. 70-71) kitabında belirttiği gibi, bunun bir avantaj olarak kanıtlanabileceğini görmediler.

3. Gray'in Anatomy (Anatomi) adlı eserine bakınız, s. 402-407.

4. İlkel ve çalışan kadınların kalça kemik oluşumlarındaki küçük farklılığın kanıtı, Ploss ve Bartels'de bulunur. Ploss ve Bartels, Henning'in Ar chaelogie for Anthropologisten (Antropologlar için Arkeoloji) adlı eserinin, Irka Dayalı Kemik Yapısı başlıklı bölümünden alıntı yapmışlardır. (1885-6) Cilt. 6, s. 161-228.

KIVRIMLAR

1. R. Broby-Johansen'in *Body and Clothes (Beden ve Giysiler)* adlı eseri, beden kimlik ve giyimin etkileşimini, erojen bölgelerin ve yağ biriken alanların değişimini de içererek, bugüne kadar en iyi inceleyen kitaptır.

2. Sophie Lazarsfeld, *The Rhythm of Life (Yaşamın Ritmi)* (Londra, 1934), s. 158.

3. Pauline Reage, *The Story of O ('O'nun Öyküsü)* (Traveller's Companion, Paris, 1965) s. 18 ve *passim.* Thorstein Veblen, *The Theory of Visure Class (Üst Sınıf Teorisi)* (Londra, 1899, s. 141-6) adlı eserinde, lüksü ve rahatlığı göstren kıvrımların sosyolojik bir açıklamasını sunuyor.

4. Kenneth Tynan, *The Girl Who turned her Back, (Sırtını Dönen Kız)* Mayfair, cilt. 4, No. 3, Mart 1969.

5. Ploss and Bartels'den (s. 86) alınan, şişmanlıkla ilgili alıntılar, şişmanlığın, dedelerimiz için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir:

   Avrupalı kadınlar, hâlâ yaşamlarının baharındayken, aşırı çalışma ve kötü yaşam koşullarına bağlı olarak, ilkel ırklarda, kadınların düz ve kemiksel yapılarında, itici ve tuhaf birşey vardır.

   Tombul olmak, kadınlarda en önemli bir ikincil cinsel karakter olarak değerlendirilir. Kol ve bacak hatlarını, boyun, ense ve omuzların kıvrımlarını, göğsün dolgunluğunu, kalçanın yuvarlaklığını yumuşatır; bunların hepsi, kadınlığın, karakteristik göstergeleridir. Tombul olmak, erkeksi biçimden farklı olarak, dizinde yumuşak eğimli kıvrımı da sağlar. Ve kadınlarda, düz gamzeli, dize doğru incelerek, üst uylukların muazzam yuvarlaklığını sağlayan, yine bu aynı yağ tabakasıdır.

KILLAR

1. Kadınların, kafalarında, erkeklere nazaran daha çok saç olduğu iddiası, hemen hemen evrenseldi. Bichat, (Cilt II, s. 446) daha da ileri giderek 'doğanın, kadına, diğer bölümlerindeki eksikliği gidermesi için bunu hediye etti' der. Cf. *The Works of Aristotle the Famous Philosopher (Ünlü Filozof Aristo'nun Eserleri)* (Londra, 1779) s. 374. Kellik, cinsiyete bağlı bir özellikken, kadınların kelleşmeyeceğini söylemek, doğru değildir. Cinsel önyargının yoğun olması, genellikle varsayılandan daha yaygın olan kelliğin gizlenmesine neden olmuştur.

CİNSELLİK

1. Samuel Collins, *Systema Anatomicum (Anatomi Sistemi)* (Londra, 1685), s. 566, *Palfijn'in Surgical Anatomy (Cerrahi Anatomi)* (Londra, 1726) s. 226-227 ve *Descripton Anatomique des Parties de la Femme (Kadın Organlarının Anatomik Tanımı)* (Paris, 1708) ve Spigelius, *De humani corporis Fabrika (İnsan Bedeninin Yapısı)* (1627)). Tablo XVII, Lib. VII ve Vesalius'un, *Les Partraits Anatomiques'i (Anatomi Portreleri)* (1569) ve Dustachius'un Anatomi Çizimleri (1714).
2. *A Pleasant new Ballade Being a merry Discourse between a Country Lass and a Young Tailor (Genç bir Terzi ile bir Köylü Kızı Arasındaki Mutlu bir Söyleşiyi Anlatan Hoş bir Türkü)* 1670.
3. *The High -prized Pin-Box. Tune of Let Every Man with Cap in's Hand.* etc. 1665.
4. Samuel Collins (aynı eser) s. 564-565.
5. Theodore Faithful'un, *International Times*'da okuyucuların mektuplarına yanıtları. No. 48, 17-30 Ocak 1969.

6. A.H. Kegel, *Letter to the Editor (Editöre Mektup), Journal of the American Medical Association (Amerikan Tıp Derneği Dergisi)* Cilt. 153, 1953, s. 1303-1304. Çalışması, Daniel G. Brown tarafından, *Female Orgasm and Sexual Inadequacy (Kadın Orgazmı ve Cinsel Yetersizlik)* adlı çalışmada tartışılmaktadır. *An Analysis of Human Sexual Response (İnsanların Cinsel Tepkilerinin Analizi)* Ruth ve Edward Brecher (Londra, 1968) s. 163-164. editörlüğünü yaptı.
7. Mette Eiljersen, *I Accuse! (Suçluyorum)* (Londra, 1969) s. 45.
8. Herbert Marcuse, *Eros and Civilization (Eros ve Uygarlaşma)* (Londra, 1969) s. 52-53.
9. Jackie Collins, *The World is Full of Married Men (Dünya, Evli Erkeklerle Dolu)* (Londra, 1969) s. 152-153.

GÜNAHKAR RAHİM

1. Kızlara Adet Kanamasını anlatmak için bayan bir doktor tarafından yazılan böyle bir kitap, Erna Wright'ın, *Periods Without Pain (Sancısız Adet Kanaması)* (Londra, 1966); kullandığı şemalarda ne klitoris görünüyor, ne de metinde sözediliyor.
2. Rahim konusundaki tarihsel endişe, H.R. Hays tarafından, *The Dangerous Sex: The Myth of Feminine Evil, (Tehlikeli Cins: Kadınsı Şeytanın Sırrı)* (Londra, 1966) adlı kitapta tartışılmaktadır.
3. Kadınların, kendi cinsellikleri konusundaki çalışmaların sorumluluklarını alması gerektiği yolunda çalışmaları olan Daniel G. Brown'un (aynı eser, s. 148-149) yorumları.
4. Bisshof'un, *Observations and Practices Relating to Women in Travelete. (Seyahat Eden Kadınlarla İlgili Gözlem ve Uygulamalar)*, vb. (Londra, 1976), s. 76.

5. Chlorosis, genç kadınlarda ve kızlarda görülen 'kansızlık durumu' olarak tanımlanmış ve buna, sıkı korselerin, kabızlığın, sık gebe kalmanın, kötü yaşam koşullarının ve beslenmenin neden olduğu düşünülmüştür. (İngiliz Tıp Sözlüğü-editörlüğünü Sir Arthur Salusbury McNalty yapmıştır, Londra, 1961). Popüler tıp, buna, bakire kızın çiftleşme ve çocuk doğurma isteğinin engellenmesinin neden olduğunu sıkça düşündü. *Vide the Works of Aristotle in Four Parts (Dört Bölümde Aristo'nun Eserleri)* (Londra, 1822) s. 21-22. Gerçekten de, bu 14. yüzyılda, Baverius tarafından demir eksikliğine bağlandı, ancak bakirelikle ilgili düşünülmesi, konuyu, 1954 yılında bakirelerin hastalığı konusunda bir kitap yazan Johan Lange gibi teorisyenler için zorlaştırdı. 1730 yılında, Hoffman, bunu isteriye bağlayarak, konuyu daha da karmaşık hale getirdi. Çalışmalar göstermiştir ki, hastalık varlığını yatılı okullarda ve özellikle kız öğrenciler arasında gösteriyor ve hatta, bir ara, bir kalp rahatsızlığı gibi olduğu iddia edildi. Fielding H. Garrison'ın , *An Introduction to History of Medicine (Tıp Tarihine Giriş)* isimli kitabına bakınız. (Philadelphia, 1292, s. 167, 207, 271, 314, 360, 571, 647.) Son zamanlarda, klorosis diye tanımlanacak bir hastalığın olmadığı yolunda genel bir fikir birliği var.

6. İsteri Bibliyografisi çok büyüktür: Hipokrat'ın, bir versiyonunu 1583 yılında Cordeus'un hazırladığı *Liber Pirior de morbis mulierum* ve Tardeus'un, *In Libellum Hippocrates de Virginum Morbis (Hipokrat'a göre Bakirelik Sorunları)* 1648. Acı olan yanı, popüler ve ticarî bir ustalık olmasıydı. Pek çok genç doktor, bu konuda Latince yazmayı seçtiler. British Museum'da T. 559, 1668 ve 1796 yılları arasında yazılan 30 kadar makale vardır. Bu, heterojen semptomların isteri adı altında birleştirildiğinin örnekleridir.

7. Ploss ve Bartels (aynı yapıt) Cilt I, s. 611-631, *The Seclusion of Girls at Menstruation (Adet Kanaması Dönemindeki Kızların Yalnızlığı).*

8. Sylvia Plath'ın şiiri, ev işlerinin ağırlığı altında ezilen kadına ağıttır. Hayal gücü, tecavüz ve ölüm düşü ile baskı altına alınan kadın, cinselliğin fantestik yapılarını oluşturur. Egemen motif ve temel gerilimlerden bazıları, *Metaphors (Metaforlar)* isimli kısa şiirinde gösterilmektedir:

Dokuz heceli bir bilmeceyim ben,
Bir fil, kocaman bir ev,
Bir kavun, iki sapı üzerinde gezinen,
Kırmızı bir meyve, sarmaşık, hoş özellikler!
Bu ekmek köpükle kabararak yükselmekte.
Bu şişko cüzdan için, para yeni basıldı.
Bir yolum, bir basamağını, doğuracak bir ineğim var.
Bir torba dolusu yeşil elma yedim,
Hiç kalkmayacak olan trene bindim.
(*The Colossus*, Londra, 1960, s. 41)

BASMAKALIP

1. Thorstein Veblen (aynı yapıt).

2. Örnek:

Sevgilimin saçlarını sarı sanardım,
Ve lülelerinde kalbimi saklar:
Kehribar sarısı uzun saçlarını gördüm,
Beni boş bir sevinçle sarmaladı;
Sarmaşık yüzü, tatlı çenesi,
Beni günaha sürükleyen bayağılıklardı;
Güneş'in doğuşunda parlak olan
Yıldızlı bakışları, kristal gözleri. (Robert Greene, *Francesco's Fortunes*)

3. Örnek:

Doğa'nın sessizleştirdiği
Güle özendiğimde,
Sende çoğunun en iyisi,
Ve eşsiz sanatın
Her bölümü nasıl sıralandığını görünce,
Şüpheyle düşünürüm:
Sen mi gül oldun, yoksa gül mü sen.
(Thomas Lodge, *William Longbread*)

4. Örnek:

Onun yanakları, güneşin kızarttığı elmalara benzer,
Dudakları, erkekleri ısırmaları için ayartan kirazlara,
Göğsüyse, hamlaşmamış bir kase kreme benzer...
(Edmund Spenser, *Epithalamion*)

5. Örnek:

Giysilerinin dışı, ince ketendi,
Astarı, parlak yıldızlarla süslenmiş mor ipekten,
Elbisesinin geniş koları eşil ve pek çok ağaçla çevrili...
Gümüşümsü deniz kabuklarında botları vardı onun
Kızarmış mercanlarla dizlerine kadar tırmanan,
Serçelerin içi boş inciyle ve altınla tünediği,
Bütün dünya, özenle seyredecekmişçesine,
Hizmetçi Kızın tatlı sularla doldurduğu,
Kız gittiğindeyse, gagalarıyla cıvıldayacaklar.

Marlowe'in, burada Hero'yu, oldukça çıplak olarak sunulan Leander'in doğal güzelliğiyle karşı karşıya getirdiğini belirtmek doğrudur. Hero, şiirin temalarından biri olarak değerlendirilen bir stereotiptir.

6. Corbett Corbett'e karşı. (Diğer adı Ashley) Yargıç Mr. Ormerod'un önünde (Yasa Raporu, 2 Şubat 1970, Veraset, Boşanma ve Bahriye Bölümü) *New of the World (Dünya Haberleri)*, 8 Şubat 1970, *Sunday Mirror*, 3, 8, 15 Şubat 1970.

ENERJİ

1. Carl Vogt, 'La Question de la Femme', Revue d' Anthropologie, 1888 Cilt III. fasikül 1v, s. 510-512. Ploss ve Bartels'de alıntı yapılmış (aynı yapıt) Cilt I, s. 126.
2. Sublimation: *Its Nature and Conditions, (Yüceltmek: Doğası ve Şartları)*, J.C. Flügel'in *Studies in Feeling and Desire (Duygu ve İstek Üzerine Çalışmalar'ı)* (Londra, 1955).
3. McCary'nin, *The Psychology of Personality (Kişilik Psikolojisi)* (Londra, 1959) s. 7-9, adlı eserinde, geleneksel görüş incelenmektedir.
4. S. Freud, *Three Essays on Sexuality (Cinsellik Üzerine Üç Makale)*. Tüm Çalışmalarının Standart Baskısı (Londra, 1953), Cilt vii, s. 219.

BEBEK

1. William Blake, *Infant Sorrow (Bebeğin Hüznü)*, *Songs of Experience (Deneyim Şarkıları) poetry and pröse of William Blake*, ed. Greoffrey Keynes, Londra, 1967, bundan böyle *Nonesuch (Öyle Birşey)* olarak anılacaktır, s. 76.
2. Sunday Mirror, 19 Ekim 1969.
3. William Blake, *Infant Joy (Bebek Sevinci) Songs of Innocence (Masumiyet Şarkıları)*, Nonesuch, s. 62.
4. İlke açıklaması için Paul Schilder'in, *The Image and Ahppearance of Human Body: Studies in the Constructive Energies*

of the Psyhe, (İnsan Bedeninin İmajı ve Görünümü: Psişiğin Yapıcı Enerjileri Üzerine Çalışmalar) (Londra, 1935), s. 120-122 ve Norman O. Brown, *Life Against Death (Ölüme Karşı Yaşam)* (Londra, 1968) Bölüm IV, *The Self and The Other: Narcissus, (Kişi ve Diğeri: Narsisyus)* s. 46-57.

5. Maria Montesorri, *The Secret of Childhood (Çocukluğun Gizemi)* (Londra, 1936) s. 191.

6. Freud, bu olguyu *New Introductory Lectures in Psyhoanalysis, (Psikanaliz Konusuna Dair Yeni Girişsel Konferanslar).* Tüm Eserleri, Cilt xxii, s. 117. Kadınsı oyunlarla övünenler bundan gururla sözederler. Örneğin; M. Esther Harding, *The Way of all Women (Tüm Kadınların Yolu)* (Londra, 1932) s. 7 ve Mary Hyde, *How to Manage Men (Erkekler Nasıl Yönetilir)* (Londra, 1955) s. 6.

7. Philip Roth, *Portnoy's Complaint (Portnoy'un Yakıntısı)* (Londra, 1969), s. 125.

8. J. Dudley Chapman, *The Feminine Mind and Body (Kadınımsı Akıl ve Beden)* (New York, 1967) adlı eserinde, Oscar Hemmerstein II'in, 'Bir oğulla iyi zaman geçirebilirsiniz, ancak bir kazı baba olmak zorundasınız' *(Carousel)* s. 19'dan alıntılamış.

9. Bakınız, Anna Anastasi, *Differential Psychology (Ayrılık Psikolojisi* (Londra) ve Walter Wood, *Children's Play and its Place in Education (Çocuk Oyunları ve Eğitimdeki Yeri)* (Londra, 1913) s. 83-84.

KIZ

1. Bakınız, Karen Horney, *Feminine Psychology (Kadın Psikolojisi)* (Londra, 1967) s. 40-42, ayrıca Cap. II, *The Flignt From Womanhood (Kadınlıktan Kaçış)* passim. Cf. Margaret Mead, *Male and Female (Erkek ve Kadın)* (Londra, 1949), s. 144.

2. Helene Deutsch, *The Psychology of Women (Kadın Psikolojisi)* (Londra, 1946, 1947), Cilt. I s. 7-22. Deutsch, denetlenemeyen kız hastaları için en büyük tehlikenin, bunların bilinçsiz bir şekilde erkek arkadaşlarının isteklerini tahrik etmeleri olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmiştir. Öyledirler, çünkü hiçbir cinsel dürtüleri yoktur, doyum arama istekleri yoktur ve güven duyma arzuları yoktur. (s. 42).

ERGENLİK

1. Deutsch (*aynı eser*), s. 136-7, cf. Horney (*aynı eser*), s. 100-101 ve Lewis M. Terman, *Genetic Studies of Genius (Dahinin Genetik Araştırmaları)* (Londra, 1936), Cilt III, s. 93-94.
2. J. Dudley Chapman (*aynı eser*), s. 69.
3. James Hemming, *Problems of Adolescent Girls (Genç Kızların Sorunları)* (Londra, 1950) s. 93-94.
4. *A.g.e.*, s. 130.
5. A.C. Kinsey, W.B. Pomeroy, C.E. Martin ve P.H. Gebhard, *Sexual Behaviour in the Human Female (Kadınlardaki Cinsel Davranışlar)* (Philadelphia, 1953) s. 173.
6. Hemming (*aynı eser*), s. 15.
7. Horney (*aynı eser*), s. 234.
8. *A.g.e.*, s. 244.
9. John Aubrey, *Remaines of Gentilisme and Judaisme* (1686-7) ed. ve açıklama ekleyen James Britten (Londra, 1881), s. 153.
10. John Aubrey, *Hıristiyanlığın ve Museviliğin Etkileri* (1686-7). Editörlüğünü ve açıklamalı dipnotları, James Britten yapmıştır (Londra, 1881), s. 153.

PSİKOLOJİ ALDATMACASI

1. August Strinberg, *The Father*, II. Perde, vii. sahne. karısının büyücülüğüyle ve anlayışsızlığıyla, kendisine kötü davranılmasına rağmen, Yüzbaşı hâlâ 'birisinin bir kadınla evli' olduğu ve 'seksi aşk'tan hoşlandığı ve ilişkiyi bir iş ortaklığı olarak görmediği eski güzel günler olduğunu düşünür.
2. Naomi Weisstein, *Kinder, Kuche, Kirche as Scientific Law: Psychology reconstructs The Female (Kinder, Kuche, Kirche, Bilimsel Kanun: Psikoloji Kadını Tekrar Oluşturuyor). Motive*, Mart-Nisan 1969, s. 78-85.
3. *A.g.e.*, s. 80.
4. Ian Suttie, *The Origins of Love and Hate (Aşk ve Nefretin kökenleri)* s. 221.
5. Ernest Jones, 'The Early Development of Female Sexuality' *in papers on psychoanalysis (Psikanaliz Üzerine Yazılar'*dan, 'Kadın Cinselliğinin İlk Gelişmesi) (Londra, 1948), s. 438.
6. S. Freud, *Three Essays on the Theory of Sexuality (Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme) (aynı eser)*, s. 219 (benim italiğim).
7. Norman, O. Brown, *Life Against Death (Ölüme Karşı Yaşam) (aynı eser)*, s. 121.
8. S. Freud, *Civilisation and its Discontents: Complete Works (Uygarlaşma ve Sıkıntılar: Tüm Eserler)* (aynı eser), s. 144.
9. Deutsch (*aynı eser*), Cilt I, s. 101.
10. Horney (*aynı eser*), s. 232-233.
11. Deutsch (*aynı eser*), s. 151.
12. Bruno Bettelheim, *Women and the Scientific Professions (Kadınlar ve Bilimsel Meslekler) MIT Symposium on American Women in Science and Engineering (Fen Bilimleri ve Mü-*

hendislikte Çalışan Amerikalı Kadınlar Üzerine MIT Sempozyumu) 1965.

13. E.Erikson, *Inner and Outer Space: Reflections on Womanhood: Datedalys, (İç ve Dış Uzam: Kadınlığa Dair Düşünceler) Deadalus*, 1964. No. 93, s. 582-606.

14. Joseph Rheingold, *The Fear of Being a Woman (Kadın Olma Korkusu)* (New York, 1964).

15. J. Krafft-Ebing, *Psychopathia Sexualis (Cinsellik Psikopatolojisi)* (Londra, 1893), s. 13, cf. Margaret Mead (*aynı eser*), s. 209-210.

Psychopathia Sexualis

Uzun bir çocukluk eğitiminden geçerek, çeşitli ödüllerin değerini bilmeyi ve çeşitli cezalandırma biçimlerinden korkmayı öğrenen kadın insan, bu çabuk kavrama gücünün -bazen muhtelemen kaldığını görür. Bu çabuk kavramanın çok gerekmediği yerde kadının bütün vücudunun tamamen yumuşaması ve rahatlaması, erkeklerden beklenen özel hazır olmanın ve devamlı tutkunun hiçbirisinin olmadığı anlamına gelir bu kazanma ve bir aşığı ya da kocayı elde tutma, bugünkü ruh halini, yarına uydurma ve çabuk kavrayışını bütün ilişkiye uydurma gibi binlerce düşünce ile birlikte, basit bir uyum sağlama gerekliliği duyar. şu da açıktır ki, cinsel özgüllüğünü uyarmak için, çeşitli mekanik yollar öğrenerek, o anda arzulamadığı bir kadınla çiftleşmek isteyen bir adam, aktif bir arzu dışında, pek çok şey için rıza göstereceği bir erkek isteyen bir kadının doğasına ihanet ettiğinden daha fazla, kendi doğasına ihanet eder.

16. Erich Fromm, *The Art of Loving (Sevme Sanatı)* (Londra, 1969), s. 20.

HAMMADDE

1. Eleanor Maccoby, *The Development of Sex Differences (Cinsel Farklılıkların Gelişimi)* (Londra, 1967), *passim.* adlı kitabında özellikle 'Classified Summary of Research in Sex Differences' (Cinsel Farklılıklardaki Araştırmanın bir Özeti) adlı bölüm.
2. Lewis M. Terman, *Genetic Studies of Genius (Dahinin Genetik Çalışmaları) (aynı eser)* s. 294.
3. Maccoby (*aynı eser*), s. 35.
4. *A.g.e.*, s. 36-37.
5. *A.g.e.*, s. 44.

KADIN GÜCÜ

1. Bakınız. Mary Ellman, *Thinking About Women (Kadınlar Konusunda Düşünmek)* (Londra, 1969), *passim.* Mailer, roman anlayışını Great Bitch (Koca Fahişe) olarak açıklar ve kadınların, 'Some Children of the Goddess', *'Cannibals and Christians* (Tanrıça'nın Bazı Çocukları, *Yamyamlar ve Hıristiyanlar)*'da, onun (Koca Fahişe) nasıl bir parçası olamadığını söyler (Londra, 1969), s. 132.
2. Terim, Cynthia Ozick'in, *The Demise of The Dancing Dog (Danseden Köpeğin sonu) Motive (Dürtü)*'deki Mart-Nisan 1969'daki yazısından alınmıştır.
3. Otto Weininger, *Sex and Character (Cinsellik ve Kişilik)* (Londra, 1906), s. 236.
4. *A.g.e.*, s. 241.
5. *A.g.e.*, s. 250.
6. Valerie Solanas, *S.C.U.M. Manifesto* (New York, 1968), s. 73.

7. Weininger (*aynı eser*), s. 274. Yalancılığın, kadın ruhunun ikincil bir özelliği olduğu iddiası, bunu, kadının aşağılanmasının önemli bir sonucu olarak gören Mary Wollstonecraft gibi feministlerin yanısıra, *Conflicting Ideals: Two sides of the Woman Question (Çatışan İdealler: Kadın Sorununun İki Yönü)* (Londra, 1913), eserinin 'Girls have been braught up intensely insincere ideals' 'Kızlar, içten olmayan idealler konusunda yetiştirilmiştir' (s. 30) bölümündeki yazısı olan B.L. Hutchins gibi gözlemciler tarafından yapılmıştır.

8. Weininger (*aynı eser*), s. 100. Kadınların, erkeklerden farklı bir şekilde algıladığı varsayımları, kabul edilirlikleri sınanmış ve başarısızlıkla sonuçlanmış olmasına rağmen, erkekler vb. tarafından değil, kadınlıkla ilgilenen psikiyatristlerce kabul görmüştür.

   Deutsch, kadınların subjektif, içgüdüsel algınaşına, erkek objektifliğine ve zihinsel saldırganlığına istenen bir jest değeri kazandırarak bu algılanışı göklere çıkarma lüksünü yapmıştır.

9. T.S. Eliot, *The Metapphysical Poets, Selected Essays (Metafizikçi Şairler, Seçilmiş Yazılar)* (Londra, 1958), s. 287-288.

10. Antonin Artaud, Letters to Anaïs Nin (Anaïs Nin'e Mektuplar). Mary Beach'ın çevirisiyle, International Times, No. 16. 14 ya da 15 Haziran 1933 Mektupları.

11. Bu alıntı, Marshall Mcluhan'ın A.N. Whitehead'e ithaf ettiği *The Medium is the Massage*'ında (Londra, 1967) ve *Adventures of Ideas* adlı bir kitaptan alınmıştır. *Adventures of Ideas*'ta gördüğümü hatırlamıyorum, ama whitehead'in de söylediği gibi, aynı anlam yakalanmaktadır, örn. 'The Anatomy of Some Scientific Ideas', *The Organization of Though* (Londra, 1917), s. 134-90 veya *Science and the Modern World* (Cambridge, 1927) Cap. V, 'The Romantic Reaction'

(s. 93-118) *hepsi* veya gerçekten, Adventures of Ideas (Cambridge, 1933), s. 150-151, 173, 184-185.

12. Weininger (*aynı eser*), s. 149.
13. J. Needham, *Science and Civilization in China (Çin'de Bilim ve Uygarlaşma)* (Cambridge, 1954), Cilt. II, s. 58.
14. S. Freud, *Some Psychich Consequences of the Anatomical Distinction Between The Sexes*, Complete Works, (*Cinsler Arasındaki Anatomik Farklılıkların Bazı Sonuçları*, Tüm Eserleri), Cilt. xix, s. 257-258.
15. Weininger (*aynı eser*), s. 146.
16. *A.g.e.*, s. 186.
17. Norman O. Brown, *Life Against Death (Ölüme Karşı Yaşam) (aynı eser)*, s. 145.
18. *A.g.e.*, s. 276.
19. Norman O. Brown, *Love's Body (Sevginin Bedeni)* (New York, 1966), s. 80.
20. Weininger (*aynı eser*), s. 198.
21. Edward de Bono, *The Uses of Lateral Thinking (Lateral Düşünmenin Yararları)* (Londra, 1967), s. 31, cf. A.N. Whitehead, *An Introduction to Mathematics (Matematiğe Giriş)* (Londra, 1911), s. 138 ve William James, Some Problems in Philosophy (Felsefedeki Bazı Sorunlar) Bölüm X.
22. Leopold Von Sacher-Mazoch, *Venus in Furs (Kürklü Venüs)* (Londra, 1969), s. 160.
23. Rainer Maria Rilke, *Letters to a Young Poet (Genç Bir Şaire Mektuplar)* (Edinburg, 1945), s. 23.

İŞ

1. Bu bölümdeki istatistikler, *Annual Abstarct of Statistics* (Yıllık İstatistik Özeti) No. 165, 1968'den alınmıştır.
2. Higher Education, *Evidence (Yüksek Öğrenim, Kanıt)*- 1. Bölüm, Cilt E: Lord Robbins'in Başkanlığında, P.M.'nin atadığı Komite tarafından alınan Yazılı ve Sözlü Kanıtlar. (Londra, 1968), s. 1552-1553.
3. Ford grevi, büyük ölçüde kadınların sendika başkanı olan Rose Boland'ın çabalarıyla yapılmıştır. Sonuçlardan biri, en bağlı solcu-kanat kadın grubu, Ulusal İşbirliği Kampanya Komitesi'nin oluşumudur.
4. *Sunday Times*, 1.2.1970'teki Vincent Hanna'nın, *How Equal is Equal (Nasıl Eşit Olunur?)* ile Hugo Youn'ın *Equal pay for Equal What (Eşit İşe Eşit Ücret)* eserine bakınız.
5. Shirley enticknap, *News of the World (Dünya Haberleri)*, 7.9.1696'da, erkek sendikacıların, kadınların çalışma saatlerini denetimini kaybetmelerine yönelik, karşıt görüşlerini açıklıyor.
6. *The Times*, 19.5.1969.
7. *Black Dwarf*, 10.1.1969.
8. *The Times*, 21.5.1969.
9. *The Times*, 4.6.1969.
10. Pauline Pinder, *Working Wonders (Mucize Yaratanlar)* PEP Bordro No. 512. Bayan Britanya 1969, dört çocuklu bir öğretmendir.
11. Alfred Marks Büro Araştırmasının Sonuçları, 19.7.1969'da yayınlandı. (*Sunday Times*, 20.7.1969).
12. *Sunday Times*, 27.7.1969.
13. *The Times*'ın küçük ilanlarından, 4.7.1969.

14. Mary Hyde (*aynı eser*), s. 91, 96, 102.
15. *The Times*, 22.5.1969.
16. *Petticoat*, 28.6.1969.
17. *The Times*, 22.5.1969.
18. *News of the World*, 11.5.1969.
19. *News of the World*, 20 ve 27.4.1969.
20. *Daily Mirror*, 7.7.1969.
21. Suzy Menkes, *How to be a Model (Nasıl Manken Olunur)* (Londra, 1969).
22. (Çıplaklığın Yayılması), *The People*, 1.6.1969.
23. Öyle görünüyor ki, striptizciler, sendikalarına üye olmuyor, kendilerinin iş alanı kapacak eleman çok olduğundan, bundan korkuyorlar. Ortalama kazançları, striptiz başına 6 şilin. Çok kötü koşullarda çalışarak; haftada 50 striptiz yapıyorlar. (*The People*, 22.2.1970).
24. İş bulamayan, nitelikli bir elektrik mühendisi olan Valerie String (*The People*, 25.1.1970) ve kadının, denizde kötü şans getirdiği yolundaki önyargı nedeniyle işsiz kalan telsiz operatörü Dallas Bradshaw'ın durumunu görün.
25. İsimlerin seçimi, rastgeledir. Gazetelerin iş sayfaları, her gün kadınların, güçlü konumlara ulaşmasını selamlıyor.

İDEAL

1. Rönesans döneminde, platonik sevgi kavramının yalın ifadeleri, beylik laflar olarak değerlendirildi. *Convivium* ve diğer diyaloglardan alınan temel iddialar, Cicero'nun ve Plutarch'ın kasidelerine, Heraclitus'un ve Aristotle'ın teorilerine eklendi. Bu karışımın önemi, *Cortigiano* ve de la Primau-

daye'in *Academie*'si gibi kibar yapıtlardan, sıradan kitaplara ve yenice okuyanların tüketimine sunulan ahlakî yazılara kadar, pek çok yerde bulunabilir. Örnek: Sir Thomas Elyot'un, *The Booke of Governour (Başkanın Kitabı)* (1531), Bölüm 31, *The Booke of Friendship of Marcus Tullius Cicero (Marcus Tullius Cicero'nun Dostluk Kitabı)* (1550), John Charlton'un *The Casket of Iewels (Mücevher Sandığı)* (1571), Baldwin'in *Treatise of Moral Philosophy (Ahlakî Felsefe Düşünceleri)*, (1550), Bodenham'ın *Politeupuia* (1597) ve Robert Allott'un *Wits Theater of the little World (Küçük Dünya Tiyatrosu)* (1559) eserleridir. Belki de, kolayca elde edilen ve en güzel olanı, Bacon'un Essay of Friendship (Dostluk Yazıları)'dır.

2. Schilder (*aynı eser*), s. 120, cf. Norman O. Brown, *Ölüme Karşı Yaşam (aynı eser)*, s. 50-51.

3. William Blake, MSS'den Şiirler, c. 1810 (Nonesuch, s. 124) of Suttie (*aynı eser*), s. 30-31.

4. *The People*, 12.11.1969.

5. A.H. Maslow, *Motivation and Personality (Motivasyon ve Kişilik)* (New York, 1954), s. 208-246; s. 245-246'dan alıntılar.

6. Norman O. Brown, *Ölüme Karşı Yaşam (aynı eser)*, s. 144.

7. William Shakespeare, *The Phoemix and the Turtle (Anka Kuşu ile Kaplumbağa) The Complete Works*, ed. W.J. Craig, Oxford, 1959, s. 1135.

8. S.E. Gay, *Womanhood in its Eternal Aspect (Ebedî Yanlarıyla Kadınlık)* (Londra, 1879), s. 4.

ÖZGECİLİK

1. William Blake, *The Clod and the Pebble (Kesek ile Çakıltaşı) Songs of Experience* (*Nonesuch*, s. 66).

BENLİKÇİLİK

1. William Blake, *Kesek ile Çakıltaşı, Songs of Experience* (*Nonesuch*, s. 66).
2. Erich Fromm, (*aynı eser*), s. 38.
3. Honey, Ağustos 1969, *She Loves me Not (BeniSevmiyor).*
4. *Weekend*, 8-14 Ekim, 1969.
5. Mary Hyde (*aynı eser*), s. 70.
6. Compton Mackenzie, *Extraordinary Women (Olağanüstü Kadınlar)* (Londra, 1967), s. 107.
7. *Letter to 'Evelyn Home' ('Evelyn Home'a Mektup) Woman*, 3 Mayıs 1969, Cilt. 64. No. 1664.
8. Lillian Hellman, *An Unfinished Women* (Londra, 1969), s. 278.

SAPLANTI

1. Christopher Marlow, *Hero and Leander*, s. 178.
2. Jean Racine, Phèdre, I, iii, s. 151-152.
3. William Shakespeare, Romeo and Juliet, I, i, II. 196-200 (*Works*, aynı eser, s. 766).
4. Kingsley Amis, *An Ever - fixed Mark, Erotic Poetry (Sonsuza dek Sabit Hedef, Erotik Şiirler)* ed. William Cole (New York, 1963), s. 444.

5. Sweethearts, Cilt. II, No. 57, Aralık 1960. *Kisses can be False (Öpücükler Yalan Olabilir).*
6. A.g.e.
7. Albert Ellis'in *The Folklore of Sex (Cinsellik Folklörü)* (New York, 1961), s. 209 adlı eserinden alıntılanmıştır.
8. *Sweethearts* (aynen alınmıştır). 'Aşk Çağırdığında.
9. *Datebook's Complete Guide to Dating*, Art Unger tarafından editörlüğü yapıldı. (New Jersey, 1960), s. 89.
10. Mary Astell, *An Essay in Defence of the Female sex (Kadın Cinsinin Savunmasına dair bir Makale)* (Londra, 1721), s. 55.
11. Ti-Grace Atkinson, bakınız, *Rebellion (Başkaldırı)*, Irma Kurtz'un *Sunday Times Magazine*'de, 14.9.1969'da yazdığı bir makaleden alıntılanmıştır.
12. O. Suchwarz, *The Psychology of Sex (Cinsellik Psikolojisi)* (Londra, 1957), s. 20.

ROMANTİZM

1. Mills ve Boon yayıncıları, Dr. Peter Mann'den okurlarını analiz etmelerini istediler ve verdiği raporu *The Romantic Novel, a Survey of Reading Habits (Romantik Roman, Okuma Alışkanlıkları Üzerine bir İnceleme)* olarak ciltlendi.
2. *Woman's Weekly*, 2.7.1969.
3. Mirabelle, 8.11.1969, *Saturday Sit-in (Cumartesi İşgali).*
4. Georgette Heyer, *The Regency Buck* (Londra, 1968) s. 15.
5. *A.g.e.*, s. 5.
6. *A.g.e.*

7. Barbara Cartland, *The Wings of Love (Aşkın Kanatları)* (Londra, 1968), s. 152.
8. *A.g.e.*, s. 47.
9. *A.g.e.*, s. 137.
10. *A.g.e.*, s. 191.
11. Lucy Walker, *The Loving Heart (Seven Kalp)* (Londra, 1969), s. 226.
12. *A.g.e.*, s. 32.
13. *A.g.e.*, s. 171.
14. *A.g.e.*, s. 53, 85, 6, 91, 112, 191, 207, 228.
15. *A.g.e.*, s. 253-254.
16. *Sunday Mirror*'da 26 Ekim-16 Kasım 1969 tarihleri arasında bir yazı dizisi olarak yayınlandı.
17. Violette Leduc, *La Batarde* (Londra, 1967), s. 341-342.
28. Phyllis ve Eberhard Kronhausen'ın *Sexual Response in Women (Kadınlarda Cinsel Tepki)* (Londra, 1965, s. 61) adlı eserinden alıntılanmış, *The Sexual Sophisticate (Cinsel Sofistike)*.
19. Maxine Davis, *The Sexual Responsibilty of Women (Kadınların Cinsel Sorumluluğu)* (Londra, 1957) s. 91.
20. Cartland (*aynı eser*), s. 62.
21. D.H. Lawrence, *Women in Love (Aşık Kadınlar)*, (Londra, 1968), s. 354.
22. 1969-70 kışı reklam kampanyalarından seçmeler.
23. *Woman to Woman (Kadın Kadına)*, *Woman*, 19 Temmuz 1969, Cilt. 65, No. 1675.
24. Jenny Fabian ve John Byrne, Groupie (Londra, 1969).

25. Rey Anthony, *The Housewives' Handbook of Selective Promiscuity (Ev Kadınının Evlilik Dışı Cinsellik Rehberi)* (Tucson, 1960 ve New York, 1962).

ERKEK FANTEZİ NESNESİ

1. Penelope, No. 194, 14 Ekim 1969, *A Girl Called Pony (Pony Adlı Bir Kız).*
2. Norman Mailer, *An American Dream (Bir American Rüyası)* (Londra, 1966), s. 16.
3. Kate Millet, *Sexual Politics: Miller, Mailer and Genet) New American Review*, No. 7, Ağustos 1969.
4. Mailer (*aynı eser*), s. 9.
5. *A.g.e.*, s. 23.
6. *A.g.e.*, s. 25.
7. Örneğin, *Umar Dünyayı Geziyor'daki Umar, (Umar Walks The Earth) Strange Tales (Tuhaf Masallar)* Cilt. 1 No: 156, mayıs 1967, *Captain America (Kaptan Amerika)*'daki kötü huylu Hydra, *Captain Marvel*'de Siyah Dul, Thor'u tehdit eden mistik Nornların kraliçesi Karnilla.
8. Örneğin, *On Her Majesty's Secret Service (Majestelerinin Gizli Servisi)*'teki Kontes Teresa di Vicenzo.
9. Mailer, (*aynı eser*), s. 39.
10. Mickey Spillane, *Bloody Sunrise (Kanlı Şafak)* (Londra, 1967), s. 74.
11. Mailer (*aynı eser*), s. 36).
12. *A.g.e.*, s. 168.
13. *A.g.e.*, s. 172.
14. *A.g.e.*, s. 102.

15. John Philip Lundin, *Women (Kadınlar)* (Londra, 1968) s. 60-61.
16. A.g.e., s. 101.
17. James Jones, *Go to The Widowmaker (Dul Kadın Yapana Git)* (Londra, 1968) s. 282.
18. *The Poems of Emily Dickinson (Emily Dickinson'ın Şiirleri)* ed. M.D. Brainchi ve A.L. Hampson (Londra, 1933) s. 131.

ORTA SINIFIN AŞK ve EVLİLİK MASALI

1. Denis de Rougemont, *Love in the Western World (Batı Dünyasında Aşk)*, cf. C.S. Lewis, *The Allegory of Love (Aşk Hikayesi)*.
2. Hail Maidenhad, ed. O. Cockayne, *Eski İngiliz yazıları Dereği Yayınları*. No. 19 (1866), s. 28-39.
3. C.L. Powell, *Englisch Domestic Relations (İngiliz Aile İlişkileri)* 1487-1653 (Columbia, 1927), s. 126.
4. Rebalais, *Five Books of the Lives, Heroicle Deeds and Sayings of Gargantua and his Sonne Pantagruel (Gargantua ve oğlu Pantagruel'in Hayatları, Kahramanlıkları ve Sözleri Üzerine Beş Kitap)* (Londra, 1653), LII-LVIII. bölümler.
5. Gordon Rattray Taylor, *Sex in History (Tarihte Cinsellik)* (Londra, 1965), s. 138.
6. Erasmus, *Two dyloges wrytten in Laten... one called polythemus or the Gospeller, the other dysposing of thynges and names translated into Englyhe by Edmonde Becke. (Latince Yazılmış İki Diyalog..., biri Polythemus ya da Gospeller, diğer ise isim ve eşyalardan kurtulmak.* Edmonde Becke tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir.) Sig. M5 verso.

virisini yapan Petrarch tarafından bir tema olarak alınmıştır. Daha sonra, birkaç Fransızca versiyonu, piyes, balad ve şiir formunda, 16. yüzyılda yeraldı. Örneğin; *The Antient True and admiral History of Patient Grissel (Sabırlı Grissel'in Hoş ve Doğru Öyküsü)* (1619), *Sabırlı Grissel'in Hoş ve Tatlı Öyküsü* (1630), *Sabırlı Grissel'in Hoş Komedisi.* H. Chettle, T. Deloney ve T. Haughton (1603)'un *Sabırlı Grissel'in En Hoş Baladı... Gelinlerin Güzel Sabahı*, ezgisiyle söylenir. (T. Deloney? 1600 ve 1640).

8. Örneğin, *The Boke of Husbandry... Made first by the author Fitzherbert... (Kocalık Kitabı... İlk kez Yazar Fitzherbert tarafından hazırlandı...)* Anna Domini 1568, fol. xxxvi verso. Bir kadının on özelliği:

   1. neşeli olmalı, 2. zengin olmalı, 3. geniş alınlı olmalı, 4. kalçaları geniş olmalı, 5. eve kapatmak kolay olmalı, 6. üstüne kolay çıkmalı, 7. uzun yolculuklara dayanmalı, 8. erkeğin altındayken iyi hareket etmeli, 9. konuşkan olmalı, 10. hep ağzının için bakmalı.

9. Peter Laslett, *The World We Have Lost (Yitirdiğimiz Dünya)* (Londra, 1965).

10. John Champion, *Two Books of Airs (İki Caka Kitabı)*

    Jack ve Joan, hiç kötülük düşünmez,

    Yaşamı Severek, mutlu yaşamaya devam ederler.

11. Nicholas Breton, *The Court and Country (Saray ve Kır)* (1618), The Works in Verse and prose of Nicholas Breton (Nicolas Breton'un Nesir ve Düzyazı Eserleri) Ed. A.B. Grosart (Londra, 1879), Cilt II.

12. Ör. *The Ship of Fooles (Ahmaklar Gemisi)*'daki Barclay, *The Schoolmaster (Okul Müdürü)*'daki Ascham ve *Wits Misrie*'deki Lodge ve benzerleri...

13. 4 8 5 Philip ve Mary c. 8 ve 39 Elizabeth c.9.

14. Örn. popüler Elizabeth dönemi baladı, *The Brides Goodmorrow (Gelinler, Günaydın)*. (British Museum'dake versiyonu, 1625 tarihlidir).

15. Antoine de la Sale, *Les Quinze Joies de Mariage*, Thomas Dekker tarafından The Batchelar's Banquet (Fırıncının Ziyafeti) olarak çevrilmiştir.

16. Hem İngilizcesi, hem de Fransızcası bulunan ve artekip kalıbı yansıtan Fars, *Johan Johan ve Tyb His Wife (Johan Johan ve Karısı Tayb)*'tır.

17. Asillere çok yakın kana sahip olan, minyon yapılı Gray, kendi rahatlığı için, asillerle hiç ilgisi olmayan, iri yarı Keys'le, kapıcı çavuşla kendi güvenliği için evlendiğinde, büyük bir skandal olmuştu. (Strype, *Annals of the Reformation* (1735) Vol. II, s. 208.

18. Sir, Philip Sidney, *Astrophal and Stella*, özellikle xxix, xxxvi, xli, lii, lxxii, lxxvi, lxxxi, lxxxii, cf. nolu bölümler. Samuel Daniel, *Delia* ve Sir Thomas Wyatt, poems from the Egerton MS.

19. Edmund Spenser, *Amoretti and Epithalamion*, 1595.

20. William Habington, Castara, 1634'de anonim olarak yayınlandı. İlk bölüm, flörtle ilgilidir ve evlilikle ilgili olan ikincisi: *Vatumque lascivos triumphos, calcat Amor, pede coniugali.*

21. Örneğin, Thomas Deloney, *The Gentle Craft, A Discourse Containing Many Matters of Delight... (Zarif Beceri, Zevkin pek çok yönünü içeren bir inceleme...)* Londra 1637.

    5. Bölüm, 'İmparatorun Güzel Kızı Ursula'nın, Saray'a ayakkabılar getiren genç Crispine'e aşık olmasını ve sonunda, kör bir Rahip tarafından evlendirilmesini anlatır.

22. Fressingfield'in hoş hizmetçisi Friar Bacon and Friar Bun-

22. Fressingfield'in hoş hizmetçisi Friar Bacon and Friar Bungay (Rahip Bacon ve Rahip Bungay) (1592) adlı eserinin konusunu oluşturur. Robert Greene yazmıştır.
23. *Golden Legend (Altın Masal)* 13. yüzyılda Cenova Piskoposu olan Jacobus de Voragine tarafından, kutsal günlere göre yapılan bir Azizler öyküleri derlemesidir. Basılan ilk kitaplardan birisiydi ve matbaanın olduğu her yerde, baskı üstüne baskı yapan, ilk uluslararası bestseller oldu.
24. Gillian Freeman, *The Undergrowth of Literature (Edebiyatın Yaban Otları)* (Londra, 1963), s. 50-51.
25. Sunday Times, 3.8.1969, *Making Money Out of Marriage (Evlilikten Para Kazanmak).*
26. Sunday Times, 15.6.1969. *First Catch Your Millionaire (Önce Milyoneri Yakala)*

AİLE

1. William Shakespeare, *Cymbeline*, II. v. 1-2 (Works, *aynı eser*, s. 1024).
2. Bunun bazı kanıtları, *Sunday Mirror*'da (8.3.1970) özetlenen Plowden Raporu'ndan edinilebilir.
3. Sunday Mirror, 23.11.1696. *Let's All Cuddle (Haydi Hepimiz Sarılalım).*
4. Lionel Tiğer, *Men in Groups (Gruplaşan Erkekler)* (Londra, 1696), s. 209-210.
5. John Updike, *Couples (Çiftler)* (Londra, 1968), s. 138, 141, 150.
6. *Sunday Mirror* (loc, cit.)
7. Charles Hamblett ve Jane Deverson, *Generation X (Kuşak X)* (Londra, 1964) s. 43.

8. A.g.e., s. 48-49.
9. Wilhelm Reich, *The Sexual Revolution (Cinsel Devrim)* (New York, 1969) s. 71.

GÜVEN

1. Hamblett ve Deverson (*aynı eser*), s. 41, 111.
2. Örneğin, Edmund Spenser'in 1609'da yayınlanan *Two Cantos of Mutabilitye*'si, 'Brooke of the Faeire Queene'i izleyen bir bölüm', hiç tamamlanmamıştır.
3. Birlikte yaşama koşullarına saygı duyarak, bir erkekle, bir kadın yaptığı bir kontratın yasayla, ahlak dışı bir amaç için bir sözleşme olarak değerlendirildiğinden kuşku duyuyorum. Bu geçerli olmayacaktır. (!)
4. Hamblett ve Deverson (*aynı eser*), s. 48-49.

NEFRET ve İĞRENME

1. Frank Reynold'un, Michael McClure'a dediği gibi, *Freewheelin Frank (Başıboş Frank)* (Londra, 1967), s. 86.
2. *A.g.e.*, s. 7, 12-13, 55.
3. Eldridge Cleaver, *Soul on Ice (Buzdaki Ruh)* (New York, 1968) s. 16-17.
4. *Eager Females* - How They reveal themselves (Hırslı Kadınlar-Kendilerini nasıl belli ederler), *Male*, Cilt 19, No. 6, Haziran 1969.
5. *Stag*, Cilt. 20, No. 5, Mayıs 1969.
6. Reynolds, (aynı eser).
7. William Shakespeare, Sone cxxix (*Works, aynı eser*) s. 1124.

8. Dean Swift, 'Cassinus and Peter' *Poems of Jonathan Swift (Jonathan Swift'in Şiirleri)* ed. Harold Williams (Oxford, 1937) s. 197.
9. Hubert Selby, *Last Exit to Brooklyn (Brooklyn'e Son Çıkış)* (Londra, 1966) s. 82-83.
10. Jenny Fabian ve Johnny Byrne, *Groupie* (Londra, 1969).
11. R.L. Dickinson ve Laura Beam, *The Single Woman (Bekar Kadın)* (Londra, 1934) s. 18, 252, 258, 262, 264.
12. *A.g.e.*, s. 231.
13. Örneğin, Albert Ellis ve Edward Sagarin *Nymphomania (Nimfomani)* (Londra, 1968), s. 45, 54, 59, 103-104, 118-119, 122-123.

AŞAĞILAYICI SÖZLER

1. Evening News, 18.12.1969.
2. William Shakespeare, Kral Lear, III. iv. 117-22 ve IV, i. 62-3 (*Workes, aynı eser*, s. 926, 930).
3. Bu bölümün kaynakları, *New English Dictionary (Yeni İngilizce Sözlük)* (Oxford) ve *Wenthword ve Flexner'in Dictionary of American Slang (Amerikan Argoları Sözlüğü)*. E. Partridge'in *Smaller Slang Dictionary (Küçük Argo Sözlüğü)* (Londra, 1961) ve *Former ve Henley'in Slang and its Analoques (Argo ve Analogları)* (Londra, 1890) olmuştur.
4. *Rolling Stone*, No. 27, 15 Şubat 1969.
5. Nathan Shiff, *Diary of a Nymph (Bir Nimf'in Günlüğü)* (New York, 1961).

6. Letter to 'Mary Grant' (Mary Grant'a Mektup), *Woman's Own*, 19.7.1969. Letter to Evelyn Home (Evelyn Home'a Mektup), *Woman*, 15.3.1696 ve Letter to Mary Marryat'a Mektup) *Woman's Weekly*, 2.7.1969.
7. Love Needs No Words (Aşk, Kelimelere Gerek Duymaz) New Romance, No. 3 Kasım 1969 ve When Some one Needs You (Biri Size Gereksinim Duyarsa) *True Story*, No. 564, Aralık 1969.
8. Gael Green, *Sex and the Collage Girl, (Cinsellik ve Kolejli Kız)* (Londra, 1969), s. 111. 19 Mayıs 1963 tarihli New York Times'da Ruhsal Sağlık konusunda verilen Queen's University Konferansı'ndan alıntılar yapılmıştır.
9. *A.g.e.*, s. 45-6, 111-113.
10. Jim Moran, *Why Men Shouldn'n Marry (Erkekler Niçin Evlenmemeli?)* (Londra, 1969), s. 43.
11. Gilbert Oakley, *Sane and Sensual Sex (Akıllı ve Bedensel Seks)* (Londra, 1963), s. 51.
12. *A.g.e.*, s. 52-53.
13. Philip Wylie, *Generation of Vipers (Zehirli Kuşak)* (New York, 1942), s. 187-188.
14. *A.g.e.*, s. 188-189.
15. *Best Mother in Law Jokes (En iyi Kaynana Şakaları)*, J.D. Sheffield tarafından derlendi (Londra, 1969), s. 1 ve *passim*.
16. *Second Generation Woman (İkinci Kuşak Kadın)* Dukeslodge Enterprises tarafından basıldı. Baskı no. RS23315.

MUTSUZLUK

1. Evelyne Home'a Mektup, *Woman*, 2.8.1969.
2. Betty Friedan, *The Feminine Mystique (Kadınsı Mistik)* (New York, 1963), s. 20-21.
3. *Observer*'ın hazırladığı raporda, İlaç Endüstrisine harcanan yılda 50.000.000 sterlinin, 15.000.000'unun ağrı kesicilere, 6.000.000'unun tonik ve vitaminlere, 6.500.000'ununsa reklam için harcandığı belirtilmiştir.
4. Evelyn Hoine'a Mektuplar, *Woman*, 22.3.1969.
5. *Forum*, Cilt II, No. 8, s. 69-70.
6. *The People*, 23.11.1969.
7. *The Times*, 9.5.1969.
8. *News of the World*, 6.7.1969.
9. News of the World, 30.11.1969. aile Planlama Kurumu yayını. The Pill and You (Doğum Kontrol Hapı ve Siz).
10. Prof. Victor Wynn, Paddington'da (*People*'da yayınlandı, 14.2.1969) St. Mary Hastanesi'nde Metabolik Araştırma için Alexander Simpson Laboratuvarının yöneticisidir. *Observer*'da 15.6.1969'da yayınlanan, Dr. Anne Lewis ve Mr. Masud Noguchi'nin araştırması., cf.
11. *Observer* dergisinde yayınlandı. 20.7.1969.
12. *Sunday Times*, 1.6.1969.
13. Dr. W.J. Stanley, *The British Journal of Social Preventive Medicine (İngiliz Sosyal ve Koruyucu Tıp Dergisi)*'da Kasım 1969'da çıkan bir yazı.
14. *Bakınız*, 78 Battered Children (Hırpalanan 78 Çocuk), NSPCC (Eylül 1969) ve *Sunday Times*, (30.11.1969)'ın raporu.

İÇERLEME

1. George Elliot, *Mieldlemarch.*
2. Eric Berne, *The Games People Play (İnsanların Oynadıkları Oyunlar)* (Londra, 1964), s. 162.

BAŞKALDIRI

1. *The Anatomy of a Woman's Tongue divided into Five Parts (Bir Kadının Beşe Bölünmüş Dilinin Anatomisi)* (Londra, 1963), Epigram III, s. 173.
2. Sevgi Ailesi, Hendrick Nichaes önderliğinde, Hollanda'da ortaya çıkan bir İngiliz tarikatıdır; erkekleri, Mistik Beden'de yeniden bir araya getirmenin yollarını aradı. Bakınız, *A Brief rehearsal of the velief of the good-willing in England (İngiltere'de hoşgörü inancının kısa dönüşü)* (1656).

   A Description of the sect called the Family of Love:

   With their Common Place of Residence. (Sevgi ailesi ismiyle tanımlanan tarikat: binalarının adı da böyle anılır). Chertsey'e yakın Pinford'dan Bayan Susannah Snow tarafından, Country of Surrey'de keşfedilmiştir ve Snow bir süre, bu tarikatın cazibelerine kapılmıştır (1641), ayrıca *The Displaying of an horrible sect of... Horetiples (Korkunç Haretikler Tarika'tının Açıklanışı)* (1578).
3. Betty Friedan, *Kadının Mistik* (New York, 1963).
4. Juliet Mitchell, Women-The Longest Revolution (Kadınlar-En Uzun Devrim), *New Left Review (Yeni Sol Dergisi)* Kasım-Aralık 1966, s. 18.
5. *A.g.e.*, s. 36-37.

6. Evelyn Reed, *Problems of Women's Liberation: A Marxist Approach (Kadın Özgürlüğünün sorunları: Marksist bir Yaklaşım)* (New York, 1969).
7. Reich (*aynı eser*), s. 153-269.
8. Tiger (*aynı eser*), s. 110-111.
9. Kyril Tidmarsh, The Right to do the Hardest Work (En Zor İşi Yapma Hakkı), *The Times*, 16.2.1967, bakınız. T. Dodge, *Women in the Soviet Economy (Sovyet Ekonomisindeki Kadınlar)* (Baltimore, 1966).
10. Beverly Jones ve Judith Brown, *Towars a Women Liberation Movement (Kadın Özgürlüğü Hareketine Doğru)* eserden alıntılanmıştır. (New England Free Press) s. 2.
11. *New Left Notes (Yeni Sol Notları)* Ağustos 1967.
12. Judi Sernstein, Peggy Morton, Lina Seese, Myrna Wood, *Sisters, Brothers, Lovers... Listen... (Bacılar, Kardeşler, Aşıklar... Dinleyin...)* (New England Free Press), s. 7.
13. Soviety Weekly, 17 Mayıs 1969, s. 5.
14. *Yeni Sol Notları*'nda çıkan imzasız bir mektup. Aralık 1967.
15. Marily Webb, We Have a Common Enemy (Ortak Bir Düşmanımız Var) *YeniSol Notları*. 10 Haziran 1968.
16. Jones ve Brown (*aynı eser*), s. 20-22.
17. *A.g.e.* s. 37.
18. Anne Koedt, *The Myth of Vaginal Orgasm (Vajina Orgazmı Gizi)* (New England Free Press) s. 5.
19. *A.g.e.*
20. Nancy Mann, *Fucked - Up in America (Amerika'da Kafası Edilmiş (Aynı eser).*

21. Julie Baumgold, *You've Come a Long way, Baby (Çok uzun yol aştın, Bebeğim)* (NewYork, 9 Haziran 1969. s. 30.

22. Vivian Gornick, *The Next Great Moment in History is Theirs* (Tarihteki bir Sonraki Büyük An, Onlarındır) *Village Voice*, 27 Kasım, 1969.

23. NJACC'nın hazırladığı iş bölümüne ve Midge McKenzie'nin Feministlerinin yeniden ürettiği *Harpies Bizarre*'a bakınız kadının Kurtuluşuna dair sürdürülen çalışma alanı, beş gruba yayılmıştır. Nottingham'daki başka bir grup, *Sosyalist Kadın (Socialist Woman)* adında, Bristol'daki başka bir grup da *Yeter Artık (Enough is traugh)* ismiyle bir dergi çıkarıyorlar. 28 Şubat'tan 1 Mart'a kadar, Oxford'ta düzenlenen bir konferansa, 400'ü çocuk, 50'si erkek, 500 kişi katıldı.

24. Gloria Steinem, *The City Politic (Şehir Politikası)* New York, 10 Mart 1969.

DEVRİM

1. Anna Martin, *The Married Working Woman (Çalışan Evli Kadın)* National Union of Women's Suffrage Societies, bu eseri, Temmuz 1991'de yayınladı.

   Özellikle, daha yoksul aileler arasında, kadın aklının, kocasına nazaran daha ileri düzeyde olduğu çok açıktır. Endüstriyel sistemin tüm güçlerine karşı, yuvalarının savunması için verdikleri bitmez tükenmez mücadele, onlarda, bir uyanıklıkla, yorucu ve insanı körelten işlerde çalışarak bitkin düşen ve hiçbir şeye sahip çıkamayan kocalarına uyumun gelişmesine neden olur.

2. İçişleri Bakanlığı, Mrs. Mary Chatterji'ye 'bir kadının, genellikle, kocasının vatanında yaşamaya hazırlıklı olmasının gerekli olduğuna inanıldığını' söylemiştir. (*The Times*, 3.2.1970).

3. Gingerbread, 35 Wellington Caddesi, Londra WC2E 7BN ve Mothers-in-Action (Anneler-İş-Başında), 10 Lady Somerset Road, Londra NW5 (*Sunday Times*, 25.1.1970).

4. Diane Hart, The Times'a 'Hanımlar, orada öyle oturmayın' ilanını yayınlattığında, Mayıs 1969'da bir Petticat Partisi kurmanın yollarını arıyordu. Dillerde şatolardan bıktıysanız, Avam Kamarası'nda oturun. 500 poundu bir kumara yatırmaya hazır, bir seçim bölgesinde mücadele edecek, 630 hanım aranıyor. Hiçbir siyasi partinin kurulamadığını söylemeye hiç gerek yok. Seçime katıldı ve istenen ölçüde bozguna uğradı. Üç alımlı Amerikalı kadın, Pussycaat Gücü ifade etmek için bir Pusscaat Ligi oluşturdu. Bu, sevme ve özenle, evrensel bir egemenlik sağlayacaktı (*Sunday Mirror*, 2.11.1969). Hiç de yeni olmayan bu yöntemle, uygulanabilirliği olan hiçbir politik ya da diğer sonuçlar elde edilemedi.

"Koşmak, bağırmak, yüksek sesle konuşmak, dizlerimi ayırarak oturabilmek özgürlüğünü istemiştim. Dünyayı her şeyiyle bilmek ve sevmek özgürlüğü. Öğrenmek ve öğretmek özgürlüğü. Korkudan, açlıktan, dilden ve inançtan kurtulmak...

Dünyadaki kadınların çoğu hâlâ korkuyor, hâlâ suskun...

Dünyanın her yanında kadının hadımlaştırılmasını görebilirsiniz. O, (hadımlaştırma), blue-jean'in ve Coca-Cola'nın gidebildiği her yerde var. Nerde bir tırnak cilası, ruj, sütyen, yüksek ökçe görürseniz, cinselliği söndüren harem ağalığı orada çadırını açmış demektir. Onun zaferini peçenin altında bile bulursunuz...

Bu kitap zavallı kadınlarla uğraşmıyor. Tersine, sıkıntıları zavallı kadınlar tarafından özgürlük olarak görülen zengin bir dünyanın kadınlarıyla uğraşıyor.

G.G.

Foto: Erol Durgut

ISBN 975-55315-7-2

9 789755 531571

DORUK